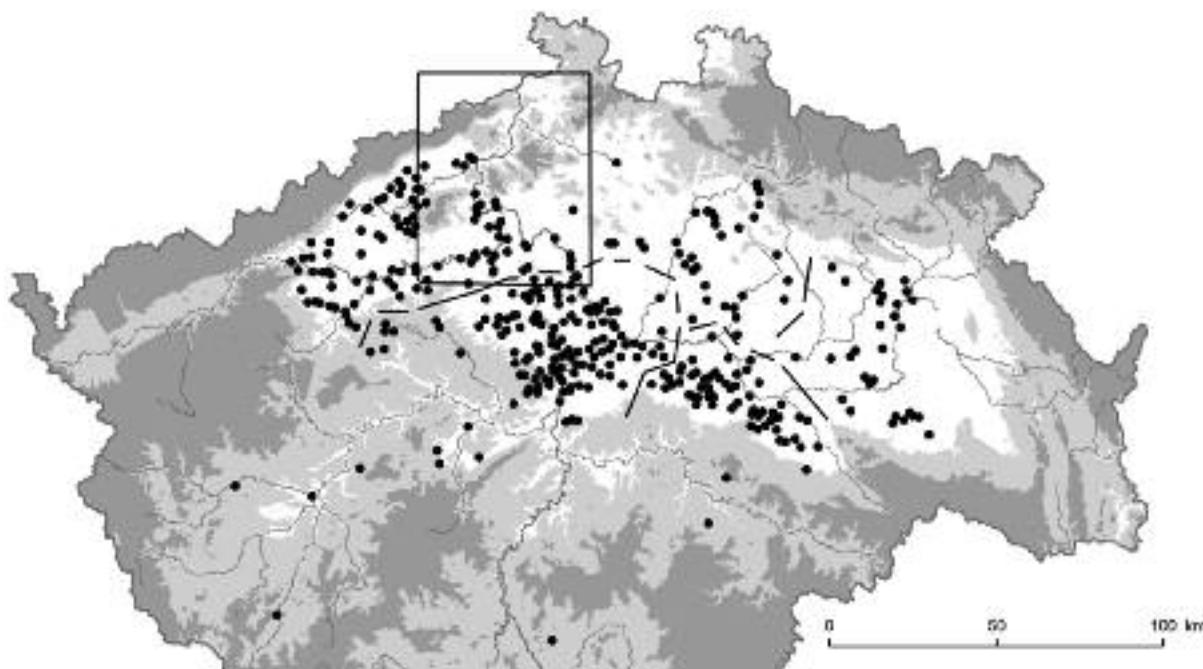


KULTURA NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ V SEVEROČESKÉM POLABÍ (CA 40.–33. STOLETÍ PŘ. KR.)

Milan Zápotocký

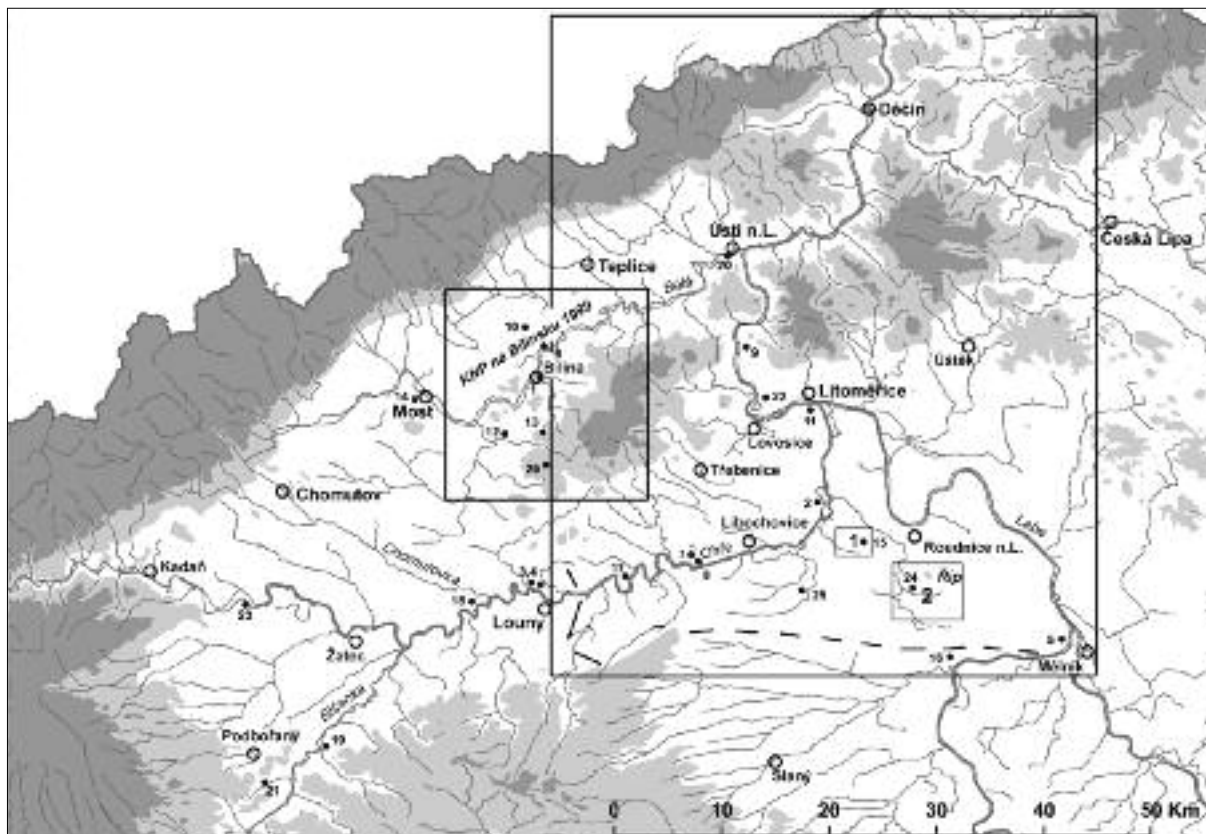
1. ČESKÁ SKUPINA KULTURY NÁLEVKOVITÝCH POHÁRŮ (KNP) A JEJÍ TERITORIÁLNÍ ROZDĚLENÍ; ÚKOL PRÁCE¹

Kultura nálevkovitých pohárů (KNP) představuje svébytnou kulturně historickou formaci s charakteristickou strukturou materiální kultury, jejíž hlavní složky – keramika a broušené nástroje – jsou ve většině případů spolehlivě odlišitelné od předchozích i následných skupin. Interpretována je zpravidla jako polygenetický útvar formující se zhruba na přelomu 5. a 4. tis. před Kr. na rozsáhlém území severní části střední Evropy a jižní Skandinávie. Zatímco u tří ze čtyř hlavních větví KNP – severní, západní a východní, sídlících na pláních Velké evropské nížiny – je při jejich vzniku akcentován podíl mezolitické populace, při genezi jižní větve, usazené v oblastech sprašových půd, se zvažuje účast pozdně lengyelských skupin. Tomuto jižnímu vzorci odpovídá i rozsah teritoria české skupiny KNP, omezený na pás kvalitních půd v severní polovině země. Lokality KNP jsou zde soustředěny do čtyř regionů: východočeského, východostřeckočeského, západostřeckočeského a severozápadočeského. Celkový obraz doplňuje několik menších sídelních enkláv (Rakovnicko, Berounsko, Pojizeří) a lokality vysunuté do neosídlené krajiny Českolipska, Děčínska či Posázaví (Zápotocký 2008a; obr. 1). Pro naše téma je podstatné, že mezi



Obr. 1. Kultura nálevkovitých pohárů v Čechách (podle: Zápotocký 2008a, obr. 15), naznačeno rozdělení na regiony; obdélník – rozsah zpracovaného území

¹ Práce byla dokončena s finanční podporou Grantové agentury ČR v rámci grantového projektu č. 405/10/1499.



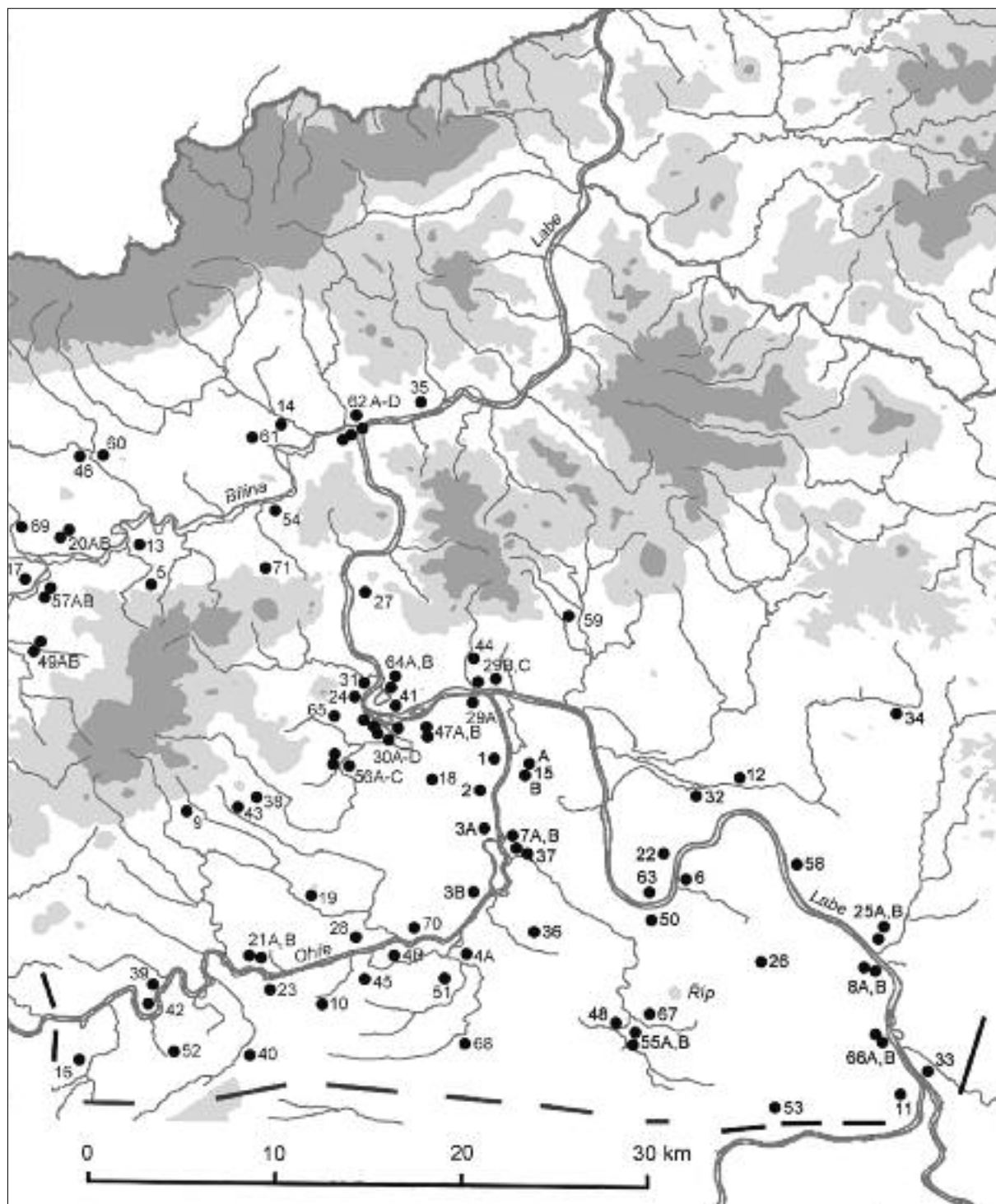
Obr. 2. Severozápadní Čechy: říční síť, horopis (světle šedá: 400–500 m n. m., tmavě šedá: nad 500 m n. m.) a rozsah zpracovaného území. Větší výřez: srv. obr. 3; menší výřez: srv. soupis KNP na Bílinsku (Zápotocký – Muška 1999, obr. 3); výřezy č. 1, 2 srv. obr. 26, 27. – 1–26 lokality uvedené na typových tabulkách obr. 4–22 (tučně: lokality popsané v soupisu kap. 6): 1 **Bílina**, 2 **Brozany B**, 3 Dobroměřice-východ, 4 Dobroměřice-západ, 5 **Hořín A**, 6 **Chotějovice**, 7, 8 **Křesín A, B**, 9 **Libochovany A**, 10 Liptice, 11 **Litoměřice A**, 12 Lužice, 13 Mirošovice, 14 Most, 15 **Nížebohy A**, 16 Nová Ves, 17 **Orasice A**, 18 Postoloprty, 19 **Sířem**, 20 Trmice, 21 Valov, 22 **Velké Žernoseky A**, 23 Vikletice, 24 **Vražkov A**, 25 **Vrbice A**, 26 Žichov

jednotlivými sídelními regiony existují v tomto období, ale i později, značné rozdíly, zčásti reálné, zčásti dané stavem výzkumu. Analýza na regionální úrovni by proto měla situaci zpřehlednit, a umožnit tak porovnat vztah mezi nimi, s cílem postihnout sídelní dynamiku panující v zemi v době KNP.

Naším tématem je čtvrtý ze sídelních regionů, tedy severozápad Čech, přičemž primárním úkolem je soupis a zhodnocení materiálů z jeho východní části. Geograficky jde o mapový výřez ca 70 × 50 km, zabírající Polabí od Mělníka po státní hranici včetně dolního Poohří a východního Podkrušnohoří (obr. 2; 3). Historicky a administrativně náleží většina jeho plochy k Litoměřicku a z litoměřického okresu pochází též většina dosud známých lokalit. Na JV a JZ zabírá ještě východní Lounsko a severozápad Mělnicka, na severu nálezově podstatně chudší Ústecko včetně té části Teplicka, již jsme nezahrnuli do soupisu KNP na Bílinsku (Zápotocký – Muška 1999, srv. obr. 2). Chronologicky jde o období vymezené existencí KNP ve zdejších regionu, od pozdní, schussenriedské fáze jordanovské kultury v ca 40. stol. před Kr. do nástupu klasického stupně badenské kultury, která na území SZ Čech střídá nálevkovité poháry v ca 33. stol. (srv. kap. 3.1, *tbl. 1*).

2. STAV VÝZKUMU, PRAMENNÁ ZÁKLADNA

Pro studium KNP v SZ Čechách je k dispozici řada regionálních přehledů s partiemi věnovanými období staršího eneolitu, včetně soupisů nálezů: pro západní část kraje – Chomutovsko, Mostecko a Žatecko srv. *Preidel 1934; 1935; Černá – Velímský 1991; Holodňák 2006*, pro severní – Teplicko, Ústecko a východní část kraje – Lounsko, Litoměřicko srv. *Simbriger 1934; Budinský 1977; 1978; Zápotocký – Muška 1999*; celkově pak *Koutecký a kol. 1980, Velímský a kol. 1986, Dobeš 1995*; stav lokalit KNP dle projektu Mo-



Obr. 3. Kultura nálevkovitých pohárů v severočeském Polabí (číslování shodné jako v soupise kap. 6): 1 Bohušovice n. O., 2 Brňany, 3 Brozany n. O., 4 Budyně n. O., 5 Bukovice, 6 Dobříň, 7 Doksany, 8 Dolní Beřkovice, 9 Dřemčice, 10 Evaň, 11 Hořín, 12 Hoštka, 13 Hradiště, 14 Hrbovice, 15 Hrdly, 16 Chlumčany, 17 Chotějovice, 18 Keblice, 19 Klapý, 20 Křemýž, 21 Křesín, 22 Kyškovice, 23 Levousy, 24 Lhotka n. L., 25 Liběchov, 26 Libkovice p. Ř., 27 Libochovany, 28 Libochovice, 29 Litoměřice, 30 Lovosice, 31 Malé Žernoseky, 32 Mastířovice, 33 Mělník, 34 Mošnice, 35 Neštětice, 36 Nížebohy, 37 Nové Dvory, 38 Obřice, 39 Orasice, 40 Peruc, 41 Píšťany, 42 Počedělice, 43 Podsedice, 44 Pokratice, 45 Poplze, 46 Prosetice, 47 Prosmky, 48 Račiněves, 49 Radovesice, 50 Roudnice n. L., 51 Roudníček, 52 Slavětín, 53 Spomyšl, 54 Stadice, 55 Straškov, 56 Sulejovice, 57 Světec, 58 Štětí, 59 Těchobuzice, 60 Teplice, 61 Tuchomyšl, 62 Ústí n. L., Trmice, 63 Vědomice, 64 Velké Žernoseky, 65 Vchynice, 66 Vliněves, 67 Vražkov, 68 Vrbice, 69 Zabužany, 70 Žabovřesky n. O., 71 Žim

eneolit - periody	kultury	stupně	střední Čechy	SZ Čechy prezence, intenzita osídlení	kultura nálevkovitých pohárů			data BC	
					KNP stupně	fáze	severozápadní Čechy (sr. typové tabulky obr. 4-22)		střední Čechy
E IV - mladý	3 protounětická							2300/2200	
	2 zvonc. poháry							2800/2700	
	1 šňůrová ker.							3000/2900	
E III - střední	KKA brněnská	III pozdní	KH-Denemark (ml.) Zličov	?	III 2 mladší	Brozany, Chotějovice (obr. 21, 22)	?	3300/3200	
		II střední (klasičtý)	KH-Denemark (st.)	X	III 1 starší	Hořín, Křesín B, Nová Ves, Orasice (obr. 19, 20)	Ďáblice, Máslovice	3500/3400	
		I časný	Klučov, Velvary	XXX	II 3 sifemská	Dobroměřice-JV, Křesín A, Sřem, Vikletice, Vrčice (obr. 14-18)	Makofasy		
	2 IIB střední (klasičtý)	Mlékojedy	XXX	KNP II, starší stupeň (baalberský)	II 2 střední (baalberská)	Bílina, Nizebohy, Velké Žemoseky (obr. 12- fáze B2/3), Dobroměřice-Z, Postoloprty (obr. 13, 14)	Slánská hora (ker. depot 1950), KH-Cimburk (spodní vrstva)		
	1 IIA starší (bolerázský)	Lysolaje	?		II 1 baalbersko- michalsberská	Litoměřice, Liptice, Mirošovice, Most (obr. 7-10, 12), michalsberská keramika MK IV-V (Velká Ves, tulipánovité poháry, obr. 11)	Borek, Libiš	3800	
E II - starší	kultura nálevkovitých pohárů (KNP)		KH-Cimburk (horní vrstva)		MK/ KNP I, raný stupeň	rané eneolitický pohárový horizont	Valov, Ohnič (JORD + MK/KNP, obr. 5), Libochovany, Žichov (obr. 6)	Močovice, Bylany NV	4000
		3 pozdní (schussenried.)	Trmice						
		2 mladší	Jenštejn Ďáblice, Kobylisy						
E I - raný	mladší epilingel: jordanovská	1 starší	Tuchoňčice						
		1 starší epilingel (LGK IVa/MMK IIB-c)	Bubeneč Sřešovice Horní Cetno					4400/4300	

Tb1. 1. Kultura nálevkovitých pohárů v eneolitu severozápadních a středních Čech

numis: *Neustupný ed. 2008*, mapa obr. 15. Pro širší oblast severočeského Polabí jsou cenným zdrojem též soupisy sbírek a zprávy o akcích muzeí v Teplicích (*Budinský 1966; 1981; 1985; 1986*), Ústí n. L. (*Čvrková 1984*), Libochovicích (*Blažek – Kotyza 1990*) a Třebenicích (*Blažek – Kotyza 1995*).

Většina materiálů dokumentujících toto období je uložena v muzeích, jež zde od konce 19. stol. působí prakticky ve všech větších městech. Do jejich sbírek se během doby, především pak po r. 1945, podařilo začlenit také sbírky mnoha soukromých sběratelů. Práce čerpá především z fondů litoměřického muzea, pocházejících z větší části ze záchranných výzkumů, které jsem ve zdejším regionu vedl jako archeolog teplického a poté litoměřického muzea v l. 1957–60 a 1960–1973. Další materiály jsou ze sbírek pražského Národního muzea a regionálních muzeí v Teplicích, Lounech, Ústí n. L. a Mělníku. Nálezy, s nimiž jsem měl možnost pracovat, jsou popsány podrobněji a s kresebnou dokumentací. Několik nových výzkumů – jde většinou o akce mosteckého ústavu památkové péče (ÚAPPSZČ) – pouze evidují.

Na sledovaném území (*obr. 3*) registrujeme stopy osídlení KNP celkem na 71 katastrech obcí a osad. Na 60 katastrech jde přitom o materiály s větší či menší přesností lokalizované (84 lokalit), ze zbývajících 11 katastrů nelokalizované. Vycházíme přitom z nálezů keramiky; z eneolitické broušené industrie, jež často není kulturně jednoznačně určitelná, jsou do soupisu zařazeny jen typické sekeromlaty KNP (*srv. tbl. 3*). Územně převažují materiály z jižní části transektu – z Litoměřicka, včetně přilehlých částí okresů Mělník a Louny (LT: 45, ME: 6, LO: 5 katastrů) – celkem z 56 katastrů (= 79 % z celk. počtu katastrů). V severní části transektu, na Teplicku a Ústecku, je přítomnost KNP doložena na 15 katastrech (= 21 %; TP: 10, UL: 5 katastrů). Pokud jde o stav zpracování, nezpracovaných lokalit, o nichž jsou k dispozici jen rámcové informace, je celkem 17, z nich 14 je sídlištních (6B, 15B, 24A sídl?, 29B, 42A, 47B, 49A,B, 54A, 58A, 61A, 65A, 66B, 71A) a tři pohřební (8B, 19A, 56A).

3. MOVITÉ ARTEFAKTY

3.1. Regionální chronologie

Při datování keramiky a ostatních artefaktů vycházíme z návrhů periodizace KNP z posledních dvou syntéz českého pravěku (*Zápotocký 1978; 2008a*) s přihlédnutím k návrhu E. Pleslové-Štikové (*1987*) a ke koncepci E. Neustupného (*1961; 1978; 2008*), počítající s přítomností michelsberské kultury nejen v západních Čechách, ale též na území staré sídelní oblasti v severní části země. Obecně je dnes přijímáno rozdělení české skupiny KNP na dvě období, resp. stupně: starší, baalberský, a mladší, salzmündský. Před starší stupeň se navíc vsouvá nálezově i kulturně složitě rané období, do něhož spadá zlom mezi jordanovskou kulturou jako závěrečnou etapou podunajského kulturního cyklu a plně zformovanou KNP. Předchozí rozbor raně eneolitických souborů ze středních Čech a nyní i materiály ze zdejšího regionu vedly k tomu, že se navržené schéma liší od koncepce prezentované ve 4. svazku Archeologie pravěkých Čech (*Neustupný 2008; Zápotocký 2008a*) především ve třech bodech:

a) v pojetí kulturní identity **raně eneolitických „pohárových“ skupin**: předpokládám, že území Čech, podobně jako střední a severozápadní Německo, bylo v tomto období součástí hraniční zóny mezi dvěma okruhy, která se jeví do značné míry jako kulturně ambivalentní (starší Michelsberg/raná KNP);

b) v pojetí následujícího úseku, v APČ vyděleném jako „mladší michelsberg“: ten je zde s ohledem na typové složení souborů, které dnes máme k dispozici a v nichž baalberská složka zřetelně převažuje, definován jako **baalbersko-michelsberská fáze staršího stupně KNP**;

c) v rozdělení mladšího stupně KNP na základě analýzy sídelního areálu Brozany B (*Dobeš – Zápotocký 2013*) na dvě fáze.

Pro severozápadní Čechy se dle stávajícího nálezového fondu a s přihlédnutím k situaci ve střední a východočeských regionech rýsuje tedy následující dělení, založené na stylistice keramiky (*tbl. 1*); citované definiční soubory jednotlivých fází byly už dříve popsány a zčásti též analyzovány (*srv. lit.*):

I. Raný, předbaalberský horizont (MK/KNP I)

V tomto období (ca 40. stol. před Kr.) končí česká skupina jordanovské kultury, jedna z lokálních formací pozdně lengyelského okruhu, a v zemi se kromě její závěrečné, schussenriedské fáze objevují skupiny označované jako kulturně smíšené (KNP/starší Michelsberg; *Zápotocký 1990; 1998*) či jako starší k. michelsberská (*Neustupný 1978; 2008*). Svým celkovým habitem se hlásí k nově se formujícímu kulturnímu okruhu, jehož těžiště leží v severní polovině střední Evropy. V tomto mezidobí tedy dochází k podstatné změně celkové orientace vývoje v české kotlině (*Pleslová-Štiková 1998, 366*). Proti jihovýchodní orientaci pozdně lengyelského období mají soubory raně eneolitického „pohárového“ horizontu MK/KNP I vazbu jednak na západ/severozápad (starší michelsberská kultura, stupeň MK II-III), jednak na sever/severovýchod (rané fáze nálevkovitých pohárů).

č.	katastrální obec (okres)	poloha, lokace	m n.m.	půdní typ / podloží lokalizovaných poloh (sídliště / hroby)	areály aktivit										nálezkové kategorie						dat.	tab.	obr.			
					sídliště (S) / počet objektů (v = vrstva)		hroby (H) / počet				keramika				kámen		kost									
					rovinné	v exponované poloze	vyšší	kostrové	kostrové na sídlišti	žárové	ritus ?	mohyla	nádoby hrobové / počet	nádoby ojed. hrobové ? / počet	keramika sídlištního rázu	sídlištní / hrobová ?	sekeromiaty KNP / počet	Bi, Ši - broušená, šipaná ind.	KA - ostatní kamenná industrie	Kol - kostěná industrie				KO - zvířecí kosti		
1	BOHUŠOVICE n. O. (LT)	A cukrovar	156	Č34		S																	x	1:1-4		
2	BRĀNY (LT)	A Na chmelnici	152	Č34		S/2																		x	1:1-4	36:1
		X bez lokality	xxx	xxx	x																			II	1:5	
3	BROZANY n. O. (LT)	A Na středním kuse	152	Č34		S/2																		III 1	1:6-10	21; 22; 37
		B trasa dálnice D	170-180	Čk34		S/19		H/1																III 2		
4	BUDYNĚ n. O. (LT)	A pole u hřbitova	162	Č18	x																			III		
		B Mileticko	161	N6		S?																		?		
		X okoli města.	xxx	xxx	x																			II 2/3, III	28:6;30:3	
5	BUKOVICE (TP)	X bez lokality	(280)	xxx	x																			I; III	29:1;30:8	
6	DOBŘÍŇ (LT)	A cukrovar	157	H18	x																			III	1:13	
7	DOKSANY (LT)	A U sv. Anny	161	Hč18		S																		I	1:11	
		B U sv. Petra a Pavla	155	Čk34		S																		?		
8	DOLNÍ BEŘKOVICE (ME)	A cihelna	(161)	Č34		S?																		x		
		B staveniště dýhámy	160	Č34		S/1		H																x		
9	DŘEMČICE (LT)	A Graniátka	290	xxx	x																			III		
10	EVAŇ (LT)	A areál JZD	280	Čk34		S/10		H/1																II 3	2:3:1-14; 4	39
		X bez lokality	xxx	xxx	x																			II		
11	HOŘÍN (ME)	A Na pískách	158	M34		S		H/1																III; III 1	19:10.11	
12	HOŠTKA (LT)	A Panské pole	(175)	xxx	x																			III	29:8	
13	HRADIŠTĚ (TP)	A pole ppč. 412	220	M34		S																		II 3/KKA?	5:11	
		X bez lokality	xxx	xxx	x																			III	29:2,3	
14	HRBOVICE (UL)	A U Ždírec, potoka	170	M34		S/1																		II 3	5:1-9	
15	HRDLY (LT)	A trasa železnice ?	(160)	H/Hč18	x																			III	1:12	36:2
		B pole J od obce	160	Hč18		S																		?		
16	CHLUMČANY (LN)	A Chlumčanský vrch ?	(280)	Čk34			S?	H?																II 3	38	
17	CHOTĚJOVICE (TP)	A důl Valeria	(200)	Čk34	x																			III 2	20:14; 36:5	
18	KEBLICE (LT)	A trasa dálnice D8	220	Čk34				H/1																II		
19	KLAPÝ (LT)	A vrch Háznuburk	418	xxx	x																			II 3	28:8	
20	KŘEMÝŽ (TP)	A pískovna ppč. 63/1	260	H65/70			S?																	II 3/KKA?	5:10	
		B Na ladech	(195)	xxx	x																			III	30:1	
21	KŘESÍN (LT)	A pole ppč.793/2	174	Hč18		S/2																		II 3	6	18:17-28; 36:3; 40-42
		B pískovna	168	Hč18		S/1																		III 1	7:1-14	19:12-18
		X bez lokality	xxx	xxx	x																			x	7:15,16	
22	KYŠKOVICE (LT)	X bez lokality	(160)	xxx	x																			III 1	35:1	
23	LEVOUSY (LT)	A Na šancích	200	M34			S																	?		
24	LHOTKA n. L. (LT)	A pole ppč. 34/2	150	M34			S/1																	II 3	8	
25	LIBĚCHOV (ME)	A les u Liběchova	xxx	xxx																				II	28:4	
		B Nad sklepem	(171)	Oh/H87	x																			III 1	7:19	
26	LIBKOVICE p. Ř. (LT)	X bez lokality	(220)	Čk34?		S?																		?		
27	LIBOCHOVANY (LT)	A pole S od obce	167	H18		S/2																		I	6:13-15	
28	LIBOCHOVICE (LT)	A Sokolský stadion	165	Čk34		S																		III 1	7:17,18	36:4
29	LITOMĚŘICE (LT)	A Höringova cihelna	150	Č34		S/1																		II 1	10; 11	7; 8
		B Plešivecká ul.	190	Č34		S/1																		x		
		C Šance	180	xxx				H/1																III	29:7	
30	LOVOVICE (LT)	A Reiserova cihelna	160	Čk34		S/4		H/2																II 2, 3	12; 13:1,6,8,9	
		B nádraží	150	Čk34		S/1																		x		
		C Hlavní ul.	150	Čk34		S?																		II	13:5	
		D Löblova pískovna	148	Č18 ?		S																		x	13:7	
		X bez lokality	xxx	xxx	x																			II	13:2-4; 28:3	
31	MALÉ ŽERNOSEKY (LT)	A J okraj obce	165	M34		S/1																		x	5:12-14	
32	MASTÍŘOVICE (LT)	X bez lokality	(165)	H18?		S?																		?		
33	MĚLNÍK (ME)	A Podolí	(165)	Č18?		S?																		III	30:5	

Souborů z tohoto horizontu je z Čech dosud málo a svým složením jsou jen zčásti srovnatelné. Ve východostředočeském regionu se rýsuje rozdělení minimálně do dvou fází (Bylany Nade Vší – Močovice: *Zápotocký* 1996, 450, tab. 3), což v SZ Čechách zatím není možné. Závěrečnou fází jordanovské kultury tu nejdříve charakterizují soubory z Trmic a Valova. Zatímco keramika sídelního areálu z Trmic (*obr. 4; Cvrková – Koucký – Zápotocký* 2012) se zdá ještě kulturně jednotná, v souboru z Valova jsou kromě pozdně jordanovské složky zastoupené i amfory s pupkovitými uchy, charakteristické pro předbaalberské období (*obr. 5; Dobeš* 2000). Podobně smíšený ráz, daný přítomností prvků st. MK/KNP I a pozdní jordanovské, má soubor z Ohníče (*obr. 5:14–23*). Naopak čistě „pohárovou“ skladbu má soubor ze Žichova (*obr. 6:1–12; Zápotocký – Muška* 1999).

V naší sběrné oblasti se do horizontu MK/KNP I hlásí nálezy a objekty z osmi katastrů. Kromě menších sídlištních celků (27A Libochovany, *obr. 6:13–15*; 44A Pokratice, *tab. 5:22–32*) jde o sídlištní keramiku s typickými znaky tohoto horizontu, jako jsou pupkovitá, tyčinkovitě vrtaná ucha (7A Doksany, *tab. 1:11*; 64A V. Žernoseky, *tab. 22:3*), tulipánovité poháry starších typů (35A Neštěmice, *obr. 11:2,3, tab. 5:15,16*; 62B Ústí n.L.–Trmice, *obr. 11:4, tab. 21:13*) a zásobní hrnce s měkce esovitou profilací obdobnou jako v Ohníči (63A Vědomice, *tab. 22:25*; 64A V. Žernoseky, *tab. 22:1*). Sem, nebo do fáze II 1, spadá příkopové ohrazení z Račiněvsí (48A, *obr. 29*, srv. kap. 4.2.2).

Nízký počet nálezů nedovoluje blíže určit jejich vzájemný vztah ani event. vývoj, jak je to možné na východě středních Čech. Relativně mladší (event. z fáze II 1) je už zmíněný soubor z Libochovan, v němž je kromě zásobního hrnce s okrajovou lizénou a pupkovitými, tyčinkovitě vrtanými pupky i část raně baalberské čtyřuché amfory (*obr. 6:13*). Předpokládáme, že určující, zda ty které soubory jsou spíše michelsberské, nebo spíše rázu raně KNP, bude přítomnost raně baalberských amfor a džbánů.

II. Starší, baalberský stupeň KNP charakterizují v celém jeho trvání džbány a amfory baalberského typu. Soubory z regionu dovolují rozlišit tři fáze:

II 1. Starší fáze, baalbersko-michelsberská

V SZ Čechách už známe kvalitní soubory této fáze z Bílinska (Mirošovice, Liptice: *Zápotocký – Muška* 1999) a Mostecka (Most: *Zápotocký – Černá – Dobeš* 1989), k nim se nyní přiřazuje soubor z Litoměřic (29A). Uvedené soubory se liší podílem michelsberských prvků, jež zároveň tuto fázi synchronizují s mladší k. michelsberskou, stupni MK IV–V dle *Lüning* 1968. V Mostě (*obr. 10*) jsou to typické tulipánovité poháry typu 4.2 a 10.2 či 11 dle *Lüning* 1968 a výzdobná technika „nýtků“, v Mirošovicích (*obr. 9*) už jen fragment poháru patrně typu 10.2. Soubor z Litoměřic (29A, *obr. 7, 8*) obsahuje v rámci osmi tříd na 40 typů a variant a má už baalberský ráz (nálevkovité poháry, baalberské džbány, koflíky a čtyřuché amfory, mísy, láhve s límcem), podobně jako typově starší složka keramiky z hlíníku 7/1982 z Liptic (*obr. 12*).

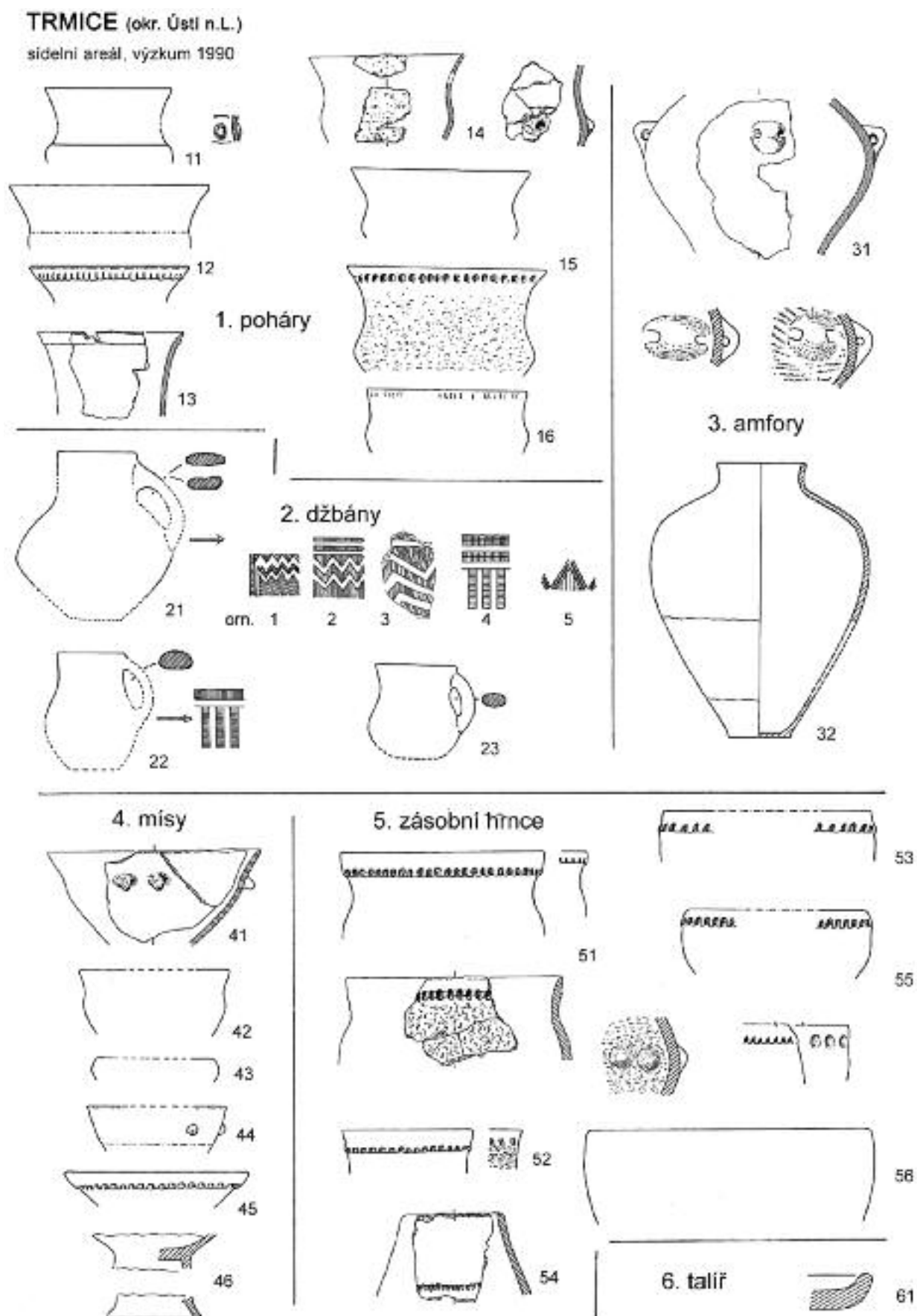
Výrazným tvarem jsou ve všech čtyřech souborech mísy s charakteristickými liniemi vpichů, resp. radýlkových kolků na okraji a lomu výdutě, s analogiemi v Porýní i Posálí. Podle nich lze o této fázi hovořit též jako o „**horizontu kolkovaných mís**“. Při datování, zejména sběrů a ojedinělých nálezů, jsou tyto mísy brané za kritérium příslušnosti k michelsberské kultuře, ale soubory z Litoměřic a Mirošovic dokládají jejich výskyt v baalberském prostředí.

Ze souborů z našeho transektu spadá do této fáze s jistotou jen výše jmenovaný soubor z Litoměřic. V SZ Čechách do ní řadíme i starobaalberské džbány z Duchova a Soběchlebu, zdobené liniemi vpichů jako výše zmíněné mísy, event. i džbán z Vikletic (*obr. 8 dole 1–3*).

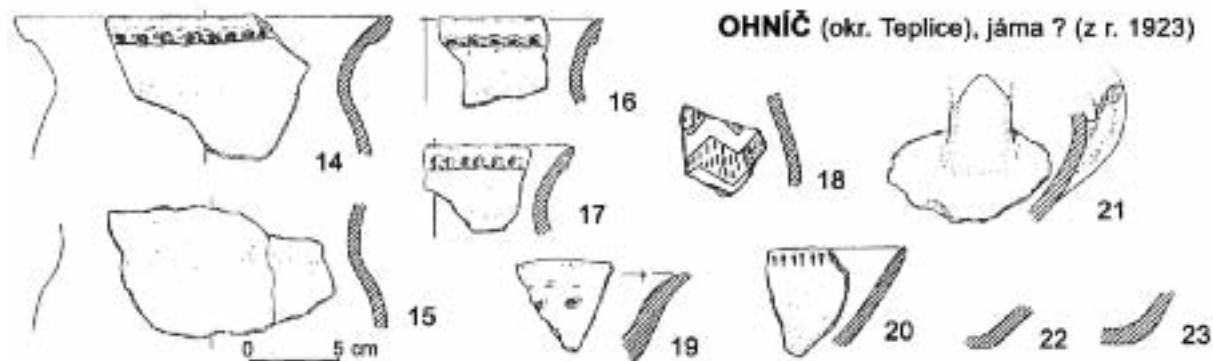
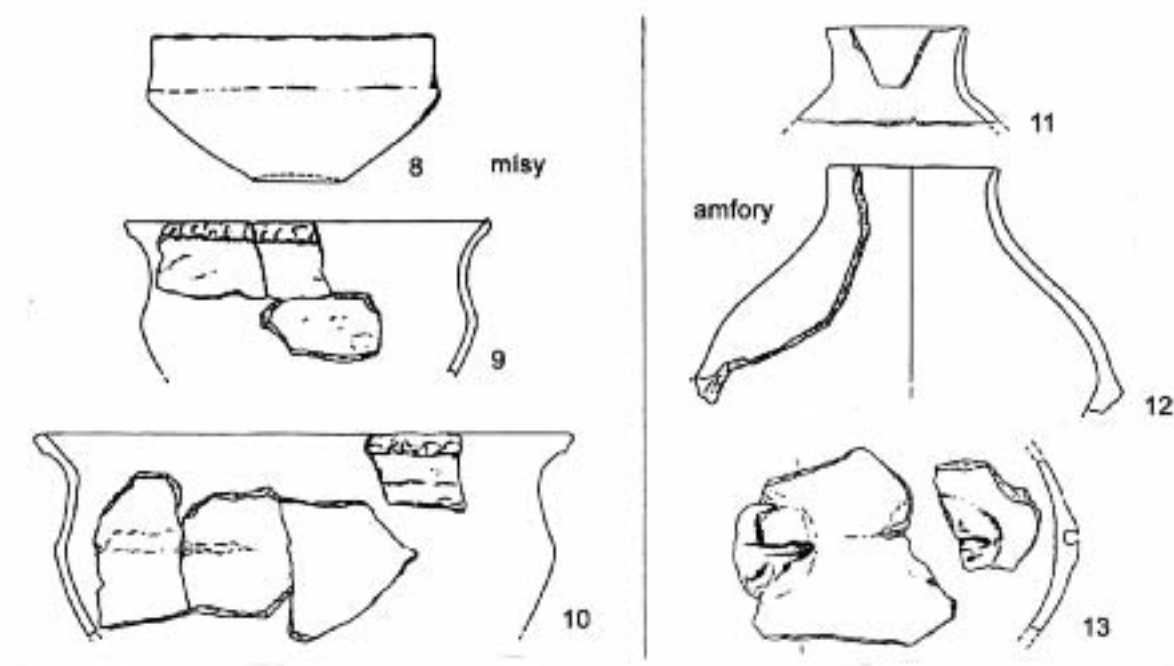
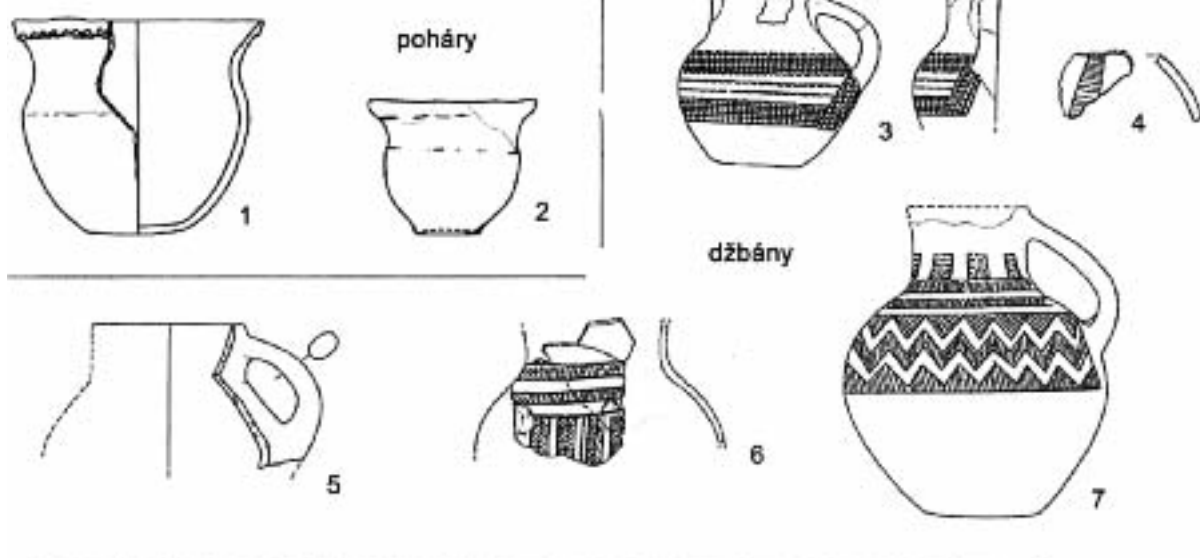
Nevíme, nakolik přítomnost michelsberských prvků v souborech této fáze signalizuje event. časové či kulturní rozdíly. Osídlení mladší k. michelsberské postoupilo od západu z Porýní až do západních Čech, a není proto vyloučeno, že se časem objeví – v SZ Čechách či v jiných regionech staré sídelní oblasti – komplexy „čistého“ mladšího Michelsbergu. Pak bychom předpokládali, že spíše než o časový horizont půjde o keramiku jako svědectví kontaktu projevujícího se v aplikaci michelsberských „Es-und Trinksitten“ jako důsledku kulturního či obchodního styku, event. existence michelsberských enkláv, „kolonií“ (*Lüning* 1998, 285). Pro náš region zůstává otevřenou otázkou kulturní kontext unikátního hrobu z Velké Vsi u Podbořan (*obr. 11; Zápotocký – Černá – Dobeš* 1989), v němž kostru hyperdolicho-kranního muže (st. adultus II), podle funkčních depresí na mozkovně nosícího pokrývku hlavy na způsob prilby a pohřbeného dle baalberského ritu (tj. V–Z, na pr. boku, tváří k S), provázela lahvovitá amfora mladší k. michelsberské – jediná z Čech a zároveň nejzápadnější exemplář tohoto typu ve střední Evropě (*Matuschik* 2011, 271, Abb. 181).

II 2. Střední fáze

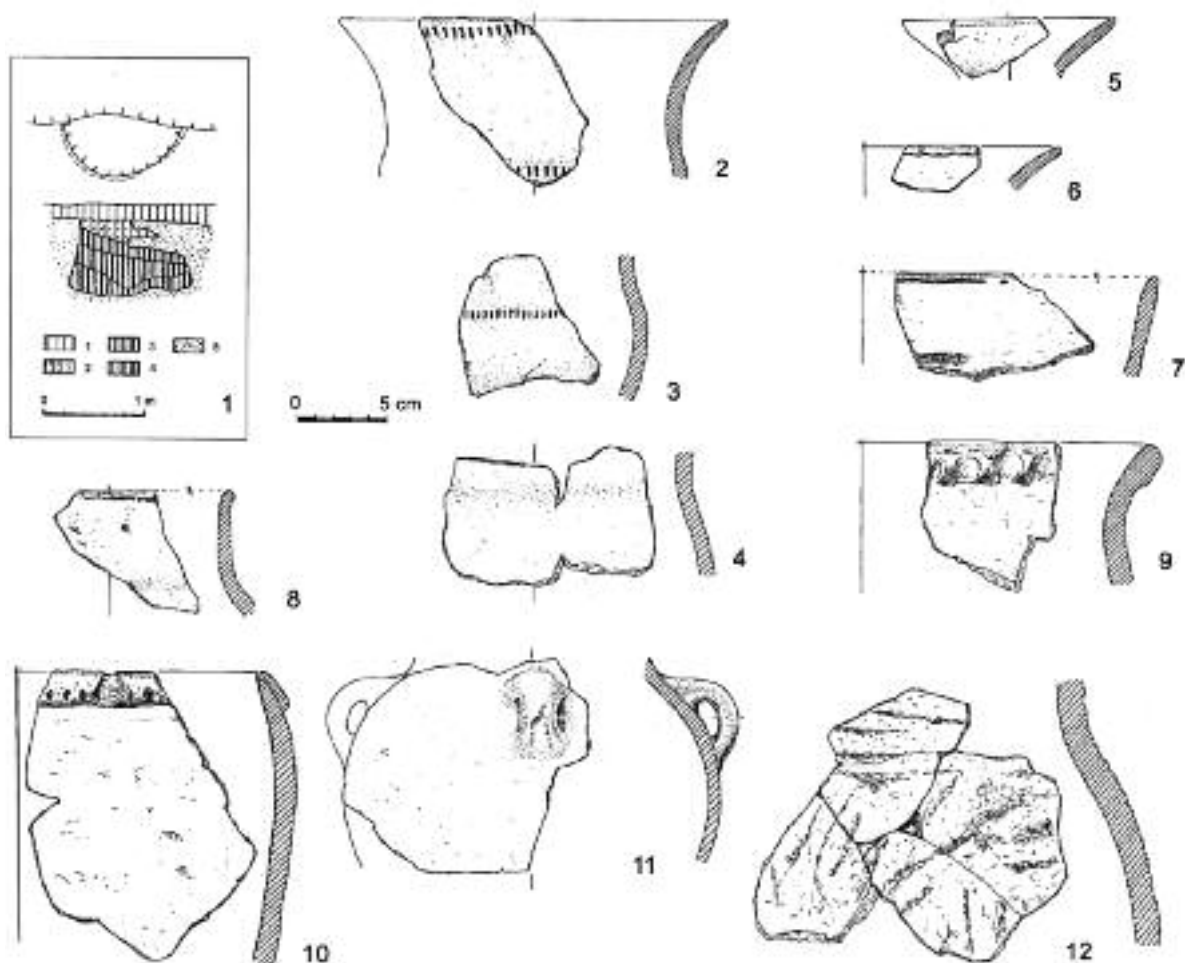
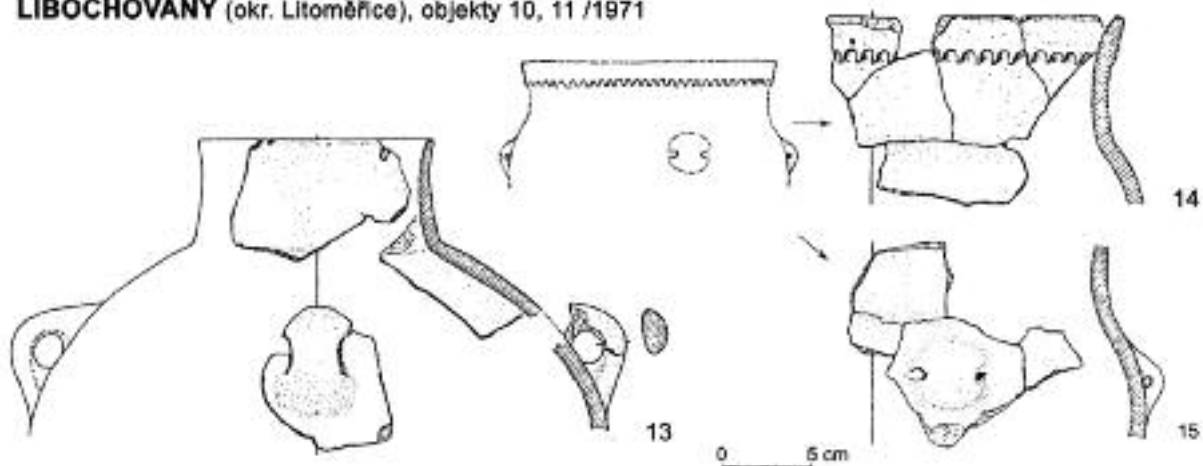
Tuto fázi, jejíž střídá výzdoba se omezuje na plastické „vousy“ a lišty, lze označit též jako klasickou baalberskou fázi. Zřetelně se projevuje v obou středočeských regionech i ve východních Čechách (kupř. Slaný-Slánská hora, keramický depot z r. 1950; Kutná Hora-Cimburk, spodní vrstva; Benátky: *Zápotocký*



Obr. 4. SZ Čechy, pozdní (schussenriedská) fáze jordanovské kultury: Trmice (UL), sídelní areál (20 objektů), výzkum v r. 1990; keramika – typy; podle Zápotocký 1996, obr. 20, 21; Cvrková – Koutecký – Zápotocký 2012, obr. 3a–c

Valov (okr. Louny), vrstva (z r. 1939)

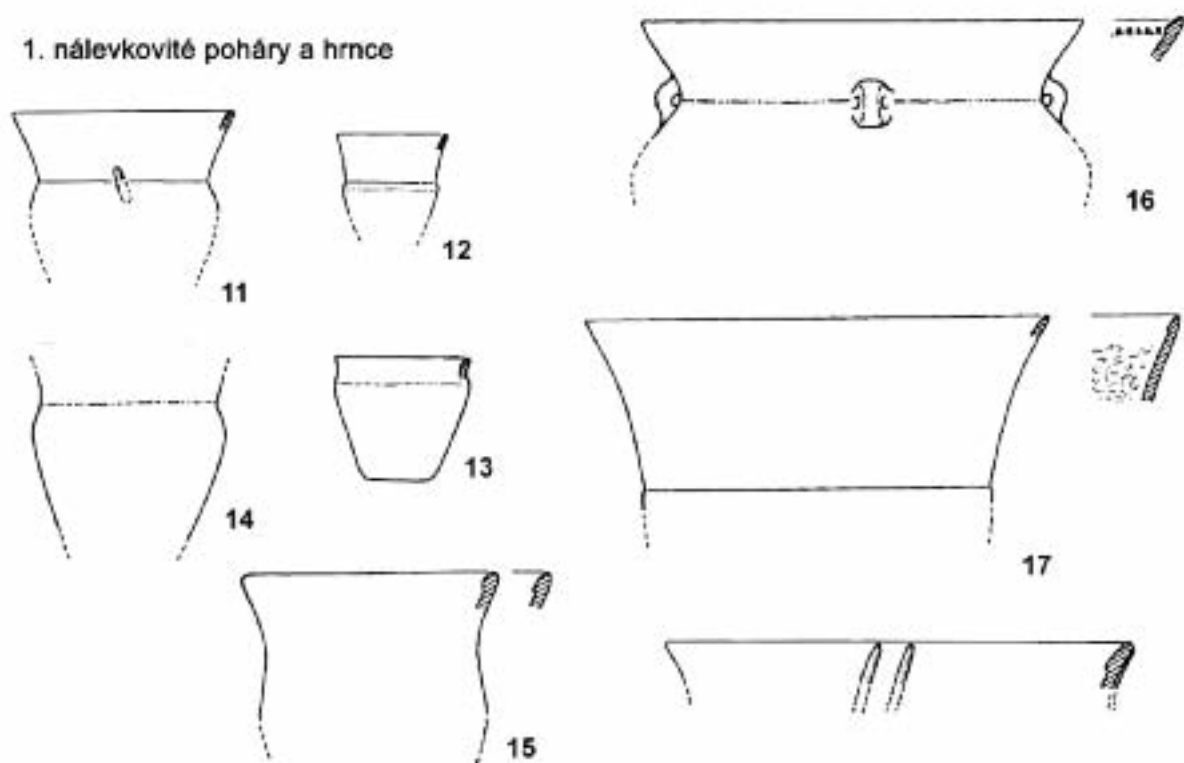
Obr. 5. SZ Čechy, pozdní (schussenriedská) fáze jordanovské kultury s prvky horizontu MK/KNP I: Valov (LN), sídlištní vrstva; podle Dobeš 2000, obr. 1, 2 (výběr). – Raně eneolitický „pohárový“ horizont (MK/KNP I) s pozdně jordanovskými (schussenriedskými) prvky: Ohnič (TP), sídlištní soubor z r. 1923; podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 16

ŽICHOV (okr. Teplice), objekt 2 / 1982**LIBOCHOVANY** (okr. Litoměřice), objekty 10, 11 / 1971

Obr. 6. SZ Čechy, raný stupeň, MK/KNP I (předbaalberský horizont): 1–12 Žichov (TP), objekt – silo 2/1982; 13–15 Libochovany (LT), objekty 10, 11/1971. Podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 12:2; Zápotocký 1996, obr. 3:1–3

LITOMĚŘICE (okr. týž), Hörlingova pískovna, jáma (před r. 1919), 1. část

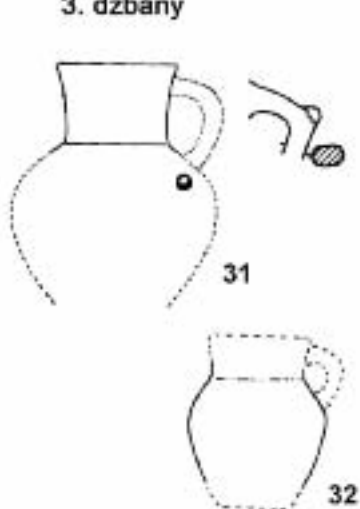
1. nálevkovité poháry a hrnce



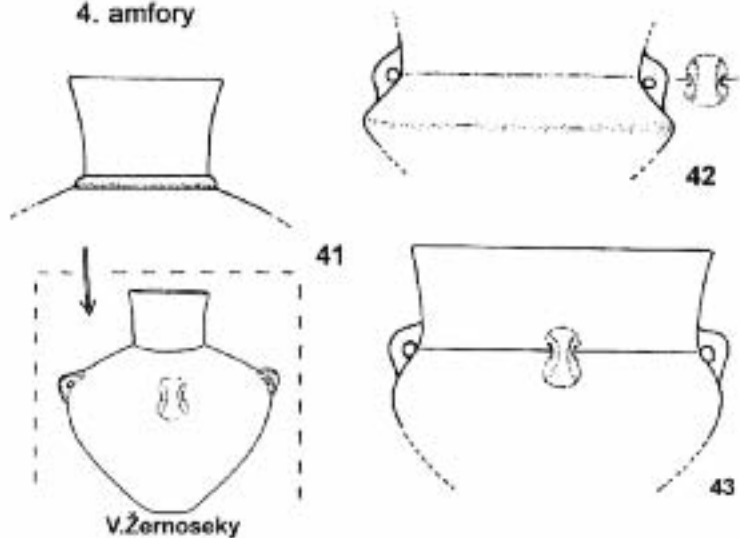
2. koflíky



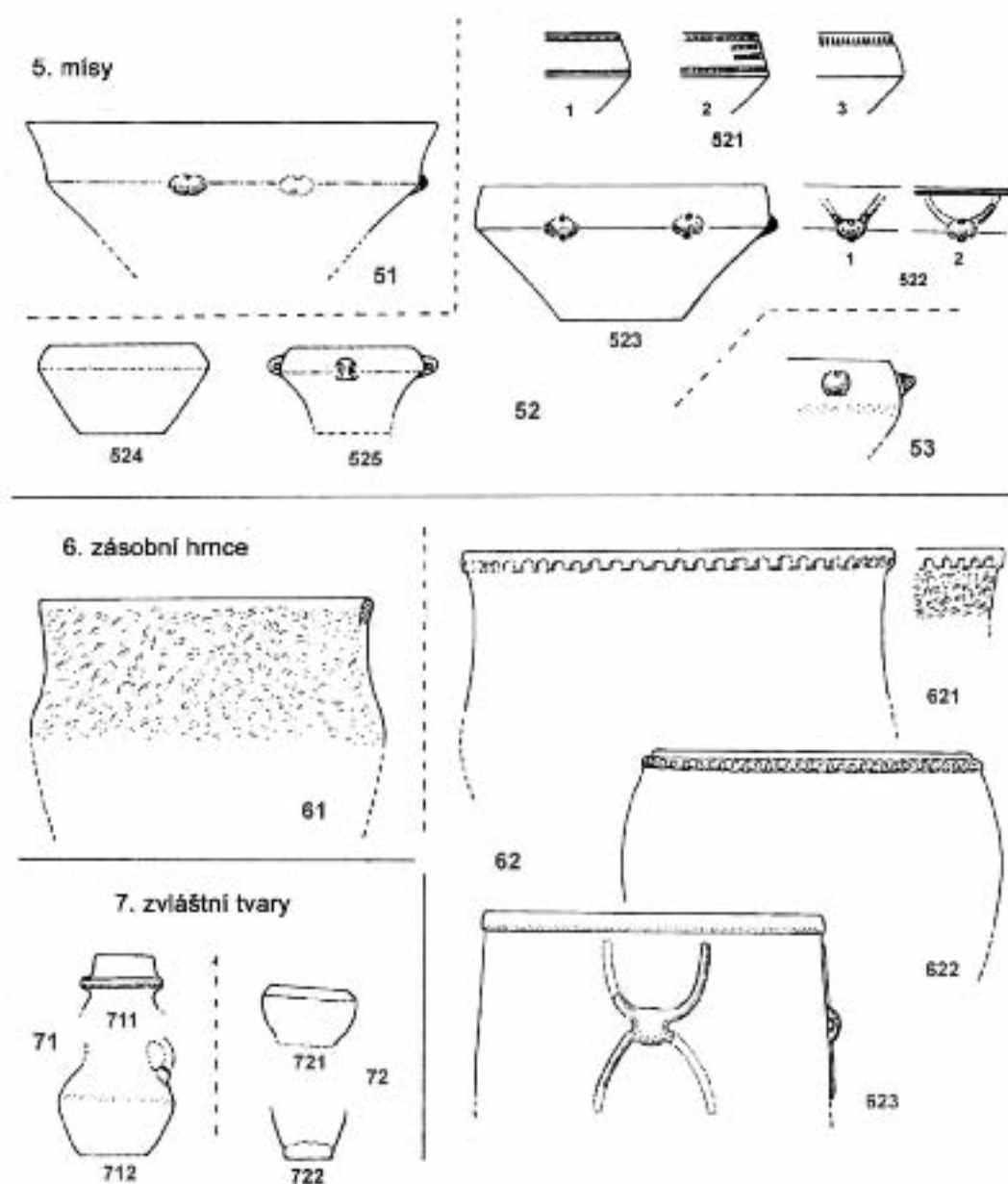
3. džbány



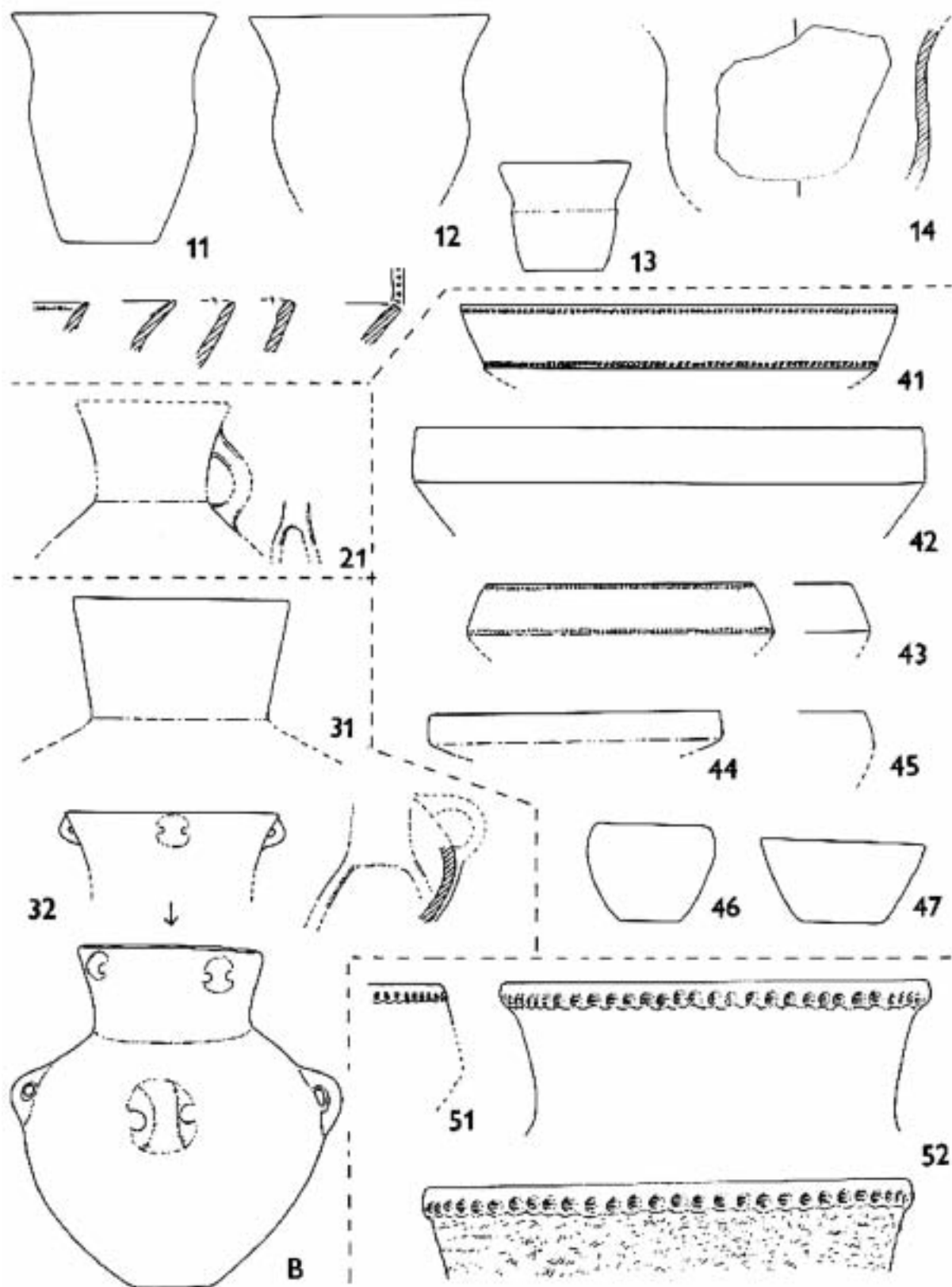
4. amfory



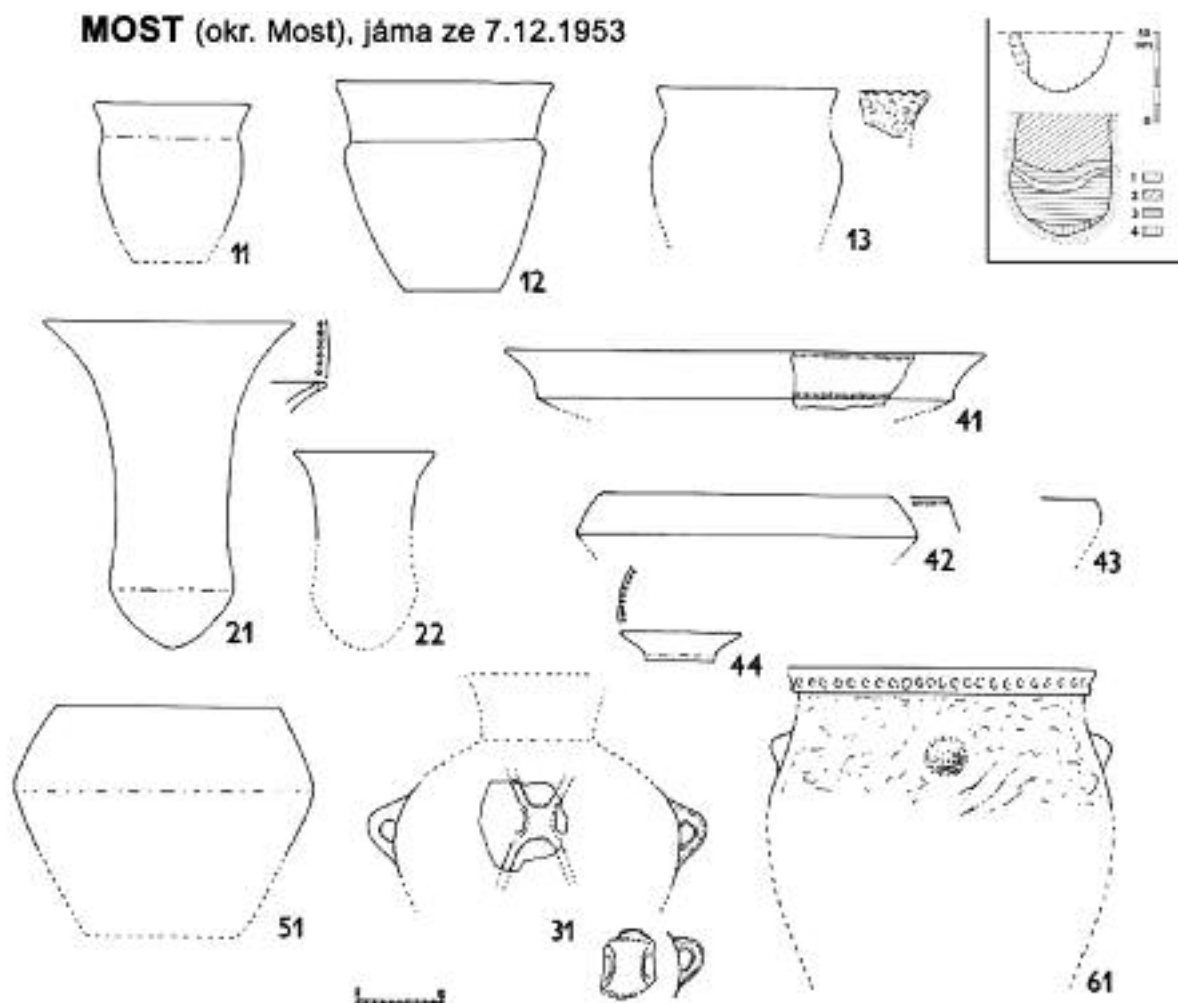
Obr. 7. SZ Čechy, fáze KNP II 1 (starší, baalbersko-michelsberská fáze staršího stupně KNP): Litoměřice A (LT), jáma (před r. 1919), tvary a typy, srv. tab. 9–11; 1. část

LITOMĚŘICE (okr. týž), Höringova pískovna, jáma (před r. 1919), 2. část**džbány starobaalberského typu**

Obr. 8. SZ Čechy, fáze KNP II 1 (starší, baalbersko-michelsberská fáze staršího stupně KNP): Litoměřice A (LT), jáma (před r. 1919), tvary a typy, srv. tab. 9–11; 2. část. – Džbány starobaalberského typu: 1 Duchcov-okolí (TP), 2 Soběchleby (LO), 3 Vikletice (CV), hrob 14/63. Podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 22:2; Buchvaldek – Koutecký 1970, Abb. 8:1,2

MIROŠOVICE (okr. Teplice), objekt 1/1974

Obr. 9. SZ Čechy, fáze KNP II 1 (starší, baalbersko-michelsberská fáze staršího stupně KNP): Mirošovice (TP), vrch Luhaj, objekt 1/1974, tvary a typy; podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 23



Obr. 10. SZ Čechy, fáze KNP II 1 (starší, baalbersko-michelsberská fáze staršího stupně KNP): Most (MO), Čepirožská výšina, jáma – silo ze 7.12.1953, tvary a typy; podle Zápotocký – Černá – Dobeš 1989, obr. 2, 7 (profil jámy: 1 spraš, 2 tmavošedá, 3 šedá, sypká, 4 černá)

1956, 544, obr. 233; *týž* 2000, Abb. 17 A,B; *Kalferst – Zápotocký* 1991, obr. 19). V SZ Čechách kvalitnější soubory této fáze chybí; za jejího reprezentanta lze považovat nejspíše soubor z Bíliny (*obr. 13*), u dalších dvou (Postoloprty, *obr. 13*; Dobroměřice-Z, *obr. 14*) se nedá vyloučit přesah do sířemské fáze.

Z našeho transektu sem typologicky řadíme část sídlištní keramiky z Velkých Žernosek a hroby z Nížeboh, Světce a Velkých Žernosek (*obr. 12, tab. 19, 22*). U sídlištních nálezů z Lovosic (30A) a Zabrušan (69A), stejně jako u „náčelnického“ hrobu z Vrbice (*obr. 14*), vybaveného džbánem se symbolickými značkami a vzácnou mladší formou sekeromlatu F-typu, není jisté, zda spadají do této či následné fáze (II 2/3).

II 3. Mladší, sířemská fáze

Nejspíše ji dokumentují středočeské Makotřasy (*Pleslová-Štiková* 1985), mj. s pozdními formami baalberských džbánů. V SZ Čechách ji reprezentují kromě souboru z eponymní Sířemi (*obr. 15, 16*), s jehož kompletním obsahem jsme dnes seznámeni díky V. Mouchovi (2008), ještě sídlištní objekty z Vikletic (*obr. 17*), Dobroměřic-V (*obr. 18*) a hrob z Lužice (*obr. 16*). V našem transektu sem podle typové skladby a kolkované výzdoby wióreckého stylu, jež tuto fázi charakterizuje, leč na zdejší sídlištní keramice je relativně vzácná, řadíme kromě Křesína A (*obr. 18*) ještě sídlištní materiály z dalších 8 či 9 lokalit (10A, 14A, 16A, 24A, 51A, 57B, 64B, 70A, event. 13A) a čepcovité sekeromlaty z lok. 19A, 45A.

Starší stupeň (KNP II) bez bližšího určení

Ze 14 katastrů našeho soupisu jsou nálezy, jejichž bližší zařazení v rámci starší KNP není jisté: sídlištní areály či objekty (63A, 64A), hroby, (18A, 47A, 55A, 60A,xx), ojedinělé nálezy keramiky, z části asi též z hrobů (2X, 10X, 30C, X, 36X, 60X, 66X), a sekeromlaty starších variant F-typu (25A, 30X, 40X, 62D); předpokládáme, že většina z nich náleží do 2.–3. fáze.

III. Mladší, salzmündský stupeň KNP

Jeho vznik, rámcově synchronní s počátkem salzmündského stupně ve středním Německu a severského středního neolitu (obdobím chodbových hrobů, per. MN I severské KNP), je patrně reakcí na šíření badenské kultury z Podunají na sever a západ. V SZ Čechách se v jeho trvání rýsuje dvě fáze:

III 1. Starší fáze

Od předchozí, sířemské se liší jen nepříliš změněnou tektonikou keramiky. Charakteristická jsou kónická hrdla a širší, cibulovitá těla džbánů, koflíků a amfor, nálevkovité poháry častěji širšího, mísovitěho tvaru, a především pak svérázná rytá ornamentace s motivy svislých obrvených linií, žebříčků a trojúhelníků, navazující na kolkované motivy předchozí sířemské fáze. Kvalitnější soubory této fáze jsou v SZ Čechách k dispozici zatím jen z našeho transektu: sídlištní z Křesína (21B, obr. 19), Orasic (39A, obr. 19), Brozan (3A, tab. 1:7–10), jakož i z Nové Vsi (obr. 20), z hranice s levobřežním Mělnickem; dále hrob z Hořína (11A, tab. 4:17,18) a ojedinělé nálezy zdobených džbánů z Liběchova (25B, tab. 7:19) a Libochovic (28A, tab. 7:17).

III 2. Mladší fáze

Mladší, zřejmě koncová fáze KNP v oblasti severočeského Polabí mohla být definována díky objevu sídelního areálu u Brozan (3B, obr. 21, 22). Od starší fáze ji odlišují tři znaky: takřka úplná absence výzdoby, výskyt nových, dosud neznámých typů s analogiemi v pozdních, badenizovaných skupinách KNP severně od Čech a přítomnost „importů“ z prostředí středního, klasického stupně badenské kultury (Dobeš – Zápotocký 2013).

Typologicky se sem hlásí dva džbány, snad z hrobů. Džbán z Chotějovic (17X, obr. 20:14) upomíná profilací a výzdobou na walternienburskou skupinu, jež je paralelní se středoněmeckou mladší salzmündskou fází Múcheln (Beran 1993). Mladší znaky (lomenou výduť, výzdobu redukovanou na linii čárek na okraji) vykazuje i dvojuhý džbán z Hrdel (15A, tab. 1:12).

Ze sídlištních souborů řadíme do této fáze kromě Brozan B ještě jámu 1/65 ze Žabovřesk (70A, tab. 26). Spolu s nezdobenou keramikou mladší KNP se zde našly i dva zlomky, nejspíše z amfory (tab. 26:6,7; obr. 35), s výzdobou, jejíž styl odpovídá keramice labsko-havolské skupiny KNP, paralelní se skupinou walternienburskou (Kirsch 1993, 11, Taf.) a středoněmeckou mladší salzmündskou (Beran 1993, Abb. 15); k významu tohoto importu srv. kap. 3.2, zde jej uvádíme jako důvod, proč minimálně tento objekt ze sídelního areálu KNP v Žabovřeskách klademe do fáze II 2.

Mladší stupeň (KNP III) bez bližšího určení

K nálezům, jež nelze v rámci mladšího stupně blíže zařadit, patří kromě sídlištních objektů a keramiky sídlištního rázu (42A, 45A, 56A,C) také žárový hrob z Vražkova (67A, tab. 23:3,4), osudí z Budyně a Dobřeně ((4A, 6A, tab. 1:13) – obě osudí jsou patrně též z hrobů – a početná kolekce sekeromlatů s obloukovitým týlem var. R I-1,2 a R II-1,2 (4X, 5X, 9A, 12A, 13X – 2×, 20B, 29C, 33A, 38A, 41X, 43X – 2×, 50X, 53X, 56C, 59X, 64A, 65X).

Do tohoto období spadá i ojedinělý nález fragmentu pohárovité nádoby z Kyškovic (obr. 35), výzdobou odpovídající stylu starší fáze středoněmecké „skupiny s hlubokým vpichem“ (srv. kap. 3.2).

Z předchozího jsou zároveň patrné rozdíly v úrovni, na jaké jsme schopni datovat jednotlivé položky nálezové báze (= řádky /soubory, ojedinělé nálezy/ na *tbl.* 2). Rozhoduje, nakolik jsou v nich zastoupené vůdčí typy té které fáze či toho kterého stupně. Pokud jsme v regionu SZ Čech schopni v rámci tří stupňů KNP rozlišit celkem šest úseků, resp. fází (I; II 1, 2, 3; III 1, 2), jejich délka se při ca 6–7 staletích existence této kultury dá teoreticky odhadovat na 100–120 let. Takto podrobně, tedy na úrovni fází, lze datovat ale jen třetinu z položek našeho soupisu. Konkrétně: z celk. počtu 119 položek (řádků na *tbl.* 2) je takto určena ca třetina (38 = 32 %): fáze I: 9; fáze II 1 a 1/2: 2; fáze II 2, 2/3: 6; fáze II 3: 13; fáze III 1: 6; fáze III 2: 2 položky (srv. sloupec „dat.“). Druhou třetinu položek datujeme už jen na úrovni stupňů (z toho starší stupeň /KNP II/: 17 = 14,3 %, mladší stupeň /KNP III/: 28 = 23,5 %). Zbývající třetina, přesněji 30,3 %, je určena jen na úrovni kultury (z toho „KNP“: 27 = 22,8 %, „KNP?“: 9 = 7,6 %).

Vcelku se ukazuje, že podíl staršího a mladšího stupně je v tomto směru vyrovnaný, zatímco procento raného stupně je podstatně nižší:

I – raný, předbaalberský horizont:	9 = 10,1 %
II – starší, baalberský stupeň:	38 = 46 %
III – mladší, salzmündský stupeň:	36 = 43 %
Σ položek datovaných do stupňů a fází:	83 = 100 %

Otázka absolutního datování

Ze SZ Čech jsou pro toto období k dispozici radiokarbonová data ze čtyř lokalit (BC – kalibrovaná s pravděpodobností 95,45 % /2 σ /):

Horizont MK/KNP I: Březno, hrob LXXIII z pohřební stavby 62 (obr. 28), 3980–3780 BC (5090±45 BP); *Pleinerová 1980*, 41.

Fáze KNP II 1/2: Vikletice, hrob 14/63 se džbánem baalberského typu (obr. 8:3), 3950–3660 BC (5000±40 BP); *Pleslová 1987*, Abb. 4.

Fáze KNP II 2: Postoloprty, jáma z r. 1961 (obr. 13 dole), 3950–3530 BC (4925±80 BP); *Kohl – Quitta 1970*, 406, Bln-482.

Fáze KNP III 2: Brozany B, čtyři data z obj. 110/95, 181A/95, 62/97 se pohybují v intervalu 3750–3030 BC (při 1σ 3650–3100 BC); *Dobeš – Zápotocký 2013*.

Uvedená data, vesměs z průběhu 4. tisíciletí, dávají jen přibližnou představu o absolutní chronologii KNP v regionu (podobně je tomu ale i v oblastech KNP s mnohem četnějšími daty ¹⁴C). Spolehlivější jsou v tomto směru **dendrodata**, pokud se k nám dají interpolovat z okruhu severoalpských nákolí. Kupř. schusssenriedská keramika, známá z našich pozdně jordanovských souborů a ze souborů stupně MK/KNP I, je tam zachycena v sídelních fázích ze 40. stol. před Kr. (*Matuschik 2011*, 313, Abb. 184), sekeromlaty F-typu, jež jsou vůdčí formou těchto zbraní ve starším, baalberském stupni (KNP II), už od 39./38. stol. (jak už *Willms 1982*) a čepcovité (K-typy), spadající do mladší baalberské fáze (KNP II 3), v kontextu 36. stol. (*Matuschik 2011*, 314, Abb. 184). Cenným synchronizačním prvkem pro starší fázi salzmündského stupně (KNP III 1) je bolezská keramika shodného stylu jako z mladší sídelní fáze na Cimburku, která je v Arbon-Bleiche 3 na Bodamském jezeře datovaná do 1. poloviny 34. stol. (3384–3370 BC; *de Capitani et al. 2002*).

Obojí metoda zhruba souhlasí s datováním přechodu mezi raným a starším eneolitem, tj. mezi stupni MK/KNP I a KNP II, k r. 3800 před Kr. podle *Neustupný 2008*, 15, tab. 2, a mezi starším a středním eneolitem, tj. mezi KNP II a III, k r. 3400 před Kr. Nejmladší úsek KNP v SZ Čechách, fáze III 2, s importy keramiky klasického stupně badenské kultury, by podle dat ¹⁴C z Brozan spadal do 33. stol. před Kr. (*Dobeš – Zápotocký 2013*); k datování ve vztahu ke klimatu srv. kap. 4.1.

3.2. Keramika

V souborech a mezi ojedinělými nálezy soupisu (kap. 6) je zastoupeno všech šest hlavních tříd nádob české skupiny KNP: 1 nálevkovité poháry a hrnce, 2 džbány, 3 koflíky, 4 mísy, 5 amfory, 6 zásobní hrnce a osudí. Jejich frekvenci v časových fázích lze dobře sledovat podle relativně chronologicky fixovaných souborů (kap. 3.1, obr. 4–22). Sedmou třídou tvoří méně časté tvary:

Láhve s límcem, známé zde ze šesti lokalit, se zpravidla považují za nádoby na vzácné tekutiny či nápoje (oleje, alkohol), též s kultovní, „šamanskou“ funkcí (*Pleslová-Štiková 1961*, nověji *Wetzel – Irrgang 2008*, 203). Nejstarší jsou fragmenty láhví z Litoměřic (29A, tab. 9:13–15) z fáze II 1. Nejmladší je hrdlo láhve ze Žabovřesky (70A, tab. 26:8) z jámy 1/65 z fáze III 2. Zbývající nejsou datované. Láhev ze Štětí (58A, tab. 3:17) by jako neporušený exemplář mohla být event. z hrobu. Střepy láhve s límcem jsou hlášené z Dolních Beřkovic (18A, nezjištěno). Ze dvou lokalit se dochovala těla lahví: z Bohušovic (1A, tab. 1:3) kulovité, z Prosetic (46X, tab. 20:9) oble dvojkónické. Datované exempláře tedy potvrzují užívání tohoto specifického tvaru s výjimkou I. stupně po celou dobu trvání KNP v Čechách.

Buben byl součástí výbavy hrobu asi půlročního dítěte z Brozan (lok. 3B, obj. 16/96; obr. 22:71), datovaného do fáze III 2. Tvarem i uspořádáním masivních pupků určených k napnutí blány odpovídá formě definované již U. Fischerem (1951) jako bubny salzmündského typu. Podle rozměrů jde zřejmě o miniaturu určenou pro dětský pohřeb.

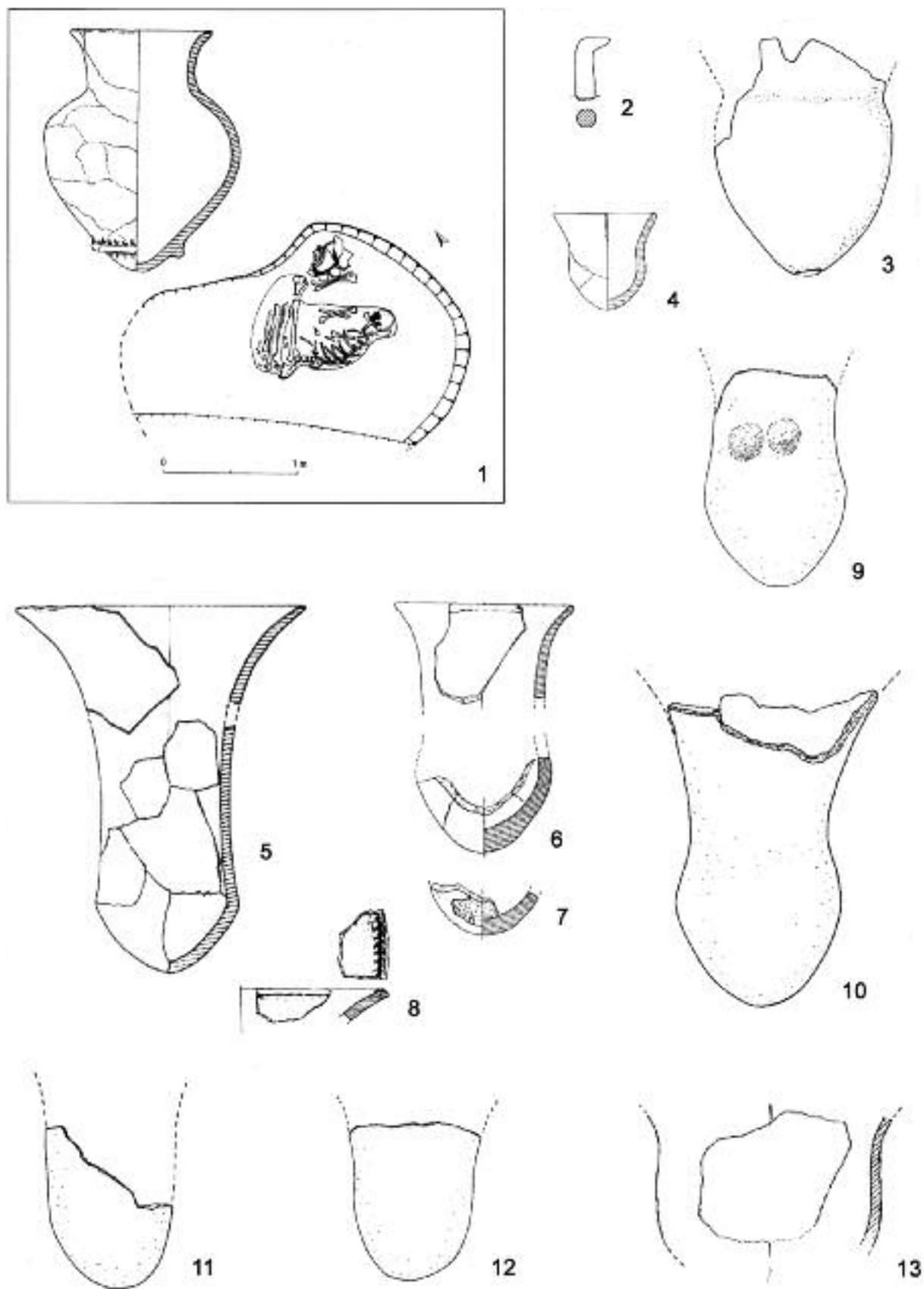
Talíř uváděný z Ústí n.L. (lok. 62B) byl údajně špatně vypálený a nedochoval se. Talíře, ploché či s nízce vytaženým okrajem, jsou v českých nálezech doložené od raného do staršího stupně KNP, ze SZ Čech nejstarší je z pozdně jordanovských Trmic (obr. 4:61).

Miniaturní nádoby ve tvaru mističek a pohárků: Evaň (10A, obj.2/67), Hrbovice (14A obj. 13D, tab. 5:3), Litoměřice (29A, tab. 9:16; 10:15), Lovosice (30B).

Tyglík? Z Brozan (4B, obr. 22:72) je část silnostěnné polokulovité misky nepravidelně zformované, z jemně písčité hlíny (v. 37 mm.), ale bez stop původního použití.

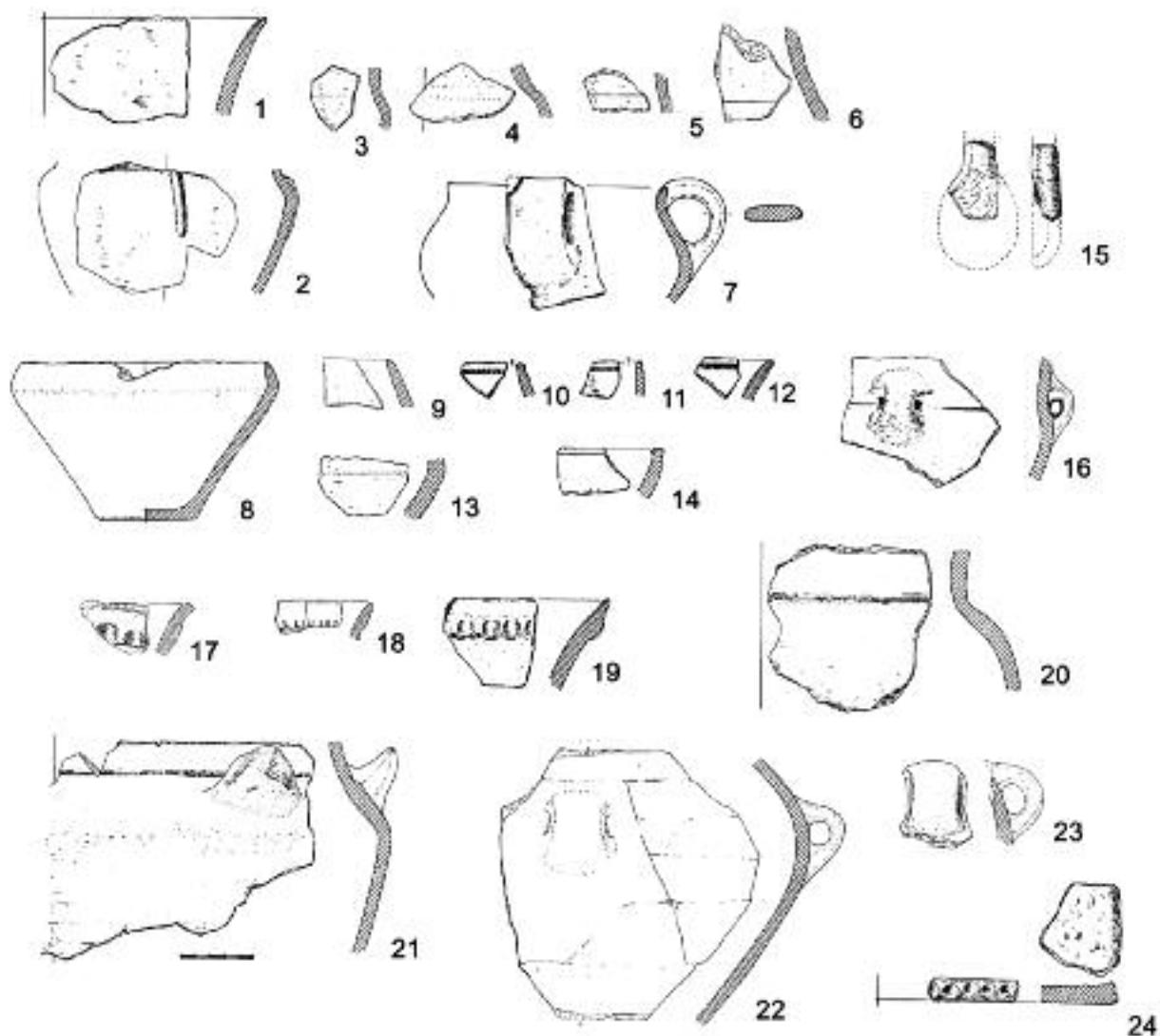
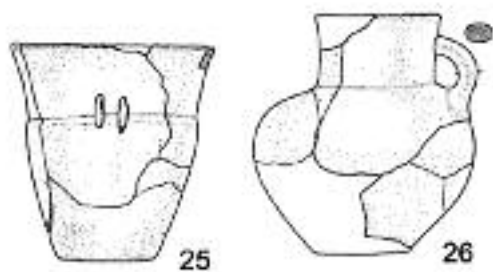
Lžice, celé či fragmenty: Brozany (1A, tab. 1:4), Neštěmice (35A, tab. 5:15), Štětí (58A, tab. 18:16), Žabovřesky (70A, tab. 27:6).

Přesleny, obvykle kónické či dvojkónické, se vyskytly na sedmi lokalitách: na pěti v sídlištních objektech (4B Brozany, 4 přesleny z obj. 2/95, 110/95, 65/97, 67/97, z nich jeden zdobený paprskovitými skupinami rýh, *Dobeš – Zápotocký 2013*, obr. 9:8; 21B Křesín, tab. 7:13,14; 30A Lovosice; 45A Poplze, tab. 5:20; 70A Žabovřesky, tab. 24:15, 25:7), na dvou lokalitách ve výbavě žárových hrobů (11A Hořín, 67A Vražkov).

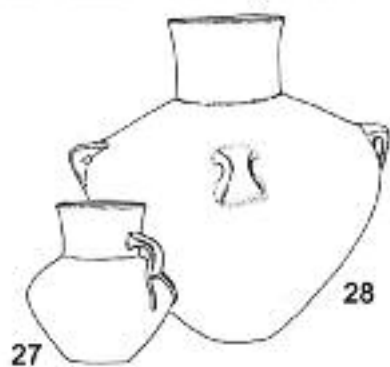


Obr. 11. SZ Čechy, kostrový hrob s amforou mladší k. michelsberské (1 Velká Ves) a tulipánovité poháry stupňů MK II–V: 2, 3 Neštětice; 4 Trmice; 5–8 Most; 9, 10 Souš; 11 Poohří, bez lokality; 12 Liběšovice; 13 Mirošovice.
Podle Zápotocký – Černá – Dobeš 1989, obr. 3:3; 4:3–5; 5:3; 9; 11:1–7

LIPTICE (okr. Teplice), obj. -hliník 7/1982

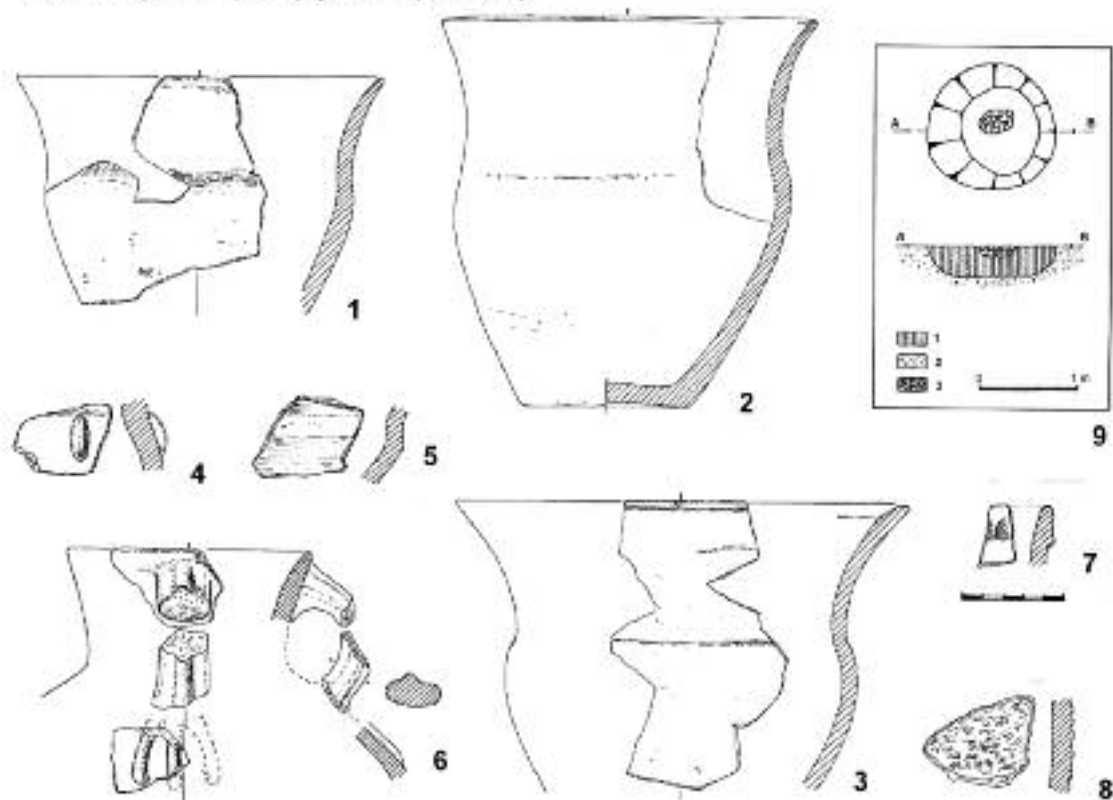
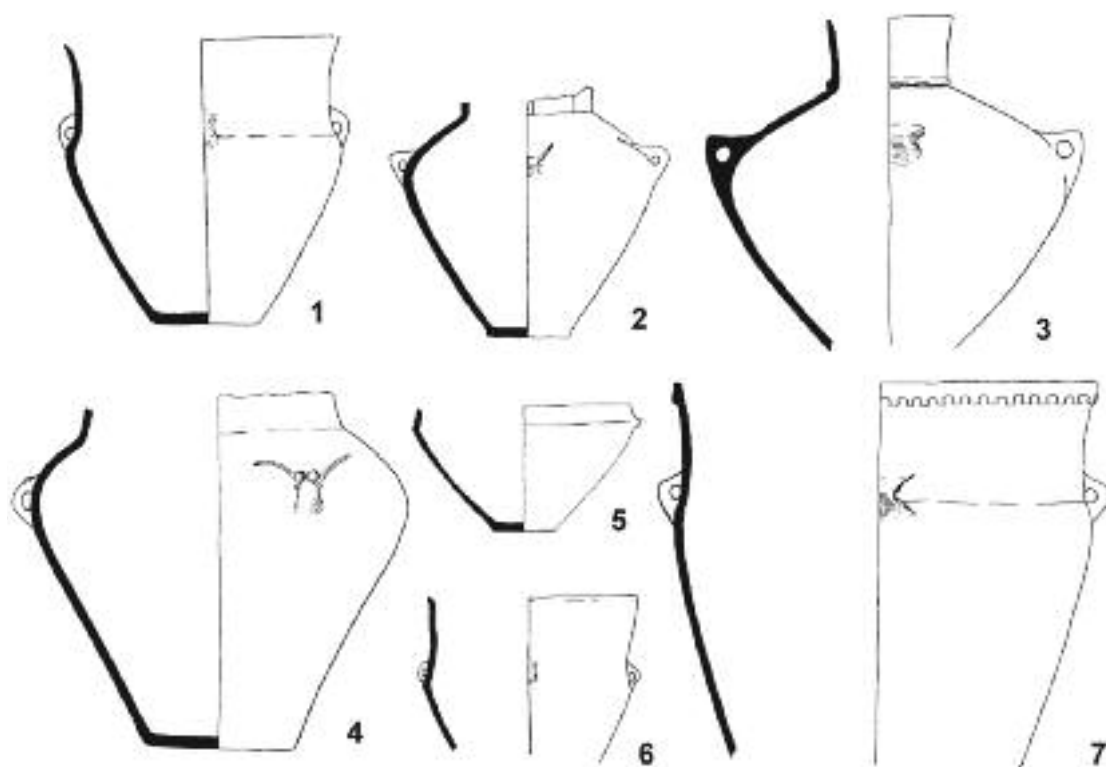
NÍŽEBOHY (okr. Litoměřice)
kostrový hrob (10.1962)

VELKÉ ŽERNOSEKY (okr. Litoměřice)

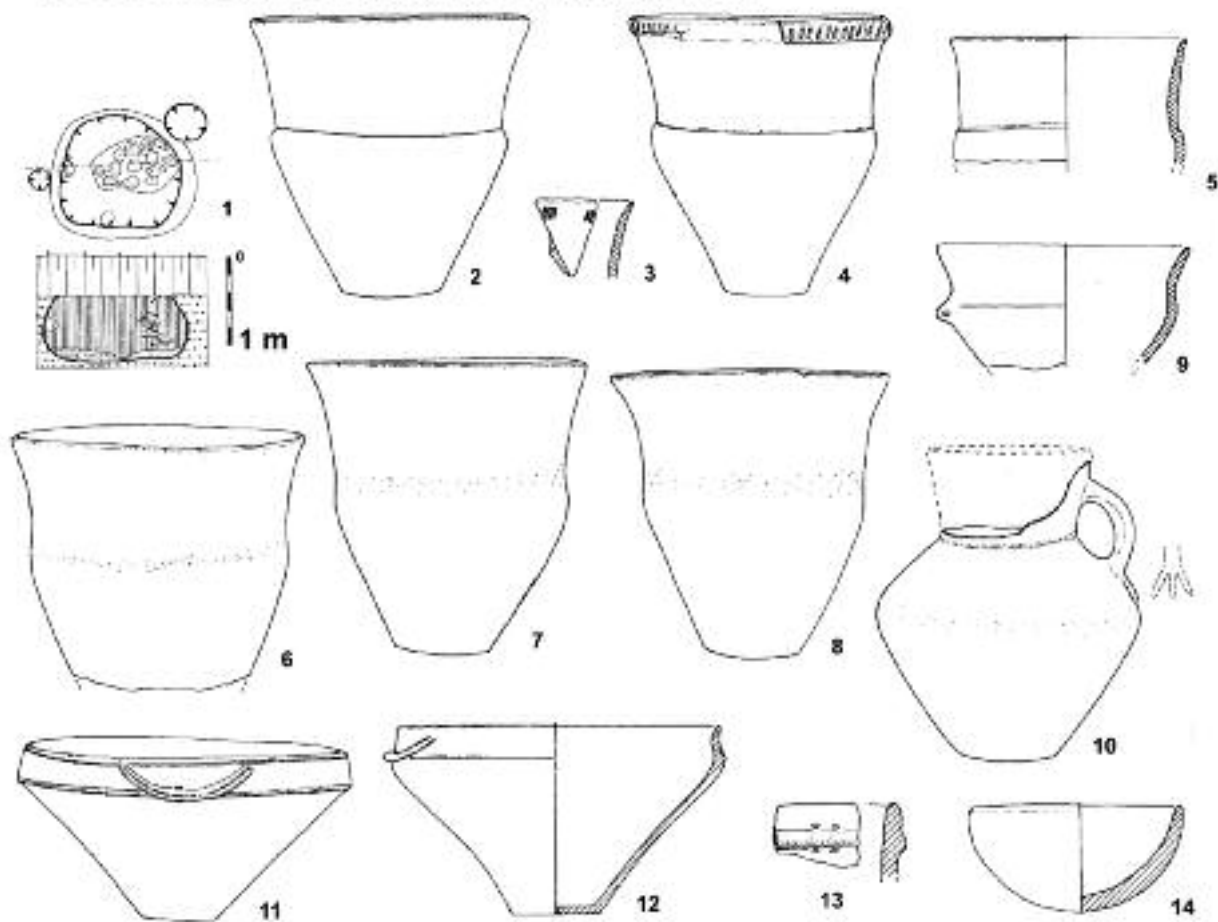
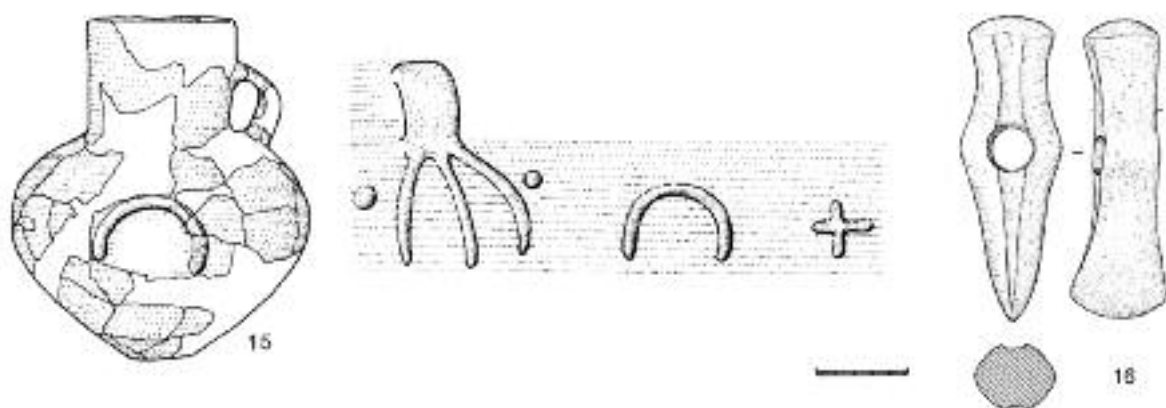


kostrový hrob 33/II (4.1902)

Obr. 12. SZ Čechy, fáze KNP II 1 (starší, baalbersko-michelsberská fáze staršího stupně KNP): 1–24 Liptice (TP), „Za kostelem“, objekt 7/1982; podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 8–10 – výběr. – Fáze KNP II 2 (střední fáze staršího stupně KNP): 25, 26 Nížebogy (LT), kostrový hrob; 27, 28 Velké Žernoseky (LT), kostrový hrob; srv. kap. 6 a tab. 14:1–3; 21:5,6

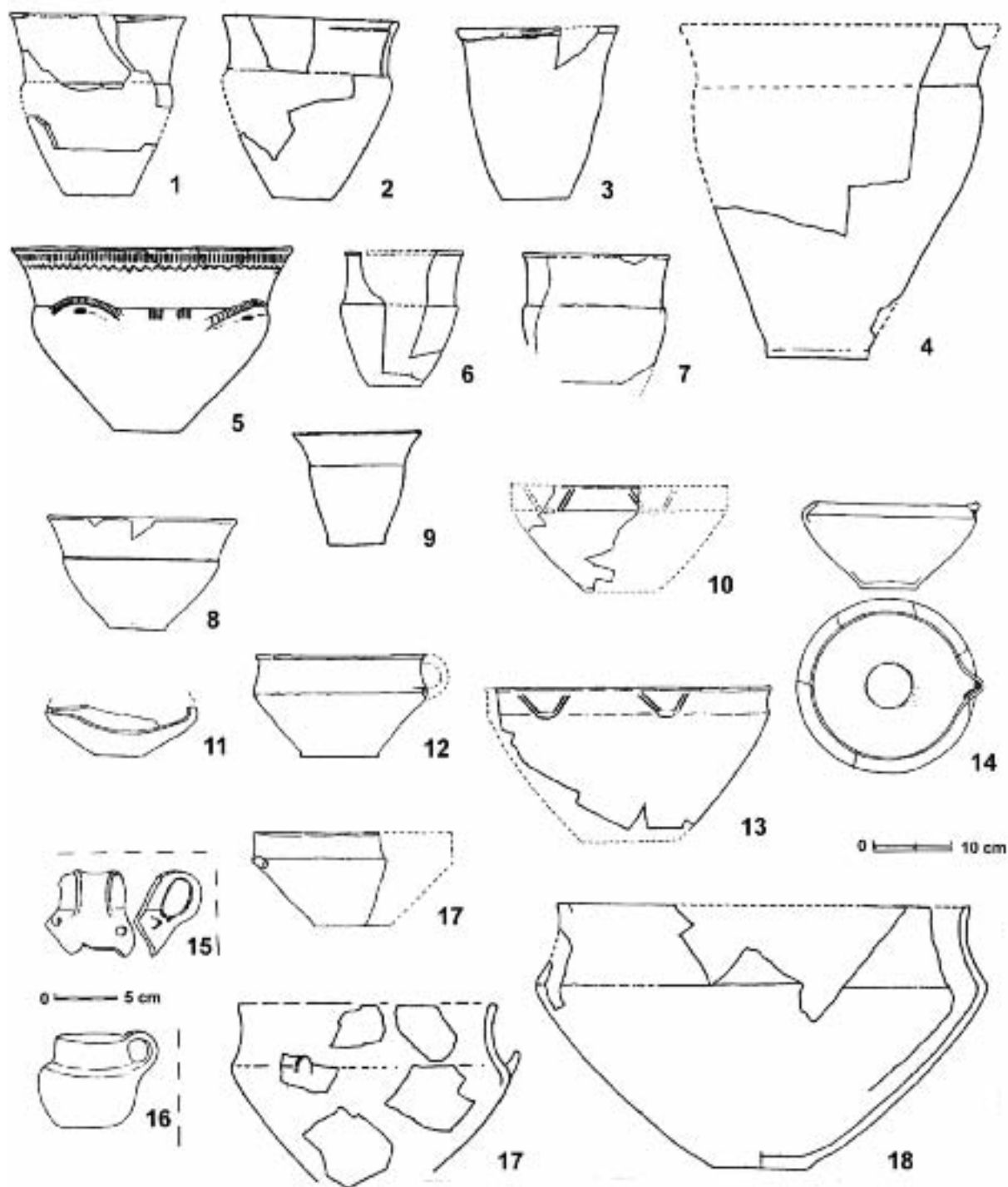
BÍLINA (okr. Teplice), jáma 1 (12.1982)**POSTOLOPRTY (okr. Louny), jáma (10.1959)**

Obr. 13. SZ Čechy, fáze KNP II 2 (střední fáze staršího stupně KNP): Bílina (TP), „U chudeřických kasáren“, jáma 1/1982; podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 4 (výběr). – Fáze KNP II 2/3 (střední/mladší fáze staršího stupně KNP): Postoloprty (LN), pískovna Rvenice 1, jáma z 10. 1959; podle Neustupný 1961, obr. 1

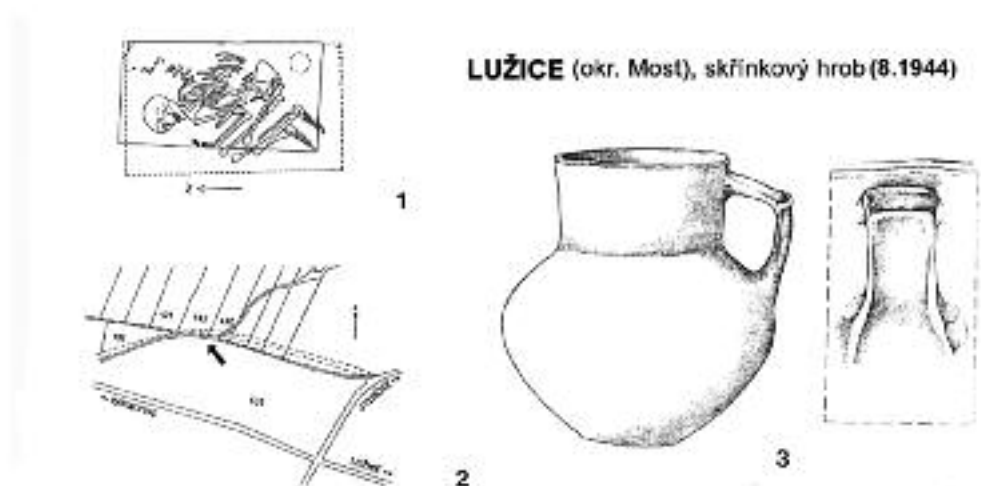
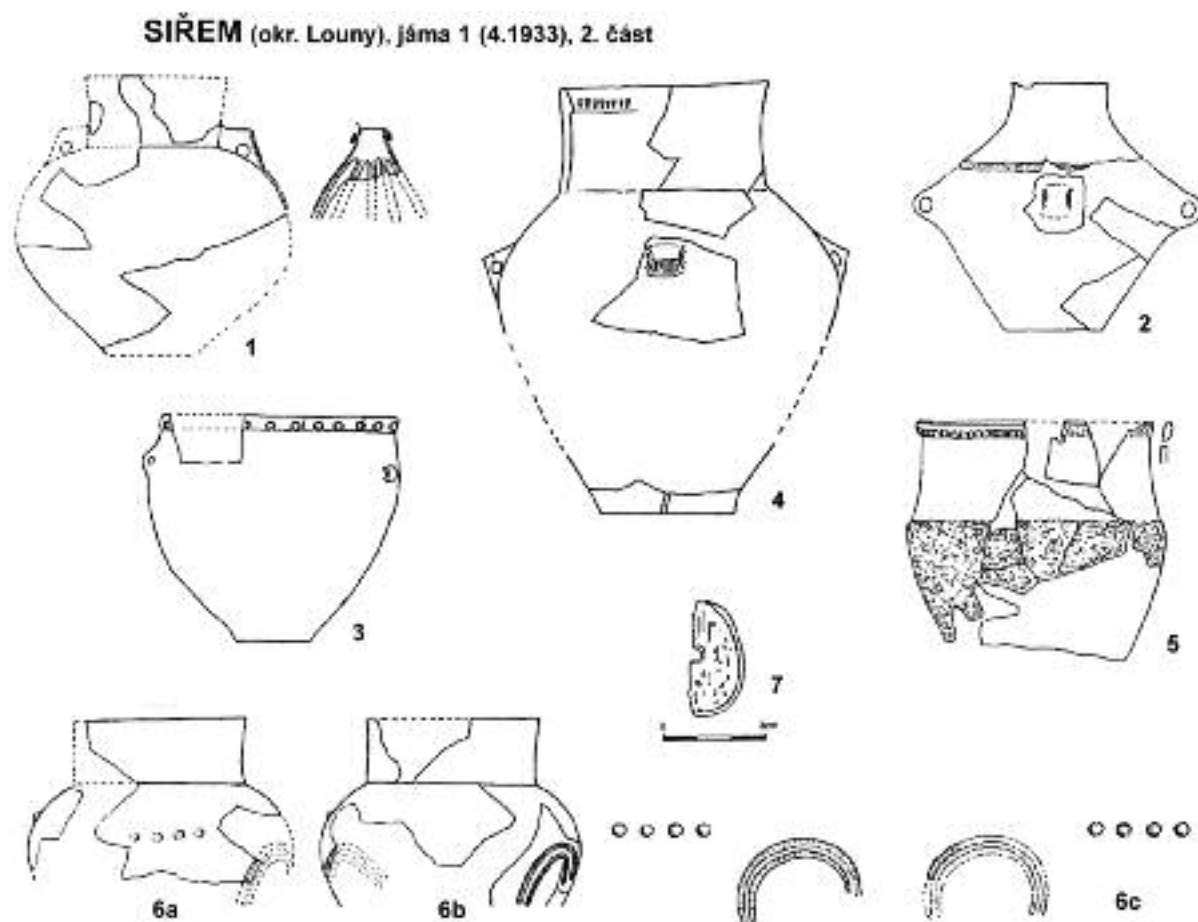
DOBROMĚŘICE - západ (okr. Louny), jáma 4/1969**VRBICE (okr. Litoměřice), kostrový hrob (6.1984)**

Obr. 14. SZ Čechy, fáze KNP II 2/3 (střední/mladší fáze staršího stupně KNP): 1–14 Dobroměřice (LN), pískovna Z od obce, jáma 4/1969; podle Koutecký 1969, tab. II (výběr); 15, 16 Vrbice A (LT), kostrový hrob; srv. kap. 6, tab. 23:1,2

SIŘEM (okr. Louny), jáma 1 (4.1933), 1. část



Obr. 15. SZ Čechy, fáze KNP II 3 (mladší, siřemská fáze staršího stupně KNP): Siřem (LN), jáma 1-silo s pohřbem; poháry, mísy, koflíky; podle Moucha 2008, obr. 3–6 (výběr), 1. část



Obr. 16. SZ Čechy, fáze KNP II 3 (mladší, siřemská fáze staršího stupně KNP): Siřem (LN), jáma 1-silo s pohřbem; amfory, zásobní hrnce; podle Moucha 2008, obr. 3–6 (výběr), 2. část. – Lužice (MO), kostrový hrob; podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 11

Závaží, zátěže: v Brozanech (4B) v silu 181A/95 část podélně provrtaného válcovitého závaží, dm. 10 cm (zach. d. 10,5 cm, dm. provrtu 1,3 cm); v Žabovřeskách (70A), v jámě 1/59 rozpadlá zátěž kulovitého tvaru ze slabě vypálené hlíny.

Jiné tvary z pálené hlíny, jako různé cívky, drobné zvířecí plastiky, miniatury sekeromlatů, známé z kontextu české KNP, se zde nevyskytly. Z tvarů spojovaných s kultovními praktikami či náboženskou symbolikou známe ze SZ Čech jen torzo zoomorfní nádoby (býka?) z Liběšovic-okolí, výzdobou datované do sířemské fáze (*Neustupný 1960*).

Keramické importy. Specifický význam mají nádoby cizí provenience, jež se do regionu dostaly z prostředí jiných skupin KNP. Z našeho transektu známe dva takové případy:

Prvním jsou dva zlomky kulovitého těla pohárovité nádoby (či amfory typu Dolmenflasche?) z Kyškovic (22X, *obr. 35:1*) s výzdobou odpovídající stylu staršího stupně **středoněmecké megalitické skupiny KNP** (Altmärkische Gruppe der Tiefstichkeramik, stupeň Düsedau = severská per. MN Ia: *Preuss 1980; Voigt 1994*). Nejjižnější lokality této skupiny, na soutoku Labe a Saaly, leží odtud ve vzdálenosti ca 150 km. Nález, ať už jde o import nebo o imitaci, hodnotíme jako náznak kontaktu polabských skupin KNP v době mladšího, salzmündského stupně (*Zápotocký 1960, 737*).

Druhým případem jsou dva zlomky ze Žabovřesk, z jámy 1/1965 (*obr. 35:2,3; tab. 26:6,7*). Pocházejí zřejmě z jedné nádoby, nejspíše z měkce profilované amfory, jejíž výzdoba, aplikovaná na hrdle a plecích, je složena z řádků U-vpichů a úzkých pásů ryté kosočtverečné mřížky. Jde opět o motiv, jenž je v českém prostředí bez analogií a odpovídá stylu jiné skupiny z okruhu KNP, v tomto případě stylu **labsko-havolské skupiny** (Elb-Havel-Kultur, Havelländische Kultur), rozšířené mezi středoněmeckým Polabím a dolní Odrou (*Kirsch 1981; Schwertfeger 1994*). Takové určení by dobře odpovídalo i datování keramiky z jámy 1/1965 do mladší fáze salzmündského stupně (KNP III 2), *srv. kap. 3.1*. Jde opět o indicii styku severočeského Polabí s kulturně příbuzným prostředím severně od Čech; v tomto případě by kromě středoněmeckého Polabí v úvahu přicházelo i povodí Havoly či levobřeží dolní Odry (Uckermark).

3.3. Ostatní nálezové kategorie

Broušená industrie (BI)

Sekeromlaty. „Nepřpracovní“ složku broušené industrie zde reprezentují relativně početné a navíc dobře datovatelné sekeromlaty KNP (k typologii a chronologii *Zápotocký 1992*). Čítají celkem 28 exemplářů z 25 katastrů (*tbl. 3, obr. 34*). Zastoupené jsou mezi nimi všechny tři hlavní tvary:

- ploché sekeromlaty (F-typy - flache Hammeräxte): 7 ks., dat. KNP II;
- čepcovité (K-typy - Knaufhammeräxte): 2 ks, dat. KNP II 3;
- sekeromlaty s obloukovitým týlem (R-typy - Rundnackenäxte): 19 ks, dat. KNP III.

Jde většinou o ojedinělé nálezy, jen jeden je spolehlivě z hrobu (Vrbice), další tři údajně z hrobů, čtyři ze sídlištního prostředí a jeden z kategorie říčních nálezů (Ústí n. L., z Labe); k jejich rozložení v krajině *srv. kap. 4.2.3*. Prosté pracovní tvary sekeromlatů se v souborech zdejší KNP dosud nevyskytly, jejich náhodné nálezy nejsou blíže datovatelné.

Sekery jako nejpočetnější třída eneolitické BI se v kontextu KNP našly na osmi lokalitách, z nich 7 je sídlištních, 1 hrobová. Typově lze určit sekery z Hořína (11A, *tab.4:25*, s tenkým týlem), Litoměřic (29A, *tab. 11:17*, trapezovitá se špičatým týlem), Lovosic (30A, *tab. 12:21*, se silným týlem), Štětí (58A, *tab. 18:15*, s tenkým týlem), Velkých Žernosek (64A, *tab. 21:10,11,13*, se silným týlem; 64B, *tab. 22:18*, miniaturní). V Křesíně (21A) se v objektu 4 nalezl jen odštěpek ostří. Sekerka ze žárového hrobu z Vražkova (67A) je neznámá.

Dláto jako méně častá forma eneolitické BI se v kontextu KNP vyskytlo v údajně hrobovém souboru s pohárem z Ústí n. L. (62A, *tab. 20:14*, se silným týlem).

Nože představují nástroje, jež i v regionálních podmínkách jsou relativně vzácné (*Zápotocký 2002b, 177*). Z našeho transektu evidujeme tři:

Jednobřitý nůž s vrubem z obj. 4 v Křesíně (21A, d. 12 cm, *tab. 6:26*) odpovídá typu I dle V. Mouchy (1967). Jeho výskyt v kontextu KNP je jistým překvapením, protože tento typ byl dříve spolehlivě datován do řívnáčské kultury. Tento i další datované kusy (*Metlička - Štauber - Štauberová 2002*) ale svědčí o jeho podstatně širším časovém rozpětí. Nůž z Brozan (4B), ze sila 6/95, má tvar úzce oválného valounu se spodní plochou zbroušenou do ostří (*Dobeš - Zápotocký 2013, obr. 10:8*).

Nůž z Velkých Žernosek (64A, *tab. 22:14*) odpovídá lehce prohnutou čepelí a krátkou zúženou rukojetí Mouchovu typu „sekáčů“; jde ale o nález z vrstvy a nelze proto vyloučit ani posteneolitické stáří (stejně jako u dalšího exempláře ze zdejší oblasti - fragmentu sekáče z Lovosic-Tschinkelovy cihelny: *Moucha 1967, 732, obr. 3:3*).

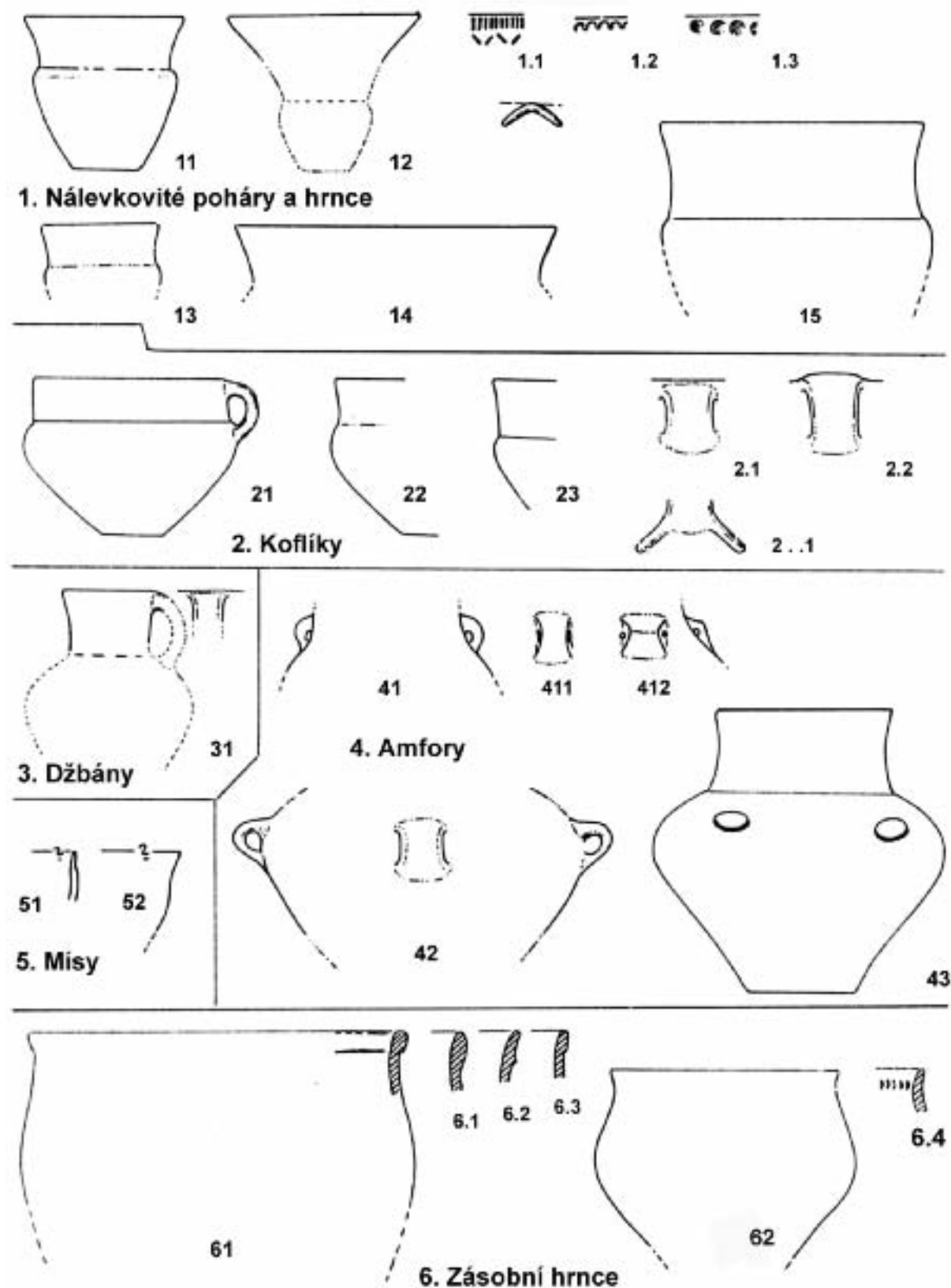
č.	č. lokality (soupis kap. 6)	katstrální obec (okres)	lokalita	druh nálezů	typ	délka (cm)	tab.
sekeromlaty ploché (F-typy) - KNP II							
1	34 A	MOŠNICE (LT)	zahrada	ON	F IA-1	(103)	28:2
2	62 D	ÚSTÍ n. L. (ÚL)	Labe	říční	F IA-1	141	28:1
3	25 A	LIBĚCHOV (MĚ)	les	ON	F IA-2	124	28:4
4	30 X	LOVOSICE (LT)	okolí města	ON	F IA-2	145	28:3
5	68 A	VRBICE u Mšeného (LT)	Mírové nám.	H	F IC-2	168	28:7
6	40 X	PERUC (LO)	bez lokality	ON	F IA-x	(68)	28:5
7	4 X	BUDYNĚ n. O. (LT)	okolí města.	ON	F I B-2a	(92)	28:6
sekeromlaty čepcovité (K-typy) - KNP II 3							
8	19 A	KLAPÝ (LT)	vrch Házmurk	ON	K IA-1	135	28:8
9	45 A	POPLZE (LT)	návší "Viničky"	S?	K IA-3	(45)	28:9
sekeromlaty s obloukovitým týlem (R-typy) - KNP III							
10	5 X	BUKOVICE (TP)	bez lokality	ON	R I-1	148	29:1
11	13 X	HRADIŠTĚ (TP)	bez lokality	ON	R I-1	109	29:2
12	13 X	HRADIŠTĚ (TP)	bez lokality	ON	R I-1	140	29:3
13	38 A	OBŘICE (LT)	Obřický vrch	H?	R I-1	(135)	29:6
14	43 X	PODSEDICE (LT)	bez lokality	H?	R I-1	155	29:5
15	43 X	PODSEDICE (LT)	bez lokality	ON	R I-1	110	29:4
16	9 A	DŘEMČICE (LT)	Granátka	ON	R I-2	140	
17	12 A	HOŠTKA (LT)	Panské pole	ON	R I-2	194	29:8
18	29 C	LITOMĚŘICE (LT)	Šance	H	R I-2	170	29:7
19	41 X	PÍŠTANY (LT)	bez lokality	ON	R I-2	168	29:10
20	53 X	SPOMYŠL (MĚ)	bez lokality	ON	R I-2	150	
21	65 X	VCHYNICE (LT)	okolí obce	ON	R I-2	143	29:9
22	20 B	KŘEMÝŽ (TP)	Na ladech	ON	R II-1	201	30:1
23	56 C	SULEJOVICE (LT)	závod Fruta	S	R II-1	(72)	30:2
24	4 X	BUDYNĚ n. O. (LT)	okolí města.	ON	R II-2	(60)	30:3
25	33 A	MĚLNÍK (MĚ)	Podolí	S?	R II-2	120	30:5
26	50 X	ROUDNICE n. L.-okolí (LT)	bez lokality	ON	R II-2	128	30:7
27	59 X	TĚCHOBUZICE (LT)	bez lokality	ON	R II-2	(37)	30:6
28	64 A	VELKÉ ŽERNOSEKY (LT)	kamenolomy	S	R II-2	(45)	30:4
seker s křížovým ostřím - JORD / KNP I ?							
29	5 X	BUKOVICE (TP)	bez lokality	ON	s křížovým ostřím	238	30:8

Tbl. 3. Kamenné sekeromlaty KNP ze severočeského Polabí: tvary a typy (srv. mapa obr. 34). Druh nálezů, zkratky: H hrobový, S sídlištní ON ojedinelý nález

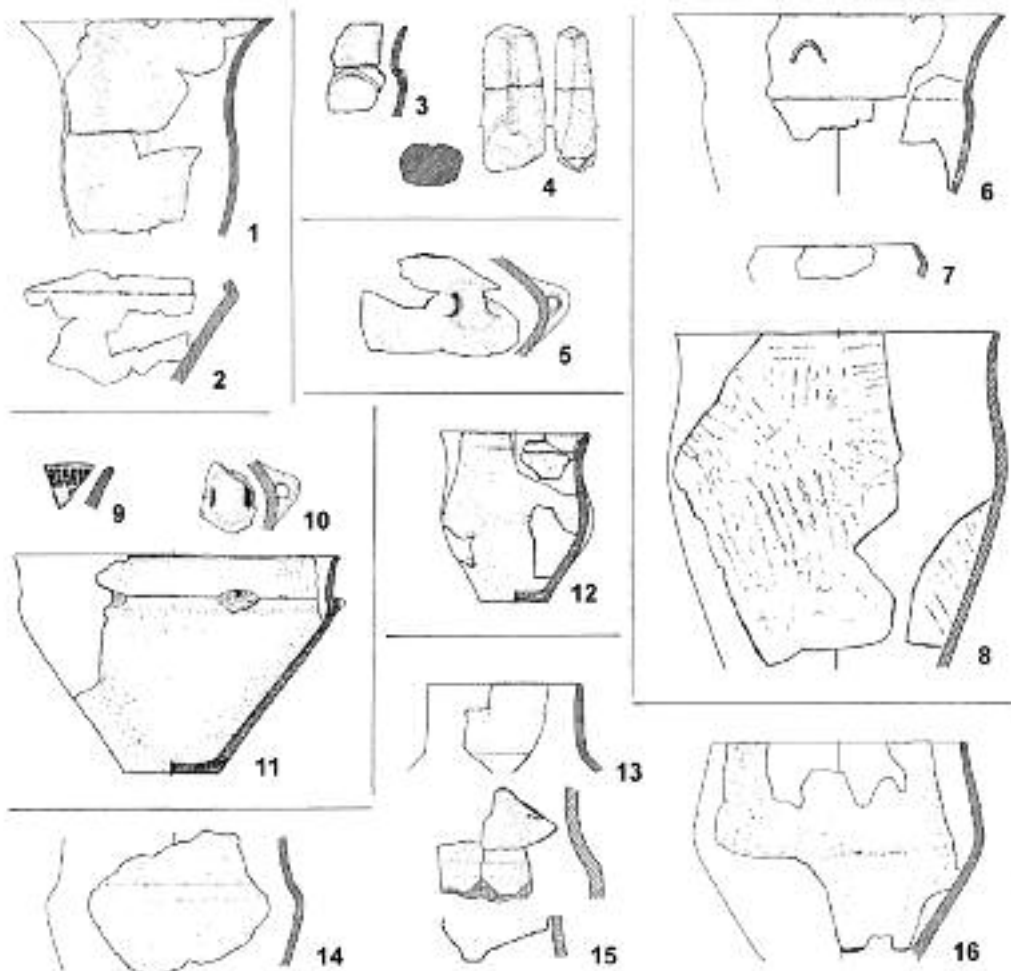
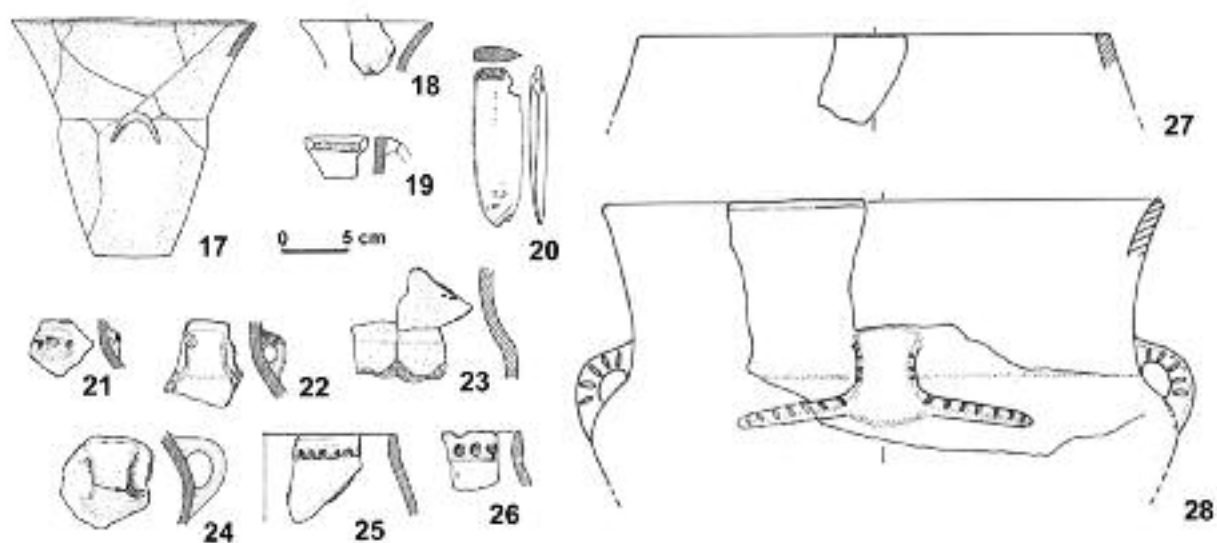
Štípaná industrie (ŠI)

Ze sídlištních objektů jsou větší soubory k dispozici jen z Brozan (4B), kde se tato industrie vyskytla ve 13 z 20 objektů (zpracování připravuje S. Vencl) a z Litoměřic (29A). Z dalších lokalit se dochovaly jen jednotlivé nástroje či odpad, opět převážně z kvarcitu: Křesín (21A), obj. 1, 4; Křesín (21B), jáma; Lhotka n. L. (24A), jáma 4; Nové Dvory (37A), jáma 4, *tab. 1:17*; Orasice (39A), jáma 1; Poplze (45A), jáma; Žabovřesky (70A), jámy 1/59, 1/65. Ve sběrech ze sídliště KNP v Hoříně (11A) se vyskytly též trojúhelníkovité šipky a čepele. V kostrových hrobech se tato industrie našla ve Velkých Žernosekách (64A) a v žárovém hrobě z Vražkova (67A). Větší soubory ze sídlišť KNP v SZ Čechách analyzoval již S. Vencl (1969; 2002: Dobroměřice; Vikletice) a v obou případech konstatoval, že v nich, stejně jako ve výše uvedených případech, zcela dominovaly různé druhy domácích křemenců (k lokaci výchozů *Malkovský – Vencl 1995; Popelka 1999, 77, obr. 42, 43*).

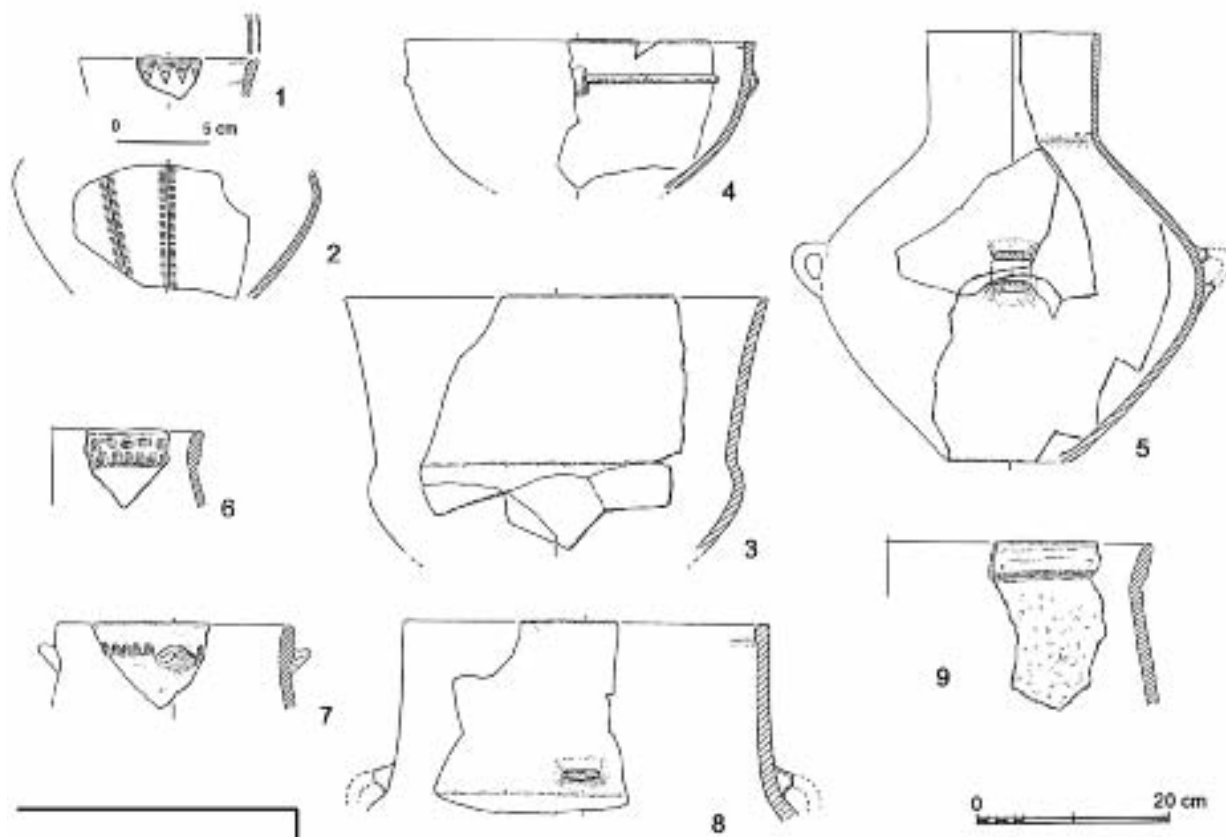
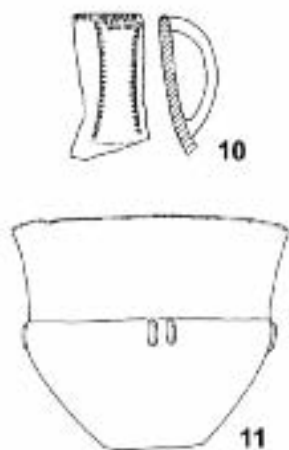
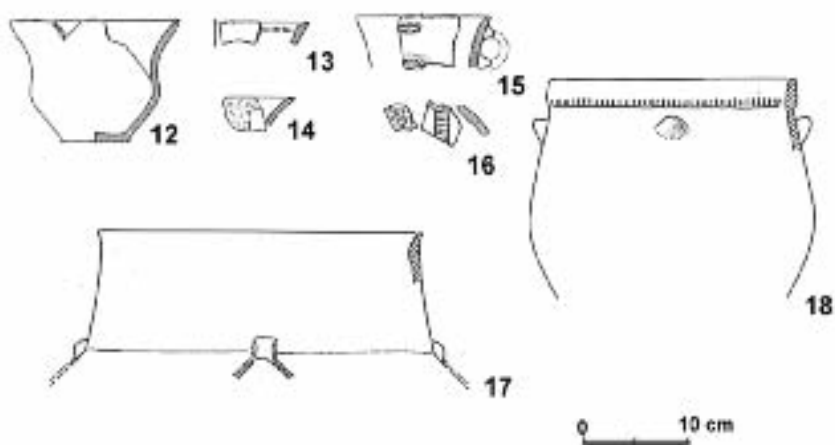
VIKLETICE (okr. Chomutov), sídelní areál (výzkum v r. 1965)



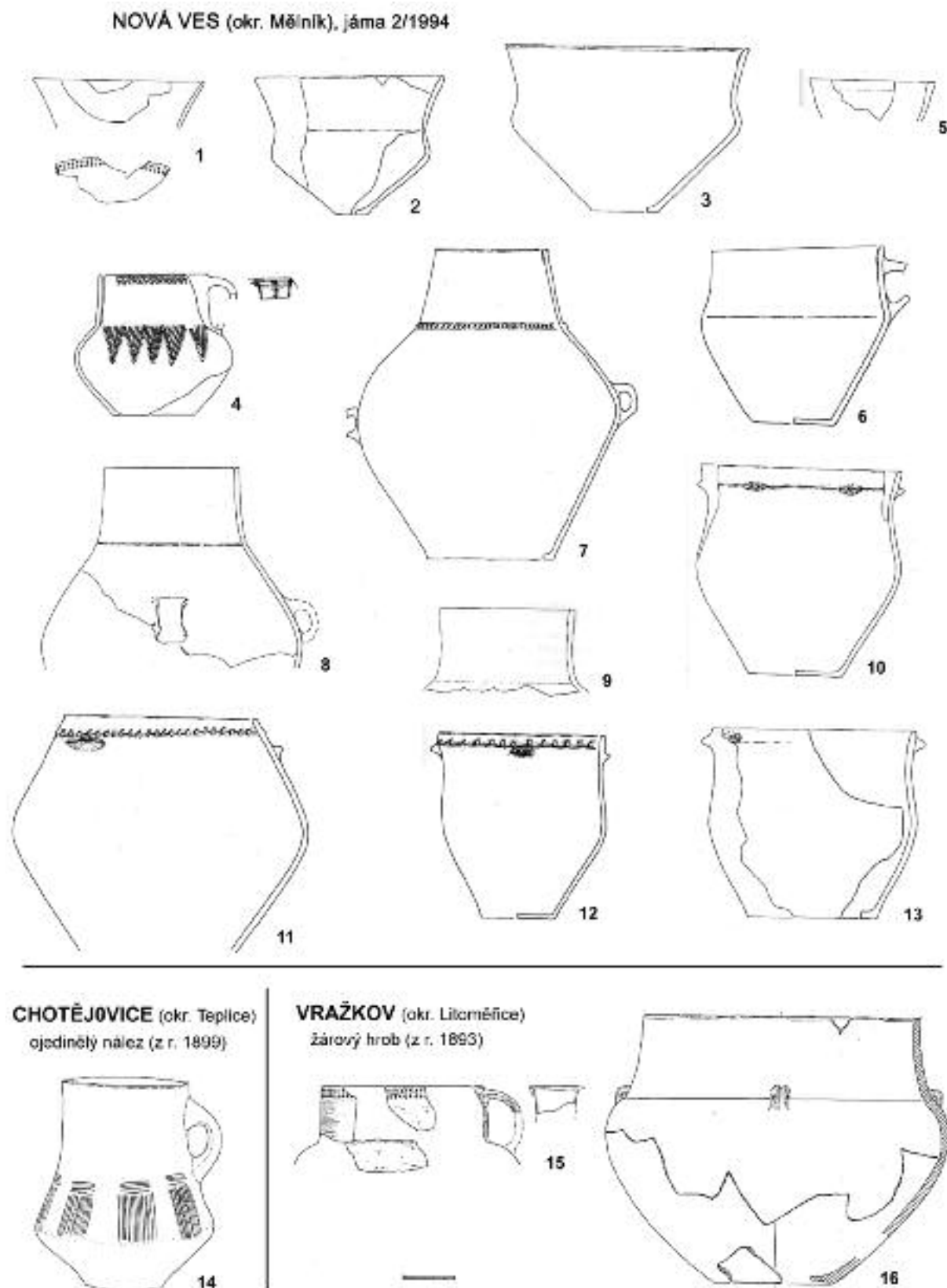
Obr. 17. SZ Čechy, fáze KNP II 3 (mladší, siřemská fáze staršího stupně KNP): Vikletice (CV), sídelní areál (15 objektů KNP), výzkum v r. 1965, tvary a typy; podle Zápotocký 2002, obr. 12

DOBROMĚŘICE - východ (okr. Louny), sídelní areál (výzkum v l.1971-72)**KŘESÍN - A (okr. Litoměřice), objekt 4 (1962)**

Obr. 18. SZ Čechy, fáze KNP II 3 (mladší, sířemská fáze staršího stupně KNP): Dobroměřice (LN), pískovna JV od obce, sídelní areál (7 objektů), výzkum v l. 1971–72; podle Smrž – Zápotocký 1980, obr. 4–7 (výběr): 1, 2 objekt 2/71; 3, 4 objekt 0/72; 5 objekt 1/72; 6–8 objekt 6/72; 9–11 objekt 12/72; 12 objekt 23/72; 13–16 objekt 40/72. – Křesín A (LT), objekt 4/1962, srv. kap. 6, tab. 6 (výběr)

ORASICE (okr. Louny), jáma 1 (4.1999)**HOŘÍN (okr. Mělník)
hrob XVII (1898)****KŘESÍN - B (okr. Litoměřice), jáma (5.1973)**

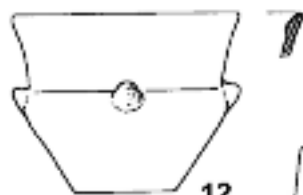
Obr. 19. SZ Čechy, fáze KNP III 1 (starší fáze mladšího stupně KNP): 1–9 Orasice A (LN), jáma 1/1999; 10, 11 Hořín A (ME), žárový (?) hrob 17/1898; 12–18 Křesín B (LT), jáma z r. 1973; srv. kap. 6, tab. 15, 16 (výběr), 4:17,18, 7:1–14 (výběr)



Obr. 20. SZ a střední Čechy, fáze KNP III 1 (starší fáze mladšího stupně KNP): 1–13 Nová Ves (ME), jáma 2/1994; podle Lička – Lutovský 2006, Abb. 58–61. – Fáze KNP III 2 (mladší fáze mladšího stupně KNP): 14 Chotějovice A (TP), ojetiněly nález z r.1899; podle Zápotocký – Muška 1999, obr. 22:4. – Stupeň KNP III (mladší, salzmündský): 15, 16 Vražkov A (LT), žárový hrob; srv. kap. 6, tab. 23:3,4

BROZANY (okr. Litoměřice), sídelní areál (výzkum v l. 1995-97), 1. část**1. Nálevkovité poháry, mísy a hrnce**

11



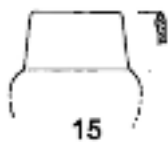
12



13



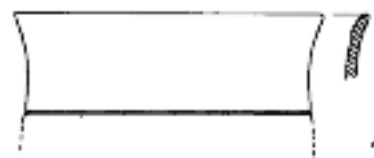
14



15



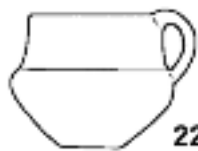
16



17

2. Koflíky

21



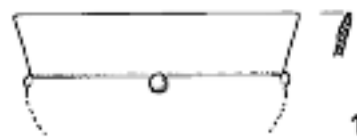
22



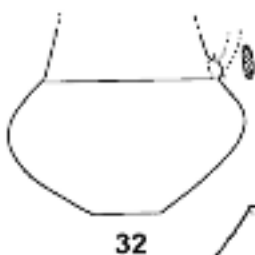
23



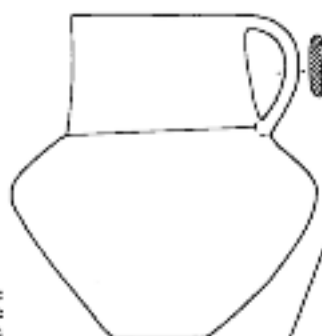
24



18

**3. Džbány**

32



31



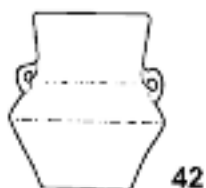
43

4. Amfory

41



44



42



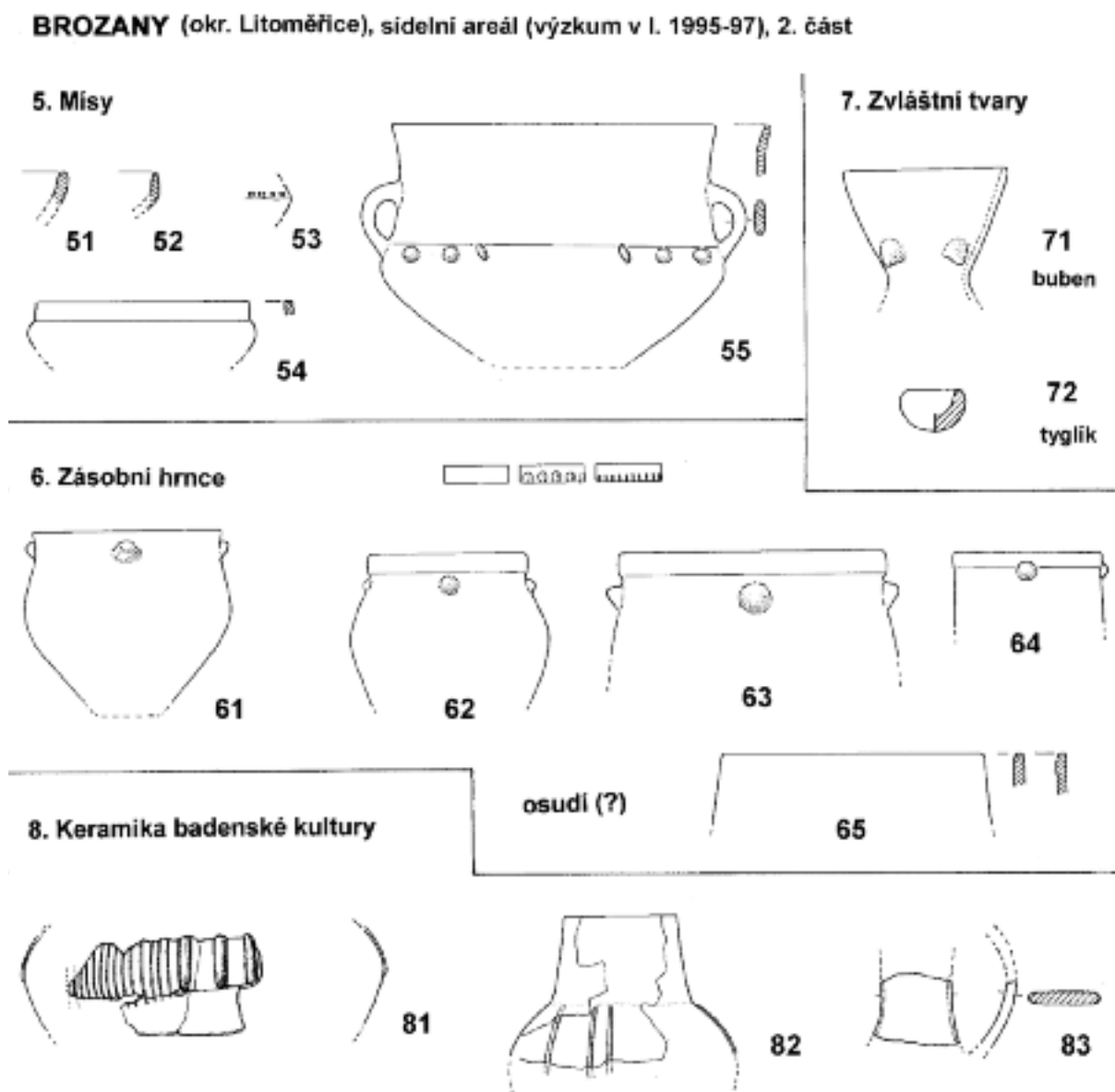
42

42

42

42

Obr. 21. SZ Čechy, fáze KNP III 2 (mladší fáze mladšího stupně KNP): Brozany n. O. B (LT), sídelní areál, výzkum v l. 1995-97; tvary a typy, 1. část; podle Dobeš – Zápotocký 2013



Obr. 22. SZ Čechy, fáze KNP III 2 (mladší fáze mladšího stupně KNP): Brozany n. O., B (LT), sídelní areál, výzkum v l. 1995–97; tvary a typy, 2. část; podle Dobeš – Zápotocký 2013

Ostatní kamenná industrie (KI)

Z této nálezové třídy evidujeme jen **brousky** (Brozany, 4B, dva ks. ze sil 166, 181A/95: Dobeš – Zápotocký 2013; Evaň, 10A, obj. 1/61, tab. 2:14; Žabovřesky, 70A, jáma 1/59, brousek se žlábkem, tab. 24:14) a **drtidla**, resp. jejich zlomky (Brozany, 4B, silo 53/97; Orasice, 39A, jáma 1; Žabovřesky, 70A, jáma 1/59).

Kostěná industrie (KI), lastury

Bohatší soubor kostěných artefaktů je z Brozan (4B): celkem 23 artefaktů z osmi objektů, z nichž 18 ks funkčně určeno jako **dlátka** (5), **šídla**, **hroty** (7), **hladítka** (2), **tyčinky** (2); jako **závěsky** použity provrtný zub psa a žebro tvaru ploché kapky d. 5 cm s provrtem (Kyselý 2013, tab. 3). Menší soubor KI pochází z Litoměřic (29A: **parohový hrot** a šídla, tab. 11:8–16), z dalších míst jen jednotlivé artefakty (Lovosice, 30A, jáma 1, 2; 30B, jáma – šídla; Žabovřesky, 70A, jámy 1/59, 1/65 – šídla, jáma 1/66 – **dlátko** tab. 27:10). Z hrobů ve Velkých Žernosekách (64A) jsou uváděné z hrobu 47 **kančí kel** a kostěné **hroty**, **dlátka** a „**roubík**“, z hrobu 39 **závěsek** z kančího klu (?), tab. 21:3.

Lastury, celé či fragmenty (celkem 51 ks), se našly v šesti objektech z Brozan (4B), větší kolekce v silu 62/97; sloužily zřejmě ke konzumaci. Větší počet lastur se našel také v Litoměřicích (29A, ca 30 ks) a Žabovřeskách (70A, jáma 1/65). Soubor lastur velevrubů *Unio crassus* (minimálně 8 ks) opatřených

otvory na zavěšení ze sila 181A v Brozanech (4B) mohl představovat pozůstatek ozdoby – **náhrdelníku** či **chřestítka**. Lastura velevruba *Unio pictorum* z dětského kostrového hrobu obj. 16/96 mohla sem být položena též záměrně, jako milodar (Kyselý 2013). **Závěsek** z lastury je ze souboru z Litoměřic (29A), **kroužky z mušloviny** z hrobů z Velkých Žernosek (64A, hr. 39, tab. 21:2, v hr. XIII škeble) a z Vražkova (64A).

Měděná industrie

V našem materiálu měděné artefakty chybí, v souborech KNP ze SZ Čech se zatím objevil jen **závěsek** ve tvaru svitku měděného pásku ve Vikleticích (hrob 14/63 se starobaalberským džbánem fáze II 1/2; Buchvaldek – Koutecký 1970, Abb. 8; obr. 8) a zlomek **kroužku/prstýnku** z plochého proužku v Žatci (Macerka, Fantova pískovna, dětský hrob /z r.1937/, Z-V, na pravém boku, se slabě profilovaným nálevkovitým pohárem; Zápotocký 1958, obr. 9, 10).

Otázkou je datování „těžké“ **měděné industrie**. Ze SZ Čech se uvádí sedm exemplářů: sekera s křížovým ostřím z Litoměřic (typ Nógrádmárcal), břitová polovina sekeromlatu či křížové sekery z Teplicka (typ?) a pět seker, z nich tři jsou určeny jako typ Dugo Selo, var. Treuen (Komořany, Koštov, Nechranice), jedna jako typ Boljun, var. Jordanów (Bohosudov), a jedna jako typ Pločnik, var. Stollhof (Pnětluky-Ostrý /Neuland/), srv. Dobeš 1989; Blažek – Dobeš 1990). Těžiště výskytu této industrie se sice klade do doby jordanovské kultury, u seker uvedených typů ale není vyloučeno, že přežívají do staršího eneolitu (Dobeš 1989, 44, Abb. 1).

Kromě seker patřily do repertoáru „těžké“ měděné industrie české KNP patrně i sekeromlaty. Soudím tak nepřímou, podle měděného sekeromlatu z depotu ze Šmiednice/Mühlenbeck na dolní Odře, jehož tvar odpovídá kamenným sekeromlatům typu Velvary (K IA-3). Protože produkce tohoto typu čepovitých sekeromlatů, patřícího k technicky i esteticky nejdokonalejším formám kamenných sekeromlatů, je omezena převážně na Čechy, je pravděpodobné, že také jeho měděný prototyp je české provenience (Zápotocký 1992, 196, Abb. 55:1,2).

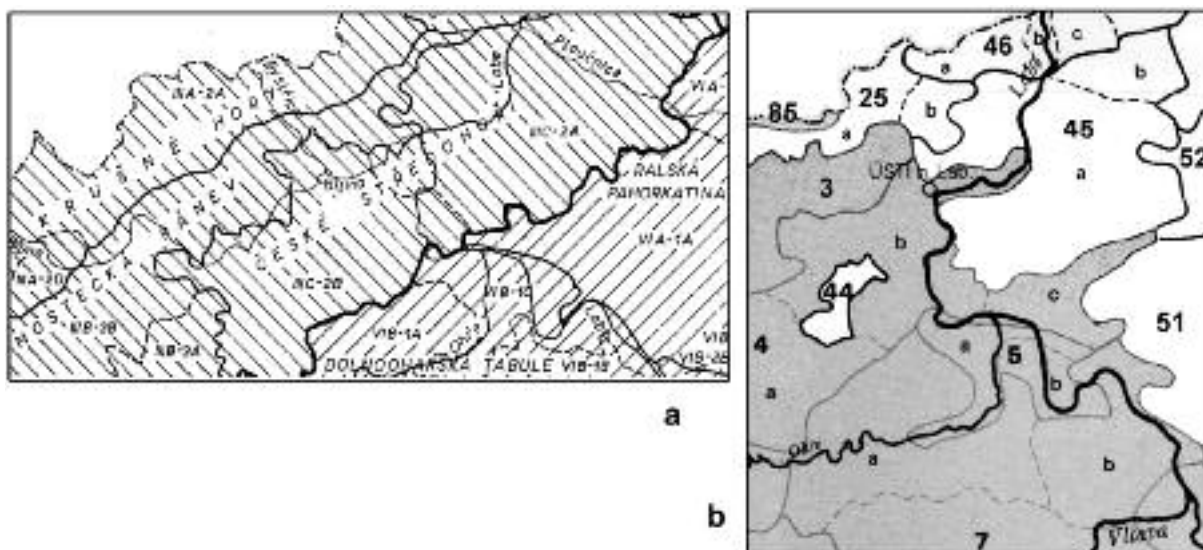
4. OSÍDLENÍ KNP V SEVEROČESKÉM POLABÍ

4.1. Přírodní prostředí

Územím transektu prochází hranice mezi dvěma orografickými soustavami. Krušnohorská soustava je zde zastoupena východní částí Krušných hor a Mostecké pánve, Děčínskou vrchovinou a Českým středohořím. České tabuli náleží dva celky. Na labském levobřeží je to Dolnooharská tabule, jež se dělí na Házmburskou a Řípskou tabuli, a Terezínská kotlina na dolním toku Ohře a Labi. Labské pravobřeží zabírá Ralská pahorkatina, dělí se na Úštěckou pahorkatinu a Polomené hory (obr. 23a). Klimaticky spadá povodí Labe a Ohře na Litoměřicku do optimální oblasti A1 (teplé, suché), jižní podhůří Středohoří a Řípská tabule, stejně jako údolí Bělé v Mostecké pánvi do oblasti B1 (mírně teplé, suché). Střídá se zde více krajinných typů: postupujeme-li od jihu, pak na labském levobřeží přecházíme přes náhorní pláň Řípské tabule do údolí dolní Ohře, následuje mírně zvlněná Klapská tabule, kužely západního pásma Českého středohoří a Podkrušnohorská (Mostecká) pánev s dolním tokem Bíliny, od severu krytá souvislou linií Krušných hor. Na labském pravobřeží se od Labe k východnímu rameni Středohoří táhne pahorkatina protékající Obrtkou, Úštěckým a Lučným potokem, a severně od Středohoří kopcovité Děčínsko.

Podstatný pro naše téma je **ráz krajiny** v době KNP, tj. v průběhu –4. tisíciletí, přesněji od ca 40. do ca 33. stol. před Kr. Antrakologické, pylové a malakozoologické analýzy z dolního Poohří a Podřipska shodně ukazují, že osídlená oblast zde měla již od neolitu ráz kulturní krajiny s rozvolněnými doubravami, četnými křovinami i bezlesím. Svědčí pro to rozbor malakofauny z nivy Suchého potoka pod Vojnicemi a z profilů u Poplzu a Štětí (Ložek 2011, 96), stejně jako rozbor uhlíků z řívnáčských objektů ve Vliněvsi, dokládající mj. přítomnost teplomilného kavylu (Novák 2011, 400), a přesvědčivě též pylová analýza z profilu Zahájí u Mšeného-Lázní (Pokorný 2004). Odlišný charakter vegetace měla niva řek a potoků, s níž byla v bezprostředním kontaktu většina sídelních areálů KNP. Pro období eneolitu se předpokládá, že niva velkých řek ještě nebyla zanášena povodňovými hlínami, a terénní reliéf proto byl výraznější než dnes (jak pro mělnické Polabí D. Dreslerová in Gojda et al. 2002, 388). Porost nivy lze rekonstruovat jako „mozaiku měkkého luhu (s přítomností vrby a topolu), porostů ostřic a rákosí v rámci zatměných tůň a jednoleté vegetace štěrkopískových pláží a teras“ (Novák 2011, 414).

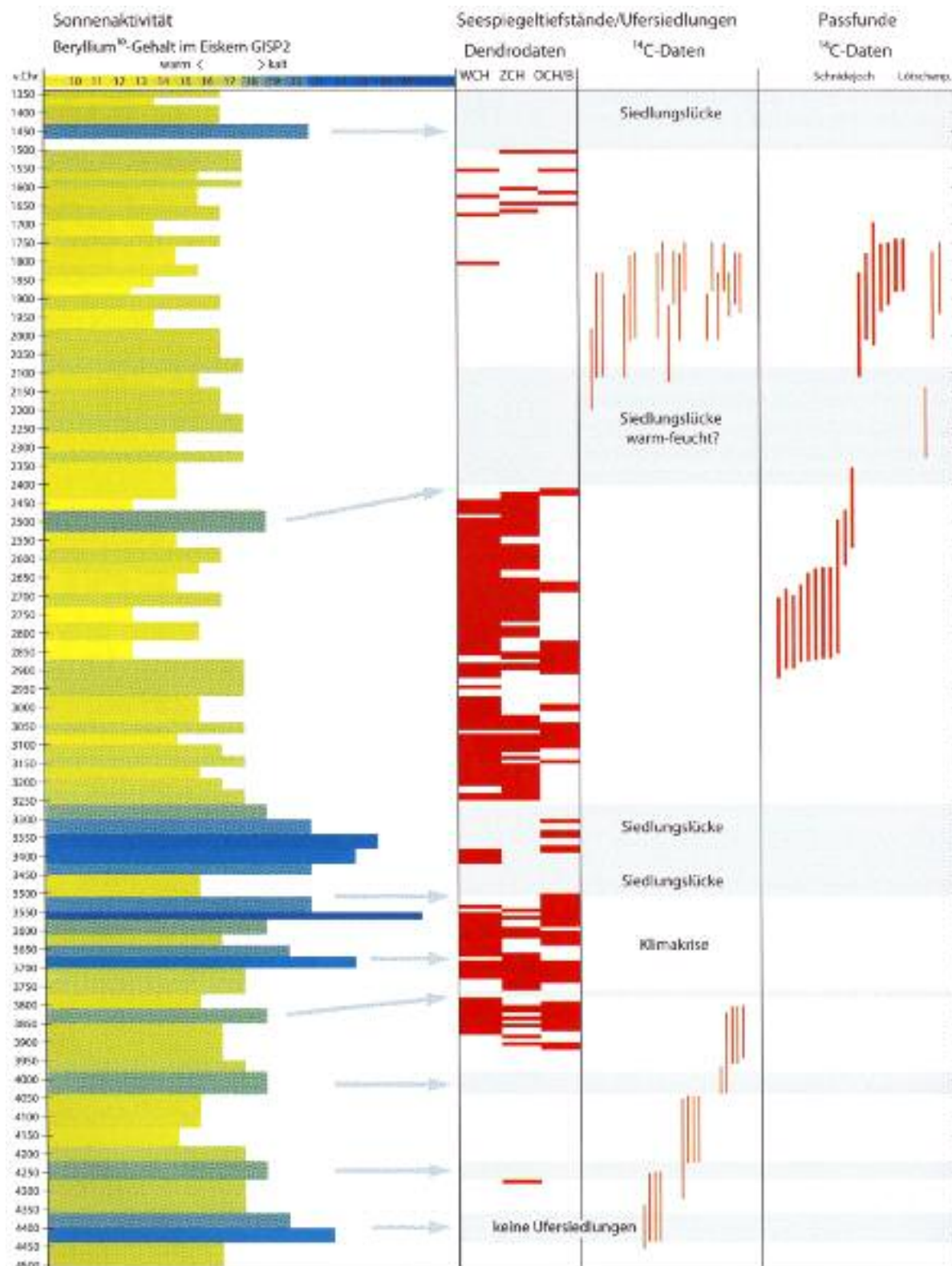
Významným faktorem pro dané období jsou **klimatické změny**, jež mohly mít vliv na subsistenční strategii i na sídelní dynamiku KNP. Názory na ráz klimatu v Čechách v průběhu 4. tisíciletí se různí (srv. kupř. Bouzek 2005 kontra Dreslerová 2005; 2010). Od 90. let je sice k dispozici křivka klimatických



Obr. 23. Severočeské Polabí. a. Geomorfologické členění (podle Czudek, T. a kol. 1972), celky a podcelky s nálezy KNP: Dolnooharská tabule: VI B-1A, 1B Hazmburská a Řípská tabule, VI B-1 C Tereziňská kotlina.
b. Rostlinné oblasti (podle mapy Regionálně fyto geografické členění ČSR, vyd. Academia 1987); okresy a podokresy termofytika (2a Střední Poohří, 3 Podkrušňohorská pánev, 4 Lounsko-labské středohoří: a Lounské, b Labské středohoří, c Úštěcká kotlina, 5 Tereziňská kotlina: a Dolní Poohří, b Roudnické písky, 7 Středočeská tabule: a Libochovičská tabule, b Podřípská tabule) a mezofytika (25 Krušňohorské podhůří: a Krušňohorské podhůří vlastní, b Libouchečská plošina, 45 Verneřické středohoří: a Lovečkovické středohoří, b Českokamenická kotlina, 46 Labské pískovce: Děčínský Sněžník, b kaňon Labe, c Růžovská tabule, d Jetřichovické skalní město, 51 Polomené hory, 52 Ralsko-bezdězská tabule

změn z oblasti alpských nákolí sestavená na základě kombinace řady faktorů, včetně globálních (kolísání sluneční aktivity, vulkanická činnost), jež ukázala na několik studených fází, o nichž se předpokládá, že musely nutně mít za následek krize (Schibler et al. 1997; Gross-Klee – Maise 1997). Otázkou je, nakolik lze rozšířit platnost této křivky na širší oblast střední Evropy – konkrétně náš transekt od alpských jezer dělí ca 450 km a navíc pro Čechy dle O. Kotyzy (1995, 156) platí, že výhodná geografická a klimatické poloha má v tomto ohledu za následek jejich značnou adaptabilitu. Diskusi o dosahu platnosti alpské křivky dále na sever posunula nyní U. Seidel (2012), když ukázala na překvapivou korelaci klimatických dat s michelsberskou sídelní sekvencí v severním Bádensku-Württembersku, tedy na území ca 150 km severně od švýcarských jezer. Pro sladění s klimatickými faktory použila jako aktuální a opticky názornou rekonstrukci dle Suter – Hafner – Glauser 2005, Abb. 37 (tbl. 6). Klimaticky nepříznivá období leží mezi léty 4450–4350 před Kr., a zejména pak jde o trojici chladných fází v intervalu 3700–3250, s prvním nárazem v 37.–36. stol. a po krátkém zotavení opět s výrazným ochlazením v 35.–33. stol. Michelsberská kultura je v této oblasti již od stupně MK I, přičemž U. Seidel nevyklučuje, že její vznik a první fáze šíření ze západu do Porýní by se mohla krýt už s klimatickým zhoršením ca 4400 před Kr. (!). Nápadná je podle ní i shoda konce severní skupiny schussenriedské kultury a šíření MK III s menší studenou fází po r. 4000 před Kr. Nejmladší doklady existence MK v jižním Německu jsou dnes k dispozici z 1. poloviny 37. stol. na Neckaru a z přelomu 37. a 36. stol. ve Wetterau (Höhn 2002). A v této době, na počátku výrazné chladné oscilace, zde michelsberská kultura končí a následuje několik století prakticky beze stop osídlení.

Porovnáme-li tuto situaci se **situací v Čechách**, pak se jistá paralela nabízí pro západ a jih země, kde se výrazněji projevuje jen osídlení raně eneolitické (Křišťuf 2009), poté jen velmi řídké osídlení kultury michelsberské, a pak až nápadně pozdní výšinné lokality kultury chamské, s nejstaršími ¹⁴C daty z 29. stol. (John 2010, 53). V SZ Čechách, stejně jako na většině území staré sídelní oblasti, nelze se sídelními hiáty v průběhu 4. tisíciletí počítat, osídlení se tu podle dosavadních poznatků jeví jako kontinuální. Nicméně je skutečností, že i zde se několik událostí zhruba kryje s výkyvy na alpské křivce: (a) přechod mezi pozdně lengyelskou sekvencí a horizontem MK/KNP I koreluje s dobou chladné fáze ca 4000 před Kr.; (b) osídlení KNP končí a badenská kultura nastupuje v době chladné oscilace ve 35.–33. stol. před Kr.; (c) optimum řivnáčské kultury spadá do klimaticky příznivého období 30.–29. století. Celkově by starší období KNP, do 38./37. stol. před Kr., mělo probíhat v klimaticky příznivějších podmínkách, než závěrečné období její existence.



Tbl. 6. Rekonstrukce klimatu v letech 4500–1350 před Kr., podle Suter – Hafner – Glauser 2005, Abb. 37: v prvním sloupci intenzita slunečního záření dle koncentrace izotopu berylia ^{10}Be z vrtu v grónském ledoci GISP 2, v dalších třech sloupcích poklesy hladiny švýcarských jezer dle dendrodatovaných stavebních dřev a data ^{14}C z pobřežních osad a z nálezů z alpských průsmyků

4.2. Sídlní areály

Stávající nálezový fond (kap. 6) není k této problematice, jak se ukazuje, příliš vhodným pramenem (k teorii sídelních areálů: *Neustupný 1986*). Důvodem je převaha akcí charakteru záchranných výzkumů a značné procento náhodných nálezů. V tomto ohledu je zdejší region výrazně znevýhodněn vůči sousednímu, západostřeoeckému, kde řada velkoplošných výzkumů z posledních dvou desetiletí slibuje přinést k této problematice podstatně více. Pokud se z takto náhodně a útržkovitě zachycených sídelních a pohřebních komponent pokusíme dospět k nějakým závěrům o sídelní struktuře KNP, pak jen v nejhrubších obrysech a bez možnosti postihnout její spaciální a temporální variabilitu.

4.2.1. Obytné areály

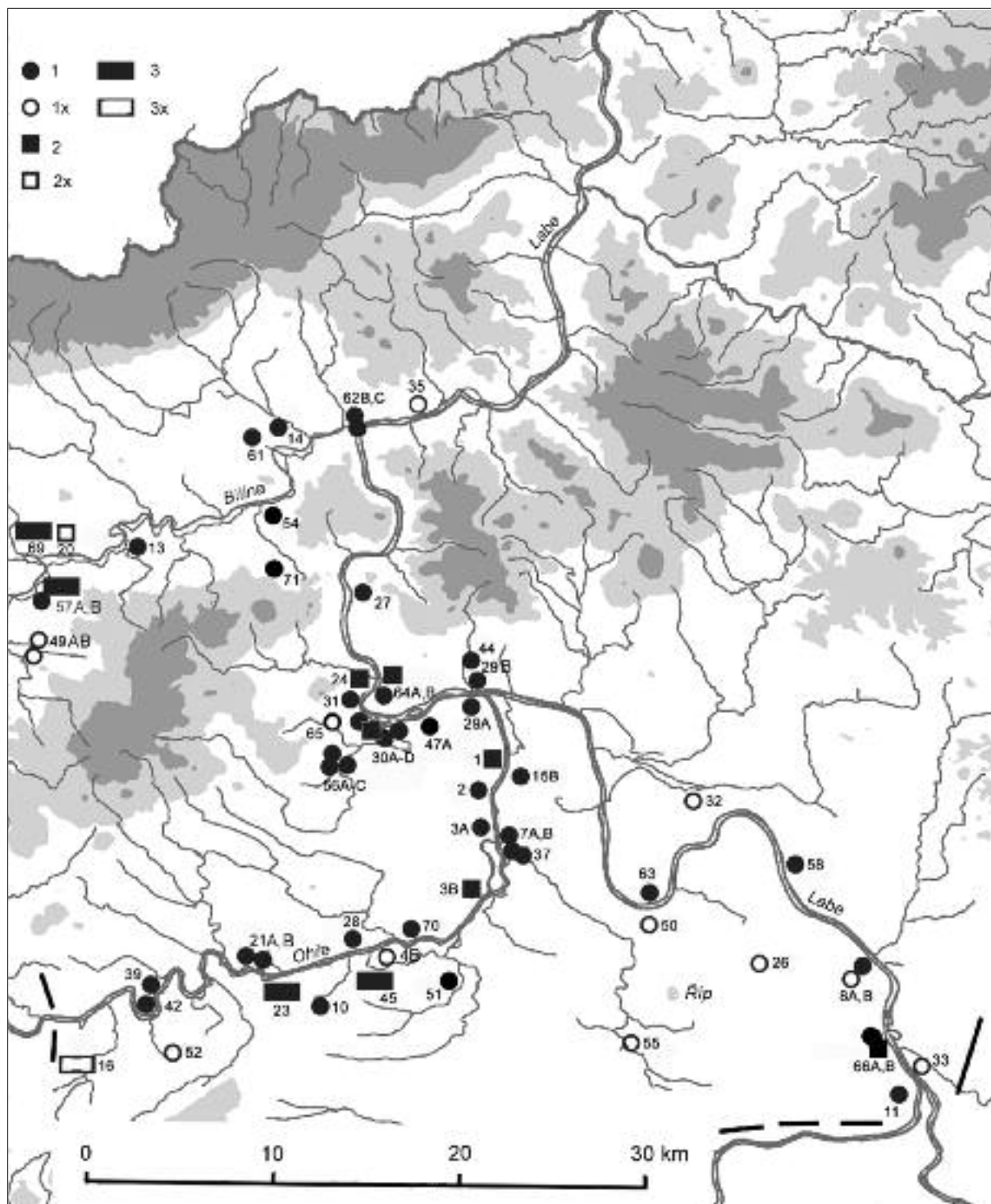
Lokalit naznačujících existenci obytných areálů je na ploše transektu celkem 65 v 53 katastrech. Nejpočetnější jsou lokality zachycené prostřednictvím náhodných nálezů či sběrů: celkem 30. Zbývajících 35 lokalit se dělí podle velikosti resp. způsobu identifikace na bodové, liniové a plošné. Jako **bodové** označujeme lokality zpravidla s jediným objektem, objevené při zemních pracích omezeného rozsahu či při terénním průzkumu (4 lokality: 21B, 31A, 57A, 62A). Dalších 13 jsou lokality **liniové**: v našem případě jde o sídlištní polohy se dvěma či více objekty testovanými na profilech zemních průkopů. Několik jich bylo takto objeveno při průzkumech na velkoplošných závlahách na dolní Ohři, budovaných v 60. letech jako projekty Vltava VII (na levobřeží: lok. 2A, 3A) a Vltava VIII (na pravobřeží: lok. 37A), či na Roudnicku (lok. 63A). Další byly zachyceny na trasách dálkových vodovodů (lok. 27A, 45A), obecních vodovodů (44A, 56A), obecní čističky (7B), průkopem pro el. vedení (39A), při stavbě sídliště (29B). Větší počet objektů jsme testovali na průkopech pro základy hospodářských staveb budovaných v 60. letech v areálech JZD Evaň a Žabovřesky (lok. 10A, 70A). Poslední skupinu, celkem 18 lokalit, lze označit jako **plošné**: z nich je v našem soupisu zpracováno sedm (14A, 20A, 21A, 24A, 35A, 64B, 69A), výzkum v Brozanech (3B) je zveřejněn samostatně a zbývajících deset známe jen z předběžných zpráv (8B, 47B, 49A,B, 54A, 56C, 61A, 65A, 66B, 71A).

Relevantní poznatky o rozsahu obytných areálů máme jen u lokalit zkoumaných plošně, a také u tří liniových; ve všech případech přitom jde o polykulturní polohy. Z plošně zkoumaných to je především lokalita v exponované poloze jižně od Brozan (3B), kde úzký polygon trasy dálnice o rozloze 1,5 ha zachytil výsek polykulturního sídelního areálu z nejmladší fáze KNP. Dvacet objektů této fáze (sila, pece, hliník, dětský kostrový hrob) se táhlo v nepravidelných shlucích v délce ca 350 m a lze je interpretovat jako stopy rozvolněné zástavby, jejímž hlavním článkem byly bezpochyby kúlové domy, jež se ovšem nezachovaly (*obr. 37; Dobeš – Zápotocký 2013*).

Z poloh zachycených na liniových průkopech jsme na rozlohu obytného areálu mohli usuzovat jen u dvou: v Evani (10A) se testované objekty nacházely na polygonu ca 30 × 30 × 45 m (*obr. 39*), v Sulejovicích (56A) v prostoru ca 120 × 120 m a v Žabovřeskách (70A) v pásu zhruba 200 × 70 m (*obr. 49*). Výzkumy na menších plochách, s jedním či dvěma objekty, existenci obytných areálů jen naznačily (Křesín, lok. 21A, *obr. 40*; Lhotka, 24A).

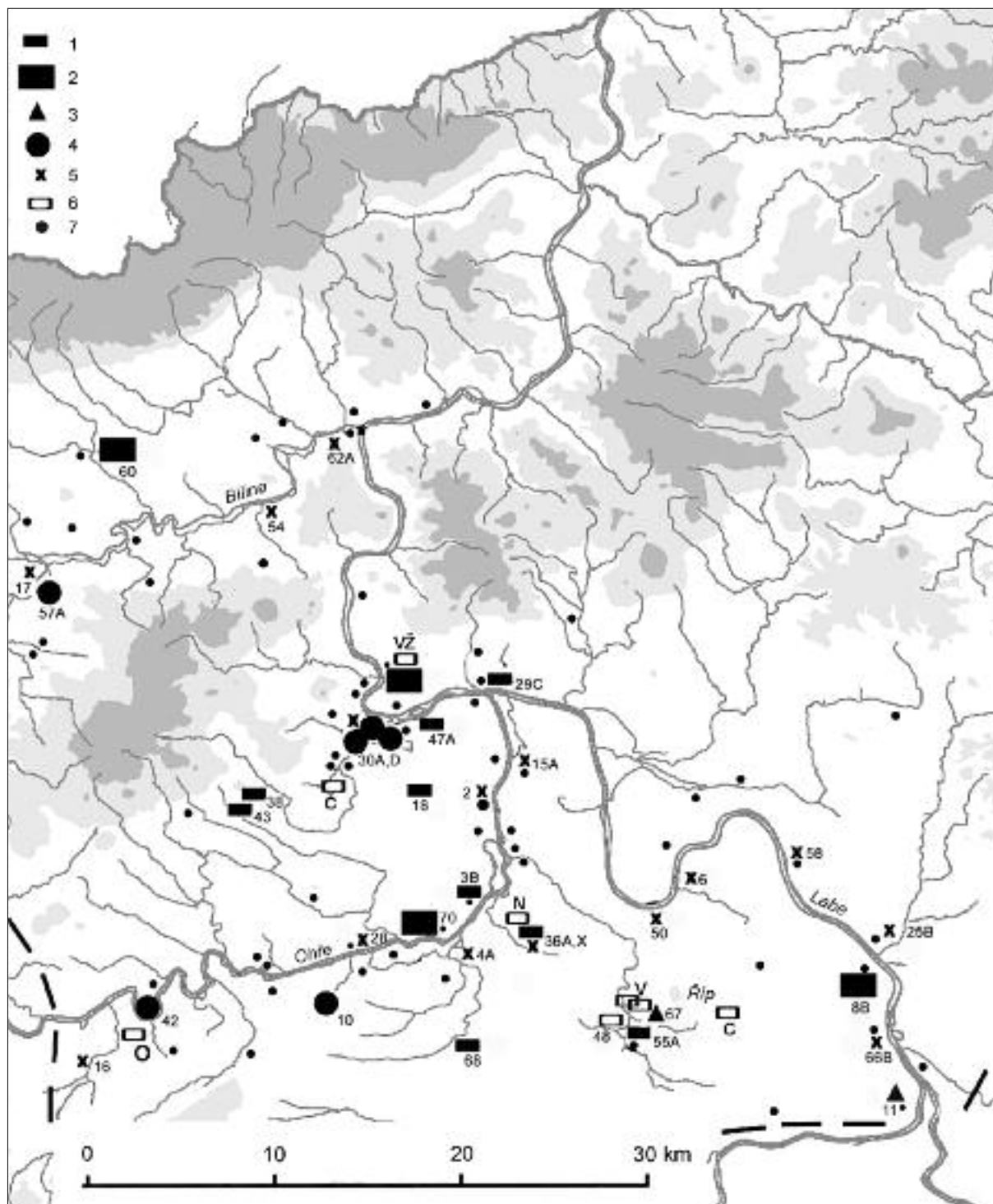
Je zajímavé, že po jednom či dvou objektech KNP se opakovaně přichází i na plošně zkoumaných lokalitách, s vysokým počtem objektů jiných kultur – což by souhlasilo, podobně jako je tomu v případě Brozan, s **hypotézou rozptýlených usedlostí**: Hrbovice, 14A: ze 109 objektů jen 1 obj. KNP; Křemýž, 20A: z 52 objektů jediný zlomek KNP/KKA; Velké Žernoseky, 64B: ze 30 objektů jen 1 obj. KNP). Podobně je tomu podle předběžných zpráv i v případě Dolních Beřkovic (8B: z ca 500 obj. jen 1 sídlištní objekt KNP) a Sulejovic (56C, slovanské pohřebiště s 56 hroby a jedním objektem KNP). Z nepublikovaných lokalit je vyšší počet objektů KNP hlášen z Prosmyk (47B: dvě skupiny objektů) a Žími (71A: 10 objektů), u zbývajících jsme v tomto ohledu bez informací (Radovesice, 49A, B; Stadice, 54A; Tuchomyšl, 61A; Vchynice, 65A; Vliněves, 66B).

Poloha v terénu (*obr. 24*). Ze 65 sídelních lokalit je 53 (= 81 %) situováno v **rovinném** či **otevřeném** terénu. Dalších sedm označujeme jako lokality v **exponované**, strategické poloze. Pro svou polohu na místě přírodou zčásti chráněném, zpravidla při hraně vysoké říční či potoční terasy, bývají klasifikovány termínem „výšinná sídliště druhé kategorie“, který vystihuje jistou dvojnásobnost pokud jde o možnost obrany s využitím přírodních podmínek či fortifikace (jak už *Ehrich – Pleslová-Štiková 1968, 143; Zápotocký 2000, 218*). Navíc je jejich poloha obvykle spojena se širokým a dalekým výhledem. Ze sídlišť na Labi do této kategorie spadá Lhotka n. L. (24A: okraj vysoké sprašové terasy) a Velké Žernoseky (64A: okraj skalní tabule); jižně od labského břehu Lovosice (30A: sprašová návěť v ostrém oblouku Modly, srv. případnou poznámku J. Matiegky o „místě velmi příhodném ... podélném pahrbku, který jsa před samým Středo-*hořím* umístěn, poskytuje daleký rozhled do nížiny odtud na jihovýchod k Řípu se rozprostírající“). Polohou ne-



Obr. 24. Sídliště KNP v severočeském Polabí, poloha: 1 rovinná, 1x rovinná nejistá; 2 strategická, 2x strategická nejistá; 3 výšinná, 3x výšinná nejistá

výrazné je osídlení ve Vliněvsi (66B, *Limbuský 2010*), na okraji nižší labské terasy, ohrazené příkopem. Na dolním Poohří mají tento charakter dvě polohy: Bohušovice (1A, návrší Citomín, torzo staropleistocenní terasy VIIa) a Brozany n. O. (3B: okraj vysoké sprašové návěje na staropleistocenní terase VIb). Poslední, šestá je na Bílině (Křemýž, 20A, svah Sandbergu, KNP?). Na Ohři je tento typ poloh častý i ve středním eneolitu (*Zápotocký 2008b*, 424) a v mladších obdobích pravěku (kupř. *Bouzek – Koutecký – Neustupný 1966*, 75).



Obr. 25. Pohřebiště a hroby KNP: 1 kostrový hrob, 2 kostrové pohřebiště, 3 žárový hrob, 4 sídlištní pohřeb kostrový, 5 hrob? (číslování lokalit 1–5 podle soupisu kap. 6); 6 dlouhé mohyly zjištěné výzkumem (R – Račiněves), leteckými průzkumy M. Gojdy a Z. Smrže (C – Ctiněves, Č – Čížkovice, N – Nížebohy, O – Obora, V – Vražkov) a rozbořem nálezoové situace (VŽ – Velké Žernoseky; Křišťuf 2004); 7 lokality KNP (nečíslované, srv. obr. 3)

Zbývajících pět lokalit (tři na Ohři, dvě na Bílině) jsou lokality výšinné, na přírodou chráněných, strategicky výhodných místech. Na Ohři to jsou Levousy (23A) a Poplze (45A) – obě polohy typu plochých ostrožen nad pravým břehem řeky, a nejisté Chlumčany (16A, Chlumčanský vrch, sídliště či hrob?). Na Bílině leží Světec (57A: skalní terasa nad pravým břehem řeky) a Zabuřany (69A: plochá ostrožna nad potoční nivou). S výjimkou Chlumčan jde vesměs o polohy dobře známé z mladších

období pravěku jako výrazná a nálezově bohatá výšinná sídliště. Z jejich areálů – snad jen s výjimkou Velkých Žernosek A – je ale z období KNP známo tak málo nálezů, že lze těžko říci, jaký byl skutečný charakter osídlení. Známkami jisté vyšší úrovně jsou nálezy bojových sekeromlatu z Poplze-Viniček (45A) a již zmíněných V. Žernosek. Zdá se tedy, že kromě této lokality se žádná ze zbývajících čtyř nedá co do intenzity osídlení srovnávat s klasickými výšinnými sídlišti KNP, jak je známe ze středních Čech (Zápotocký 2000, 223).

4.2.2. Pohřební areály

Z území transektu známe pohřby z 23 lokalit, při jejich hodnocení bereme navíc v úvahu ojedinělé nálezy celých nádob (22 ks z 15 katastrů), jež by tvarem (poháry, džbány, osudí) a velikostí mohly pocházet z výbavy náhodně zničených nebo neregistrovaných hrobů. Doklady pohřebních aktivit KNP se dělí do dvou skupin (Zápotocký 2008b, 71). První zahrnuje pohřby v samostatných objektech – kromě jednotlivě nalezených hrobů či pohřebišť sem patří také monumentální pohřební stavby typu dlouhých mohyl. Druhou skupinu tvoří pohřby v sídlištních jamách, zpravidla silech.

Tzv. dlouhé mohyly

jsou z objektů první skupiny bezpochyby nejzajímavější. Významem i dobovým kontextem představují tyto formálně i rozměrově výrazné struktury podobný fenomén jako severské megality. Jde o formu pohřebních staveb označovaných jako mohyly, i když existence mohylových náspů není vždy jistá a v některých případech tyto prokazatelně neexistovaly. Budovány byly od sklonku 5. do 4. tis. před Kr. v prostředí neo- a eneolitických kultur od Francie a jihu Anglie až po Malopolsko (kupř. Midgley 2005; Rzepecki 2011; z české lit. Sklenář 1996). Nejjižnější a geograficky nám nejbližší byly zkoumané ve středním Německu (Möbes 1983; Petzschmann 2006; na 120 jich údajně zjištěno leteckou prospekcí) a na střední Moravě (Šmíd 2003).

V Čechách je existence mohyl KNP (resp. mohyl „nordické kultury“) doložena, byť bez bližších znalostí formy a ritu, od 90. let 19. stol. z výzkumů J. L. Píče v labsko-vltavském meziříčí (Píč 1891, 403: Velká Ves). Případy ze SZ Čech (Selibice, Toužetín) se datují až do mladšího eneolitu (Moucha 2000). S objekty typu „dlouhých mohyl“ jsme zde seznamováni až v posledních třech desetiletích, po výjimečném objevu dvojice staveb tohoto typu v Březně u Loun (Pleinerová 1980) a díky leteckým průzkumům M. Gojdy, Z. Smrže a geofyzikálním měřením R. Krivánka. Jejich celkový počet ze SZ Čech se pohybuje kolem třiceti, z nich devět už bylo zkoumáno archeologicky, zbývajících jsou s větší či menší jistotou identifikované leteckým průzkumem či geofyzikálním měřením. Z našeho transektu jde o cirká osm objektů, z nich dva archeologicky zkoumané, Račiněves a V. Žernoseky, jsou uvedeny v soupisu kap. 6.

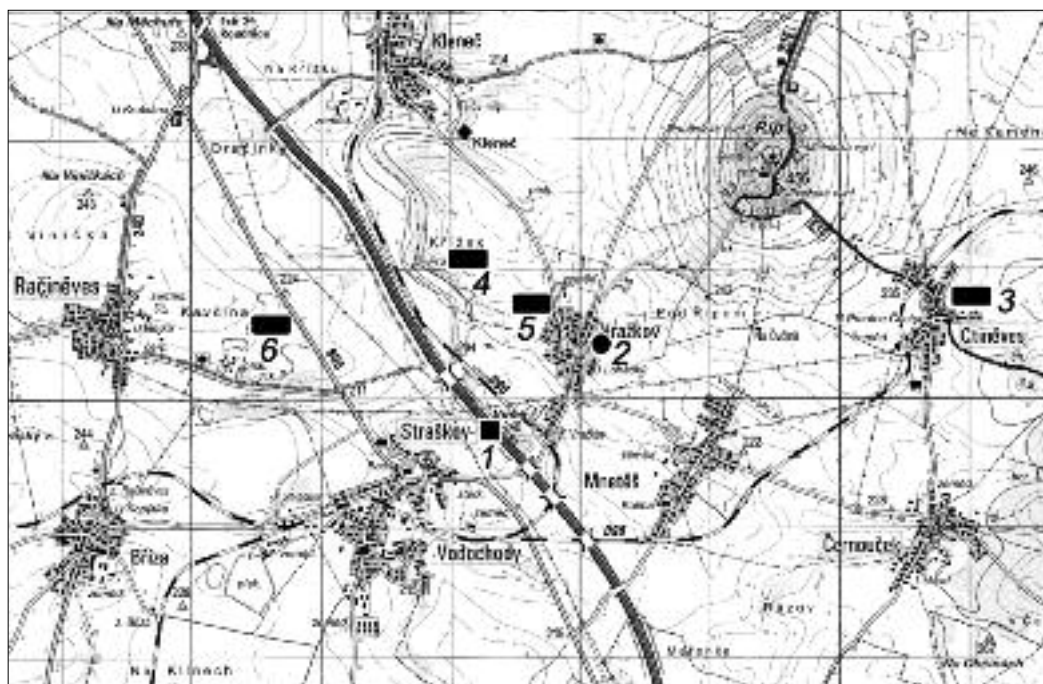
1. Příkopové ohrazení v **Račiněvsi** (48A, obr. 27:6; 29:1; Koutecký 2008): úzce obdélníkové, Z strana se zaoblenými rohy, východní partie zničena silnicí; orient. ZSZ-VJV; dochovaná d. 36,4 m, š. 7 m; obvodový žlab š. 55–60 a hl. 40–45 cm; bez nálezů.



Obr. 26. Nížebohy (LT), poloha hrobu KNP (1) a lichoběžníkovitého ohrazení mohyly patrně staroeneolitického stáří (2), zjištěného leteckým průzkumem a geofyzikální prospekcí; obě lokality leží při okraji Řípské tabule, nad údolím dolní Ohře (mapa 1:50 000 z r. 1993 se čtvercovou kilometrovou sítí); srv. mapa obr. 2, výřez 1

2. Ve **Velkých Žernosekách** (lok. 64A) ukazuje na existenci dlouhé mohyly staroeneolitického stáří terénní situace zachycená a zčásti dokumentovaná R. von Weinzierlem na konci 19. stol. (Křišťuf 2004). V prostředí lokality situované při okraji opukové tabule, nepřekvapuje, že ke stavbě ohrazení byl použit kámen. P. Křišťuf (2004) rozdělil skupinu 11 akeramických hrobů, datovaných přesvědčivě již V. Mouchou (1963) do baalberské KNP, do tří skupin. Z nich dvě, A a B, spojil s existencí jedné (či více?) dlouhých mohyl. Skupina A je složena z pěti hrobů (hr. III, IV, VI, VIII, XI) ležících v řadě Z-V směru. Na tuto linii, u níž lze předpokládat, že markuje osu dlouhé mohyly, navazují zčásti i dva hroby skupiny B (hr. XXII, 32). K její konstrukci by mohla patřit Weinzierlem dokumentovaná kamenná vrstva Z-V směru, event. i příčná zídka poledníkového směru (tab. 21:1,4). Minimální délka takto rekonstruované mohyly, orientované delší osou v Z-V směru, by dosahovala ca 25–30 m.

Dalších šest ohrazení zjištěno leteckou prospekcí a geofyzikálním měřením na pěti katastrech; ve dvou případech se na stejném katastru našly též hroby KNP:



Obr. 27. Podřipsko mezi Račíněvsí a Ctíněvsí. Hroby KNP (1, 2) a ohrazení mohyl patrně staroeneolitického stáří (3–6) zjištěná leteckým průzkumem, geofyzikální prospekcí a výzkumem: 1 Straškov, 2, 4, 5 Vražkov, 3 Ctíněves, 6 Račíněves; mapa 1:50 000 z r. 1993 se čtvercovou kilometrovou sítí (srv. obr. 2, výřez 2)

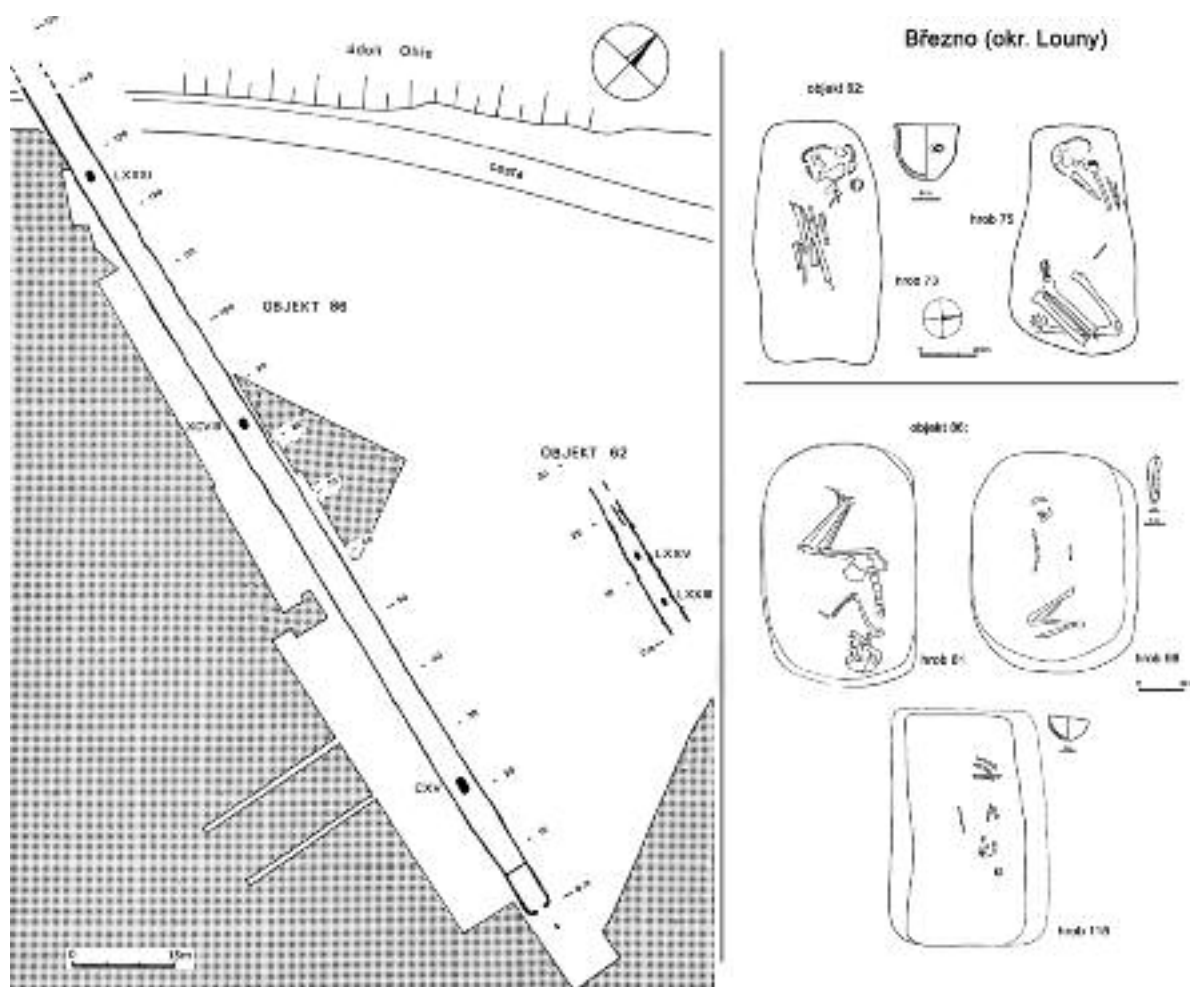
3. Trapezovitý půdorys příkopového ohrazení u **Nížeboh** (obr. 30:4) objevili při leteckých průzkumech M. Gojda a Z. Smrž (Gojda 2007, 20) a k dispozici je k němu zatím nejvíce informací. Geofyzikální průzkum (Křivánek 2008, 389, obr. 4) ukázal, že půdorys, d. ca 45 m, š. na Z straně 20 m, na V ca 15 m, orientovaný delší osou Z–V, je vymezen nepřerušným příkopem š. ca 1,5 m; v terénu je dosud patrný jako „výrazná tmavá půda na mírně vyvýšeném terénu rovné terasy, tvořené zde výrazně písčitéjšími a světlejšími půdami“, přičemž na vnitřní ploše detekováno několik anomálií. Navíc „geoelektrický odporový průzkum potvrdil nízkými odpory vnitřní výplň ohrazení, kde lze proto očekávat nikoli rozoranou kamenitou, ale spíše jílovitější (či také popelovitou) výplň.“ Autor proto usuzuje, že objekt měl původně tvar trapezovitého mohylového náspu ohrazeného sloupy, bez použití kamene. Zároveň upozorňuje, že na rozdíl od jiných objektů tohoto typu, objevených při leteckých průzkumech, tento postrádá centrálně umístěný bod, jenž by indikoval hrob či pohřební komoru.

Asi 0,5 km na VJV odtud se našel hrob z baalberské fáze (obr. 26:1), u něhož podle nálezkové situace též předpokládáme, že jej původně kryl mohylový násep (Nížebohy, lok. 36A, kap. 6, tab. 14). Vzdálenost mezi hrobem a ohrazením je relativně velká (obr. 26:1,2), zřejmě tedy nešlo o jeden pohřební areál. Oběma je ale společná poloha při hraně terciární straškovské terasy – tedy opět, jako už v případě Velkých Žernosek, místa s dalekým výhledem, tentokrát na rovinu dolního Poohří a na panorama Středohoří. Připomeňme, že podobná lokace je patrná u mohyl, zčásti též eneolitického založení, situovaných při okraji vysoké staropleistocenní terasy mezi Odolenou Vodou a Panenskými Břežany, opět s dalekým výhledem, zde otevřeným na sever, na dolní Povltaví. A obdobná situace, pokud jde o liniové řazení pohřebních objektů, se rýsuje také na Podřipsku:

4., 5. Ve **Vražkově**, v prostředí mírně svažité pláně mezi jižním úpatím Řípu a potoky Vražkovským a Čepelem, byla ohrazení tohoto druhu pozorována při leteckých průzkumech hned na dvou místech (obr. 27:4,5):

První příkopové ohrazení, v poloze Křížek, je situováno na JZ okraji pravobřežní terasy Čepele „v místech, kde se terasa stáčí k V, takže je od Z a J přirozeně dobře chráněno“; je opět lichoběžníkovité, uprostřed s patrným bodovým objektem; jeho délku lze odhadovat na 20–23 m a šířku na 8–10 m (Z) resp. 5–7 m (V); Gojda 2007, 19 s poznámkou, že ohrazení leží „mimo jakékoliv osídlení“; Křivánek 2009, 200.

Druhé příkopové ohrazení (obr. 30:5) se nachází při SZ okraji obce: podle geofyzikálního měření jde v tomto případě o ohrazení úzce oválné, patrně uzavřené, bez středového bodového objektu, s rozměry ca 25 × 10 m a V–Z orientací (Gojda 2007, 20; Křivánek 2007, obr. 2).



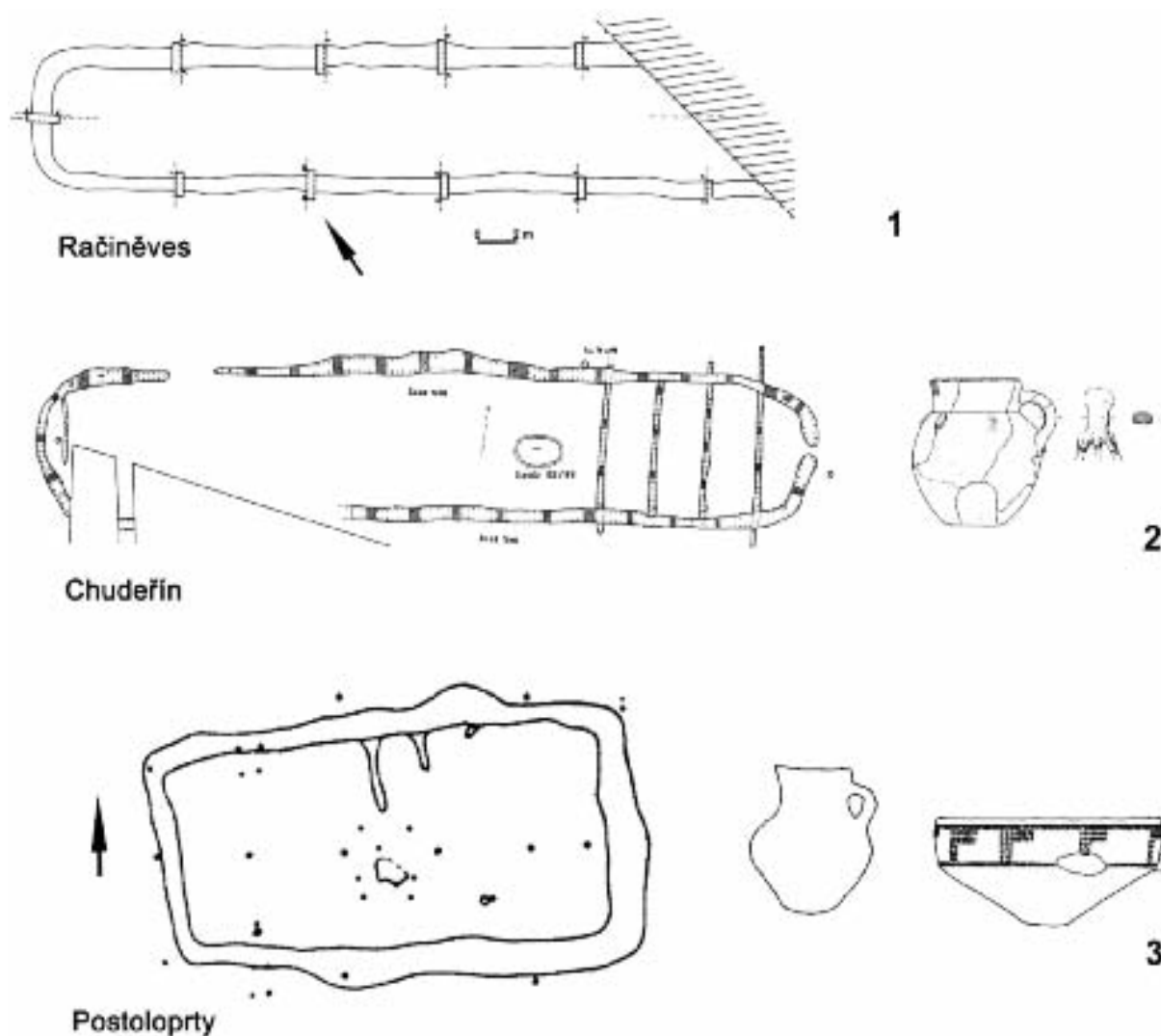
Obr. 28. Ohrazení raně eneolitických mohyl z Března (LN), objekty 62 a 86 (vlevo) a hroby z prostoru obou ohrazení (vlevo; hrob 73 dat. ^{14}C 5090±BP, hrob 81 /mladší/ dat. ^{14}C 4165±BP); podle Pleinerová 1980, obr. 1, 8, 9, 17–19

Otázkou je vztah obou ohrazení k pravěkému pohřebnímu areálu zdokumentovanému Č. Zahálkou v poloze Dílouny, jehož součástí byl též žárový hrob mladší KNP (Vražkov, lok. 67A, kap. 6, obr. 47; tab. 23:3.4). Všechna tři místa leží zhruba na jedné linii SZ–JV směru o délce ca 1,5 km, souběžně s hranou terasy potoka Čepel (obr. 27:2,4,5). Tradice dlouhodobě využívaného pohřebního areálu, trávající minimálně do starší doby bronzové, je zde prokázána jen u polohy Dílouny.

6.–8. Další tři ohrazení, jejichž tvar, rozměry a orientace ukazují též s jistou pravděpodobností na staroeneolitické stáří, zachytila letecká prospekce. Ve **Ctiněvsi** (obr. 30:2) na návrší V od kostela zjištěno v mozaice porostových příznaků široce lichoběžníkovité příkopové ohrazení orientované širším čelem k JZ, s rozměry ca 14 × 11 m (Gojda 2007, 20, obr. 5). Zbývající dvě pozorovány Z. Smrzem (jemuž děkuji za informaci): **Čížkovice**, nevýrazná ostrožna ca 0,5 km ZJZ od středu obce: lichoběžníkovitý útvar, orient. Z–V, d. ca 35 m. – **Obora** (okr. Louny), ca 1 km JJV od obce, nad pravým břehem Smolnického potoka: lichoběžníkovitý útvar, orient. Z–V, rozměry ca 20 × 12 m.

Mimo náš transekt bylo v SZ Čechách zkoumáno dalších šest ohrazení archeologicky:

9., 10. **Březno u Loun** (obr. 28), plocha terasy Ohře. Při výzkumu v 60.–70. letech min. stol. zde byl, prvně v Čechách, objeven tento typ objektů, a hned ve dvojí formě. Obě ohrazení ležela paralelně, vzdálena od sebe 36 m (Pleinerová 1980). Jižní ohrazení obj. 86, extrémně dlouhé, sestávalo ze dvou paralelních žlabů; na V straně ukončeno „předsiní“ oddělenou přepážkou a uzavřeno nízce obloukovitým závěrem se vstupem uprostřed; zach. d. 143,5 m (Z konec stržen řekou), š. 4–3,75 m, orient. V–Z. Na vnitřní ploše tři hroby paralelní s delší osou stavby: hr. LXXXI, (starší žena, V–Z, tváří k J, bez inv.) XCVIII (mladší jedinec, Z–V, tváří k J, za hlavou paz. čepel) a CXV (mladší žena?, V–Z, tváří k S, za hlavou polokulovitá miska). Ze S žlabu střep raně eneolitického džbánu, z hrobu LXXXI datum ^{14}C : 4165 ± 45 B.P. ukazuje na sekundární pohřbívání do ohrazení ještě ke konci eneolitu.



Obr. 29. Ohrazení raně- a staroneolitických mohyl ze SZ Čech: Račiněves (LT), Chudeřín (LN), Postoloprty (LN), Březno (LN), podle Koutecký 2008, obr. 10; Holodňák 2006, obr. 32; Neustupný 2008, obr. 5:1

Severní ohrazení obj. 62, kratší, též sestávající ze dvou paralelních žlabů, na obou kratších stranách otevřené; rozměry 24,3 × 2,5–3,2 m, orient. Z–V. Na vnitřní ploše dva hroby: v hr. LXXIII dospělý muž na pr. boku, Z–V, tváří k J, za hlavou neprofilovaný koflík s odlomeným uchem; v hr. LXXV dospělý jedinec Z–V na levém boku, tváří k S, bez výbavy; z hr. LXXIII datum ^{14}C : 5090 ± 45 B.P.

11. Čachovice (obr. 30:3), pravobřeží Lužického potoka, polykulturní sídliště a pohřebiště; při výzkumu v r. 1980 odkryto obdélníkové ohrazení obj. 95 vymezené příkopem o rozm. 23,3–24,9 × 13,8–15,3 m, orient. V–Z; š. příkopu 0,75–1,3 m, hl. 60 cm; bez nálezů KNP, ohrazení ale respektovaly okolní hroby k. šňůrové a zvoncových pohárů (Neustupný – Smrž 1989, 288, obr. 4).

12., 13. Chudeřín, pískovna, výzkum v r. 1998 (P. Holodňák): příkopové ohrazení obj. 75 + 76/98 (obr. 29:2) úzce obdélníkové s obloukovitými konci, ca 36 × 7 m, orient. V–Z, na V straně přerušené ca 40 cm širokým vstupem, před ním kůl; JZ strana ohrazení rozpojená a přerušená; na středové ose, blíže k V, hrob obj. 92/98: oválná jáma 2 × 1,3 m, hl. 110 cm, s kostrou muže ca třicetiletého v silně skrčené poloze, Z–V, tváří k J; před tělem dva silicitové hroty šípů, ca 0,5 m na JZ od lebky raně baalberský džbáněk, za zády a pánví dvě hrudky šedého jílu (Holodňák 2006, 195, obr. 32, 86–89).

Druhý objekt tohoto typu odkryt v únoru 2007; podle předběžné zprávy šlo o úzce obdélníkové příkopové ohrazení ca 66 × 3 m, orient. V–Z, na V straně, oddělena kolmou příčkou, předsíň ca 4,5 × 3 m se širokým vstupem; v ohrazení hrob s kostrovým pohřbem bez výbavy, z výplně žlabu sekera s hrotitým tělem (Holodňák 2011).

14. Postoloprty (*obr. 29:3*), poloha Seník, výzkum 1997 (Z. Smrž): obdélníkové ohrazení ca 26 × 14 m, orient. Z–V; centrálně umístěná jáma (hrob?) obsahovala pouze jediný nález – džbán MK/KNP. V obvodovém příkopu hl. 50–80 cm nalezena mísa s kolkovanou výzdobou fáze KNP II 1 (*Holodňák 2006, 409; Gojda 2007, 19; Neustupný 2008, 44, obr. 5:1* jako michelsberský).

15. Žatec (*obr. 30:1*), poloha Macerka, sídliště Jih III, výzkum v r. 1988: obdélníkový příkop ca 17 × 10 m, orient. SZ–JV; ca 40 a 50 m na SZ a SV od ohrazení dva hroby KNP, z nichž v jednom kostrový pohřeb na pr. boku, Z–V, tváří k J, za lebkou baalberský džbán; druhý hrob s kulevými jamkami v rozích, s pohřbem nedospělého jedince vybaveného keramikou KNP za lebkou a před koleny (*Holodňák 2006, 44–46, 409, obr. 25, 26*).

Další lichoběžníkovitá ohrazení se středovým objektem a rovnoběžkovou orientací zjistil Z. Smrž (dle laskavé informace z prosince 2011) při leteckých průzkumech na středním Poohří v **Březně** (LN), **Lišanech** (LN), **Postoloprtech** (LN), **Škrlich** (CV), **Údlicích** (CV) a **Staňkovicích** (LN), a kromě nich ještě ca 10 obdélníkových či lichoběžníkových bez středových bodů. Na značný počet těchto ohrazení ukazuje také poznámka M. Gojdy (2007, 19) o ca 20 půdorysech tohoto druhu objevených letecky v SZ a středních Čechách.

Uvedené objekty jsou vymezené žlaby, někdy ještě s patrnými kulevými jamkami – jednalo se tedy o dřevěné, palisádové konstrukce; výjimkou jsou Velké Žernoseky, kde bylo ke stavbě použito kamene. Společná všem je rovnoběžková orientace. Pro detailnější analýzu chybí potřebná data, už dnes je ale možné odlišit mezi nimi několik půdorysně odlišných typů:

1. extrémně dlouhé, obdélníkové s „předsíní“ na východním konci (Březno 1);
2. úzce obdélníkové s užšími stranami zaoblenými (Račiněves, Vražkov 2, Chudeřín 1);
3. dto s užšími stranami rovnými (Březno 2?, Chudeřín 2);
4. trapezovitě (Nížebohy, Vražkov 1, Ctiněves, Čížkovice?, Obora?);
5. široce obdélníkové (Čachovice, Postoloprty, Žatec).

Při datování se zpravidla usuzuje na období staršího eneolitu či baalberského stupně KNP (*Křišťuf 2004; Holodňák 2006, 409; Gojda 2007, 20; Koutecký 2008, 397*). O větším stáří uvažovala v případě Března I. Pleinerová (1980, 52) s poukazem na paralely v okruhu tzv. bezkomorových dlouhých mohyl neme-galitického okruhu, a s počátkem těchto „předmegalitických hrobů“ už v raném eneolitu počítá též E. Neustupný (2008, 44).

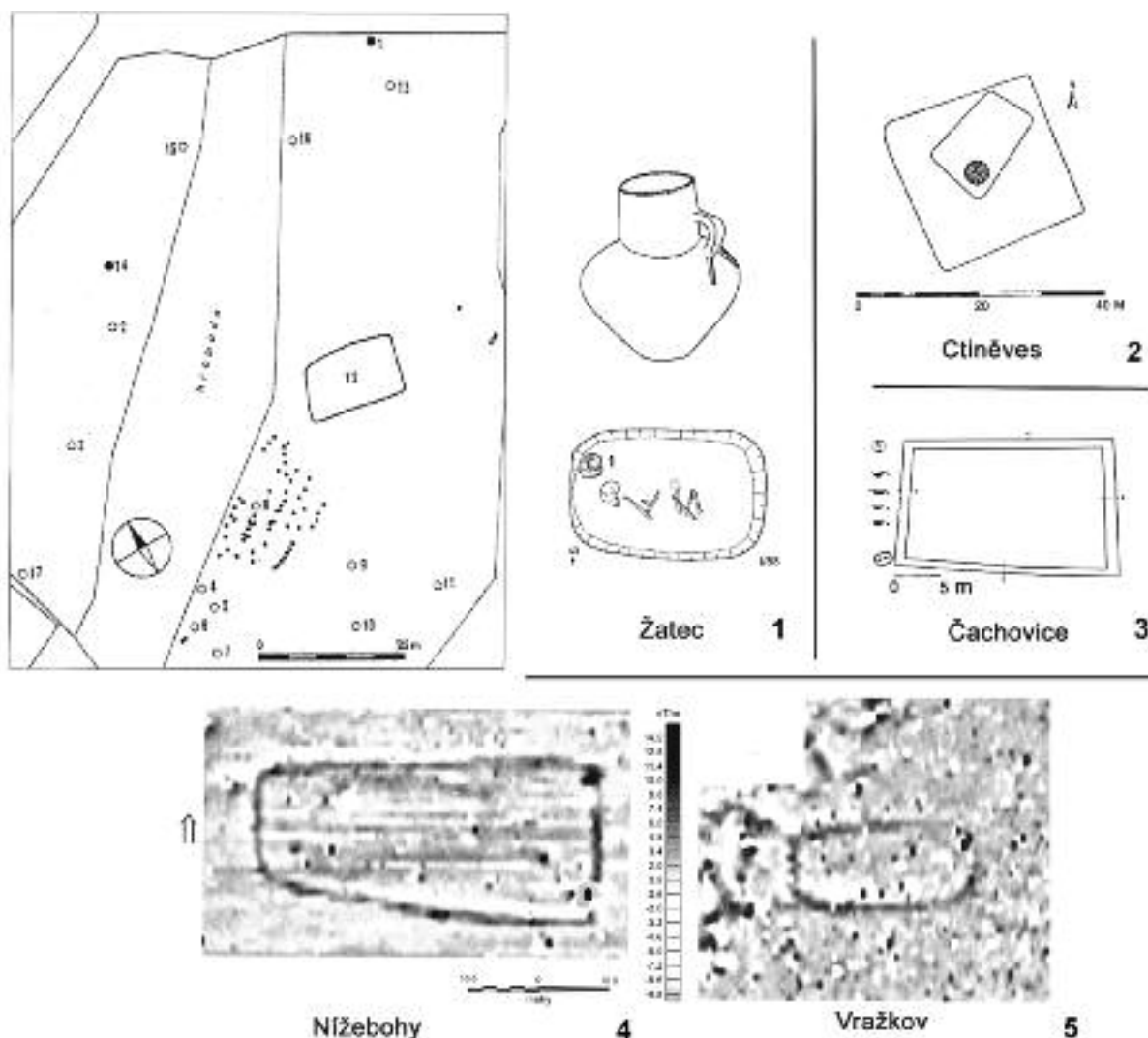
Pro všech pět jmenovaných typů ohrazení nacházíme paralely i v jiných skupinách kontinentální KNP. Stejně tak je prokázána i dlouhodobá existence těchto konstrukcí, prakticky po celou dobu trvání KNP (*Rzepecki 2011, 155*). Z funkčního hlediska jsou stavby typu dlouhých mohyl interpretované stejně jako starší formy severských megalitů, tzv. Hünenbetten a nejstarší dolmeny – tedy jako památníky-memoria primárně určená k pohřbu jedince zaujímajícího z různých příčin ve své komunitě výjimečné postavení (kupř. *Midgley 2005*).

Prostorové rozložení oněch zhruba tří desítek těchto objektů na území SZ Čech je z valné části dáno půdními podmínkami, jež umožnily jejich leteckou a následně i geofyzikální identifikaci (*Gojda 2007*), a musíme proto předpokládat, že zdaleka neodpovídá původnímu stavu. Ze situace na Litoměřicku (*obr. 25–27*) usuzujeme, že i takto náhodně zachycený obraz napovídá, že (a) tyto stavby byly budované jak v centrálních, tak periferních mikroregionech (V. Žernoseky – Podřipsko); (b) jejich akumulace v relativně malém obvodu jižně od Řípu (*obr. 27*) naznačuje, že pokud byly tak početné na relativně odlehleém Podřipsku, tím spíše s nimi jako s **častou, ne-li standardní komponentou sídelních areálů** můžeme počítat i v ekonomicky a komunikačně příznivějším Polabí a Poohří – což je ovšem pracovní hypotéza, platná – s ohledem na dosavadní poznatky letecké archeologie – zatím jen pro sídelní prostor české KNP západně od labsko-vltavské osy.

Kostrová pohřebiště a hroby

Hrobové nálezy z nejstaršího stupně (KNP I) z našeho transektu nejsou známé.

Starší (baalberský) stupeň (KNP II). **Pohřebiště** s větším počtem hrobů, resp. jejich stopy zde známe ze tří lokalit. První, ve Velkých Žernosekách (64A, *tab. 21*), dokumentované R. v. Weinzierlem na přelomu 19. a 20. stol., čítalo 12 hrobů (*Moucha 1963*). Pohřby v přísně skrčené poloze spočívaly na pravém boku, Z–V a byly opatřené kamenným obložením nebo ležely v kamenných skřínkách. Charakteristickým rysem je chudost či absence milodarů. Jediný hrob byl vybaven nádobami (džbánem a amforou baalberského typu), zbývajících 11 hrobů bylo akeramických; z nich pět zcela bez milodarů, v dalších nalezeny kosti vepře (1 hr.), škeble (1 hr.), sílexové nástroje (2 hroby), kroužek z mušloviny a závěsek z kančího klu (1 hr.) a kolekce nástrojů a ozdob (1 hrob: sílexová sekerka a nůž, brousek, tlouk – „Klopfen“, kančí kel a kostěné hroty, dlátka a roubík – „Knebel“). P. Křišťuf (2004) rozdělil 11 akeramických hrobů do tří skupin, z nichž dvě spojil s existencí „dlouhé mohyly“ (srv. výše).



Obr. 30. Ohrazení staroeneolitických mohyl ze SZ Čech: Žatec (LN), Ctíněves (LT), Čachovice (CV), Nížebohy (LT), Vražkov (LT); podle Holodňák 2006, obr. 25; Neustupný – Smrž 1989, obr. 4; Křivánek 2007, obr. 2; týž 2007, obr. 4; Gojda 2007, obr. 5

Druhé pohřebiště, čítající patrně větší počet hrobů, bylo – též na počátku 20. stol. – zřejmě zničeno v Teplicích (60A, X, obr. 46, tab. 20:1–8). Muzejní inventáře sice hovoří o dvou, resp. třech hrobech, ale fakt, že další čtyři typické baalberské hrobové nádoby se někdy v oněch letech dostaly bez bližších údajů do Národního a teplického muzea bereme za indicii, že hrobů zde bylo více. Třetí lokalitou s pohřebištěm čítajícím více hrobů, dle ritu patrně též ze staršího stupně KNP, jsou Dolní Beřkovice (8B).

Jednotlivě nalezené hroby. Předpokládáme, že spíše než o svébytnou nálezovou kategorii se obecně jedná o hroby náhodně vytržené z kontextu pohřebních areálů (Zápotocký 2008a, 72). Známe jich osm ze sedmi lokalit, z dalších šesti lokalit jsou nádoby patrně hrobové provenience. U tří hrobů soudíme podle nálezové situace (Nížebohy, 36A, obr. 43, tab. 14; Straškov, 55A) a exponované polohy (Vrbice, 68A, obr. 48, tab. 23:1), že byly původně kryty mohylami. U hrobu ze Straškova je navíc situace důvodně interpretována tak, že na baalberský hrob krytý mohylou navázal pohřební areál z mladších období eneolitu (Trefný – Dobeš 2008, 208). Hrob z Vrbice zase výbavou – džbánem zdobeným symbolickými značkami a unikátním sekeromlatem – ukazuje na pohřeb příslušníka „náčelnické“ vrstvy. U tří hrobů není vyloučeno, že se nacházely v prostoru obytného areálu (Žabovřesky, 70A, obr. 50:2, tab. 27:11–13) či v jeho blízkosti (Prosmyky (47A, tab. 5:35). V případě Keblic (18A) a nejistých Chlumčan (16A, obr. 38) jsme v tomto ohledu vůbec bez informací, a stejně je tomu i u pohárů a baalberských džbánů a amfor patrně hrobové provenience z Brňan (2X, tab. 1:5), Lovosic (30X, tab. 13:3,4) a Vliněvsi (66X, obr. 36:6), či u pohárů s méně jistým časovým zařazením (KNP II/III) z Roudnice (50A, tab. 5:34), Stadic (54X, tab. 20:10) a Ústí n. L.-Trmic (62A, tab. 20:13).

Mladší (salzmündský) stupeň (KNP III). Ze čtyř hrobů tohoto stáří byl jeden vybavený keramikou (Brozany, 3B); děcko v něm uložené a provázené mj. bubínkem, pohřbeno při okraji obytného areálu (Dobeš – Zápotocký 2013). O zbývajících třech hrobech víme jen, že mrtví v nich byli opatřeni sekeromlaty R-typu (Litoměřice, 29C, tab. 29:7 – polotovar s nedovrtaným násadním otvorem!), či že leželi ve skrčené poloze (Obřice, 38A, tab. 29:6; Podsedice, 43X, tab. 29: 5).

Nádoby patrně hrobové provenience pocházejí ze sedmi katastrů: džbány (Hrdly, 15A, tab. 1:12; Chotějovice, 17A, obr. 36:5; Liběchov, 25B, tab. 7:19; Libochovice, 28A, tab. 7:17, obr. 36:4), osudí (Budyně n. O. (4A), Dobříň (6A, tab. 1:13) a láhev s límcem (Štětí (58A, tab. 3:17).

Žárové hroby

se v našem transektu vyskytly dva. Hrob z Hořína (11A, tab. 4:17,18), „důkladně obložený opukovými kameny a říčními valouny“, obsahoval ucho zdobeného džbánu, mísovitý nálevkovitý pohár a přeslen. Hrob z Vražkova (67A, obr. 47; tab. 23:3,4), bez kamenného obložení, sestával ze dvou fragmentárně dochovaných nádob: džbánu, zdobeného pouze pod okrajem dvěma řádky vpichů, a čtyřlístkového osudí se žárovým pohřbem; výbavu hrobu doplňovaly ještě dva kamenné nástroje („sekerka“ a „nožik“) a přeslen.

Jde o výjimečné případy, protože žárový ritus jsme v české skupině KNP zatím prakticky neznali. Uváděn je jen případ z Makotřas, kde ze sedmi/osmi hrobů sířemské (?) fáze byly dva birituální (Pleslová-Štiková 1985, 82), zatímco hrob z Hořína jsme dříve – také pro jeho výjimečnost – považovali za nejistý (Sklenář 1999, 41; Zápotocký 2008a, 72). Hroby z Hořína a Vražkova, spolehlivě datované do mladšího stupně KNP, ukazují, že s praktikováním žárového ritu, který se v této době prosazuje – snad pod vlivem badenské kultury – i na mohylnicích mladší moravské KNP (Šmíd 2003, 102), musíme počítat též v Čechách. Zajímavé je, že ve výbavě obou jmenovaných hrobů byly přesleny – jednalo se tedy zřejmě o pohřby žen (z badenského prostředí?). Chronologicky nejbližší – a též relativně vzácné – jsou jim popelníkové hroby badenské a řívnáčské kultury (ze SZ Čech jen Rohatce: Zápotocký 2008b, 428, obr. 25:12).

Pohřby v sídlištních objektech

Setkáváme se s nimi na většině plošně zkoumaných osad KNP, přičemž způsob, jakým je tělo (či těla) ukládáno, je v zásadě dvojitý: (a) Rituální pohřby, kdy kostry spočívají ve skrčené poloze, někdy s přídávky a často též s rovnoběžkovou orientací, standardně dodržovanou u plochých i mohylových hrobů nejen ve starším, ale zdá se že i v mladším stupni KNP (Dobeš – Kostka – Likovský 2011, 154). – (b) Nerituální pohřby, kdy mrtví, nebo jen části jejich těl, byli do sídlištního objektu evidentně pohození.

Starší (baalberský) stupeň (KNP II). Ze tří sídlištních lokalit s nálezy tohoto druhu leží Evaň v rovině poloze, Lovosice ve strategické a Světec ve výšinné poloze. V Evani (10A, tab. 3:1) uložen na dně síla kostrový pohřeb na pravém boku, orient. JV–SZ, tváří k SV; objekt byl už před výzkumem zčásti zničen, a není proto jisté, zda nebyl vybaven přídávky. – V Lovosicích (30A, tab. 13:1) na profilu cihelny dvě síla s kostrovými pohřby, obě porušená. V prvním kostra muže (?) na levém boku, orient. Z–V, tj. tváří k S, přičemž některé z nálezů považoval J. Matiegka za milodary: „v klíně kostěné dlátko“, „poblíž něho ploché dlátko z břidlice“ a mohl by k nim patřit i cele dochovaný koflík (tab. 13:1, č.15). Z kostry ve druhém sílu, uložené stejně jako předchozí, jen horní partie. – Ve Světcích (57A, obr. 45, tab. 19:1–26) síla se dvěma kostrovými pohřby nad sebou. Horní pohřeb, na povrchu síla, dětský, na pravém boku, JVV–SSZ, tj. tváří k Z/ZSZ, vybavený džbánkem a pohárem (?). Spodní pohřeb (obr. 45:3), nad dnem síla zavaleného kamenu, náležel jedinci neurč. pohlaví ca 16–18 let, silně skrčenému na pravém boku, orient JZ–SSV, tj. s pohledem k JV/VJV, a vybavenému čtyřlístkovou amforkou a džbánem (?).

Mladší (salzmündský) stupeň (KNP III). Z tohoto období je znám pouze jeden případ. V Počedelicích (42A, tab. 14:5–7) odkryto sílo, v jehož horní vrstvě uloženy dva kostrové pohřby mladších jedinců ve skrčené poloze, na pravém boku, JZ (hlava)–SV, před obličejem dvě nádoby dnem vzhůru: čtyřlístková amfora a zásobní hrnec.

Z uvedených čtyř lokalit známe tedy celkem 7 pohřbů z pěti sídlištních objektů, vesměs síl. Všechny jsou sice rituální, ve skrčené poloze, ale rovnoběžková orientace je dodržena jen u dvou (Lovosice A). Přídávky ve formě dvojice nádob byly vybaveny čtyři pohřby: oba ze Světce a dvojice z Počedelic. U pohřbu z prvního síla z Lovosic A měly snad funkci milodaru dva nástroje a koflík.

Výklad pohřbů v sídlištních objektech, jež v české KNP představují vůbec nejčastější formu pohřebního ritu, není jednotný. S ohledem na rituální pozici většiny z nich je málo pravděpodobné, že by šlo o pohřby nepřátel, ať už z vlastní, nebo cizí komunity. Pokud platí, že příčinou jsou sociální rozdíly, tedy že jde o pohřby příslušníků nižší vrstvy (kupř. Pleslová-Štiková 1985, 87), pak jejich existence je cennou indicií, že **společenská struktura KNP se vyznačovala výraznější stratifikací.**

4.2.3. Struktura osídlení

Pás Českého středohoří rozděluje osídlení KNP na ploše transektu na dvě části: jižní, litoměřickou, a severní, podkrušnohorskou. Lokace sídel se v obou oblastech poněkud liší, což je dáno odlišným rázem krajiny a kombinací přírodních faktorů:

Nadmořská výška (tbl. 4) u lokalit v jižní, rovinné oblasti se pohybuje převážně v úrovni 140–200 m n. m., přičemž nejvíce (65 %) je jich soustředěno do úrovně 140–180 m n. m. V hornatějším Podkrušnohoří slabě převažují lokality položené nad 200 m n. m. (53 % z 22). Limitní vrstevnicí je v obou oblastech 320–330 m n. m.

Tbl. 4. Lokality KNP v severočeském Polabí: nadmořská výška (šedá pole: nejistá lokace)

severočeské Polabí (okresy):	lokality KNP - počet:												Σ	
Litoměřicko (LT, LO, MĚ)		16	31	6	4	7	3		4		1	1	1	74
Podkrušnohoří (ÚL, TP)	1	3	3	3	4	3		1	2	2				22
m n. m.	138	140-159	160-179	180-199	200-219	220-239	240-259	260-279	280-299	300-320	330	418	470	96

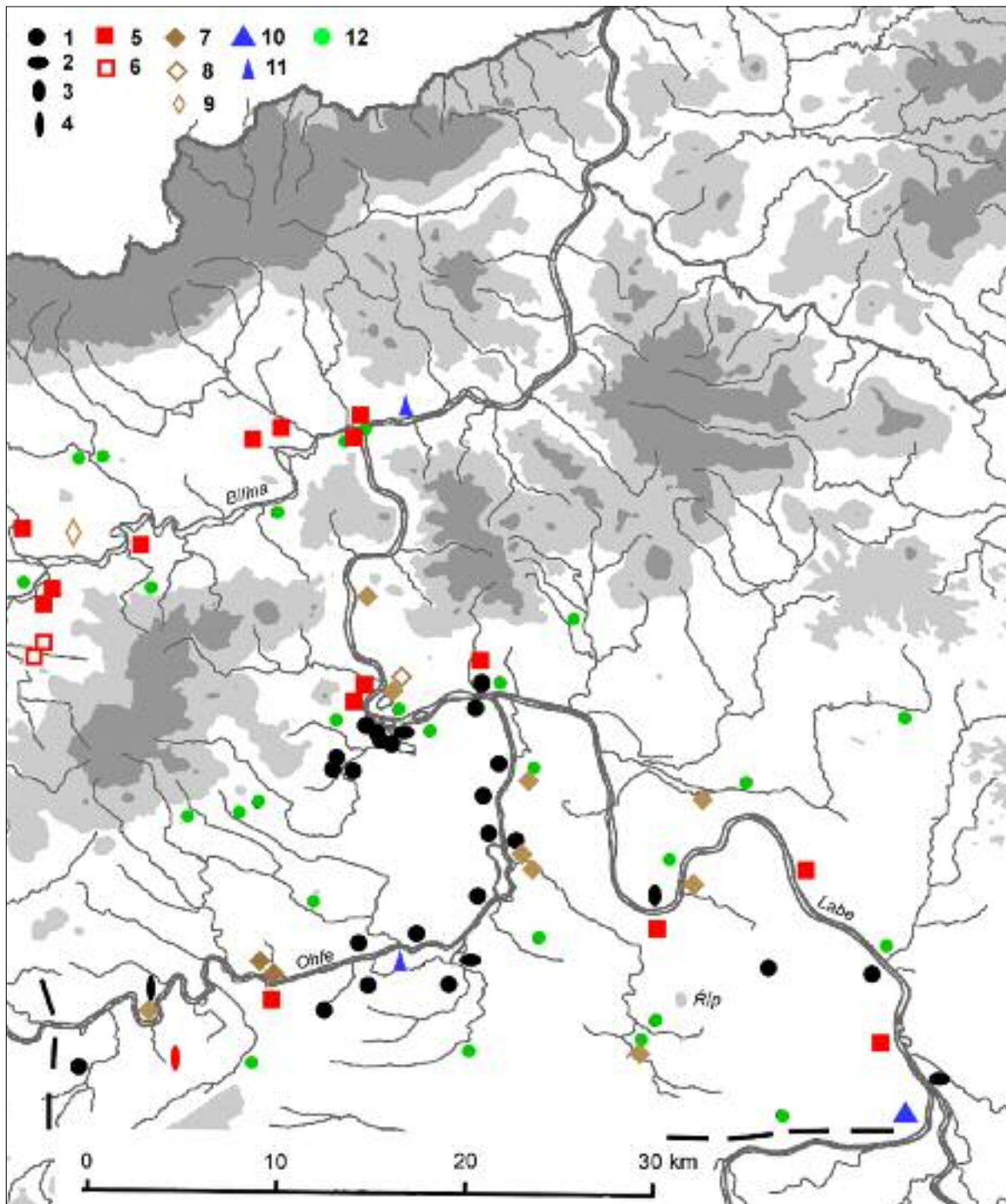
Půdní poměry (obr. 31, tbl. 5) jsou určeny u 72 lokalit (58 v jižní, 14 v severní oblasti). Nejvíce, celkem 55 (76,4 %) jich leží na černozemi (33 lok. = 46 %) a hnědozemi (22 lok. = 30,5 %), jejichž podloží je zde především hlinitá spraš (89 %), vzácněji terasové štěrky (5,5 %) a kyselé půdy (5,5 %). Ze zbývajících 17 lokalit (23,6 %) leží 10 na hnědé půdě, 5 na hnědé půdě černozemní a dvě na nivní půdě; jejich podloží jsou terasové štěrky či nekarbonátové nivní uloženiny. Rozdíl sledujeme až když sledujeme poměry v obou oblastech zvlášť: v jižní, litoměřické leží na černozemi 33 lokalit (57 %) a na hnědozemi 9 lokalit (15,5 %) – celkem 42 (72,5 %) z 58 lokalit. Situace je obdobná té, jaká zde byla zjištěna pro neolitické osídlení (Zápotocká 2009, 28) a velmi blízká vztahu KNP k půdám na Českobrodské tabuli (Rulř 1983, 63, tbl. 6). V severní, podkrušnohorské oblasti černozem chybí a půdním typem u zdejších 14 lokalit je takřka výhradně hnědozem (12 lok. ze 14, tj. 85,6 %). V obou částech jsou tedy při volbě polohy preferované nejúrodnější půdy dané oblasti: v jižní černozem, v severní hnědozem.

Vztah k vodní síti jsme mohli zjistit u 72 lokalit. V jižní, litoměřické části transektu leží 41 (74,5 %) z 55 lokalit na tocích I. a II. řádu (21 na Labi, 17 na Ohři, 3 na Modle) a 14 (25,5 %) na tocích III., IV. řádu (na potocích Obrtce, Čepeli, Mšenském, Podbradském, Podsedickém, Evaňském a d.). V podkrušnohorské

půdní typ	černozem	černozem karbonátová	hnědozem černozemní	hnědozem	hnědá půda černozemní	hnědá půda	nivní půda	lokalizovaných poloh (sídlíšť, hrobů) celkem	
								počet	%
půdní substrát - č. na mapách 1:50000	Č	Čk	Mč	M	Hč	H	N		
nivní uloženiny nekarbonátové	6						4B,35	2	2,7
terasové štěrky nekarbonátové	18	4A, 29D?, 32?			7A, 15, 21A, B, 37	6, 27, 32, 42, 48, 55A,B, 64B		16	22,2
skeletové svahoviny	20					65A		1	1,4
hlinitá spraš	34	1, 2A, 3, 8A,B, 29A,B, 36, 47A,B, 63A, 67A, 68	7B, 10, 11, 16, 25, 27, 29 A,B,C, E, 44, 49, 54 A,B,C, 68	66A,B	11, 13, 14 , 23, 24, 31, 44, 50, 54, 57A,B , 58, 61, 62A,B,C, 69, 71			49	68,0
polygenetické hlíny kyselé	37		39	49A,B?				3	4,2
jíly karbonátové/ lávová bazická efuziva	65/70					20A		1	1,4
lokalizovaných poloh (sídlíšť, hrobů) celkem:	počet	16	17	2	20	5	10	2	72
	%	46,0			30,5		20,8	2,7	100,0

Tbl. 5. Sídlíštní lokality KNP v severočeském Polabí: půdní typ a substrát (alfanumerické zkratky podle půdních map 1:50000, srv. obr. 31; čísla lokalit podle soupisu kap. 2, tučně: sídlíštní lokality v Podkrušnohoří)

oblasti je ze 17 lokalit 9 (53 %) na tocích I. a II. řádu (1 na Labi, 8 na Bílině) a 8 (47 %) na tocích III., IV. řádu. Rozdíl mezi oběma oblastmi je tedy i v tomto ohledu patrný. V jižní, litoměřické se tři čtvrtiny lokalit nacházejí na tocích I. a II. řádu a jen čtvrtina na potociích. V severní, podkrušnohorské je tomu opačně: zde na hlavních tocích, Labi a Bílině, leží jen polovina lokalit, druhá je situována při místních potociích.



Obr. 31. Sídliště KNP v severočeském Polabí, půdy (podle Tomášek 2007): 1 černozem/černozem karbonátová na hlinité spraši (Č, Čk34), 2 černozem na terasových štěrcích nekarbonátových (Č18), 3 dto na hlinité spraši/terasových štěrcích (Č34/18), 4 černozem karbonátová na polygenetických hlínách kyselých (Čk37), 5 hnědozem na hlinité spraši (M34, 1x Mč34), 6 dto na polygenetických hlínách kyselých (M37), 7 hnědá půda/hnědá půda černozemní na terasových štěrcích nekarbonátových (H, Hč18), 8 hnědá půda eutrofní na skeletových svahovinách (H20), 9 hnědá půda na karbonátových jílech, 10 arenosol, 11 nivní půdy, 12 neurčeno

Z hlediska přírodních podmínek je tedy pro lokality na Litoměřicku charakteristická vazba na otevřený, rovinný terén, černozemní půdy, toky I. a II. řádu a úroveň 140–180 m n. m. V podkrušnohorském subregionu zase převažují údolní polohy na hnědozemi a v úrovni 160–240 m n. m., ležící rovným dílem na tocích I.–II. i III.–IV. řádu. Lokace sídel na Litoměřicku také výrazněji než v Podkrušnohoří odpovídá tezi, že voleny byly polohy převážně na hranici více biotopů, v našem případě při okraji teras lemujících údolní nivu.

Sídelní topografie

A. Jižní, litoměřická část transektu

Osídlení KNP se zde dělí do čtyř subregionů. V jejich obvodu se rýsují shluky lokalit, interpretované zpravidla jako sídelní mikroregiony (pro neolit *Zápotocká* 2009).

1. Subregion Dolní Poohří tvoří pás 22 lokalit táhnoucí se od Staré Ohře jižně od Terezína proti toku řeky až po ústí Debeřského potoka mezi Košticemi a Pátkem. Většina z nich, přesněji 17 (77,3 %), leží při okraji teras nad nivou Ohře, širokou v tomto úseku až 2 km: z nich 8 lokalit na levobřežní (č. 1, 2, 3A,B, 21A,B, 28, 70) a 9 lokalit na pravobřežní terase (č. 4A,B, 7A,B, 15A,B, 23, 37, 45). Dělí se do dvou mikroregionů, přičemž vzdálenost mezi lokalitami se zde, podobně jako i v dalších mikroregionech na ploše transektu pohybuje od ½ do 3 km:

1a. Ohře mezi Křesínem/Levousy a Budyní/Žabovřesky s 8 lokalitami (č. 4A,B, 21A,B, 23, 28, 45, 70);

1b. Ohře mezi Brozany/Doksany a Bohušovicemi/Hrdly s 9 lokalitami (č. 1, 2, 3A,B, 7A,B, 15A,B, 37, 38).

Mezera mezi oběma mikroregiony je ale relativně malá, ca 5 km (Žabovřesky–Brozany B), zdá se proto, že osídlení v tomto subregionu tvořilo prakticky jednu souvislou sídelní zónu (k termínu: *Kuna* 1991, 345).

Z pěti lokalit mimo údolí Ohře jsou dvě sídlištní, obě na jejich pravobřežních přítocích, Evaňském (č. 10) a Podbradeckém potoce (č. 51). Třetí lokalita je pohřební, na bezvodé pláni nad Keblicemi (č. 18), a dvě zbývající, s nálezy sekeromlatů F- a K-typu (č. 40, 19), nemusí být pro rozsah osídlení průkazné.

Čtyři lokality ležící výše proti toku Ohře spadají k subregionu **Střední Poohří**. Dvě leží na levobřežní terase (*obr.* 3, lok. č. 39, 42), dvě na pravobřežních potocích (č. 16, 52). Mezi oběma subregiony, Středním a Dolním Poohřím, je mezera ca 5 km (Orasice–Křesín).

2. V subregionu Lovosicko-litoměřické Polabí, s 20 lokalitami mezi ústím Ohře, Libochovanskou kotlinou a středním tokem Modly, lze odlišit tři, resp. čtyři shluky:

2a. Lovosicko-žernosecký mikroregion tvoří 15 lokalit, z nich 3 při pravém břehu Labe (č. 41, 64A, B), 7 při levém břehu (č. 24, 30B–D, 47A, B, 31), 4 na dolním toku Modly (č. 30A, 56A–C) a 1 na Vchynickém potoce (č. 65).

2b. Litoměřický mikroregion, v okruhu stejnojmenného města, čítá jen 4 lokality: 1 na levém břehu Labe (č. 29A), 1 na pravém (č. 29C) a 2 na dolním toku Pokratického potoka (č. 29B, 44).

2c. Samostatným mikroregionem, byť jen s 1 lokalitou (č. 27), je Libochovanská kotlina, od předchozího oddělená masivem České brány.

2d. Jen nevýrazně, prostřednictvím tří lokalit se sekeromlaty R-typu, z nichž dva jsou údajně z kostrových hrobů (č. 9, 38, 43), se rýsuje mikroregion při horním toku Modly.

3. Subregion Mělnicko-roudnické Polabí čítá na našem transektu 13 lokalit sledujících tok Labe. Shlukují se do dvou mikroregionů:

3a. Roudnický mikroregion při obou březích labského oblouku u Roudnice čítá 4 lokality (č. 6, 22, 50, 63).

3b. Nálezově dobře dokumentovaný je proti toku Labe až mikroregion Mělnické Polabí mezi Štětím a labsko-vltavským soutokem. Tvoří jej 8 lokalit, opět při okraji teras lemujících říční nivu: 5 na levobřeží (č. 8A, B, 11, 66A, B), 3 na pravobřeží č. 25A, B, 58).

Osídlení na dolním toku Obrtky severně od Roudnice není pro období KNP průkazné: sídlištní lokalita č. 32 je nejistá a dva sekeromlaty F-typu, jeden odtud (č. 12), druhý z horního toku Obrtky (č. 34), jsou ojedinělými nálezy.

4. Podřipsko se jako samostatný sídelní subregion KNP projevuje ani ne tak počtem lokalit a nálezů, jako objekty typu dlouhých mohyl. Zřetelně se zde rýsuje – jako už v neolitu – jediná sídelní oblast:

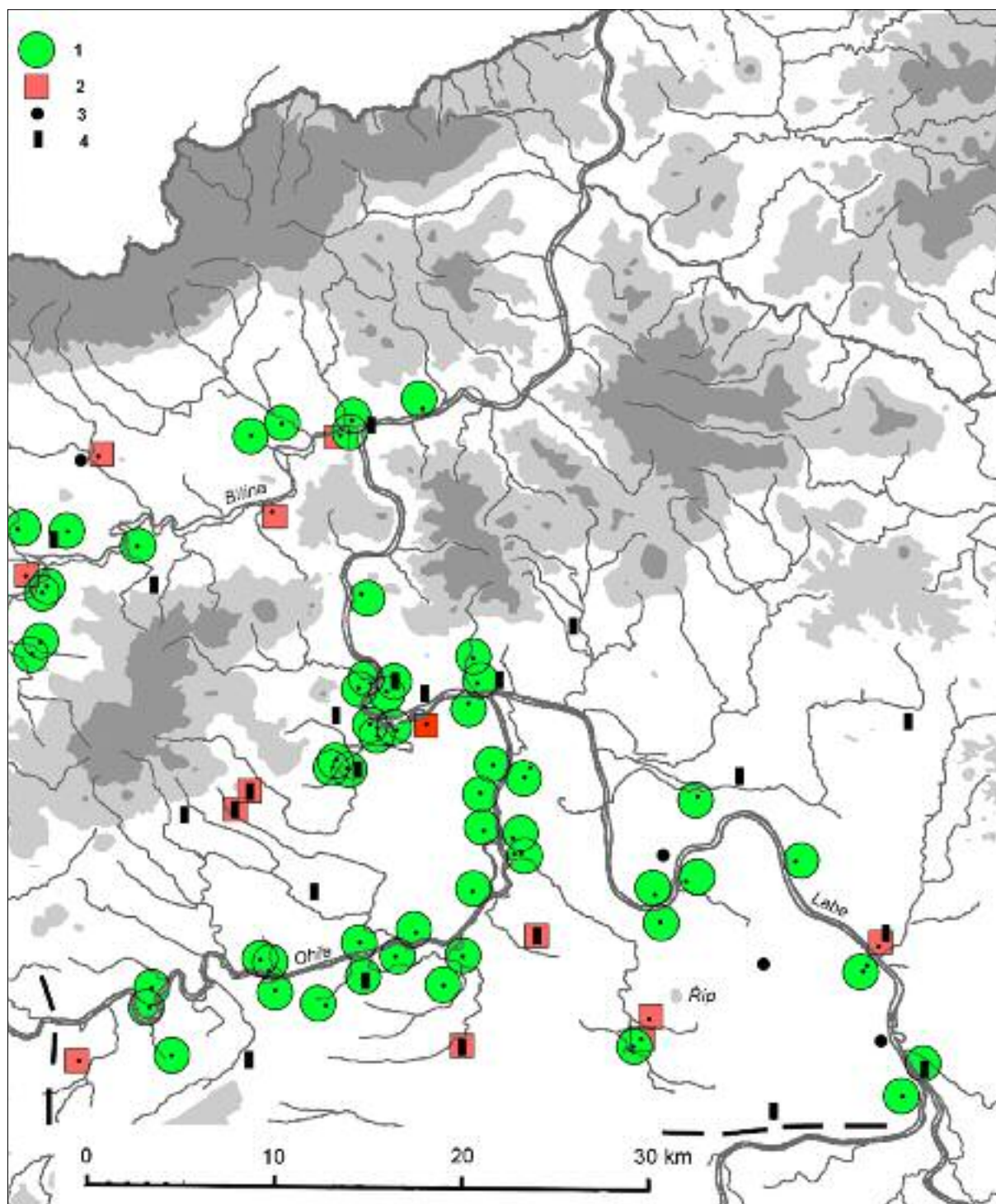
4a. Mikroregion na horním toku potoka Čepele jižně od úpatí Řípu: kromě 4 lokalit (č. 48, 55A, B, 67) zde byly objeveny i 4 půdorysy typu dlouhých mohyl (*obr.* 27).

Dvě lokality dále na západ naznačují, že osídlení v obvodu Řipské tabule se vázalo na menší potoky či vodoteče a mělo spíše rozptýlený, mozaikovitý ráz: jedna (č. 36), v jejíž blízkosti byl též objeven

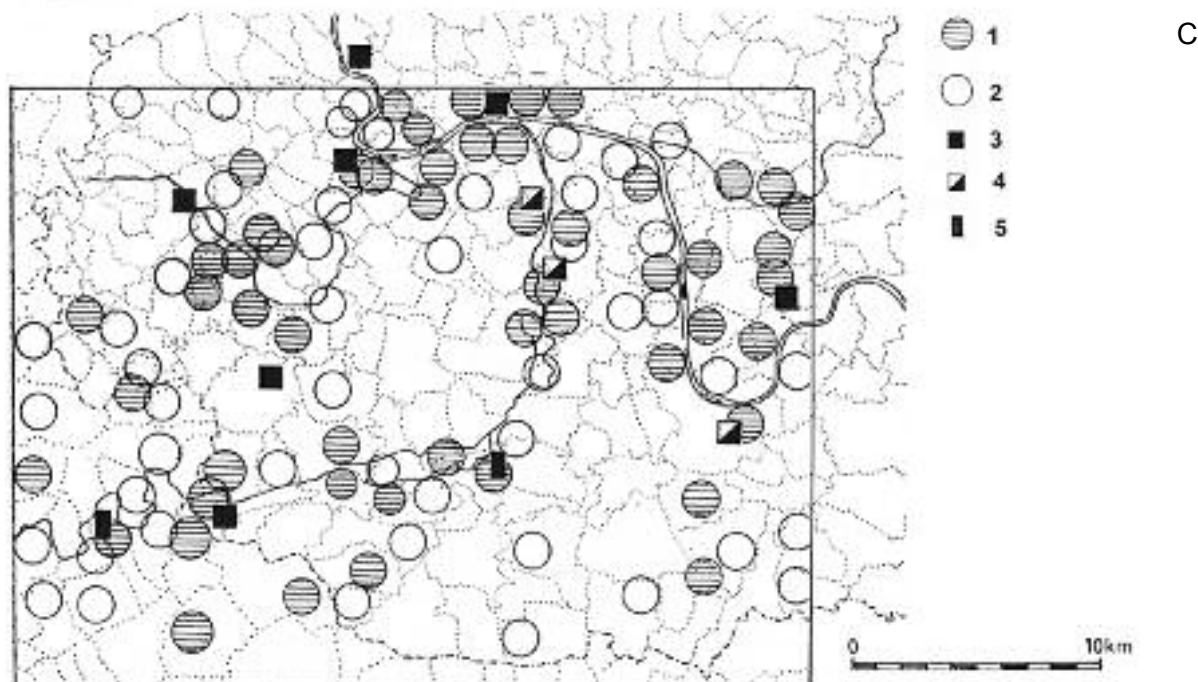
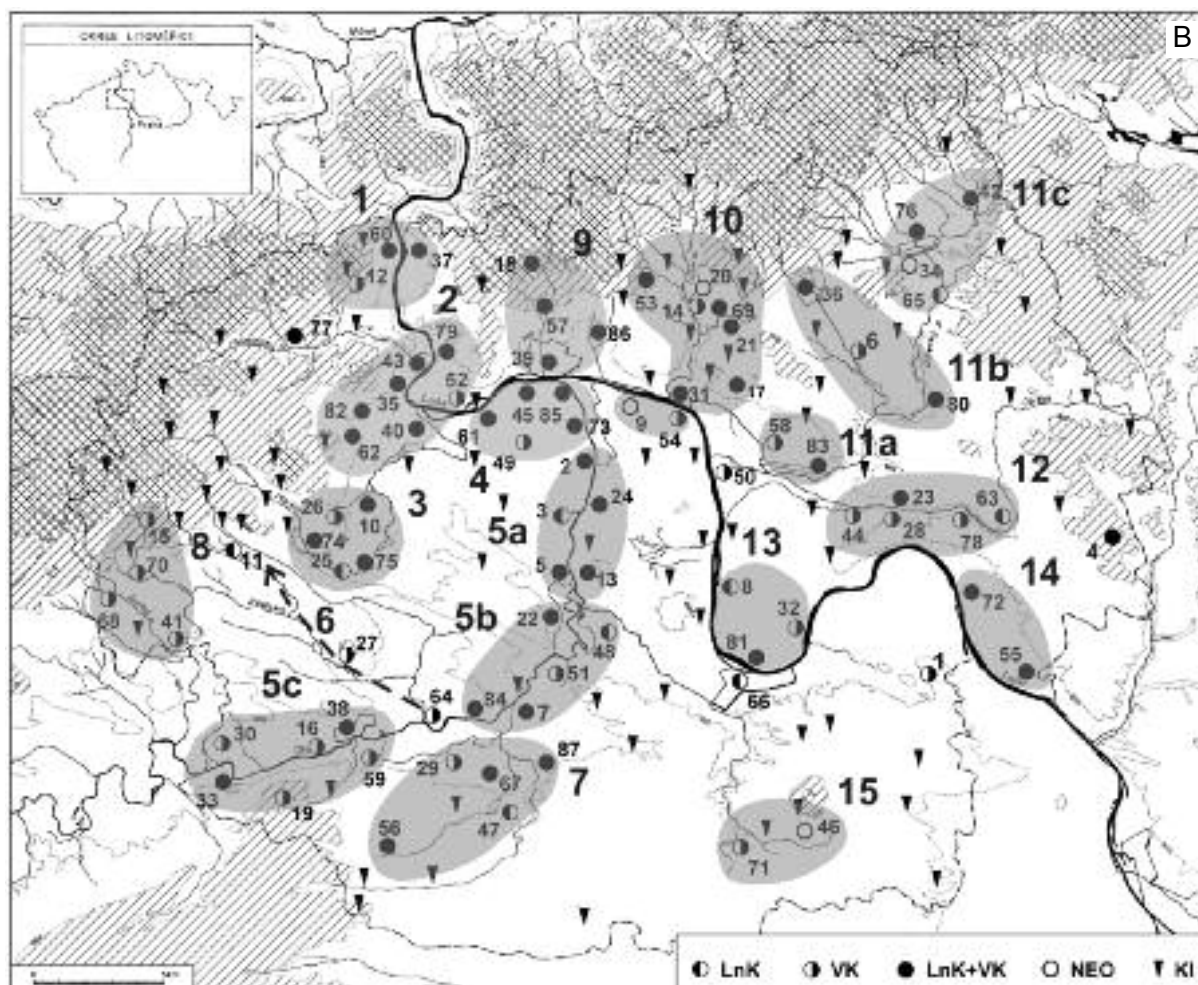
půdorys dlouhé mohyly, se nachází u okraje terciární straškovské terasy nad údolím Ohře (obr. 26), druhá (č. 68) nad údolím Mšenského potoka. Lokalita č. 26 na SV od Řípu je bohužel sporná.

B. Severní, podkrušnohorská část transektu

5. Celá tato oblast je východní částí subregionu Podkrušnohoří, zabírajícího povodí řeky Bíliny od někdejšího Komořanského jezera po její ústí do Labe. Lokality KNP jsou v zde četnější na Mostecku, Bílinsku a Ústecku.



Obr. 32a. Severočeské Polabí, struktura osídlení v období kultury nálevkovitých pohárů (KNP): 1 lokality se sídlištními nálezy a ojedinělými nálezy keramiky sídlištního rázu (Ø kruhu 2 km); 2 lokality s nálezy hrobů a keramiky hrobového rázu (Ø čtverce ca 2 km); 3 katastry s nálezy keramiky bez lokace; 4 sekeromlaty KNP



Obr. 32. b, c. Litoměřicko, struktura osídlení: b) v neolitu (lokality a sídelní mikroregiony podle Zápotocká 2009, obr. 8); c) v raném středověku (1 katastry obcí s nálezy ze starší–střední doby hradištní, Ø kruhu 1,5 km; 2 dto s nálezy z mladší–pozdní doby hradištní, 3 hradiště a hrazené polohy, 4 dto nejisté, 5 knížecí dvorce z 12. stol.; podle Zápotocký 1992, obr. 16B

5a. Bílinsko-duchcovský mikroregion při středním toku Bíliny zahrnuje ca 25 lokalit mezi potokem Syčivkou, s výšinným sídlištěm na Horce u Kučlína (Petrlík – Zápotocký 1992), Duchcovem a Hradiš-
tům/Bžany, s nevýraznou koncentrací mezi Bílinou a Světcem (Zápotocký – Muška 1999). Do soupisu
kap. 6 jsou zařazené jen lokality ze západní části mikroregionu; z deseti jich polovina leží na Bílině (č.
13, 17, 57A,B, doplnit je třeba Ohníc se souborem smíšeného rázu /schussenried – KNP/MK I/ obr.
5:14–23 zmíněným v kap. 3.1), zbývající na jejich pravých (č. 5, 49A,B) a levých přítocích (č. 20A,B, 69).

Na jihu na ně volně navazuje šestice lokalit rozptýlených v kopcovitém povodí pravých přítoků po-
toka Srpiny: kromě Žichova a výšinné polohy Luhaj u Mirošovic, s významnými soubory fáze I (obr.
6:1–12) a II 1 (obr. 9), ještě Lužice (skřínkový hrob obr. 16), Korozluky, Kozly a Skršín v oblasti ložiska
stejnomené sorty kvarcitu, využívané již od neolitu a ovšem i v osadách KNP (kap. 3.3). Nadmořská
výška lokalit se v Z části mikroregionu pohybuje od 220 m (Hradiště) do 260 m (Křemýž), u lokalit vy-
sunutých do Středohoří stoupá: Žichov 360 m, Mirošovice-Luhaj 393 m. Nápadná je zde linie výšinných
poloh S–J směru (Zabrušany–Světec–Kučlín–Mirošovice), jako by naznačující trasu spojující Podkrušnoho-
ří se středním Poohřím, event. s ložisky kvarcitu v okolí Žichova (Zápotocký – Muška 1999, 39, obr. 3).

Geomorfologicky oddělené od Duchcovska je údolí Bystřice, levobřežního přítoku Bíliny, se dvěma
lokalitami v prostoru Teplíc (č. 46, 60).

5b. Mikroregion na dolním toku Bíliny včetně přilehlého úseku labského údolí mezi Ústím n. L.
a Neštěmicemi čítá 9 lokalit, ležících jednak na pravém břehu Bíliny (č. 54, 62A,B), jednak na jejich
levých (č. 14, 61, 62C) i pravých přítocích (č. 71) a na Labi (č. 35, 62D).

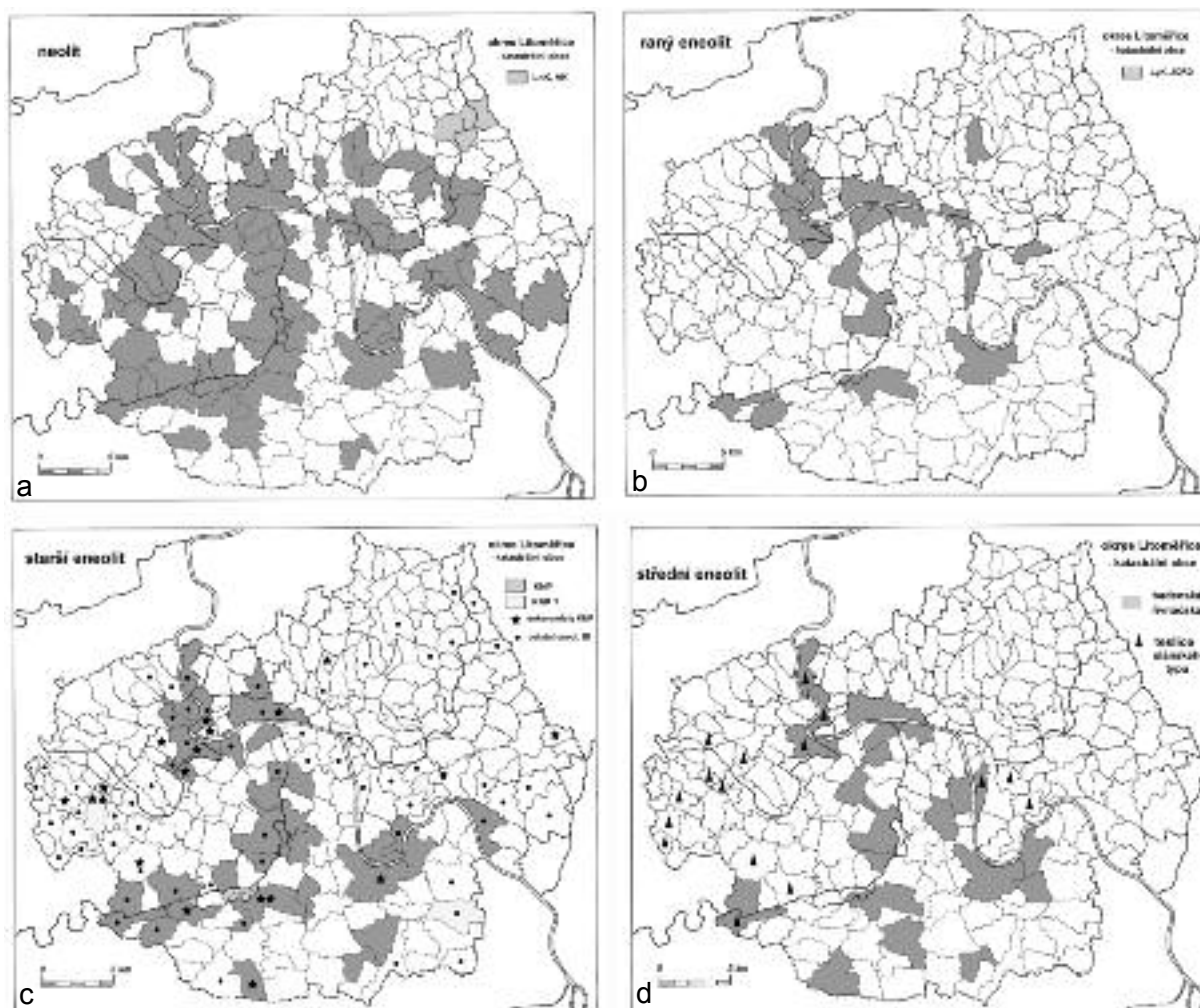
Ještě k otázce **sídelní kontinuity**, jež se v souvislosti s topografií sídel nabízí. Lokality s nálezy da-
tovanými do určitých stupňů či fází KNP jsou známy z 58 katastrů (= 81 % z celk. počtu 71 katastrů, srv.
tbl. 2). Ze 44 katastrů (75,8 % z 58) jsou nálezy z jednoho stupně/fáze, ze 13 katastrů (22,4 %) ze dvou
stupňů/fází a jen z jediného katastru (1,7 %) pocházejí nálezy ze všech tří stupňů (Velké Žernoseky) –
což je stav ukazující spíše na krátkodobé osazení většiny dosud známých lokalit – pokud ovšem příčinou
není stav výzkumu.

Sídelní struktura KNP a otázka redukce ekumeny ve starším a středním eneolitu

Porovnáváme-li stav osídlení v neolitu a v době KNP, z nichž první spadá do konce 6. a průběhu 5. tis.,
druhé kryje většinu 4. tis. před Kr., zjišťujeme, že se situace v obou částech transektu liší. V Podkrušnohoří
osídlení KNP do značné míry kopíruje neolitický stav (Zápotocká 2011, Abb. 1), zatímco na Litoměřicku,
kde navíc máme možnost detailního srovnání s předchozí neolitickou situací, je v rozsahu ekumeny
mezi oběma obdobími podstatný rozdíl. Shoda mezi 15 neolitickými mikroregiony (Zápotocká 2009, 35–
62, obr. 8–24) a sídelními okrsky KNP je zde zhruba jen dvoutřetinová, ale především platí pouze pro
labské levobřeží včetně pravého břehu Labe (obr. 32a,b), od Libochovanské kotliny (neol. 1 = KNP 2c)
přes oblast Lovosic, Litoměřic a střední tok Modly (neol. 2–4, 9 = KNP 2a, b, d) po dolní Poohří (neol.
5a–c, 7 = KNP 1a, b), východně od Ohře pak Podřipsko (neol. 15 = KNP 4), roudnický meandr a Polabí
mezi Štětím a Mělníkem (neol. 15, 13, 14 = KNP 4a, 3a, b). Bez přítomnosti KNP jsou tedy na labském le-
vobřeží jen dva nevýrazné neolitické mikroregiony, č. 6 (Rosovka) a 8 (Suchý a Kuzovský potok).

Na **pravobřežním Litoměřicku** je situace v tomto směru zcela odlišná. V neolitu zde osídlení zabí-
ralo zhruba stejnou plochu jako na levobřeží. Konkrétně jde o polygon Litoměřice – dolní tok Obrtky –
Úštěcká kotlina, vysunutý mezi východní rameno Středohoří a pahorkatinu Polomených hor, s mikro-
regiony č. 10 (Luční a Suchý potok), 11a–c (Úštěcký potok od Polabských blat po Úštěckou kotlinu) a 12
(dolní tok Obrtky); obr. 32b. Poté je v této oblasti doložena jistá sídelní aktivita ještě v raném eneolitu,
a sice při jižním úpatí vrchu Sedla (Soběnice: Zápotocký 1996, 416, obr. 9). Z období KNP zde už stopy
osídlení prakticky chybí, resp. jsou omezené jen na ojedinělé nálezy sekeromlatů F- a R-typu a dalších
kamenných nástrojů patřících s větší či menší jistotou KNP. Broušenou industrii obecně eneolitického
rázu známe odtud z ca 15 katastrů roztroušených jednak od Litoměřic směrem na Úštěckou kotlinu,
jednak od dolní Obrtky k Polomeným horám (obr. 33c).² Jediná „nordická“ sídlištní lokalita, kterou zde

² Katastry s nálezy **eneolitické broušené industrie**. Kromě tvarů typických pro období raného, staršího a počátku středního
eneolitu (sekery s hrotitým a tenkým tělem, sekeromlaty KNP) jsou sem zařazeny sekery a pracovní sekeromlaty obecně
eneolitického rázu; vynechány jsou typy výrazně mladší, jako jsou teslice slánského typu řivnáčské kultury (Zápotocký
2008b, obr. 35) či sekeromlaty mladšího eneolitu a doby bronzové. Katastry, v závorce č. literatury: 1 Blažek – Kotyza 1990; 2
Blažek – Kotyza 1995; 3 Budinský 1985; 4 Corková 1984; 5 Salač 1988; 6 Stocký 1926; 7 Zápotocký 1972; 8 Zápotocký 1975a; 9 výpis
z inventáře Národního muzea v Praze pro okr. Litoměřice (rkp.); 10 muzeum Litoměřice, soupis depozitáře (rkp.); 11
Zápotocká 2009; 12 sekeromlaty KNP dle kap. 2: Bechlín (6,10,11); Blešno (2,11); Bohušovice (10,11); Brocno (8,10,11); Brozany
n.O. (10,11); Budyně n. O. (6,11,12); Čakovice (8,10); České Kopisty (10,11); Děčany (4,11); Dlažkovice (2,3,10,11); Dobkovičky
(3,11); Dřemčice (2,4,10,11,12); Dubičná, o. Kozojedy (3,11); Evaň (1,8,10); Habřina u Úštěka (10); Horní Beřkovice (6,11);
Hostěnice (9,11); Hoštka (3,6,11,12); Chcebuz (3,11); Chodovice (2,11); Chrástany, o. Dřemčice (4,11); Jenčice (4,11); Klapý



Obr. 33. Rozsah ekumeny od neolitu do středního eneolitu na území okresu Litoměřice. Katastry s nálezy sídlišť, hrobů a ojedinělých nálezů keramiky: a) Neolit, k. lineární a vypíchaná (podle Zápotocký 2009, obr. 5 B,C). – b) Raný eneolit, k. lengyelská a jordanovská (podle Zápotocký 1996, obr. 22). – c) Starší a počátek středního eneolitu, KNP a ojedinělé nálezy eneolitické broušené industrie (srv. pozn. 2). – d) Střední eneolit, kultury badenská, řináčská a kulovitých amfor (podle Dobeš 1998; Zápotocký 2008b)

registrujeme, lok. č. 32 na dolní Obrtce, je nejistá. Ještě ve středním a mladším úseku středního eneolitu zůstává celá tato oblast beze stop osídlení (Zápotocký 2008b, obr. 31, 35) a jistou aktivitu zde zaznamenáváme až v mladším eneolitu a ve starší době bronzové.

Zatímco v neolitu je rozsah ekumeny v obou částech transektu ještě v souladu s tezí, že sídelní strategii primárně určovaly přírodní podmínky (půda, nadmořská výška, geomorfologie a d.), na přechodu od raného do staršího eneolitu se situace mění. Sídelní síť se zmenšila, je řidší a úžeji vázaná na údolí řek. Litoměřicko, kde osídlení KNP zabralo jen zhruba polovinu staré neolitické ekumeny, je v tomto směru ukázkovým příkladem. Stejný proces, tj. **redukci eneolitické ekumeny** proti stavu v neolitu sledoval už J. Rulík (1983; 1991), nejprve na mezoregionální úrovni, později v širších souvislostech.

(1,2,10,11,12); Křesín (1,10,11); Křešice (10,11); Kyškovice (10,11); Leská, o. Staré (4); Levousy (1,2,10,11); Lhotka n. L. (3,10,11); Libkovic p. R. (8,10,11); Libochovany (3,10,11); Libochovice (1,3,10,11); Litochovice (10); Litoměřice (3,10,11,12); Lkáň (2); Lounky (8,9,10,11); Lovosice (3,8,11,12); Lukohořany (10,11); Malé Žernoseky (3,11); Milešov (3,5,11); Mnetěš (6,9,10,11); Mošnice (11,12); Nučnický (6,11); Obrč (10,11,12); Ostré (3,10,11); Pišťany (11,12); Ploskovic (10,11); Pnětluky (4,10,11); Podsedice (2,10,11,12); Pokratic (8,10,11); Poplze (1,10,11,12); Prackovice n. L. (10,11); Prosmyky (3,11); Radouň (8,10,11); Radovesice (1,10,11); Roudnice n.L. (11,12); Roudníček (6,10,11); Ředhošť (3,11); Skalice, o. Třebívlice (3,11); Soběnice (10,11); Solany (6,10,11); Srdov, o. Liběšice (7,11); Sulejovice (11,12); Sutom, o. Vlastislav (3,11); Svařenice (7,11); Štětí (8,10,11); Teplá (4,10,11); Těchobuzice (10,11,12); Travčice (8,10,11); Třebenice (2,4,10,11); Třebívlice (9,10,11); Ústěk (7,10,11); Velemín (3,10,11); Velké Žernoseky (3,9,10,11,12); Vetlá (10,11); Vchynice (3,4,11,12); Vlastislav (10,11); Vrbice u Hoštky (8,10,11); Vrbice u Mšeného (12); Zimor (7,11).

Vycházel z předpokladu, že pro počátek eneolitu nejsou k dispozici údaje, jež by svědčily o výraznějších klimatických změnách. Příčinu, proč se sídla KNP koncentrují do relativně sušších černozemních oblastí, proto viděl v ekonomických a demografických změnách spojených se zavedením orby a s přechodem od neolitického žďáření k travoplnému hospodaření (Rulf 1983; 1991). Prokáže-li se ale platnost teze o výrazných klimatických oscilacích v průběhu 4. tis. před Kr. a jejich podstatném vlivu na existenci eneolitických kultur (kap. 4.1), pozornost při výkladu redukce ekumeny jako významného fenomenu staršího eneolitu se obrací k přírodním podmínkám. Ty jsou na litoměřickém pravobřeží ve většině parametrů shodné jako na levobřeží včetně dolního Poohří. Podle fyto geografického členění spadá tato relativně rozsáhlá oblast plně do oblasti termofytika (obr. 23b). Stejně jako na levobřeží zde podle mapy potenciální přirozené vegetace převažují černýšové dubohabřiny, zasahující přes Úštěcko ještě dále k SV, jen v prostoru hory Sedla je rozděluje pás borových doubrav (Neuhäuslová a kol. 2001). Od levobřeží se liší stoupající nadmořskou výškou, ale především vyšším průměrem ročních srážek (550–600 mm). Proto oblast na S od dolní Obrtky spadá už do klimatické oblasti B2 a Úštěcká kotlina do B3 (podrobněji: Němeček 1967; Zápotocká 2009, obr. 6). Zmenšení ekumeny KNP oproti stavu v neolitu se tedy jeví jako **ústup z vlhčích oblastí ekumeny**. Zdá se proto být spíše **důsledkem klimatických, než hospodářsko-spoločenských změn**.

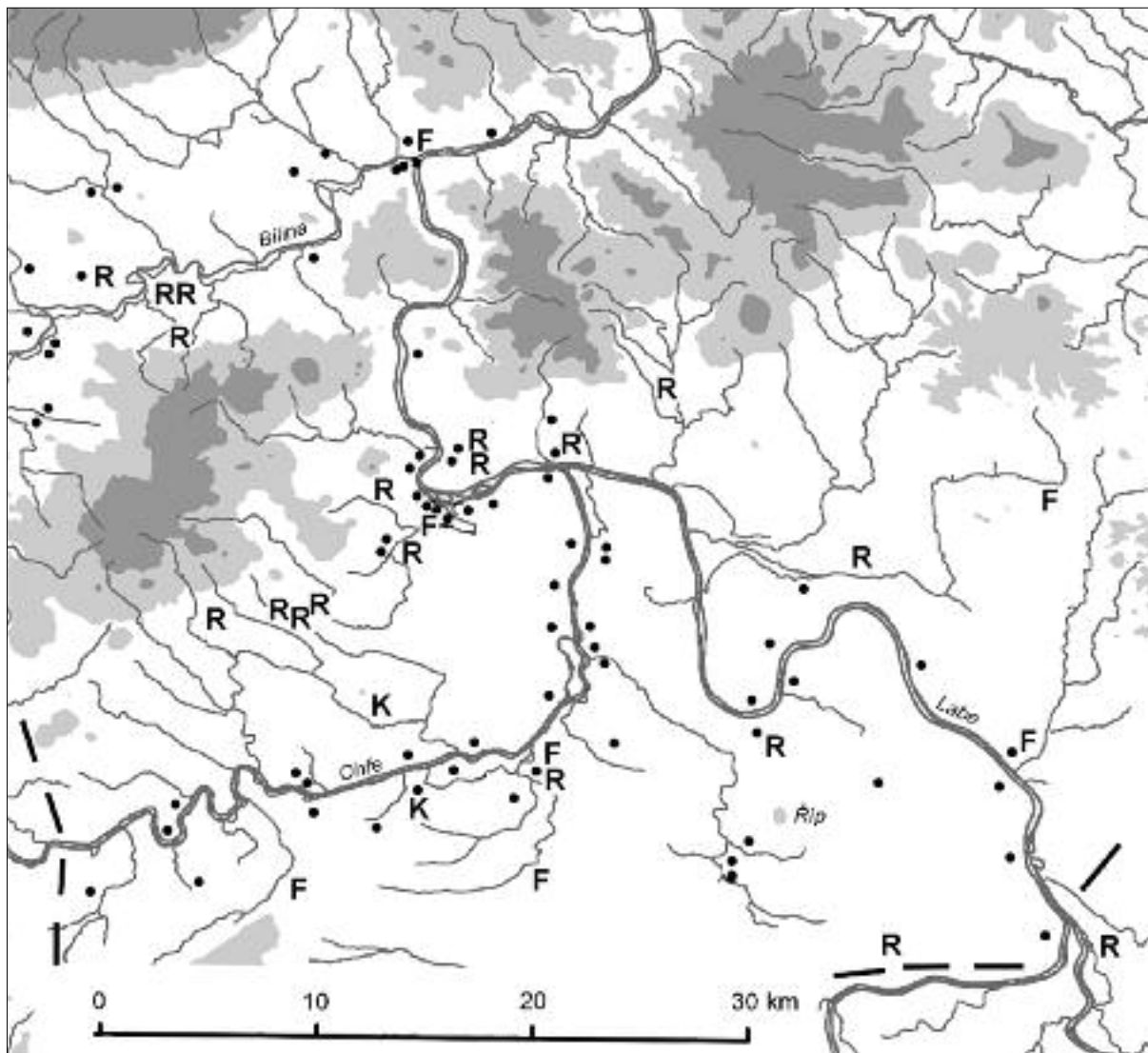
Absence sídel neznamena, že by zdejší krajina, se značnými plochami kvalitní hnědozemě a hustou sítí potoků a vodotečí, zůstala hospodářsky nevyužívána. V úvahu přichází transhumance a jistě tudy procházely komunikační směry, z nichž jako nálezově odůvodněný se ukazuje směr přes Úštěckou kotlinu na Českolipsko. Po zveřejnění subneolitické keramiky z hrazanského oppida (Dobeš – Korený 2010), a také s ohledem na sousedství s krajinami vysloveně příznivými pro lovecko-sběračské osídlení, jako jsou Českolipsko a Bezdězsko (Svoboda, J. ed. 2003; Meduna – Sádlo 2009), se nedá v těchto vyklizených oblastech neolitické ekumeny vyloučit ani přítomnost nezemědělských komunit, ať už epimezolitického původu, nebo geneticky vázaných na KNP (srv. lovecko-rybářské skupiny z období KNP v Altmarce a východním Německu, kupř.: Lübke – Lüth – Terberger 2007). To vše jsou ale otázky, na které dnes ještě chybí odpověď – a stále otevřená zůstává i možnost, že absence KNP na labském pravobřeží je důsledkem stavu archeologického výzkumu v této části Litoměřicka.

5. ZÁVĚR

Ve starším úseku eneolitu (ca 40.–33. stol. před Kr.) je severozápad Čech jedním ze čtyř sídelních regionů české skupiny kultury nálevkovitých pohárů (KNP). Ve východní polovině regionu, jejíž zpracování je primárním úkolem této práce – tedy v dolním Polabí, dolním Poohří a ve východní části Podkrušnohoří – je osídlení této kultury známo z území 71 katastrálních obcí, přičemž ze 60 katastrů jsou nálezy lokalizované (celkem 84 lokalit), ze zbývajících 11 katastrů nelokalizované (kap. 2, 6). Nálezové soubory odtud i ze západní poloviny regionu umožnily zpřesnit regionální chronologii s poněkud odlišnou sekvencí, než s jakou počítáme ve středo- a východočeských regionech (kap. 3.1): po raném, předbaalberském horizontu (MK/KNP I) zde následuje starší, baalberský stupeň se třemi fázemi (KNP II 1–3) a mladší, salzmündský stupeň se dvěma fázemi (KNP III 1, 2).

Z rozboru nálezového fondu, terénních situací a jejich topografie získáváme o KNP představu jako o entitě složené z komunit sídlících převážně v rozptýlených usedlostech či osadách omezené velikosti a zaměřených na zemědělství a chov dobytka, s nízkým podílem lovu a rybolovu (Kyselý 2012, 25, mapa 4). Řada znaků známých odtud i ze sousedních regionů přitom svědčí o jistém stupni stratifikace společnosti (ohrazená a výšinná sídliště, dlouhé mohyly, „náčelnické“ hroby, sekeromlaty, rituální pohřby v sídlištních objektech vyhrazené patrně příslušníkům nižší vrstvy). Autarkní ekonomice bezpochyby postačily místní zdroje, surovinou k výrobě štípané industrie byly převážně severočeské kvarcity, jejichž výchozy nejsou odtud dále než 30–40 km. Sídla ležící na říčních osách, na Labi a Ohři, mohla navíc profitovat z příznivé komunikační situace zdejší oblasti, dané křížením dvou dálkových směrů nadregionálního významu – Labe jako vodní cesty, jejíž význam pro spojení Podunají se severem je srovnatelný s rolí Moravské brány, a transversály směřující odtud po Ohři a Mohanu do Porýní, spolehlivě frekventované již od neolitu (Zápotocká 1986). Indicii dálkových či mezikmenových kontaktů jsou keramické importy z prostředí středo- a východoněmeckých skupin KNP (Kyškovice, Žabovřesky, obr. 35) a badenské kultury (Brozany n. O.; kap. 3.2).

Konkrétní poznatky z našeho transektu o rozsahu a charakteru obytných areálů jsou vcelku skrovné (kap. 4.2.1). Z hlediska terénních podmínek převažují ze čtyř pětina lokality v rovinném či otevřeném terénu, zbývajících jsou situované v exponované nebo výšinné poloze. Mezi doklady pohřebního ritu (kap.



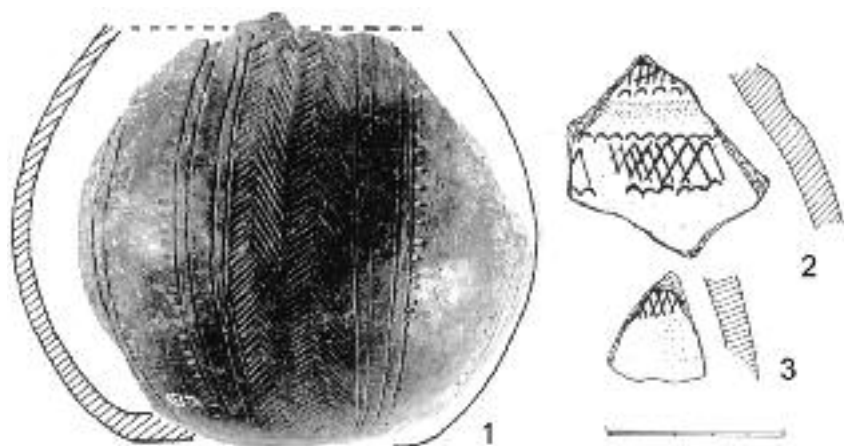
Obr. 34. Severočeské Polabí, nálezy sekeromlatů KNP, typy: F – ploché, K – čepcovité, R – s obloukovitým týlem; srv. tbl. 3. Nečíslované body: lokality podle mapy obr. 3

4.2.2) stojí na prvním místě ohrazení typu dlouhých mohyl (z Litoměřicka je známo již 8 objektů tohoto typu).

Ze **sídelně geografického hlediska** (kap. 4.2.3) je území transektu rozdělené pásem Středohoří na dvě oblasti – jižní, litoměřickou a severní, podkrušnohorskou. Jejich přírodní podmínky se liší: na Litoměřicku jsou lokality vázány převážně na rovinný terén a černozemní půdy, v Podkrušnohoří na hnědozem v říčních a potočních údolích. Pro obě oblasti platí, že sídelní síť se soustřeďuje na území s neúrodnějšími půdami v klimaticky nejpříznivějších zónách A1 a B1 (tj. teplé, suché a mírně teplé, suché). V obou oblastech také lokality tvoří více či méně zřetelné shluky, jež se zpravidla interpretují jako sídelní mikroregiony. Z deseti leží dva na Bílině a osm či devět na Litoměřicku včetně mělnicko-roudnického Polabí a Podřipska.

Překvapivý výsledek přineslo srovnání rozsahu ekumeny, jaký byl v neolitu a poté v době KNP. Skutečnost, že na Litoměřicku osídlení KNP zabralo jen zhruba polovinu neolitické ekumeny, přesněji labské levobřeží včetně pravého břehu Labe, a zcela vynechalo relativně rozsáhlé plochy někdejších neolitických mikroregionů na litoměřickém pravobřeží, je zde interpretován jako důsledek klimatických změn (kap. 4.1). Redukci ekumeny, jež postihla vlhčí oblasti, přivodilo nejspíše zhoršení přírodních podmínek vlivem klimatických oscilací v průběhu 4. tis. před Kr.

Pro období staršího eneolitu se obvykle předpokládá, že sídelní síť byla do jisté míry hierarchizovaná, složená ze sídel různé úrovně (kupř. výšinné/centrální osady – menší osady – samoty, dvorce; v české



Obr. 35. Importy/imitace keramiky z jiných skupin KNP: 1 ze středoněmecké „Alttiefstichkeramik“ (Kyškovice, v. 119 mm); 2, 3 z labsko-havolské kultury (Žabovřesky, objekt 1/1965)

KNP je tato otázka řešena především v souvislosti s otázkou funkce výšinných sídlišť: Zápotocký 2000, 240; *týž* 2008a, 68). Pro zdejší oblast jsou poznatky v tomto směru však omezené. Jako **hierarchizační** se zde nabízejí čtyři ukazatelé:

(a) Výšinná sídliště: obecně se považují za místa plnicí některé z centrálních funkcí, což by jim mělo zajišťovat též vyšší pozici v sídelní síti. Zde se ale žádná z pětice lokalit této kategorie – snad jen s výjimkou Velkých Žernosek, zničených lomem – nedá co do počtu nálezů, naznačujících intenzitu osídlení, srovnávat s klasickými výšinnými sídlišti KNP, jak je známe ze středních Čech (kap. 4.2.1).

(b) Sídelní koncentrace: jejich vytváření by mělo svědčit o zvýšené společensko ekonomické váze daného prostoru. V našem transektu se podobný útvar, se třemi lokalitami spadajícími do kategorie exponovaných (Lhotka A, Lovosice A) a výšinných poloh (Velké Žernoseky A), nálezově však jen slabě dokumentovaný, rýsuje na Labi v oblasti Lovosic.

(c) Pohřební stavby typu dlouhých mohyl, spojované s pohřby rodových stařešinů, vůdčích jedinců či mytických předků, jsou zde zachycené na Lovosicku, na Ohři i na Podřipsku. Podle územního rozložení dosud známých objektů tohoto typu lze soudit, že představovaly ne-li standardní, pak zřejmě častou komponentu sídelních areálů, a to jak v centrálních, tak v periferních oblastech (kap. 4.2.2).

(d) Podobně je tomu i s kamennými „bojovými“ sekeromlaty, jež se z více důvodů interpretují jako artefakty symbolizující příslušnost k vrstvě mužů – bojovníků. Jejich rozmístění v krajině by proto mělo informovat o přítomnosti a pohybu příslušníků této společenské vrstvy jak v ekumeně, tak mimo ni (mj. na komunikačních směrech: Zápotocký 2002b, 186). Zde ale z 28 exemplářů jen dva pocházejí z výšinných lokalit (*tbl.* 3, lok. č. 45 A, 64A), zbývající jsou rozptýlené po celé sídelní oblasti i mimo ni (*obr.* 34).

Pro jistý stupeň hierarchizace svědčí tedy z uvedených znaků jen dva. Oba shodně naznačují zvýšený význam oblasti Lovosic, což je ovšem stav, se kterým se zde setkáváme od neolitu prakticky ve všech obdobích pravěku včetně raného středověku, nejvýrazněji ve starší době bronzové a v laténu. Příčinou je zřejmě komunikační a do jisté míry i hraniční poloha zdejšího mikroregionu (kupř. Salač 2011, 34, *obr.* 8).

Závěrem ještě k **dynamice osídlení**. Podle poznatků z posledních let nebyl vývoj ve staré sídelní oblasti jednotný. Pro starší úsek středního eneolitu přibývají doklady dvojkolejnosti, dané rozdílnou situací v západní a východní části středních Čech (*tbl.* 1). Zatímco na západě vývoj KNP pokračuje mladším, salzmündským stupněm, na východě, na Kutnohorsku a Kolínsku, se v průběhu tohoto stupně etabluje sídelní enkláva bolerázské skupiny staršího Badenu, šířící se sem ze středního Podunají. V následujícím horizontu je v obou středočeských regionech osídlení mladší KNP vystřídáno středním, klasickým stupněm badenské kultury.

Je otázka, nakolik platí stejný scénář i v severozápadních Čechách. Faktem je, že badenská kultura se tu výrazněji prosazuje až v mladší fázi klasického stupně, navíc jen na dolním Poohří a v oblasti Komořanského jezera. Její nedávné zpracování vedlo k závěru, že „pokud se absence lokalit starší fáze klasického badenského stupně ve zdejším regionu potvrdí, znamenalo by to, že kultura nálevkovitých pohárů, resp. její mladší (salzmündský) stupeň, tu mohla trvat déle než ve středních Čechách“, přičemž „zvýšenou pravděpodobnost má tato hypotéza pro střední Poohří, kde doklady badenského osídlení – snad jen s výjimkou Rubína na Podbořansku – vůbec chybí“ (Zápotocký 2008, 445).

Hypotéza, že badenská kultura v SZ Čechách vystřídala KNP později než ve středočeských regionech, nabyla váhy poté, co díky objevu a analýze sídelního areálu u Brozan mohla být definována fáze,

jež je svou typovou skladbou a přítomností „importů“ z prostředí klasického stupně badenské k. evidentně mladší, než soubory s typickou salzmündskou výzdobou (Dobeš – Zápotocký 2013; srv. kap. 3.1, fáze KNP II 2). Chronologicky by tato fáze měla odpovídat mladší fázi salzmündské skupiny v Posálí a horizontu Walternienburg/severská perioda MN II. Jde ovšem stále ještě o pracovní hypotézu podmíněnou stavem pramenů. Platit by měla, pokud by její existenci v severozápadních Čechách ověřily další soubory, a také pokud by se absencí této fáze ve středočeských regionech potvrdil její regionální charakter.

6. SOUPIS LOKALIT A NÁLEZŮ

Forma zápisu a zkratky v textu a na *tbl. 2*:

1. Katastrální obec, okres (číslování shodné s mapou *obr. 3*).

2. Lokalita: A. Pomístní název, parcelní číslo (event. lokace na Základní mapě ČR ZM 1:10 000); X = neznámá poloha.

Nadmořská výška – m n. m.; v případě neznámé polohy je tento údaj v závorce a platí pro intravilán obce.

Půdní typ a podloží uvedeny u lokalizovaných sídlištních poloh podle půdních map 1:50 000 z l. 1986–2005 (srv. *Tomášek 2007*). Alfnumerické zkratky, půdní typ: Č černozem, Čk dto karbonátová. M hnědozem, Mč dto černozemní. H hnědá půda, Hč dto černozemní, N nivní půda. D arenosol, K ranker; podloží: 6 nivní uloženiny nekarbonátové, 18 terasové štěrky nekarbonátové, 20 skeletové svahoviny, 32 naváté písky nekarbonátové, 34 hlinitá spraš, 36 sprašové hlíny, 37 polygenetické hlíny kyselé, 89 opuka. Říční terasy podle *Balatka – Sládek 1962*.

OSÍDLENÍ: sídliště výšinné, v exponované poloze, rovinné; pohřebiště, hrob kostrový, žárový, mohyla; ojedinělý nález (na *tbl. 1* rozlišeny: nádoba(y) z hrobu?; keramika sídlištního rázu; keramika sídlištní/hrobová?); říční nález; horský nález.

Kulturní určení, datování: KNP – kultura nálevkovitých pohárů, event. bližší datování: stupeň (I, II, III), fáze (1–3); srv. kap. 3.1. U polykulturních výšinných sídlišť a sídlišť v exponované poloze jsou uvedeny i další eneolitické kultury přítomné na dané lokalitě: LGK – lengyelská, JORD – jordanovská (včetně pozdní, schussenriedské fáze), BAD – badenská, ŘIV – řivnáčská, KKA – k. kulovitých amfor, ŠK – k. se šňůrovou keramikou, ZP – k. zvoncovitých pohárů.

OKOL: Druh akce či způsob nabytí, datum, instituce (vedoucí výzkumu) či nálezce; nálezové okolnosti.

3. NÁLEZ: Objekty (popis), nálezový inventář (ker. – keramika, BI, ŠI – kamenná broušená a štípaná industrie, KA – ostatní kamenná industrie, KoI – kostěná industrie, KO – kosti).

Keramika. Kresebná dokumentace je u větších souborů zvolena tak, aby podchytila všechny přítomné tvary, typy a varianty.

Nádoby – tvary, řazení: 1 nálevkovité poháry (o–dm ≤ 220 mm) a nálevkovité hrnce (o–dm. > 220 mm); 2 koflíky; 3 džbány; 4 amfory; 5 mísy, mísy na nožce; 6 zásobní hrnce (s okrajovou lištou o9, 10, 101, 102 či bez ní) a osudí; 7 zvláštní tvary: láhve s límcem, bubny, zoo- a antropomorfní nádoby, miniaturní nádoby, lžice a d. ; 8 tvar?: zlomky či části profilované, okraje, dna, atypické.

Zkratky použité při popisu keramiky (srv. *Kalferst – Zápotocký 1991*, *obr. 17*): zl. – zlomek, střep; ORN – výzdoba; ř. – řádek; o – okraj; h – hrdlo; t – tělo nádoby (bez bližšího určení); pl – plece; vd – výduť; sp – spodek; d – dno. Od těchto zkratk jsou odvozeny zkratky složené, udávající stupeň dochování profilu nádoby či její části (fragmentu), kupř.: 1 zl. o–sp = zlomek, jehož profil sahá, či jej lze rekonstruovat od okraje po spodek nádoby.

Rozměry: v. – výška; d. – délka; š. – šířka; dm. – průměr, vše v mm.

Povrch, úprava – p: 1 leštěný; 2 hlazený; 21 jemně hlazený se stopami přešetění, či ořelé leštění; 25 le-dabyle, nerovně hlazený; 20 ořelý, korodovaný; 3 drsný; 31 jemně blátitý; 4 blátitý; 5 dto prstovaný; 6 dto špachtlovaný; 7 slámovaný, 8 voštinovaný; kupř. p1(h)–4(t) = hrdlo leštěné, tělo blátitě zdrsněné. – U třídy „Tvar?“ uvádím kvalitu povrchu jen pokud je jiná než p1, 2, 21, 25, 20.

Okraje – o (uváděny s výjimkou běžných o1): 1 oblý; 11 dto, vně zesílený lištou; 12 dto, na vnitřní straně zesílený lištou; 2 přihrocený; 22 dto, na vnitřní straně lištovitě zesílený; 3 vodorovně rovně seříznutý; 31 dto, vně lištovitě zesílený; 32 dto, na vnitřní straně lištovitě zesílený; 35 šikmo rovně dovnitř seříznutý; 7 ovalený vně, 71 dovnitř, 72 oboustranně; 8 s úzkou lištou pod okrajem; 9 s okrajovou lištou úzkou (š. ≤ 1 cm), hladkou; 10 s okrajovou lištou širší (š. ≥ 1 cm), hladkou, 101 prstovanou, důlkovanou, 102 nehtovanou, 103 kolkovanou.

Dna – d (uváděny s výjimkou běžných d1): 1 s přímým kónickým přídním; 2 s prohnutě kónickým přídním; 3 nožkovitě odsazené; 4 se zaobleným obvodem.

Nekeramické nálezy: BI, ŠI, KoI, KA – kamenná broušená, štípaná, kostěná a ostatní kamenná industrie (při popisu sekeromlatů použito typové určení a kód profilů podle Zápotocký 1992, Abb. 3); KO – kosti, osteologický materiál; U – uhlíky; MA – mazanice; s. – sáčky (počet).

4. ULOŽ: M – muzeum; sb. – sbírka; NM Praha – Národní muzeum, Praha; MM Praha – Archeologické oddělení Muzea hl. města Prahy; ARÚ – Archeologický ústav AV ČR, Praha; ÚAPPSZČ – Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, Most (dříve ARÚ Most); ÚÚG – Ústřední ústav geologický, Praha; M Litoměřice, písmeny L, R, T před inv. čísly jsou označeny nálezy ze sbírek býv. muzeí v Libochovicích, Roudnici a Třebenicích převzaté do litoměřického muzea po r. 1960.

5. LIT: Literatura, archivní zprávy.

1. BOHUŠOVICE nad Ohří, okr. Litoměřice

A. Cukrovar na návrší Citomín (J od obce), zčásti zničeným stavbou nádraží; 156 m n. m., převýšení ca 5 m. – Půdní typ, podloží: Č34, levobřežní terasa Ohře VIIa. – Sídliště v exponované poloze, polykulturní lokalita (ŠK); dat.: KNP. – OKOL: Soubor bez nálezových údajů:

Koflík, ucho páskové š. 22 mm, d. obl. v. 60 mm, *tab. 1:1*.
Koflík: část (1 zl.) o-t, páskové ucho š. 26 mm, v. 64 mm, *tab.1:2*.

Láhev s límcem: tělo s částí hrdla, zach. v. 101 mm, *tab. 1:3*.

Lžice s úzce jazykovitou rukojetí, d. 132 mm, *tab. 1:4*.

ULOŽ: NM Praha č. 19487, 19668, 19486, 19488. – LIT: *Stocký* 1926, 176, t. 87:7, 104:5; *Pleslová-Štiková* 1961, 107, obr. 2:5.

2. BRŇANY, okr. Litoměřice

A. „Na chmelnici“, pole ppč. 27/1 J od obce; 152 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č34, levobřežní terasa Ohře VIIc. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Výzkum 8.-9. 1963, OM Litoměřice (M. Zápotocký), průkopy pro závlahové potrubí – projekt Vltava VIII; testovány profily 11 jámových objektů a odkryt 1 kostrový hrob k. šňůrové.

Ze dvou jam na průkopu III (jáma č. 5: táhlá černozemní prohlubeň d. 12,4 m, max. hl. 85 cm včetně 40 cm ornice; jáma č. 6: kotlovitá, d. 260, hl. 90 cm, výplň světlejší než černozem) morfologicky nevýrazné střepey staroeneolického rázu (rozevřené okraje, atyp. střepey).

ULOŽ: M Litoměřice č. 7888-92 (jáma 5), 7893-97 (jáma 6). – LIT: *Zápotocký* 1975b, 195.

X. Bez lokality. – Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP II. – OKOL: Bez údajů:

Nálevkovitý pohár: o1, h odsazeno nepravidelnou rýhou, d1, pod okrajem 1 pupek (pův. dva protilehlé), na plecích dvě protilehlé dvojice svislých žeber, p21, v. 165 mm; *obr. 36:1, tab. 1:5*.

ULOŽ: M Litoměřice, sb. Mader č. 154.

3. BROZANY nad Ohří, okr. Litoměřice

A. „Na středním kuse“, pole ppč. 651/1,7-12 na S od obce, mezi silnicí do Brňan a okrajem terasy Ohře; 152 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č34, levobřežní terasa Ohře VIIc. – Sídliště rovinné, dat.: KNP III 1. – OKOL: Výzkum 4.-5. 1963, M Litoměřice (M. Zápotocký). Průkopy pro závlahové potrubí – projekt Vltava VIII; testovány profily 30 jámových objektů (z nich dva objekty KNP) a odkryto 5 hrobů k. únětické.

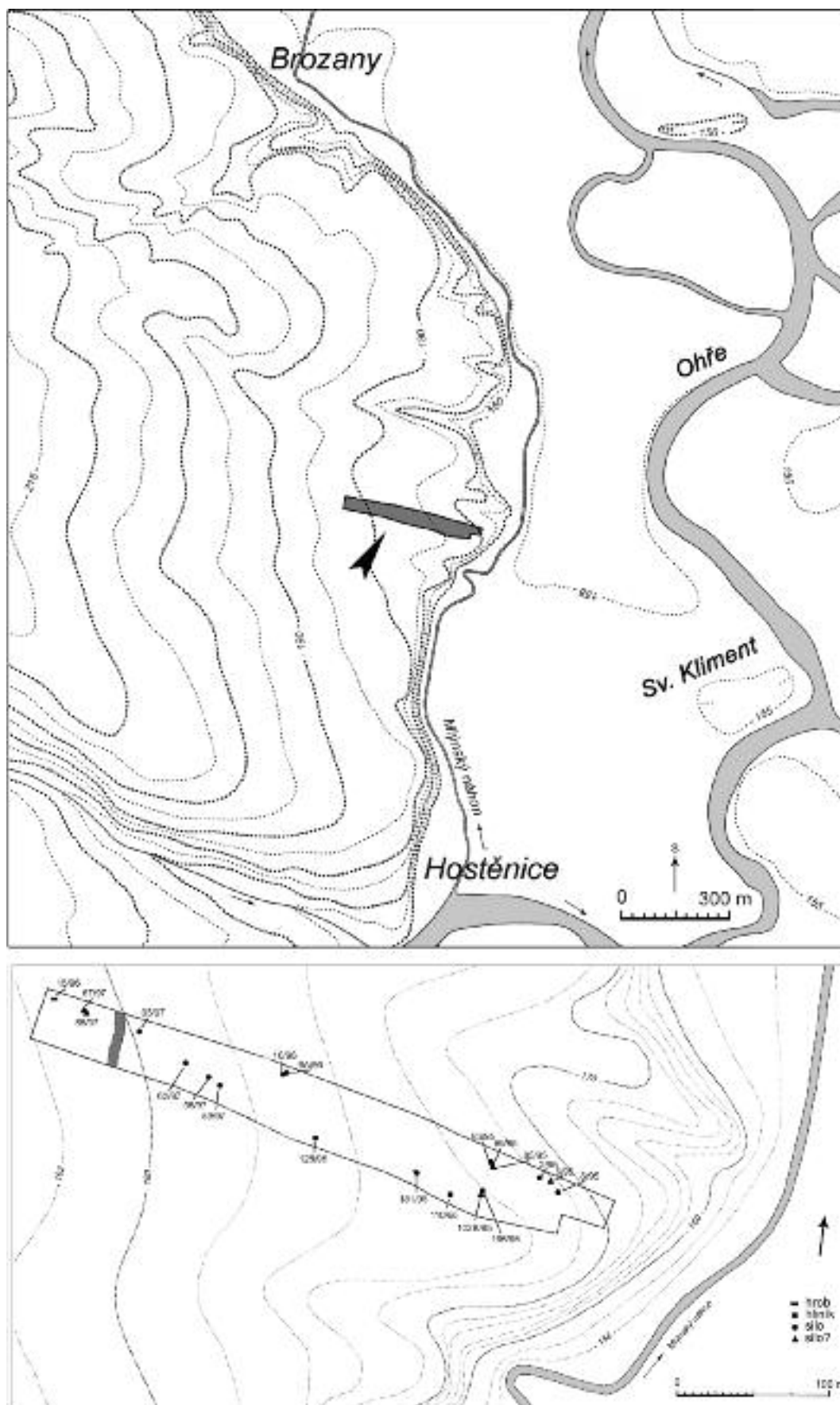
Objekt 17 na průkopu II: profil mělké prohlubně překryté souvrstvím černozemě a ornice; d. 180 cm, hl. 38 cm + ca 30 cm nadloží; výplň hnědočerná, světlejší než černozem. *Koflík?*: 1 zl. o-h, hrdlo válcovité, p21, o-dm 160 mm, *tab. 1:9*.

Mísa/pohár?: 1 zl. h-pl, oblý pupek, p2, *tab. 1:8*.

Džbán: 1 zl. plecí, ORN řádek krátkých vpichů na nasa-



Obr. 36. 1 Brňany (LT), v. 165 mm; 2 Hrdly (LT), v. 137 mm; 3 Křesín (LT), v. 180 mm; 4 Libochovice (LT), v. 131 mm; 5 Chotějovice (TP), v. 173 mm; 6 Vliněves (ME), v. 109 mm



Obr. 37. Brozany B (LT). Výzkum na trase dálnice D8 v I. 1995–97. Nahoře: terén mezi Brozany a Hostěnicemi s plochou výzkumu. – Dole: plán výzkumu s objekty KNP. Podle Dobeš – Zápotocký 2013

zení hrdla – svislá obrvená rýha – část rytého maltézského kříže, p21, *tab. 1:7*.

Typ?: 8 zl. t.

Objekt 24 na průkopu IV: profil kotlovité jámy s černo-zemní výplní, d. 130 cm, hl. 170 cm. Kromě k. vypíchané zde střepey materiálově se hlásící ke KNP:

Mísa oble dvojkónická: 1 zl. o-sp, p2, o-dm. 160 mm, *tab. 1:10*.

Typ?: 5 zl. t., 1 zl. d1.

ULOŽ: M Litoměřice č. 7738–42 (objekt 17), 7796–99 (objekt 24). – LIT: *Zápotocký 1975b*, 196; *týž*, NZ v M Litoměřice.

B. Trasa dálnice D8, úsek jižně od obce, okraj vysoké levobřežní sprašové terasy Ohře. Mírně svažité nevýrazná ostrožna ohraničená na V hranou terasy, na S a J terénními depresiemi sníženými o ca 2–3 m, původně zřejmě protékány vodotečemi; převýšení nad nivou Ohře v Z partii ca 14, na Z konci skrývky ca 26 m (střed naleziště: ZM 02-433, 463 mm od západní s. č., 248 mm od jižní s. č.); 170–180 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště v exponované poloze (hrazené?), kostrový hrob; dat.: KNP III 2. – OKOL: Předstihový výzkum na trase dálnice D8 v l. 1995–97, ÚAPPSZČ Most (M. Dobeš): Při výzkumu polykulturní lokality (od neolitu do časného latěnu) též objekty KNP:

Na ploše 400 × 35–45 m (*obr. 37*) celkem 20 objektů KNP, z nich 19 objektů sídlištních (zásobní jámy, hliník, ve dvou objektech dna či spodky pecí) a 1 hrob s pohřbem půlročního dítěte, orient. V–Z, vybaveným 3 nádobami (2 koflíky, buben). Rozložení sídlištních objektů indikuje nejspíše rozvolněnou zástavbu, jejímž hlavním článkem byly zřejmě (nezachycené) nadzemní domy. Příkop, probíhající ca 350 m od hrany terasy a chránící ostrožnu na západní straně, je nálezy datován až do mladší d. bronzové, není ale vyloučeno, že nahradil starší fortifikaci, event. už z doby KNP.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most. – LIT: č. j. 4770/95, 602/98, 603/98 (jako Brozany n. O.) v archivu ARÚ (M. Dobeš); *Dobeš 1997; týž, 1998; týž 2007; týž 2010; Kyselý 2012, 9* (jako Hostěnice), *mapa 4; Dobeš – Zápotocký 2013*.

4. BUDYNĚ nad Ohří, okr. Litoměřice

A. Pole ppč. 625 u hřbitova; 162 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č18. – Ojedinelý nález/hrob; dat. KNP III. – OKOL: Bez údajů:

Osudí čtyřluché: hrdlo měkce odsazené, ucha úzká tunelovitá, š. 22 mm, spodek chybí, p21, zach. v. 195 mm; analogického tvaru jako *tab. 1:13*.

ULOŽ: M Budyně st. č. 38 (773).

B. „Mileticko“, ca 1,5 km Z od Budyně; 161 m n. m.. Vyvýšenina nad Mlýnskou strouhou (Malou Ohří), kde se nacházela obec Miletice, zničená povodní v l. 1514–15. – Půdní typ, podloží: N6. – Sídliště (?) rovinné; dat.: KNP?. Podle A. Stockého z „nordického“ sídliště „kamenné dláto s tlustým týlem a klín se špičatým týlem“.

ULOŽ: M Budyně n. O. – LIT: *Stocký 1926*, 176.

X. Okolí města. – Ojedinelý nález; dat.: KNP II 2/3. – OKOL: Bez údajů:

Sekeromlat plochý, typ F I B–2a: břitová polovina, ORN podélné žlábkovité rýhy na obou plochách; hornina šedo-zelenavá; p1; zach. d. 92 mm, *tab. 28:6*.

ULOŽ: M Budyně č. 1034. – LIT: *Zápotocký 1992*, 233, Taf. 8:14.

Ojedinelý nález; dat: KNP III. – OKOL: Do muzea daroval 15. 7. 1961 p. Drdlík.

Sekeromlat s obloukovitým týlem, typ R II 2: týlní polovina, hornina světle zelenavá, p21, vývrt dm. 20–21 mm (dutým vrtákem), zach. d. 60 mm, *tab. 30:3*.

ULOŽ: M Budyně č. 3821. – LIT: *Zápotocký 1992*, 302.

5. BUKOVICE, okr. Teplice

X. Bez lokality (280 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat: KNP III. – OKOL: Zakoupen A. H. Fasslem v r. 1899:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-1: ostří oblé, na bočnicích široká nízká žebra, hornina šedočerná, p1, d. 148, průměr vývrtu 23 mm (dutým vrtákem), *tab. 29:1*.

Ojedinelý nález; dat: KNP? – Okol: Do muzea získán v r. 1912 ze sbírky p. Plasche:

Sekeromlat s křížovým ostřím: obě ostří, svislé i příčné, jsou ostrá, všechny plochy slabě konvexní, hornina šedá až šedočerná, p21, místy poškozený, d. 238 mm, průměr vývrtu 22 mm (dutým vrtákem), *tab. 30:8*.

ULOŽ: M. Teplice 11/65, 53–19/73. – LIT: *Budinský 1978*, 45; *Zápotocký 1992*, 302, Taf. 70:5; *Zápotocký – Muška 1999*, 10, obr. 21:1.7.

6. DOBŘÍŇ, okr. Litoměřice

A. Cukrovar, 157 m n. m. – Půdní typ, podloží: H18, levobřežní štěrkopísková terasa Labe VIIb. – Ojedinelý nález (hrob?); dat: KNP III. – OKOL: Ze sbírky Č. Zahálky: *Osudí čtyřluché*: ouška na podhrdlí, spodek chybí, p2, *tab. 1:13*.

ULOŽ: M Budyně n. O. č. 773 (pův. M Roudnice), sb. Zahálka č. 38.

7. DOKSANY, okr. Litoměřice

A. „U sv. Anny“ jižně od obce, severně od polohy Nové Dvory A, na níž navazuje; 161 m n. m. – Půdní typ, podloží: H/Č18 na pravobřežní terase Ohře. – Sídliště rovinné; dat: MK/KNP I.

1. Sad p. Zibrta na ppč. 410/3, 4. – OKOL: Sběr v r. 1955 po orbě hluboké až 1 m.

Amfory (?): 2 zl. t. s pupkovitými uchy, jedno ucho shodného typu jako *tab. 1:11*, druhé svisle prožlábnuté.

ULOŽ: M Roudnice př. č. 15/05. – LIT: *Trefný 2006*, 9, obr. 30:2,3 a mapa.

2. Bez údajů.

Amfory s pupkovitými uchy na výdutí: 1 zl. t. s uchem, p. drsný, *tab. 1:11*.

ULOŽ: NM č. 7122. – LIT: *Vokolek 2007*, 23, t. 23:7.

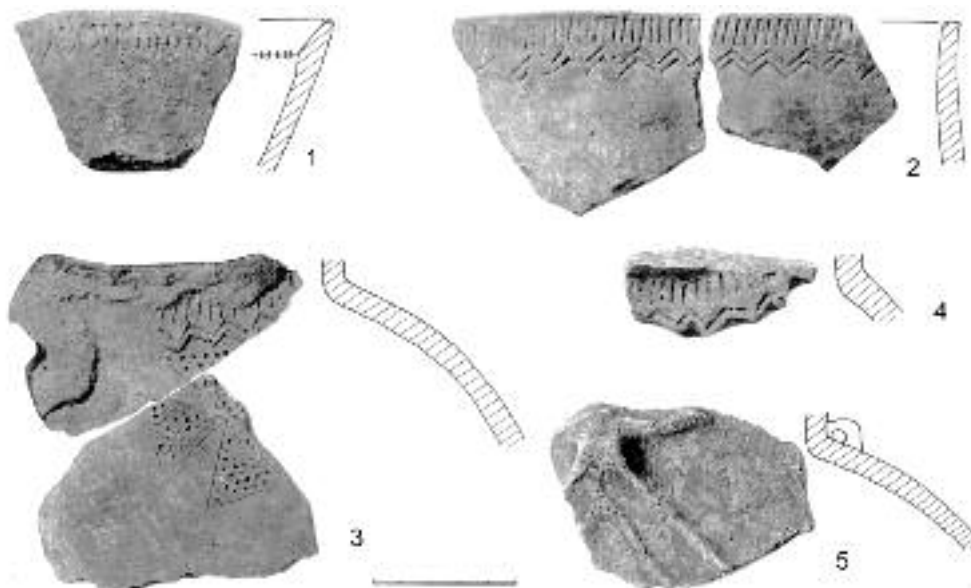
B. Pole JZ od kostela sv. Petra a Pavla; 155 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34 na pravobřežní terase Ohře. – Sídliště rovinné; dat: KNP?. – OKOL: Stavba čističky odpadních vod, výzkum v dubnu 1993, ÚAPPSZČ (J. Blažek) a M Litoměřice (O. Kotyza).

Ve 4 sondách zachyceno 46 objektů; kromě období „staršího eneolitu (nespecifikováno)“ též LnK, mladší pravěk a raný středověk.

ULOŽ: M Litoměřice. – LIT: *Blažek – Kotyza 1995*, 215, obr. 1 (mapa); *Trefný 2007*, 11.

8. DOLNÍ BEŘKOVICE, okr. Mělník

A. Cihelna knížete Lobkovic (za V okrajem obce při



Obr. 38. 1–5
Chlumčany A (LN).
1–5 keramika KNP

S straně cesty k žel. stanici); ca 160 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č34. – Sídliště rovinné?; dat: KNP. – OKOL: Nalezena koncem 19. stol. při těžbě:

Láhev s límcem (střepy).

ULOŽ: býv. M Roudnice (ze sb. Lobkovice). – LIT: *Stocký* 1926, 100, 176–7; *Pleslová-Štiková* 1961, 106; *Sklenář* 1982, 47.

B. Staveniště dýhárný Danzer Bohemia SZ od obce, mezi hranou levobřežní terasy Labe a silnicí; 160 n. m. – Půdní typ, podloží: Č34. – Sídliště rovinné; pohřebiště?; dat: KNP. – OKOL: Výzkum 11. 2000–4. 2001, ARÚ Praha (P. Foster). Při předstihovém výzkumu na ploše takřka 6 hektarů (neolitický rondel, ca 500 zahloubených objektů) též:

Jáma KNP (nezpracováno).

Pohřebiště? Podle P. Fostera (2003) při S okraji plochy výzkumu skupina několika hrobů, podle uložení kostér (silně skrčených, na levém boku, Z–V) „considered to be from the early part of the Eneolithic“.

ULOŽ: ARÚ Praha. – LIT: zprávy čj. 2344/1, 8713/1; *Foster* 2003; *Kuna* 2003; *Křivánek* 2008, 711.

9. DŘEMČICE, okr. Litoměřice

A. Granátka JZ od obce, v údolí Kuzovského potoka; ca 290 m n. m. – Ojedinelý nález; dat: KNP III. – OKOL: Bez údajů:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-2: hornina světle zelenavě šedá, p1, vývrt 21–22 mm, d. 140 mm.

ULOŽ: M Ústí n. L. č. 2881 (sb. Rauch). – LIT: *Zápotocký* 1992, 303, Taf.70:7.

10. EVAŇ, okr. Litoměřice

A. Areál JZD na ppč. 309–311, 317, 318; 280 m n. m. (plán obr. 39:1). – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné, sídlištní kostrový pohřeb; dat: KNP II 3. – OKOL: Stavba hospodářských budov. Výzkum: 28. 7.–1. 8. 1961 (kravín č. 1) a 5. 7. 1967 (kravín č. 2), OM Litoměřice (M. Zápotocký) na základě hlášení V. Pavlíka a J. Zázvorky, kteří také předali část nálezů. Naleziště leží na SZ okraji obce, při S straně polní cesty do Horky. Náhorní pláň táhnoucí

se mezi Evaní a Horkou zde přechází do mírného JV svahu. Dále k V klesá do hlubokého údolí Evaňského potoka. Objekty z obou výzkumů náležejí zřejmě k jednomu sídelnímu areálu. Podloží na celé ploše je spraš, na níž bezprostředně nasedá ornice o síle 25–30 cm (kravín 1) až 40–50 cm (kravín 2); hloubky objektů jsou uváděny včetně síly ornice. Obr. 39:2.

1. Kravín č. 1 na ppč. 310, 311. Při hloubení jámky a krechtu buldozer porušil 4 jámové objekty KNP (v jámě č. 2 též střep k jordanovské).

Objekt 1/61 – silo, *tab. 2:1–14*. Po skrytí 30 cm ornice se rýsoval jako jáma oválného půdorysu, jejíž S část zničena; stěny na profilu slabě kónické, dno vanovité, výplň hnědočerná. Nálezy soustředěny do úzké vrstvy 4–5 cm nade dnem; max. dm. objektu 175 cm, hl. 140 cm.

Keramika:

Nálevkovité poháry mísovité: část (11 zl.) o–sp, p 21, o–dm. 240, *tab. 2:4*. – Část (5 zl.) o–sp, p2, *tab. 2:3*.

Koflík s lehce rozevřeným, ostře odsazným hrdlem: část (4 zl.) o–sp, p21, o–dm. 140, *tab. 2:2*.

Džbány/koflíky?: 1 zl. vd, náběh na kořen ucha, p2; 1 zl. h–pl, p2.

Amfory. Dvojuchá: část (3 zl.) h–sp, masivní kolínkovité ucho, p21, *tab. 2:7*. – S uchy na výdutí: 1 zl. vd, nad výdutí masivní ucho, p21, *tab. 2:9*.

Mísy. Dvojkónická: část (2 zl.) o–sp, ORN dvě šikmé rýhy (V–vous), oble lomená výduť, p21, o–dm. 260 mm, *tab. 2:5*. – Tvar?: 2 zl. vd–sp, svisle vrtané jazykovité pupky, p2, 21, *tab. 2:6*.

Hrnec s okrajovou lištou. S lištou hladkou (o10): část (3 zl.) o–t, o10, p21, o–dm 260 mm, *tab. 2:13*. – S lištou prstovanou (o101): části (6 zl.) o–t, p2, o–dm. 260 mm, *tab. 2:9*. Části (5 zl.) o–sp, p21 (okraj), 4/7 (tělo: blátivý, místy slámovaný!), o–dm. 380 mm, *tab. 2:12*. Část (5 zl.) o–sp, okrajová páska řídice prstovaná, p4, o–dm ca 500 mm, tvarově jako *tab. 2:12*. 15 zl. o. z různ. nádob, p2, *tab. 2:10*. – S lištou svisle přesekávanou (o102): 1 zl. o, p2, *tab. 2:11*. Osudí: část (5 zl.) o–pl, p21, o–dm. 380 mm, *tab. 2:8*.

Tvar? Dna: 9 zl., d1, p2, 21. – Atyp.: 168 zl. t, p21; 94 zl. t, p3, 4.

Kamenná industrie: *Brousek* – zlomek nepravidelně kvádrotvého tvaru ze světlého pískovce, na horní ploše brusné žlábký, 80 × 60, v. 40 mm, *tab. 2:14*.

Zvířecí kosti: 47 ks, dle určení A. T. Clason: *Canis familiaris*: 1; *Sus scrofa* L.: 4; *Sus domesticus*: 10; *Capra hircus* L./*Ovis aries* L.: 6; *Bos taurus* L.: 26.

Objekt 2/61 – silo s kostrovým pohřbem, *tab.3:1–3*. Jámový objekt porušený z jedné stany jímkou, z druhé strany základem kravína. Na dochované části byly obě strany paralelní, původní tvar půdorysu nejistý. Stěny na profilu prohnutě kónické, ke dnu výrazně rozšířené, dno téměř ploché, výplň: hnědočerná. Střeby a zvířecí kosti rozptýlené ve všech úrovních. Na neporušené části dna část kostrového pohřbu – lebka, horní část trupu a obě ramenní kosti – uložené pův. zřejmě na pravém boku, JV (hlava)–SZ (nohy). Max. dm. objektu 170 cm, hl. 115 cm.

Keramika:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. h–pl, p2, *tab. 3:2*.

Hrnce: 1 zl. t, p4.

Osudí: 1 zl. o–pl, hrdlo měkce odsazené, p21, *tab. 3:3*.

Tvar?: 3 zl. plochých den. 30 zl. t, p2, 21.

Raně eneolitická intruze: *Džbánek* jordanovské kultury: 1 zl. o, ORN (*Zápotocký 1996, 408, obr. 2:5*).

Objekt 3/61 – silo (*tab. 3:4*) obdobného tvaru jako předchozí. Půdorys pův. kruhovitý, stěny k plochému dnu silně podhloubené. Výplň hnědočerná, v zásyvu kámen 30 × 20 cm. Max. dm. objektu 125 cm (ústí)–155 cm (dno), hl. 108 cm.

Keramika: *Tvar*?: 7 zl. t, p2, 21. 7 zl. t, p4 (materiálově KNP).

Objekt 4/61 – část objektu (*tab. 3:5–14*) pův. oválného (?) půdorysu; stěny svislé, dno vanovité, uprostřed snížené v úzce oválnou jamku, dm. 50 cm; výplň hnědočerná. Max. dm. objektu 145 cm, hl. 90 cm.

Keramika:

Nálevkovité poháry: 6 zl. o–h, p2, *tab. 3:6–8*.

Džbán: 1 zl. pl, ORN část obloukovitého žebra, p2, *tab. 3:9*.

Amfora: 1 zl. h–pl, masivní ouško, p4, *tab. 3:10*.

Mísy. Dvojkónické: Část (2 zl.) o–sp, část svisle vrtaného pupku s V–žebry, p21, o–dm 240 mm, *tab. 3:12*. – 1 zl. o–h, p21, o.dm. 260 mm, *tab. 3:13*. – *Tvar*?: 1 zl., jazykovitý pupek svisle vrtaný, p2, *tab. 3:14*.

Hrnec esovitě profilovaný: 1 zl. o–t, p2, *tab. 3:11*.

Tvar?: 1 zl. o, p21. – Část (3 zl.) sp–d, d1, p2, d–dm. 65 mm. – 44 zl. t, p2, 21.

ULOŽ: M Litoměřice č. 3402–3461. – LIT: *Zápotocký 1975a, 41a*.

2. Kravín č.2 na ppč. 317, 318. Průkopy pro základy stavby paralelní s kravínem č. 1 prořaly dva objekty (č. 1, 2), další čtyři (č. 3–6) prořal průkop pro vodovod. Profily objektů jen zaměřeny, u objektů č. 2 a 3 profil vybrán do hl. 20–30 cm.

Objekt 1/67 – silo?: ploché dno, svislé stěny, výplň hnědočerná, vápnitá, na profilu d. 1,9 m, hl. 85 cm.

Objekt 2/67 – hliník?: nerovné dno hl. místy 100, místy hlubší než průkop (tj. více než 120 cm), výplň jako obj. 1/67, d. na profilu 10,1 m.

Keramika:

Nálevkovité poháry?: 1 zl. o–h, o10 (nevýrazná hladká lišta, p21, *tab. 4:5*. – 2 zl. h–pl, p2, *tab. 4:2,3*.

Koflík s výraznou výduť: 2 zl. h–sp, p21, *tab. 4:1*.

Amfora, typ?: 1 zl. h–pl, obloukovité ouško, p21, *tab. 4:4*.

Hrnec s okrajovou lištou prstovanou: části (ca 150 zl.) o–d, o101, d1, p2, o–dm. 400 mm, v. ca 450–500 mm, *tab. 4:7*.

Miniaturní nádobka: 1 zl. mističky nepravidelně formované, d. zploštěné, p2, v. 32 mm.

Tvar?: 5 zl. t–d, d1. – 64 zl. t. p2,21.

Z podbrázdí jámy, KNP?: *Mísa* kotlovitá: část (3 zl.) o–sp, na spodku pupek, o3, p3, o–dm. 340, *tab. 4:6*.

Objekt 3/67 – silo: stěny k plochému dno souměrně kónicky rozšířené, výplň hnědočerná s hrudkami čisté spráše, hl. 155 cm, d. na profilu 2,5 m.

Keramika:

Nálevkovitý pohár?: 1 zl. o–h, p21, o–dm. 280 m, *tab. 4:8*.

Pohár/džbán?: část (2 zl.) o–pl, kónické hrdlo měkce nasazené, p21, *tab. 4:9*.

Koflíky. S ostře nasazeným hrdlem a úzkou výraznou výduť: část (5 zl.) o–sp, hrdlo nálevkovité, p1, o–dm. 220 mm, *tab. 4:11*. – 1 zl. o–sp, hrdlo válcovité, p1, o–dm. 180 mm, *tab. 4:12*.

Koflík/džbán: 1 zl. páskového ucha š. 38 mm, p2, *tab. 4:10*. *Osudí*?: 4 zl. h–pl, h–sp, p21, vd–dm. 450 mm, *tab. 4:13, 14*.

Tvar?: 1 zl. o–h, hrdlo kónické či válcovité, p21, o–dm. 280 mm. – 14 zl. t–d, d1. – 7 zl. o, o1, p2, 21. – 35 zl. t, p2,21.

Mazanice: zlomky, na vnitřní straně otisk dvou prken.

Objekt 4/67 – silo?: kotlovitý, výplň hnědočerná, hl. 115, d. na profilu 160 cm.

Objekt 5/67 – silo?: tvar a výplň jako obj. 4/67, hl. 90–10 cm (z toho 30–40 cm ornice), d. na profilu 120 cm.

Objekt 6/67 – silo?: zbytek kotlovité jámy hl. 60 cm, d. na profilu 70 cm.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Evaň B 5 – LIT: *Zápotocký 1975a, 41; týž 1975b, 201; Kyselý 2012, 9, mapa 4*.

X. Bez lokality. – Ojedinelé nálezy; dat: KNP II. – OKOL: Amfora převzata ze školní sbírky.

Koflík: část o–d, válcovité hrdlo, páskové ucho, p2, v. 64 mm, *tab.4:15*.

Amfora: 1 zl.o, hrdlo od těla odsazeno vlnitě prstovanou lištou, p2, o–dm. 140 mm, *tab. 4:16*.

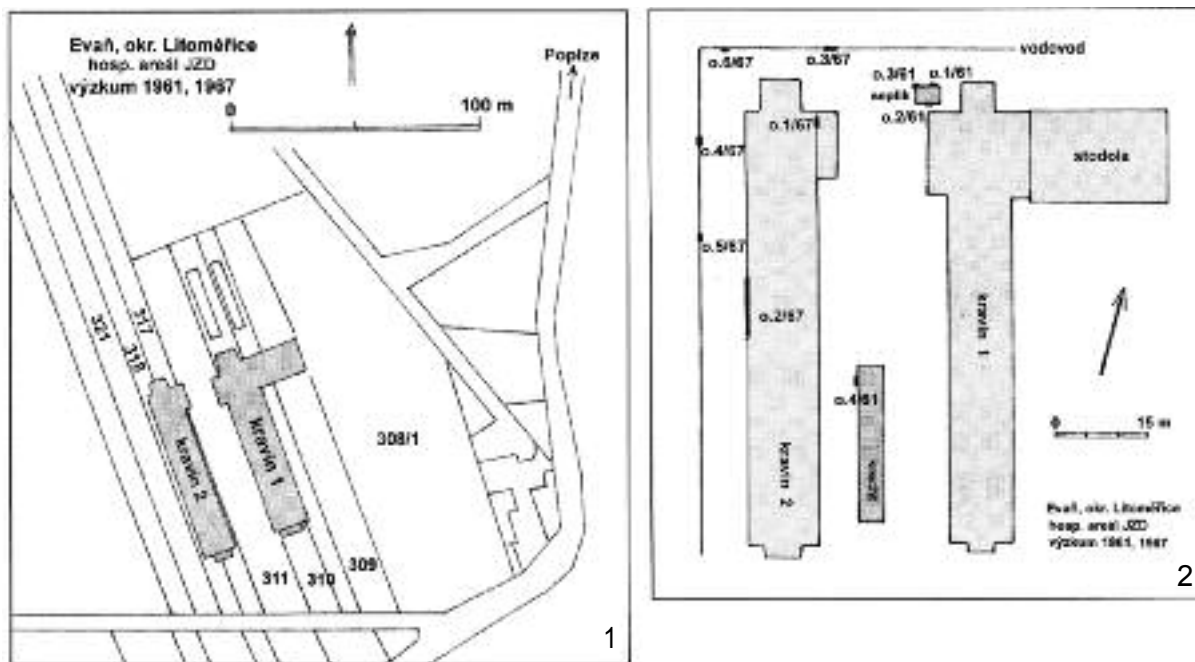
ULOŽ: M Litoměřice č. L 342; dto př. č. 223/4.

11. HOŘÍN, okr. Mělník

A. „Na pískách“, též „Bílé břehy“, mezi silnicí do Vrba a svahy k nivě; 158 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34, levobřežní terasa Vltavy VIIa. – Sídliště rovinné; dat: KNP III; hrob žárový; dat: KNP III 1. – OKOL: Podle K. Sklenáře (1999, 41) je nález ojedinelého hrobu (srv. č. 1) naznačující existenci pohřebiště prostorově blízký sídlišti KNP (srv. č. 2), lokalizovanému početnými sběry do polohy Hořín IIIa.

1. Pole st. ppč. 267 na V straně nevýrazné vyvýšeniny, proříznuté v l. 1902–5 plavebním kanálem. – OKOL: Výzkum halštatského žárového pohřebiště v r. 1898 (B. Čermák).

Hrob XVII – žárový. Prostor, v němž nalezeny nádoby,



Obr. 39. Evaň A (LT). 1. Poloha výzkumů v l. 1961, 1967 na katastrální mapě 1:2880. – 2. Poloha pravěkých objektů porušených základy kravinů č. 1, 2 a silážní jámou

byl důkladně obložen opukovými kameny a říčními valouny; podle Čermáka byl „hrob pobořen a nádoba jen náhodou zachována“.

Nálezy:

Nálevkovitý pohár mísovitý, na výduti 4 dvojice svislých žeberek, v. 188 mm, *tab. 4:18*.

Džbán: 1 zl. o-pl s páskovým uchem, ORN na okrajích ucha čárky, na horní plošce 3 ř. čárek, p1, zach. v. 85 mm, *tab. 4:17*.

Přeslen kónický.

ULOŽ: NM č. 14729–31. – LIT: Čermák 1901; Stocký 1926, 177, *tab. 87:14*; Janská 1957; Sklenář 1999, 40, obr. 1, č. 1 (poloha hrobu).

2. Pole ppč. 318 (st. ppč. 236). Lokality Hořín III, IIIa leží mírně vyvýšené nad rozsáhlou inundační plochou nivy na soutoku Vltavy a Labem; lok. Hořín III překryta přespem navátého písku. – OKOL: Sběry v l. 1965–1999 NM Praha (K. Sklenář). Zlomky keramiky sídlištního rázu:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o-h, ORN 1 ř. svislých obloučkových vrypů na vnitřní straně okraje, *tab. 4:21*.

Džbán/amfora: 1 zl. t, ORN motiv svislé obrvené rýhy, *tab. 4:22*.

Amfora: 1 zl. h-pl, kolínkovité ucho, *tab. 4:24*.

Hrnce zásobní s okrajovou lištou hladkou, prstovanou, nehtovanou, přesekávanou, *tab. 4:26–29, 31–34*.

Broušená industrie: *sekera* s tenkým týlem, *tab. 4:25*. – Štípaná industrie: trojúhelníkovité *šipky* a *čepel*, dat.?

ULOŽ: NM Praha, M Mělník. – LIT: Sklenář 1999.

12. HOŠTKA, okr. Litoměřice

A. „Panské pole“, poloha? (175 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat: KNP III. – OKOL: Sekeromlat sloužil jako „hromový klín“ („Wurde auf dem herrschaftl. Felde ausgeackert und diente lange als Schutz gegen Donnerschlag

im Hause des Herrn Loos als Talisman. Geschenk v. +Frl. Loos 8. 2. 1880.“).

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-2: na bočnicích žebro (profil c1), hornina šedoohnědá; p21; vývrt 21–25 mm, d. 194 mm, *tab. 29:8*.

ULOŽ: M Teplice př. č. 810–16a/66 (st. č. W 86). – LIT: Stocký 1926, 177; Budinský 1985, 13; Zápotocký 1992, 303, Taf. 70:9.

13. HRADIŠTĚ, okr. Teplice

A. Pole ppč. 412 (K. Rittig) na mírném svahu mezi železniční tratí a Lučním potokem; ca 220 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídlíště rovinné; dat: KNP II 3 (event. k. kulovitých amfor?). – OKOL: Sběry z r. 1934, M Teplice (R. Christen).

Pohár nálevkovitý?: 1 zl. o-h, o3, ORN tři otisky šňůry – kolkovaná klikatka, p. 21, o-dm. ca 300 mm, *tab. 5:11*.

ULOŽ: M. Teplice př. č. 14–171/74. – LIT: Podle A. Stockého (1926, 177) zde bylo „nordické“ sídlíště, odkud nálezy v teplickém muzeu; Budinský 1978, 80; Zápotocký – Muška 1999, 12, obr. 5:8; Zápotocký 2008b, 393.

X. Bez lokality. – Ojedinelé nálezy; dat: KNP III. – OKOL: Bez údajů:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-1: ostří ostré, plochy lehce konvexní, profil a1, hornina šedočerná, p. leštěný, d. 109, průměr vývrtu 10–11 mm (dutým vrtákem), *tab. 29:2*.

Sekeromlat s obloukovitým, lehce zploštěným týlem, typu R I-1: ostří ostré, plochy lehce konvexní, týlová ploška oble pravouhlá, profil a1, hornina šedočerná, p. leštěný, d. 140 mm, průměr vývrtu 22 mm (dutým vrtákem), *tab. 29:3*.

ULOŽ: M. Teplice č. 14–245/74, 14–244/74. – LIT: Budinský 1978, 81; Zápotocký – Muška 1999, 12, obr. 21:3.5.

14. HRBOVICE, okr. Ústí na Labem

A. U Ždíreckého potoka, S od obce; poloha navazující na těžební území dolu Petri u Chabařovic, sledovaná pracovníky expozitury ARÚ v Mostě (E. Neustupný v l. 1959–63, V. Kruta v l. 1964–68, srv. *Koutecký a kol.* 1980); 170 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat: KNP II 3. – OKOL: Výzkum v r. 1978, M Teplice (J. Muška).

Ze 109 prokopaných objektů (LNK, VK, ZP, ÚK, HC-D) jeden objekt KNP: objekt 13/78 – soustava 2 křivých jam (13A, B) a 2 zásobních jam (13 C, D). Z obj. 13A střepy eneol. neurč., kůl 13B bez nálezů, z obj. 13D keramika KNP, z obj. 13E střepy eneol. (ZP?) a z d. bronzové (?): Objekt 13D – silo. Jáma kruhového půdorysu 120 × 135 cm, stěny na S straně šikmé, na J podebrané, dno rovné, hl. 35–40 cm. Výplň černá, tvrdá se sloupcovým lomem, ke dnu probarvené splachy spráše; nálezy od hl. 20 cm níže.

Nálevkovité poháry: část (2 zl.) h–d, d1, zach. v. 83 mm; 9 zl. o–h, 3 zl. t. z růz. nádob, *tab.* 5:1–6.

Mísy. Polokulovitá: 1 zl. o–t, *tab.* 5:9a. – Dvojkónická: 2 zl. o–sp, na výduti kořen horiz. pupku s obloukovitým plastickým vousem, o–dm. 240, zachov. v. 72 mm, *tab.* 5:8.

Miniaturní nádoba: kónická miska s oblým spodkem, v. 42 mm, *tab.* 5:9.

Typ?: 15 zl. t; 2 zl. t–d.

ULOŽ: M Teplice č. 73687–73707. – LIT: *Budinský* 1986, 49; J. Muška, NZ v M Teplice (autorovi děkuji za informace).

15. HRDLY, okr. Litoměřice

A. Trasa železniční tratě?; ca 160 m n. m. – Ojedinelý nález (hrob?) ; dat: KNP III. – OKOL: „Totenurne ausgegraben 1849 bei Hrdly“ – podle data jde zřejmě o nález učiněný při stavbě železniční tratě:

Džbán dvojchý: ucha kruhovitého profilu, výduť těla oble lomená, ORN na ústí linie krátkých čárek, p2, v. 137 mm, *tab.* 1:12; *obr.* 36:2.

ULOŽ: Archeologická sb. Strahovského kláštera v Praze č. 42. – LIT: *Spurný* 1953, 251, *obr.* 1:3.

B. Pole J od obce a Z od železniční tratě, při okraji vysoké terasy Ohře; 160 m n. m. – Půdní typ, podloží: Hč18, pravobřežní terasa Ohře VIIa. – Sídliště rovinné; dat: KNP? – OKOL: Sběry Z. Káně z Roudnice, předané do muzea v r. 1985.

Keramika eneolitického rázu, BI, ŠI, KA; nezpracováno. ULOŽ: M Litoměřice př. č. 1/86. – LIT: *Salač* 1987a.

16. CHLUMČANY, okr. Louny

A. Chlumčanský vrch (?). – Půdní typ, podloží: K99/Čk34. – Sídliště výšinné/hrob? ; dat: KNP II 3. – OKOL: Nálezový soubor uložený ve staré sbírce NM v Praze pochází dle H. Ritterové (1944) z „nordische Höhensiedlung“ – pak by se jednalo zřejmě o Chlumčanský vrch SZ od obce, sedlem spojený s vrchem Chlumem (293 m n. m.), odkud pocházejí nálezy i z mladších období pravěku. Podle A. Wiehla (1908, 114) zde byl léta v provozu čedičový lom, přičemž v jeho době už „velká část plochy, jež pokryta byla kulturní vrstvou, již odkopána.“ Při jeho výzkumu „na temeni, kde zbylo ještě plochy as 4 čtver. metry nedotknuté“ nalezena jen keramika únětická a mladší (*Bouzek – Koutecký – Neustupný* 1966, 61, 86; *Pleinerová* 1966, 372; *Smrč* 1991, 81).

Soubor čítající 10 zlomků z více nádob:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o–h, o12, ORN na okraji vně linie čárek, vpichů, klikatka a svislé čárky, na vnitřní straně linie vpichů; *obr.* 38:1.

Amfory. Amfory dvojchý?: 1 zl. h–pl, měkké nasazení hrdla zdůrazněno rýhou, ouško oble kolínkovité, pod ním zdvojené V-vousy z úzkých oblých žeber, p2, *obr.* 38:5. – Amfory?: 2 zl. o–h, 1 zl. h–pl, 5 zl. t, o3, ORN na okraji a plecích linie svislých kolků – dvojité klikatky kolkované, na výduti ryté maltéžské kříže vyplněné vpichy; p1, *obr.* 38:2–4.

ULOŽ: NM Praha č. 5408–17. – LIT: *Ritter* 1944.

17. CHOTĚJOVICE, okr. Teplice

A. Důl Valeria při S břehu Bíliny; ca 200 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34? – Ojedinelý nález (hrob?) ; dat: KNP III 2. – OKOL: Při skrývce v r. 1899, údajně z hloubky 3 m: *Džbán*: vysoké kónické hrdlo nasazené téměř plynule na dvojkónické tělo s oble lomenou výduti, ucho masívní, úzce páskové (š. 19 mm), o1, d2, ORN na plecích 7× svislý obdélník z horiz. a vertikál. pásů rýh; p21, v. 173 mm, o–dm. 106 mm, slabě doplněn, *obr.* 36:5.

ULOŽ: M Teplice č. 71–11/73. – LIT: *Zápotocký* 1960, 720, *obr.* 262; *Budinský* 1978, 85; *Zápotocký – Muška* 1999, 13, *obr.* 20:4.

18. KEBLICE, okr. Litoměřice

A. „U zaniklého lomu“, ZM10 02–43–12; koor.: 281:218.; ca 220 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Hrob kostrový; dat: KNP II (?). – OKOL: trasa dálnice D8, výzkum 7. 11. 1996 (M. Dobeš, ÚAPPSZČ Most).

Kostrový hrob s nádobou (nezprac.).

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most, č. nal. 02–43/262; M Litoměřice. – LIT: *Dobeš* 2010a.

19. KLAPÝ, okr. Litoměřice

A. Vrch Házmburk, 418 m n. m. (úpatí, svah či vrchol?). – Ojedinelý nález; dat: KNP II 3. – OKOL: V r. 1962 převzal J. Zázvorka ze školní sbírky ve Mšeném:

Sekeromlat s čepovitým týlem typu K IA-1: hexagonální profil (b1), hornina černá se světle zelenými skvrnami, p1, vývrt 22–24 mm, d. 135 mm, *tab.* 28:5.

ULOŽ: M Litoměřice č. 4565. – LIT: *Stocký* 1926, 177 že „nordické“ kamenné nástroje z Házmburku v NM; *Zápotocký* 1963b, 436; *týž* 1992, 269, *Taf.* 36:12.

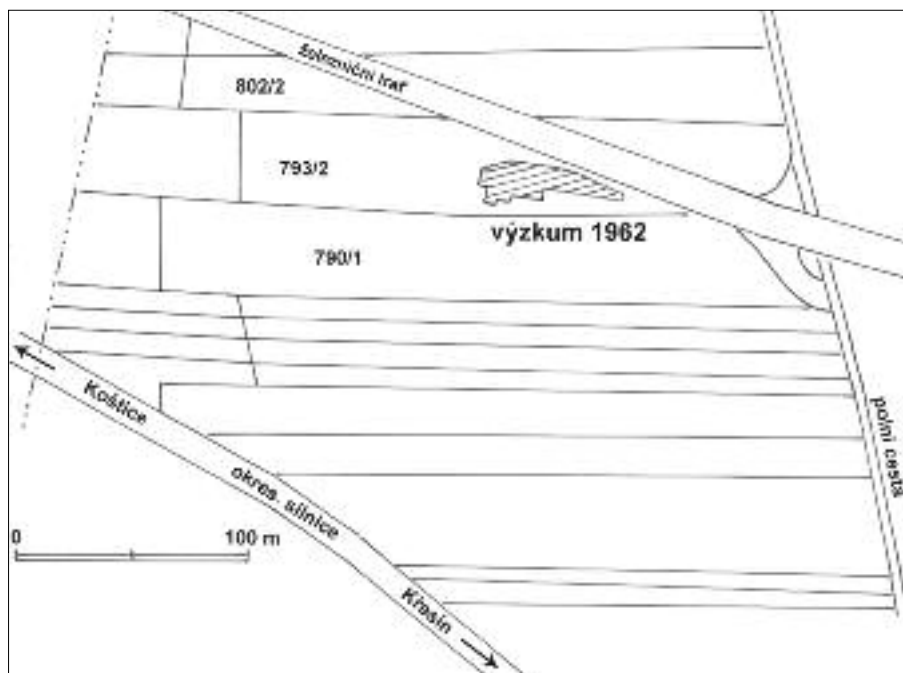
20. KŘEMÝŽ, o. Ohnič, okr. Teplice

A. Ledeburova (Köhlerova) pískovna na ppč. 63/1, JV svah Písečného vrchu (Schenkerberg, Sandberg) mezi Křemýží a Pňovičkami; ca 260 m n. m. – Půdní typ, podloží: H65/70. – Sídliště (?) v exponované poloze; dat: KNP II 3 (event. k. kulovitých amfor?). – OKOL: Výzkum v l. 1941–42 (52 jámových objektů k. únětické a knovízské), AfV Teplice (O. Tschakert).

V jámě č. 4 s únětickou a knovízskou keramikou též eneolitický střep:

Amfory?: 1 zl. o–h, ORN pod okrajem 2 ř. svislých slabě esovitých kolků, p2, o–dm. ca 120 mm, *tab.* 5:10.

ULOŽ: M Teplice, fond Bílina př. č. 162–30/76. – LIT: zprávy čj. 4320/46 (G. Laube) a 2001/48 (A. Knor) v archivu ARÚ; *Pleinerová* 1966, 431; *Bouzek – Koutecký – Neustupný* 1966, 64, 86; *Muška* 1990, 54; nálezy od Sandbergu známé už před r. 1870, na vrchu samém údajně kamenný val: *Sklenář* 1992, 109.



Obr. 40. Křesín A (LT).
Výzkum v r. 1962 na
katastrální mapě 1:2880

B. Pole „Na ladech“ (poloha?); ca 195 m n. m. – Ojedinelý nález; dat: KNP III. – OKOL: Do muzea v r. 1912 ze sb. Plasche:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R II-1: ostří ostré, týl oploštěný, ze strany slabě poškozený, plochy lehce konvexní, profil a1, hornina šedočerná, p1, průměr vývrtu 19 mm (dutým vrtákem), d. 201 mm, *tab. 30:1*.

ULOŽ: M.Teplice č. 3567 (8/65). – LIT: *Budinský 1978, 112; Zápotocký – Muška 1999, 13, obr. 21:6.*

21. KŘESÍN, okr. Litoměřice

A. Pole ppč.793/2 na SZ od obce; 174 m n. m. Nevýrazné návrší mezi Křesínem a Košticemi, svažující se k J do úrovně prvé nezaplavované terasy Ohře, na V straně ohraničené bezejmennou vodotečí. Návrší prořal zářez železniční tratě Lovosice–Louny, přičemž část po J straně tratě byla již v době 1. republiky odtěžena pískovnou ČSD; nálezy odtud se tehdy měly dostat do líbochovického a snad i lounského muzea. Terén zde kryjí pole, z nichž partie při trati nebyla v době výzkumu obdělávána. – Půdní typ, podloží: Hč18; hnědou půdu na žlutavě šedé spraši střídá v hl. 160–180 cm jemný štěrkopísk terasy Ohře VII-1a. Vrstva ornice na zkoumané ploše měřila pouhých 20–30 cm, na V konci sond stoupala až na 40 cm. – Sídliště rovinné; dat: KNP II 3. – OKOL: Výzkum 29. 5.–29. 6.1962, M Litoměřice (M. Zápotocký). *Obr. 40–42.*

Při výzkumu zaměřeném na odkryv únětického pohřebiště skryta při J straně traťového zářezu plocha 260 m², ohrožená odebíráním písku. Zkoumána sondami č. 1–5 paralelními s profilem pískovny, které v místě objektů rozšiřovány (*obr. 41*). Dva z objektů náležely KNP:

Jáma 1 – silo s pecí (*tab. 6:27–31*) v sondě č. 1. Objekt široce oválného půdorysu 300 × 280 cm, v JV části ve hl. 30 cm na dně oválná kra mazanice 90 × 70 cm, silná 8–10 cm. Uprostřed objektu kruhovitá jáma s plochým dnem, dm. 80–90 cm, hl. 140–145 cm. Výplň: hnědočerná hlinitá.

Keramika:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o–h, p21, *tab. 6:28.*

Džbán/koflík: 1 zl. o–h, p21, *tab. 6:31.*

Hrniec s hladkou okrajovou lištou: část (2 zl.) o–t, o10, p21(!), o–dm. ca 320 mm, *tab. 6:32.*

Tvar?: 1 zl. t, ORN šikmý pás 3–4 rýh, p20, *tab. 6:29.* – 4 zl. o, o1, p2,21. – 1 zl. vd, p21, *tab. 6:30.* – 1 zl. sp–d, d1. – ca 40 zl. t, p2,21.

Štípaná industrie: *odštěpek* žlutavého kvarcitu (bečovského).

Jáma 4 – hliník (*obr. 41; tab. 6:1–26*) v sondách č. 3–5. Rozsáhlý objekt nepravidelného půdorysu, max. d. 10 m, dochovaná š. 8 m, zčásti zničený pískovnou; zkoumán po sektorech č. 1–4. Mělké dno vcelku ploché, hl. 40–60 cm od úrovně podloží, se dvěma prohlubněmi: jednou v sektoru č. 3, při Z okraji objektu, ve tvaru kruhové jámy, dm. 130 cm, hl. 75 cm; druhou při V okraji objektu, v sektorech č. 1, 4, protáhlou o průměru 2,6 × 1,5 m, hl. 60 cm. Výplň tmavě šedohnědá, při dnu a okrajích se spraší.

Skrývka:

Nálevkovité poháry: 1 zl. o–h, p21, o–dm. 100, *tab. 6:2*; dto, o–dm. 110, *tab. 6:5.*

Hrniec s okrajovou lištou prstovanou: 1 zl. o–t, o101, p21, o–dm. 200, *tab. 6:23.*

Tvar?: 1 zl. h–pl., p21, *tab. 6:8.* 1 zl. h–vd, horiz. pupek, p21, *tab. 6:12.*

Broušená industrie. *Sekera*: 1 odštěpek asymetrického, kopytovitého (?) ostří, modravě šedočerná hornina.

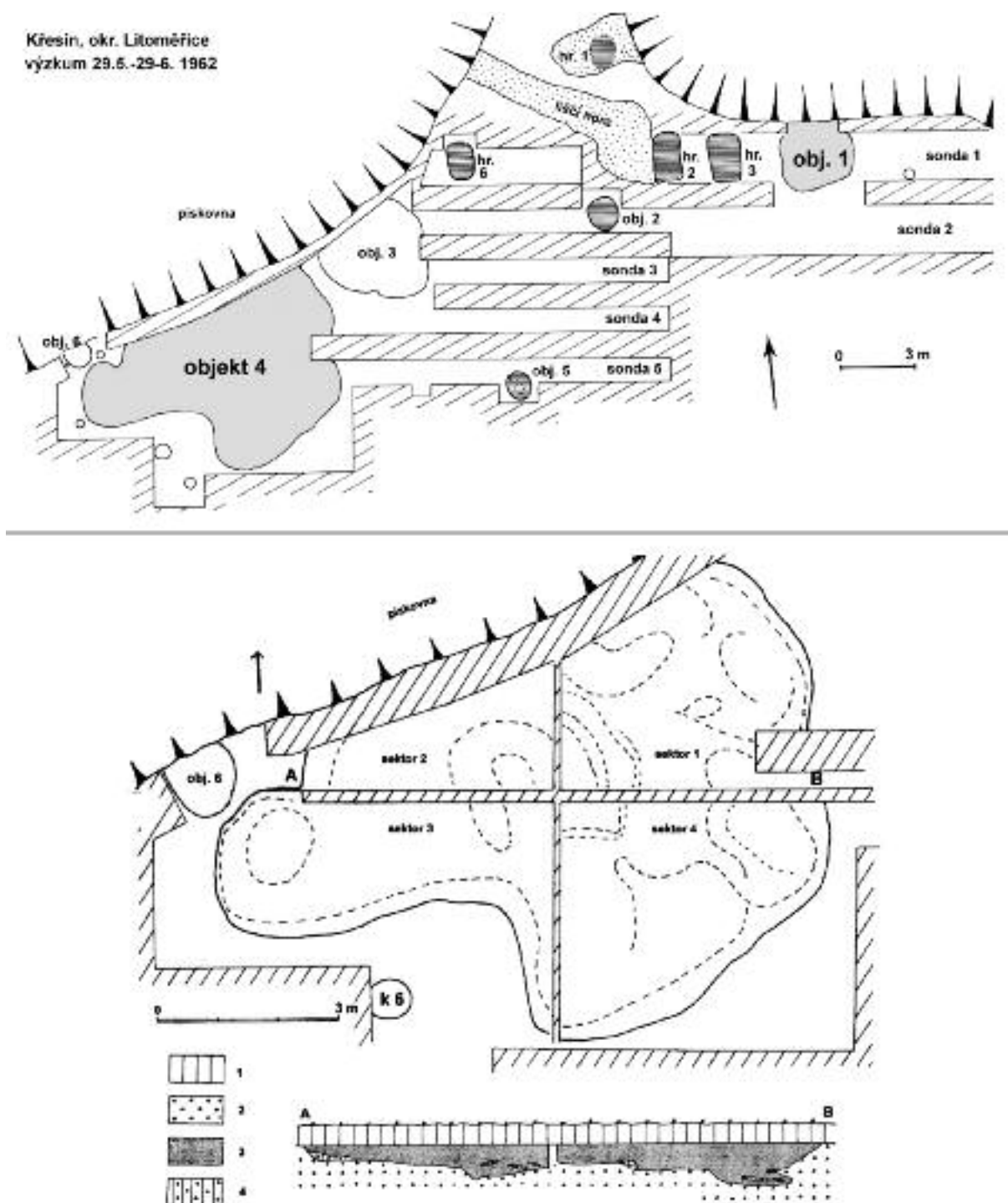
Štípaná industrie. 1 *odštěpek* kvarcitu.

Sektor 1:

Nálevkovitý pohár se široce rozevřeným hrdlem (z ca 15 zl., cele rekonstruovaný), o12, na plecích dvě protilehlé horizontální C-lišty, d1, p21, v. 178 mm, *tab. 6:1; obr. 36:3.*

Koflík/džbán: 1 zl. h–pl, p21, *tab. 6:9.*

Amfory. Amfory dvojchá: 1 zl. h–pl, krátké páskové ucho s částí plastic. vousu, p21, *tab. 6:20.* – Amfory?: 1 zl.



Obr. 41. Křesín A (LT). Výzkum v r. 1962. Nahoře: Plán výzkumu (západní část): obj. 1, 4 – silo s pecí a hliník KNP, hr. 1-3,6, obj. 2, 5 – hroby a jámy k. únětické, obj. 3 – jáma štítarské fáze k. knovízské. – Dole: Objekt 4 – hliník KNP: a – půdorys, b – profil; značky: 1 ornice, 2 spraš, 3 tmavě šedohnědá, 4 dto se spraší

h-pl, nízké pupkovité ucho, p2, tab. 6:19. – Amfory s uchy na výdutí: 2 zl. vd, páskové ucho, p2, tab. 6:22.

Osudí. S kónickým hrdlem: 2 zl. o-h, o3, o-dm. 350-400 mm, tab. 6:16,17. – S vyšším, prohnutě rozevřeným hrdlem měkce nasazeným na tělo s výraznou horní výdutí: části (10 zl.) o-sp, od spodku hrdla na výduť krátké páskové ucho s téměř horizontálními přesekávanými plastickými vousy, p21, o-dm. 260 mm, zach. v. 125 mm, tab. 6:18.

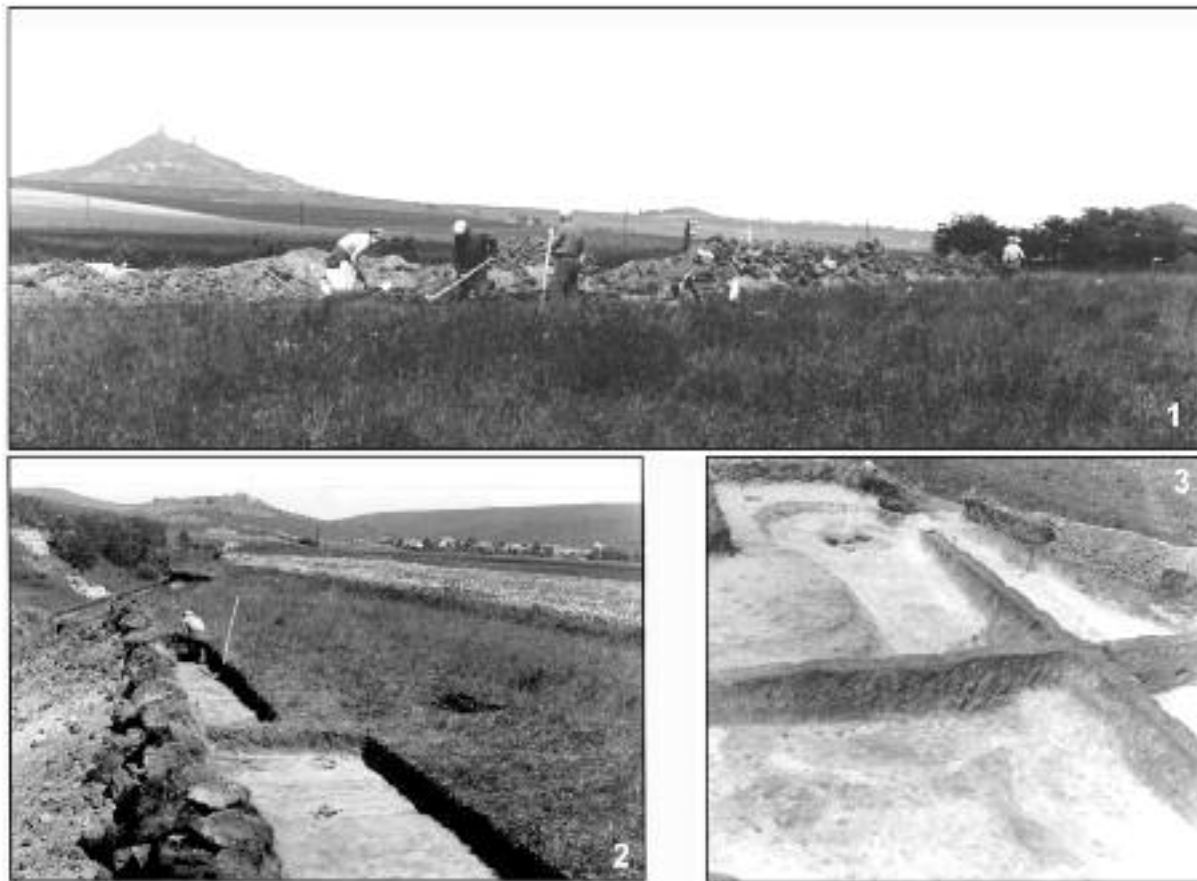
Hrnek s okrajovou lištou prstovanou: část (3 zl.) o-t, o101, p21, tab. 6:24.

Tvar?: 12 zl. t, p2, 21.

Broušená industrie. Nůž jednobřítý s vrubem, šedočerná hornina, d. 120 mm, tab. 6:26.

Sektor 2:

Nálevkovité poháry: 1 zl. o, p21, tab. 6:7; část (3 zl.) h-vd, p21, tab. 6:14.



Obr. 42. Křesín A (LT). Výzkum v r. 1962. 1 pohled od JZ, 2 sonda 1 (od Z), 3 hliník obj. 4 (od V)

Koflík/džbán: 1 zl. páskového ucha.

Tvar?: 19 zl., p2,21.

Sektor 3:

Koflík/osudí: 1 zl. o-h, o3, p21, o-dm. 220 mm, tab. 6:15.

Hrnec. S okrajovou lištou hladkou: 1 zl. o, o10, p21, tab. 6:25. – S lištou prstovanou: 1 zl. o-t, o101, p2.

Tvar?: 6 zl. t, p2, 21.

Sektor 4:

Nálevkovité poháry: 1 zl. o, o-dm. 180 mm, p21, tab. 6:3.

Dto, o-dm. 240 mm, tab. 6:6. *Dto,* tab. 6:4. 1 zl. h-sp, p21, tab. 6:13.

Koflík: 1 zl. o-h, p21, o-dm. 90 mm, tab. 6:10. 1 zl. s kořenem páskového ucha, tab. 6:11.

Amfora s uchy na výdutí: 1 zl. vd s uchem, p3, tab. 6:21.

Hrnec s okrajovou lištou prstovanou: 1 zl. o-h, o101, p2. *Tvar?:* Část (5 zl. o-h) prohnutého hrdla, p2. 13 zl. t, p2,21.

Zvířecí kosti (z celého objektu: 45 ks.) dle určení A. T. Clason: *Sus scrofa* L.: 2; *Sus domesticus*: 5; *Cervus elaphus* L.: 1; *Capra hircus* L./*Ovis aries* L.: 2; *Bos taurus* L.: 29; *Avis*: 1. **ULOŽ:** M Litoměřice inv. č. 4758–79 (jáma 1), 4994–5148 (jáma 2, sběr). – LIT: *Zápotocký* 1975a, 43; *týž* 1975b, 206; *Kyselý* 2012, 9, mapa 4.

B. Pískovna západně od mlýna, mezi silnicí do Koštic a Ohří, pole ppč. 635 a d.; 168 m n. m. – Půdní typ, podloží: Hč18. – Sídliště rovinné; dat.: KNP III 1. – OKOL: Už v r. 1964 sbírány na poli při střední části pískovny atypické střepy eneol. rázu (M Litoměřice dep. č. Křesín

B 1). Z východní části pískovny předal 3. 5. 1973 L. Skřivan do muzea soubor nálezů.

Sídlištní jáma – z profilu (tab. 7:1–14):

Nálevkovité poháry: část (16 zl.) o-d, profil plynulý, d2, p21, v. 115 mm, o-dm. 170 mm, tab. 7:1. – 1 zl. o, o12 na okraji i na hraně vnitřní lišty krátce přesekávaný, o-dm. 180 mm, tab. 7:2. – 1 zl. o, o12, p21, tab. 7:3.

Džbány: 1 zl. h-pl, ORN řádek čtverečkových vlichů – část rytého trojúhelníku vyplněného výraznými kruhovými vpichy, p21, tab. 7:5. – Z jedné nádoby: 4 zl. pl-vd, ORN ryté úzké, svislé pásy vyplněné řádky výrazných okrouhlých vpichů, p21, tab. 7:6–9. – 1 zl. o-h, nálevkovité hrdlo s kořenem krátkého páskového ucha š.14 mm, p2, o-dm 90 mm, tab. 7:4.

Osudí: Část (5 zl.) o-pl, o12, na měkkém odsazení lehce kónického hrdla slepé ouško se šikmými přesekávanými plastickými vousy, p21, o-dm. 330 mm, tab. 7:10.

Hrnec s okrajovou lištou přesekávanou (o102): Část (3 zl.) o-sp, lišta přesekávaná obdélníkovitými kolky, pod ní horiz. pupky (zach. 2, pův. 4), p21, o-dm. 240 mm, tab. 7:12. – 3 zl. o, o-t z růz. nádob, p21, tab. 7:11.

Tvar?: 5 zl. sp-d, d1, 2; 175 zl. t, p2, 21.

Přesleny kónické: 1 zl., p21, dm. 60 mm, tab. 7:13. – *Dto,* dm. 50 mm, tab. 7:14.

Mazanice: 6 zl. drobných.

Štěpaná industrie: *škrabadlo* d. 25 mm a *jádro* d. 35 mm, světle šedý jemnozrný kvarcit.

ULOŽ: M Litoměřice př. č. 69/73. – LIT: *Zápotocký* 1975a, 43; *týž* 1975b, 206.

X. Bez lokality. – Ojedinelé nálezy; dat.: KNP. – OKOL: Převzato 31. 8. 1962 ze sbírky místní školy; nejspíše z některé z předchozích dvou poloh:

Nálevkovitý pohár: část (14 zl.) o-sp, hrdlo měkce odsazené, d2, p21, o-dm. 220 mm, v. 145 mm, *tab. 7:16*. – *Nálevkovitý hrnec*: část (23 zl.) o-sp, hrdlo odsazené rýhou, p21, o-dm. 260 mm, *tab. 7:15*.

ULOŽ: M Litoměřice č. 4589-92. – LIT: *Zápotocký 1975b*, 207.

22. KYŠKOVICE, okr. Litoměřice

X. Bez lokality (160 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat.: severský import do prostředí KNP III 1. – OKOL: V 50. letech min. století převzal J. Zázvorka ze školní sbírky ve Vetlé pro M Budyně n. O. střepy darované žákem z Kyškovic, kde údajně nalezeny.

Pohár?: 2 zl. t-d, t. kulovité, d4 – ploché, oble vymezené; ORN dvojice horiz. rýh, od ní spuštěné svislé pásy klikatkovitě uspořádaných sloupkovitých kolků ohraničené z obou stran dvěma dvojicemi nepravidelných rýh, z nichž ty vnější jsou obrvené krátkými sloupkovitými vpichy; nad dnem jsou pásy ukončené horiz. rýhou; p21, zach. v. 119 mm, d-dm. 85 mm, *obr. 35:1*.

ULOŽ: M Budyně n. O. č. 1788. – LIT: *Zápotocký 1960*, 715, *obr. 262:2*, interpretováno jako import ze středoněmecké „Alttiefstichkeramik“ (srv. kap. 3.2).

23. LEVOUSY, okr. Litoměřice

A. „Na šancích“, plochá ostrožna jazykovitého tvaru ca 350 × 140–200 m JV od obce, o rozloze ca 4,5 ha; 200 m n. m.; převýšení: ca 30 m. – Půdní typ, podloží: Čk34 na pravobřežní terase Ohře Va. – Sídliště výšinné; dat.: KNP? Polykulturní lokalita, z eneolitu zde kromě KNP (?) ještě LGK, ŘIV a KKA; akropole trojdielného slovanského hradiště. – OKOL: Výzkum 6. 1967, ARÚ Praha (Z. Váňa).

Několik střepů raně- až staroneolitického rázu: (a) ze sondy vedené přes raně středověký vnitřní val a příkop, (b) ze sběrů.

ULOŽ: M Litoměřice, neinv. . – LIT: Už *Stocký 1926*, 178 uvádí v Levousech „nordické“ sídliště; *Váňa 1973*; *Smrž 1995*, 50, *obr. 19:7*; *Zápotocký 1989*, *obr. 6:14–17* (LGK, KNP?); *týž 2000*, 177, *Abb. 45*, *Taf. 61*.

24. LHOTKA nad Labem, okr. Litoměřice

A. Pole ppč. 34/2 jižně od cihelny; ca 150 m n. m. (*tab. 8:1*). Okraj vysoké terasy na Z břehu Labe, táhnoucí se od Malých Žernosek přes Lhotku n. L. až po Lovosice, a zároveň koncová partie mocné sprašové návěje na úpatí Lovoše, spadající k Labi vysokým kolmým srázem. V místech, kde se mezi Lhotkou a M. Žernoseky návěj snižuje a končí, byl už v 19. stol. zapuštěn hliník Schwarzenberské cihelny, jímž postupně vytěžena plocha ca 200 × 50/100 m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště v exponované poloze; dat.: KNP II 3. – Zdejší polykulturní sídlištní areál, polohou podobný lovosické poloze v oblasti Pobřežní ul., byl zčásti zničen od S cihelnou, od Z zářezem železniční tratě Praha–Ústí n. L. a na JV straně Labem; jeho plochu lze odhadovat na ca 3 ha, pův. ale mohla být rozsáhlejší, protože leží na nárazovém břehu labského meandru řekou dlouhodobě strhávaném (srv. *Proschwitzer 1924*, *Bild 58*). – OKOL: V r. 1961 bylo rozhodnuto vést státní silnici do Ústí n. L. podél Labe a proto započato s rozvážením torza vysoké terasy mezi tratí

a Labem, které bylo posledním zbytkem zdejšího sídelního areálu. Eneolitické osídlení zde doloženo kromě mladší fáze MMK/JORD též jedním objektem KNP. Výzkum 2.–24. 8. 1961, M Litoměřice (M. Zápotocký).

Jámový objekt 4 – silo (*tab. 8:2–14*): na profilu výrazně kónický, z poloviny zničen bagrem; dno vanovité. Vyplněn hnědočernou hlinou slabě promísenou úlomky mazanice; dm. objektu 100 cm (ústí)–250 cm (dno), hl. 80 cm.

Nálevkovité poháry: 1 zl. o-pl, p21, o-dm. 200 mm, *tab. 8:2*. – 1 zl. o, p21, o-dm. 240 mm, *tab. 8:3*. – 6 zl. o-h, p21. – 1 zl. h-sp, p21, *tab. 8:4*. – 1 zl. pl, ORN část horiz. C-lišty, p21, *tab. 8:5*.

Nálevkovitý hrnec: Část (3 zl.) o-sp, hrdlo vysoké, prohnuté, měkce nasazené na tělo s úzkou horní výdutí, na úzkých plecích nevýrazná svislá žebra (počet?). p21, o-dm. ca 400 mm, zach. v. 300 mm, *tab. 8:12*.

Koflíky: Část (2 zl.) o-sp, profil nevýrazně esovitý, odsazení hrdla naznačeno dvojicí mělkých žlábkovitých rýh, ucho úzké, páskové s oble hrotitými pupky po stranách (zach. 1 pupek), p21, o-dm. 180, *tab. 8:10*. – 1 zl. o s částí páskového ucha, p21, *tab. 8:9*. – Část (3 zl.) o-sp, hrdlo válcovité, ORN na plecích rytá klikatka, p21, o-dm. 70, *tab. 8:7,8*.

Džbány: 1 zl. o-h, rozevřené hrdlo rovné, p21, o-dm. 120 mm, *tab. 8:11*. – 1 zl. o-h, rozevřené hrdlo prohnuté, p21, o-dm. 60 mm, *tab. 8:6*.

Hrnce. Bez okrajové lišty (o10): 1 zl. o-t, pod okrajem nepravidelný jazykovitý pupek, p25, o-dm. 300 mm, *tab. 8:13*. – S okrajovou lištou prstovanou (o101): Část (2 zl.) o-vd, p21, o-dm. 260 mm, *tab. 8:14*.

Tvar?: 33 zl. t, t-d, d1, p2, 3.

Intruze: 3 zl. halštat.

Štípaná industrie: 4 odštěpky kvarcitu. – Zvířecí kosti: 11 ks, podle určení A. T. Clason: *Canis familiaris* L.: 1; *Cervus elaphus* L.: 2; *Capra hircus* L./*Ovis aries* L.: 2; *Bos taurus* L.: 6. ULOŽ: M Litoměřice inv. č. 2764–89; další eneol. materiály lze očekávat mezi dosud nezpracovanými nálezy ze sb. Just – Tschakert, dep. č. B 24–45. – LIT: *Zápotocký 1963a*, 147, *obr. 30*; *týž 1996*, 410; *týž 2000*, 177; *Kyselý 2012*, 9, *mapa 4*.

25. LIBĚCHOV, okr. Mělník

A. V lese u Liběchova. – Ojedinelý nález; dat.: KNP II. – OKOL: Koupen 30. 12. 1908 od prof. V. Luksche:

Sekeromlat plochý, typ F I A-2: na obvodu obou ploch nevýrazná žeběrka (profil b7), hornina tmavě hnědá, p2, vývrt 21–22 mm, d. 124 mm, *tab. 28:4*.

ULOŽ: M Teplice č. HK 13980. – LIT: *Buchvaldek 1964*, 7, *tab. 2:5*; *Budinský 1981*, 79 (nedochoval se, záznam M Teplice př. č. 126-b/78; *Zápotocký 1992*, 234, *Taf. 9:10*.

B. „Nad sklepem“, zahrada školy (171 m n. m.). – Půdní typ, podloží: Oh/H87. – Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP III 1. – OKOL: V l. 1962/3 při úpravách zahrady.

Džbán: na okraji a podhrdlí ORN rytá klikatka, na těle svislé obrvené rýhy, v. 205 mm, *tab. 7:19*.

ULOŽ: M Mělník č. 10131. – *Sklenář 1984*, 9, *tab. 38:3*.

26. LIBKOVICE pod Řípem, okr. Litoměřice

X. Bez lokality (220 m n. m.). – Půdní typ, podloží: Č/Čk34? – Sídliště?; dat.: KNP?

Podle Stockého 1926, 178 zde „nordické“ sídliště, bez dalších údajů (M Roudnice n. L.).

27. LIBOCHOVANY, okr. Litoměřice

A. Pole od ppč.123/1 po 141/2 severně od obce, mezi silnicí do Ústí n. L. a pravým břehem Labe; 167 m n. m. Mírný svah pod J úpatím vrchu Deblík. – Půdní typ, podloží: H18. – Sídliště rovinné; dat.: MK/KNP I. – OKOL: Testování profilu průkopu pro teplický vodovod, 3.–5. 1971, M Litoměřice (M. Zápotocký).

Na průkopu vzorkovány profily 42 jámových objektů. Ze dvou objektů ležících v těsné blízkosti získány střepy raně- až staroeneolitického rázu, jejichž materiál je nápadně shodný (hnědavý, kožovitý, přešestěný):

Objekt 10 – mělká vanovitá jáma d. 2,5; z profilu:

Hrnc s okrajovou lištou prstovanou: část (7 zl.) o-t, o101, p21, o-dm 300 mm; patrně z téže nádoby: část (4 zl.) h-t, esovitý profil, pupkovité ucho tyčinkovitě vrtané, p21, vd-dm. 330 mm.

Objekt 11 – mělká vanovitá jáma d. 1,8 m; z profilu kromě několika halštatských a atyp. zlomků:

Amfora: části (19 zl.) o- vd., válcovité hrdlo, na plecích 4 (?) krátká ploše válečkovitá ucha, p2, o-dm. 140 mm.

ULOŽ: M Litoměřice př. č. 1971/4. – LIT: *Zápotocký 1996*, 412, obr. 3:1–3.

28. LIBOCHOVICE, okr. Litoměřice

A. Sokolský stadion na Z okraji obce; 165 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34 na levobřežní terase Ohře. – Sídliště rovinné, hrob?; dat.: KNP III 1. – OKOL: V r. 1936 předáno do místního muzea, bez údajů:

Nálevkovitý hrnc: část (6 zl. o-d), o3, hrdlo ostře nasazené, p21, o-dm. 420 mm, *tab. 7:18*.

Džbánek: slabě kónické hrdlo, oble dvojkónické tělo, páskové ucho š. 17 mm, ORN na okraji a pod nasazením hrdla řádky krátkých svislých rýžek, p21, v. 131 mm, *tab. 7:17*; *obr. 36:4*.

Hrnc zásobní: část, o101, 4 jazykovité pupky, p2 lehce svisle prstovaný, v. 160 mm.

ULOŽ: M Litoměřice č. L 28, L 219, 8155. – LIT: *Blažek – Kotyza 1990*, 22.

29. LITOMĚŘICE, okr. Litoměřice

A. Höringova pískovna v jižní, levobřežní části katastru města; 150 m n. m. Jedna z mnoha pískoven, těžících v relativně úzkém pásu o ploše ca 1200 × 300 m podél J břehu Labe (k jejich poloze *Zápotocká 2009*, 154, obr. 25). – Půdní typ, podloží: Č34 na levobřežní labské terase VIIc. – Sídliště rovinné; dat.: KNP II 1. – OKOL: Výzkum před r. 1919, J.Kern.

Jámový objekt (*tab. 9–11*) bez bližších údajů, s tvarově bohatým a chronologicky cenným keramickým souborem; podle Kernova označení „Wohngrube“ se mohlo jednat o větší zahloubený objekt.

Keramika:

1. *Nálevkovité poháry a hrnce*.

11. Pohár s nižším, ostře nasazeným hrdlem: část (4 zl.) o-pl, na plecích svislé žebro, p1, o-dm. 160 mm, *tab. 9:1*.

12. Pohárek s vyšším, ostře nasazeným hrdlem: 1 zl. o-sp, p2, zach. v. 65 mm, *tab. 9:2*.

13. Pohárek s nízkým prohnutým hrdlem měkce nasazeným na tělo s oble lomenou horní výdutí: část (2 zl.) o-d, d1, p1, v. 91 mm, *tab. 9:4*.

14. Pohár s výrazně esovitým profilem, výduť oble lomená: 1 zl. h-sp, p2, zach. v. 130 mm, *tab. 9:5*.

15. Poháry s měkce esovitým profilem: část (2 zl.) o-vd, o.12, p21, o-dm. 180 mm, *tab. 9:3*; část (7 zl.) o-h, o12,

p21, o-dm. 260, *tab. 9:8*.

16. Hrnc s nízkým rozevřeným hrdlem a výraznými plecemi: část (5 zl.) o-pl, na měkkém nasazení hrdla 1 ouško masivní, zploštělé, o12, ORN na spodní hraně vnitřní okrajové lišty linie nepravidelných vpichů různ. tvaru, od trojhranných po čtverečkové, p21, o-dm. 320 mm, *tab. 9:10*.

17. Hrnc s vysokým hrdlem ostře nasazeným na tělo se svislými plecemi: část (2 zl.) p-pl, p21, o-dm. 340 mm, *tab. 9:12*.

x. Poháry – typ?: část nálevkovitého hrdla (3 zl.) o-h, p1, o-dm. 170 mm, *tab. 9:6*; 8 zl. o-h z různ. nádob, hrdla rovná či prohnutá, p2,21. – Hrnce – typ? Nálevkovitá hrdla: 1 zl. o-h, o12, ORN na hrdle dvojice šikmých lišt (pův. počet?), p21, o-dm. 340 mm, *tab. 9:11*; část (2 zl.) o-h, p21, o-dm. 300 mm, *tab. 9:7*; část (2 zl.) o-h, o12, p3-4/21 (vně drsný až blátivý, uvnitř přešestěný), o-dm. 340 mm, *tab. 9:9*; *tab. 9:11*.

2. *Koflíky*.

21. Koflík s nižším rozevřeným hrdlem ostře nasazeným na tělo s výraznou horní výdutí: 1 zl. o-d, d1, p21, v. 70 mm, *tab. 10:8*.

22. Koflík s trojčlenným profilem: 1 zl. o-sp, p2, zach. v. 85 mm, *tab. 10:7*.

23. Koflík s esovitým profilem: 1 zl. o-sp, masivní ploše válečkovité ucho š. 25 mm, p2, o-dm. 170 mm, zach. v. 95 mm, *tab. 10:6*.

24. Koflík kónický, miskovitý, s ploše válečkovitým uchem (8 zl. o-d), d1, p21, v. 75–85 mm, *tab. 10:16*.

3. *Džbány*.

31. Džbán s hrdlem ostře nasazeným na tělo s výraznou horní výdutí (baalberský typ): 1 zl. o-pl, p1, o-dm. 90 mm, *tab. 10:1*. Ze džbánů téhož typu jsou zřejmě též: 1 zl. válcovitého hrdla s částí kolínkovitě zalomeného ploše válečkovitého ucha, na zalomení ucha posazen oble kónický pupek, p21, h-dm. 100 mm, *tab.10:2*; 1 zl. plecí s kořenem ucha a nízkým pupíkem pod uchem, p1, *tab.10:4*;

32. Džbánek s hrdlem měkce nasazeným na tělo s oblou horní výdutí: 1 zl. h-sp, p21, zach. v. 95 mm, *tab. 10:5*.

4. *Amfory*.

41. S vyšším prohnutě rozevřeným hrdlem ostře nasazeným na tělo s výraznou horní výdutí (baalberského typu, čtyřruché?): 1 zl. o-pl, hrdlo od těla odsazeno úzkou hladkou lištou, p21, o-dm. 110 mm, *tab. 10:3*. – Z amfor s uchy na max. výdutí: 1 zl. vd. s masivním uchem š. 36, v. 65 mm; 1 zl. vd. s kořenem ucha, š. 36 mm.

42. Dvojuché (?) s trojčlenným profilem: 1 zl. h-sp, hrdlo ostře nasazené na tělo s výraznou oble lomenou výdutí, zachováno 1 krátké, masivní ploché ucho š. 22 mm, p2/21, vd-dm. 220 mm, zach. v. 85 mm, *tab. 11:1*.

43. Amfora/osudí se široce rozevřeným prohnutým hrdlem ostře nasazeným na tělo s oblou horní výdutí, čtyřruchá (?) část (3 zl.) o-sp, na nasazení hrdla 1 válečkovité ucho, p21, o-dm. 230 mm, *tab. 11:2*.

5. *Mísy*.

51. Mísa s nálevkovitým hrdlem: 1 zl. o-sp, na lomu výdutě svisle provrtaný pupík, p1, o-dm. 340 mm, *tab. 10:9*.

52. Mísy dvojkónické s hrdlem dovnitř zalomeným až válcovitým:

521. S výdobou složenou z horizontálních kolkovaných linií: část (2 zl.) o-sp, na oble lomené výdutí svisle provrtaný oválný pupek, ORN pod okrajem a na výdutí linie hluboce vtačeného zoubkovaného kolkou/radýlka,

p1, o-dm. 200 mm, *tab. 10:17*; 1 zl. o-sp, ORN pod okrajem a na výduti linie zoubkovaného kolku/radýlka, mezi ně vloženy 2 krátké (?) linie téhož kolku, p1, o-dm. 220 mm, *tab. 10:19*; 1 zl. o-h, ORN pod okrajem linie složená z jednotlivých obdélníkových sloupků (technika blízká sířemské kolkované výzdobě), p1, *tab. 10:18*;

522. S plastickými vousy nad uchy.: 1 zl. o-h, ORN pod okrajem hluboká horiz. rýha a pod ní část šikmého obloučkového vousu, pův. zřejmě navazujícího na ucho či pupek, p1, *tab. 10:20*; 1 zl. h-pl, na výduti svisle provrtaný oválný pupek s horním V-vousem, p21, *tab. 10:21*.

523. Nezdobené: Část (2 zl.) o-d, na lomu výduté dva svisle provrtané pupky (pův. počet, rozložení?), d1, p21, v. 120 mm, *tab. 10:10*; část (2 zl.) o-sp, na oble lomené výduti 1 oválný pupek (pův. počet?), p1, o-dm. 220 mm, *tab. 10:11*; 1 zl. o-d, lom výduté oblý, d1, p2, v. 75 mm, *tab. 10:12*.

524. Dto, varianta s prohnutým spodkem: 1 zl. o-sp, na výduti úzké páskové ouško, p21, zachov. v. 60 mm, *tab. 10:14*.

53. Mísa s oblou výdutí a dovnitř zataženým hrdlem: 1 zl. o-sp, pod okrajem kořen svisle provrtaného oválného pupku, p2, *tab. 10:13*.

6. Hrnce zásobní.

61. Hrnec bez okrajové lišty, hrdlo prohnuté, tělo s horní výduti, profil esovitý: Část (2 zl.), p4 = blátivě zdrsňený, uvnitř 2, o-dm. 300 mm, *tab. 11:3*.

62. Hrnce s okrajovou lištou.

621. S měkce esovitým profilem: Části (5 zl.) o-pl, o101, p2, o-dm. 360 mm, zach. v. 120 mm, *tab. 11:5*. - Části (4 zl.) o-pl, o101, p4 = blátivě zdrsňený, uvnitř hlazený, o-dm. 280 mm, *tab. 11:6*. - 10 zl. o-t z více nádob, o101, p4 - blátivě zdrsňený, uvnitř hlazený.

622. Soudkovité: Část (5 zl.) o-sp, o101, p2, o-dm. 270 mm, zach. v. 140 mm, *tab. 11:4*.

623. S horní část těla válcovitou: 1 zl. o, o10, pod lištou krátké tunelovité ouško s horním a spodním podkovo-
vitým plastickým vousem, p21, o-dm 200 mm, *tab. 11:7*. x. Typ?. Z osudí či nálevkovitých hrnců: 8 zl. h-pl. z růz. nádob, na nasazení hrdla úzká ouška válečkovitého profilu, p21.

7. Zvláštní tovary.

71. Láhve s límcem. Typ?: 1 zl. hrdla s límcem, p21, o-dm. 38 mm, *tab. 9:13*; dto, p21, průměr límce 70 mm, p2, *tab. 9:14*. - Láhev s uchem?: oble dvojkónické tělo s ná-
během na zúžené hrdlo, na plecích kořen válečkovitého ucha; d1, p21, zach. v. 56 mm, *tab. 9:15* (že jde o torzo láhve s límcem soudili též Kern 1917 a Knoll 1981, 98).

72. Miniaturní nádobky.

721. Miska polokulovitá: 1 zl. o-sp, o3, p3, zach. v. 45 mm, *tab. 10:15*.

722. Miska kónická?: 1 zl. sp-d, p25, zach. v. 27 mm, *tab. 9:16*.

X. Tvar?

Dna: 8 zl. sp-d, vše d1 - plochá dna, z nich 4 zl. o průměru: 94, 100, 115, 160 mm.

Broušená industrie.

Sekerka trapezovitá s lehce asymetrickým ostřím a úzce obloukovitým tělem, hornina černá, p1, d. 56 mm, *tab. 11:17*.

Štípaná industrie. Kolekce kvarcitových *odštěpků* (nezpracováno).

Parohová a kostěná industrie. *Hrot* parohový, d. 165 mm, *tab. 11:8*. - *Šídla* kostěná s kloubní hlavicí, d. 81, 71

a 70 mm (s odlomeným hrotem), *tab. 11:9-11*. - *Šídla* kostěná hladká, jednohrotá, d. 102, 105, 120, 88, 53 mm, *tab. 11:12-16*.

Říční škeble. *Závěsek*: zlomek škeble se dvěma oboustranně kónicky provrtanými otvory při okraji. - Ca 40 ks. škeblí (nezpracováno).

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Litoměřice B 44. - LIT: Kern 1919 (jako „jordanovská“); Stocký 1926, 178; Pleslová-Štiková 1961, 107, obr. 5; Knoll 1981, 98.

B. Plešivecká ul.; 188-192 m n. m. - Půdní typ, podloží: Č34. - Sídliště rovinné; dat.: KNP. - OKOL: Výstavba panelového sídliště Severozápad. Výzkum v r. 1980 - dokumentace vertikálních řezů, M Litoměřice (V. Salač), Jáma, z profilu keramika KNP (nezpracováno).

ULOŽ: M Litoměřice př. č. 221-235/81. - LIT: Salač 1985.

C. „Šance“, východně od kasáren pěšího pluku (odkud též slovanské hrobové nálezy), na sprašovém návrší „Na Božce“ na východním okraji města; ca 180 m n. m. - Hrob; dat.: KNP III. - OKOL: S poznámkou J. Kerna: „Grabfund. Mit Vollbohrer angebohrt. Beweisstück der Beigabe unvollständiger Geräte. 1921“:

Sekeromlat s obloukovitým tělem - polotovary typu R I-2: profil a1, na jedné ploše započatý vývrt dutým vrtákem (dm. vývrtu 22 mm), hornina zelenavě šedá, p. drsný, hrubě ohlazený, d. 170 mm, *tab. 29:7*.

ULOŽ: M Litoměřice K 2377. - LIT: Zápotocký 1992, 304, Taf.70:10.

30. LOVOSICE, okr. Litoměřice

A. Reiserova (Tschinkelova) cihelna. Ploché návrší na JV okraji města tvořené sprašovou návějí na staropleistocenní terase VIIIb, vybíhající v šíři ca 0,5-1 km od Z do meandru potoka Modly, který ji ze tří stran obtéká; ca 160 m n. m., převýšení: 10-15 m nad inundací Modly. Podle J. Matiegky, který znal tuto archeologicky mimořádně bohatou lokalitu ještě před její zástavbou, se jednalo o „místo ... velmi příhodné ... podélný pahrbek, který jsa před samým Středohořím umístěn, poskytuje daleký rozhled do nížiny odtud na jihovýchod k Řípu se rozprostírající“, přičemž „potok Modla tvoří jakýs poloostrov, jehož nejvyšší bod jest právě ona výšina, na níž se nyní cihelna rozprostírá.“ - Půdní typ, podloží: Čk34. - Sídliště v exponované poloze, sídlištní pohřby; dat.: KNP II 2(?), 3. Silné polykulturní osídlení a pohřební areály z většiny pravěkých období, z eneolitu zde kromě BAD, ŘIV a KKA (síd. a hroby západní skup.) ještě KNP a pohřebiště ŠK a ZP. Záchranné výzkumy ve zdejších cihelnách se datují od 80. let 19. stol. až do poloviny 20. stol. (R. v. Weinzierl, J. Matiegka, NM Praha, G. Just a O. Tschakert, ARÚ Praha).

1. OKOL: Výzkum J. Matiegky před r. 1892: dvě jámysila s kostrovými pohřby na profilu v západní části cihelny.

Jáma 1 (část) s kostrovým pohřbem ve skrčené poloze na levém boku, hlavou k Z; dle tvaru dolichocefalní lebky (d. 182, š. 135 mm, index 74,17) pohřeb muže. Nálezy Matiegka zčásti iterpretuje jako milodary: „v klíně kostěné dlátko“ d. 102 mm, „poblíž něho ploché dlátko z bridlice“, d. 75 mm a dále části nádob, střepy, zvířecí kosti, čtvrt přelenu a „zlomek nožíku z jaspisu“, *tab. 13:1*, č. 2.

Jáma 2 (část) s kostrovým pohřbem, z něhož dochováno jen „několik kůstek z lebky a z jedné ruky; ale dle rozlo-

žení těchto a při nich nalezených milodarů mohlo se bezpečně soudit, že tělo bylo pochováno v téže poloze, v jaké byla kostra první.“ Z výplně jámy „kolem zbytků kostry“ opět části nádob, střepy a kostěné dlátka d. 100 mm; *tab. 13:1*, č. 3.

ULOŽ: NM Praha (?). – LIT: *Matiegka 1893*.

2. OKOL: Výzkum či sběr A. Pobela (srv. *Excursion-Bericht* z 15. 6. 1906 v M Teplice: *Topfscherben u. Tierreste aus einer Kulturgrube*).

Jáma z 15. 6. 1906. Keramika:

Nálevkovité poháry: 1 zl. o-h, p21, o-dm. 140 mm, *tab. 12:1*; 1 zl. o-pl, p21, o-dm. 160 mm, *tab. 12:2*; 2 zl. h-sp, na plecích V-lišty, p1, *tab. 12:3*.

Amfory. 1 zl. pl-sp, na výdutí ucho s horním V-vousem, p2, *tab. 12:7*. – *Amfóra?*: 1 zl. pl-sp, nad max. výdutí horiz. žebro, p2, *tab. 12:6*.

Mísy dvojkónické: 1 zl. o-sp, okraj krátce vyhnutý, výduť zesílená, p1, *tab. 12:5*; 1 zl. h-sp, na výdutí jazykovité ouško s horními V-vousy, p2, *tab. 12:4*.

Hrnce s okrajovou lištou prstovanou: 5 zl. o-h z růz. nádob, o101, p2, 3, o-dm. x, 340, 380, 190, 450 mm, *tab. 12:8–12*.

ULOŽ: M Teplice neinv. („Lobositz Ziegelei M.Reiser“, st. č. Lobositz 296–317: soubor střepů, kresleno.

3. OKOL: Výzkum NM Praha v r. 1924. Ze tří jam prokopaných tehdy v Reiserově cihelně patří jáma I ke KNP, jáma II k řívnáčské a jáma III k únětické (?).

Jáma 1.

Keramika:

Nálevkovitý hrnec: 1 zl. o-pl, hrdlo ostře odsazené, p21, o-dm. 300 mm, *tab. 12:13*.

Koflík: 1 zl. o-sp, válcovité hrdlo odsazeno mělkými nehtovými důlky, p21, o-dm. 100, zach. v. 65 mm, *tab. 12:14*.

Amfóra s uchy na výdutí: 1 zl. vd, š-ucha 36 mm, p2, *tab. 12:19*.

Mísy. S nálevkovitým hrdlem: část (2 zl.) o-d, p21, o-dm. 280, v. 145 mm, *tab. 12:18*; část (2 zl.) h-sp, na úzké výdutí oválný pupek, p21, vd-dm. 300, *tab. 12:15*; 1 zl. h, ORN šikmá lišta (pův. V-vous?), p21, *tab. 12:16*. – S válcovitým hrdlem: 1 zl. o-vd, p21, o-dm. 180, *tab. 12:17*; část o-pl, *tab. 13:8*.

Hrnce zásobní. S okrajovou lištou hladkou: 1 zl. o-t, o10, p3, *tab. 12:20*. – Bez okrajové lišty: část o-sp, profil esovitý, nad výdutí oválný pupek, *tab. 13:9*.

Tvar?: Okraje o1: 3 zl. o-h. – Dna d1: 1 zl. sp-d; d4: 1 zl. sp-d. – Atypické: 26 zl. t., vše p2,21.

Broušená industrie: *Sekera* s tenkým týlem, ostří symetrické, plochy lehce konvexní, týlová partie odražená, p. místy poškozený, hornina zelenavě šedá, vrstevnatá, d. 94 mm, *tab. 12:21*.

ULOŽ: NM Praha č. 27882–937, 399378–9.

4. OKOL: Bez údajů, z býv. Tschinkelovy cihelny:

Mísa dvojkónická: 1 zl. h-sp, na oble lomené výdutí jazykovité ucho s V-vousy, p21, *tab. 13:6*.

ULOŽ: M Teplice „Tsch.Z.G.“.

LIT: K terénní a nálezové situaci cihelny *Matiegka 1893* a *Weinzierl 1895*, k tamnímu eneol. osídlení kupř. *Moucha 1961*; *Ehrich – Pleslová–Štiková 1968*, 204 (settlement on high ground with gentle slopes); *Zápotocký 1982*, *tab. 1* (mapa z r. 1892); *Dobeš 1998*, 139, 149, obr. 9; *Blažek – Kotyza 2002*, obr. 6; *Zápotocký 2008*, 400.

B. Rozšiřování nádraží; ca 150 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Ze sb. R. v. *Weinzierla*, Lovosice.

Jáma („gef. in einem Abfallgrube nebst einem Pfriemen“): *Pohárek nálevkovitý*, miniaturní: dno oble vymezené, v. 45 mm. – *Sídlo* kostěné.

ULOŽ: M Teplice č. W 1719 (K 5773) pohárek, W 1720 sídlo.

C. Hlavní ulice; ca 150 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné?; dat.: KNP II. – OKOL: Při kanalizačních pracích v r. 1892:

Mísa oble dvojkónická: 1 zl. h-sp, široce jazykovitý pupek svisle provrtaný, p2, vd-dm. ca 400 mm, *tab. 13:5*.

ULOŽ: M Litoměřice č. 1248

D. Löblova pískovna V od města, na výběžku terasy VIIc mezi Labem a Modlou, ca 1,5–2 km na V od jejich soutoku (srv. *Moucha 1961*, *Abb. 1:1*); polykulturní lokalita, ca 148 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č18? – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Ze sb. R. v. *Weinzierla*, Lovosice:

Hrnec zásobní: 1 zl. o-h, o102, p2, o-dm. ca 240 mm, *tab. 13:7*.

ULOŽ: M Teplice č. W 92. – LIT: *Moucha 1961*, 44.

X. Bez lokality. – Ojedinelé nálezy (hroby?); dat.: KNP II. – OKOL: Ze sbírky I. *Pietsche*, Lovosice:

Džbán baalberského typu: o1, ucho ploše válečkovité š. 21 mm, p21, v. 228 mm (zčásti doplněný), *tab. 13:4*.

Džbán baalberského typu: hrdlo chybí, pod kořenem ucha 3 vousy, zach. v. 100 mm, *tab. 13:3*.

Džbán: 1 zl. o-pl, hrdlo měkce nasazené, páskové ucho š. 37 mm ostře pravouhle zalomené, na lomu ucha výčnělek, profil plynulý, o-dm. 150 mm, *tab. 13:2*.

ULOŽ: M Litoměřice bez č., č. 994, 1025. – LIT: *Zápotocký 1956*, 544, 547, obr. 230:6, 12.

Lovosice-okolí. – Ojedinelý nález; dat.: KNP II. – OKOL: Na skládce lovosického cukrovaru, kam svážena cukrovka z okolních obcí, nalezen:

Sekeromlat plochý typu F IA-2: ostří ostré, symetricky rozšířené, plochy konkávní, hexagonální profil (b2), hornina zelenavě šedá až černá, bíle skvrnitá, p1, vývrt 19 mm, d. 145 mm, *tab. 28:3*.

ULOŽ: M Litoměřice př. č. 112/86.

31. MALÉ ŽERNOSEKY, okr. Litoměřice

A. Jižní okraj obce, základová jáma vily na Z straně silnice do Lhotky, proti domu čp. 98; 165 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Průzkum 29. 11. 1965, M Litoměřice (M. Zápotocký).

Sídlištní jáma, ze zbytku profilu:

Nálevkovitý pohár?: 1 zl. o-h, o2, p21, *tab. 5:12*. – *Amfóra*: 1 zl. vd, páskové ucho š. 28 mm nad max. výdutí, p2, *tab. 5:13*. – *Hrnec* zásobní s okrajovou lištou: část (2 zl. o-h), o101, p2 (okraj), 3 (tělo). 1 zl. o-h, p2, *tab. 5:14*. – *Typ?*: 2 zl. t.

ULOŽ: M Litoměřice. – LIT: *Zápotocký 1975*, 49.

32. MASTÍŘOVICE, okr. Litoměřice

X. Bez lokality (165 m n. m.). – Sídliště rovinné?; dat.: KNP? – OKOL: Bez údajů.

Podle *Stockého 1926*, 178 byly odtud nálezy z „nordického“ sídliště v M Teplice; neznámé.



Obr. 43. 1, 2 Nížebohy A (LT); pohár a džbán z hrobu z r. 1962, v. 153, 178 mm. – 3 Nížebohy X, koflík, v. 105 mm

33. MĚLNÍK, okr. Mělník

A. Podolí (165 m n. m.). – Sídliště rovinné?; dat.: KNP III. – OKOL: „Nordický, ze sídliště“:

Sekeromlat s obloukovitým tělem typu R II-2: ostří oblé, bočnice obloukovité, v týlní partii střechovitě lomené (profil a1-b1), hornina zelenavě šedá, povrch se zbytky leštění, vývrt 20–21 mm, d. 120 mm, *tab.* 30:5.

ULOŽ: M Mělník č. 761. – LIT: archiv ARÚ čj. 3558/40; *Sklenář* 1966, 10, *tab.* 4:109; *Zápotocký* 1992, 305, *Taf.* 77:9.

34. MOŠNICE, okr. Litoměřice

A. Zahrada u domu čp. 21; 258 m n. m. – Ojedinelý nález; dat.: KNP II. – OKOL: Při rytí, do muzea předán v r. 1986: *Sekeromlat* plochý typu F IA-1: plochy lehce konkávní, hexagonální profil (b2), bez týlní partie (starý lom), hornina zelenavě šedá, p. korodovaný, vývrt 20–20,5 mm, zach. d. 103 mm, *tab.* 28:2.

ULOŽ: M Litoměřice př. č. 127/86. – LIT: *Salač* 1989a.

35. NEŠTĚMICE, okr. Ústí n. L.

A. Poloha „Ostrov“, ppč. 200/2; ca 140 m n. m.. Nevýrazné návrší na zaniklém ostrově v labské inundaci SV od obce. – Půdní typ, podloží: N6 (půdy v S sousedství lokality: H18,20). – Sídliště rovinné/hrob?; dat.: MK/KNP I. – OKOL: Výzkum NM Praha (B. Svoboda) v r. 1937.

V areálu žárového pohřebiště podmokelské skupiny odkryty i starší objekty (počet?), podle *Mählinga* 1944, 105 „einzeln als Gräber gedeutete Gruben gehören einer neolithischen Siedlung an, die der Michelsberger Kultur zugeschrieben ist.“ Na celkovém plánu je ale jako „neolit“ označen jen objekt č. 42, v inventáři NM vedený jako „žárový hrob“, z něhož zainventován pouze spodek poháru. Stejněho stáří je zřejmě i zlomek rukojeti, nal. ve hl. 20 cm při odkrývání hrobu H 8:

Pohár tulipánovitý: část (h-d), dno oble přihrocené, p2, zach. v. 180 mm, *tab.* 5:16.

Lžice: zlomek rukojeti s nožkovitě zalomeným koncem, zach. d. 39 mm, *tab.* 5:15.

ULOŽ: NM Praha č. 67971, 67973. – LIT: *Mähling* 1944, 106; *Lüning* 1968, 344; *Zápotocký – Černá – Dobeš* 1989, 45, *obr.* 11:6.7.

36. NÍŽEBOHY, okr. Litoměřice

A. Stará pískovna na ppč. 118, při SV okraji obce, S od silnice do Roudnice; 210 m n. m. (*obr.* 26)– Půdní typ, podloží: ornice, v místě hrobu silná 48 cm, kryje hnědavě

žlutý jemný písek terciérní terasy III (straškovské); na půdní mapě 1:50 000 jako Č34.– Hrob kostrový (mohylový?); dat.: KNP II 2. – OKOL: Výzkum 18.–19. 10. 1962, M Litoměřice (M. Zápotocký).

Kostrový hrob KNP, *tab.* 14:1–3, překrytý hrobem k. únětické. Při odebrání hlíny na okraji pískovny narazil p. Vanča na velké kameny a pak na nádoby únětické k., jichž vyzvedl celkem devět. Teprve když zpozoroval zlomky lebky, zastavil práci a nález ohlásil muzeu.

Hrob I (horní) k. únětické. Hrobová jáma 135–140 × 245 cm tvaru úzkého lichoběžníku se zaoblenými rohy, S–J, zahloubená pouhých 22 cm do písčitého podloží. Výplň hrobu tvořil sytý šedočerný jemný písek, který měl v místech kosterných zbytků, kolem kamene i v celé zbývající části výplně, která zůstala ještě neporušena, intenzivní fialové zbarvení. Z části vybrané p. Vančou bylo vyzvednuto 13 velkých balvanů o průměru 30–50 cm, ležících prý jako dlažba nad celou jižní polovinou hrobu, a dále 9 nádob, z nichž 7 bylo pod kameny, dvě nad nimi. Z kostry tu našel jen stehenní kosti. Při našem výzkumu jsme in situ našli ještě jeden velký balvan při J straně hrobu a u něho na dvou místech zlomky kalvy, ležící zčásti v míse, a dále tři koflíky. 40 cm S od zbytků kalvy se našly ještě v pův. uložení dva zlomky dlouhých kostí. Kostra tedy ležela J–S, s lebkou spočívající v míse. Dle antropologického posudku J. Chochola (čj. 4744/73 v archivu ARÚ) patřila staršímu jedinci věkového stupně maturus–senilis, patrně robusnější postavy. Mezi kostmi předanými k rozboru se však našlo též pět volných zubů, které svým slabým funkčním otřením a drobností nepatří k předchozímu pohřbu, ale ani jedinci ze spodního hrobu KNP, a naznačují tak, že ve svrchním hrobě bylo pův. uloženo více těl.

Hrob II (spodní) KNP, *tab.* 14:1, byl více než z poloviny překryt jižní částí únětického hrobu; zůstal nepoškozen přesto, že jeho dno leželo o pouhých 10 cm hlouběji. Hrobová jáma široce obdélníkového půdorysu, š. 150–155 cm, d. původně ca 180–190 cm, zahloubená 30–32 cm do písčitého podloží. Výplň i podloží shodné jako u hrobu I. Kostra, i když z více než poloviny ležela těsně pod dnem hrobu I, s vrcholem lebky prakticky v jeho úrovni, odkryta neporušená: uložena na pravém boku, hlavou k Z, nohama k V, s pohledem k J; pravá ruka při hrudi ohnuta v lokti tak, že její dlaň sahala pod dolní čelist. Levá ruka volně natažena směrem ke kolenu pravé

nohy. Nohy značně pokrčené, stehenní kosti v pravém úhlu k ose těla, úhel holeně k stehenní kosti ca 30 stupňů. V SV rohu hrobové jámy stály těsně vedle sebe dvě nádoby – pohár a džbán. Otázkou je, zda s konstrukcí tohoto hrobu nemohla souviset ona „dlažba“ z kamenů, kryjící jižní partii svrchního hrobu k. únětické. Nápadná je také nepatrná hloubka hrobu I, naznačující, že prostor s oběma hroby původně kryla mohyla.

Podle antropologického posudku J. Chochola (archiv ARÚ č. 4744/73) se z hrobu KNP dochovala „značně poškozená lebka s dolní čelistí a defektní postkranialní skelet. Mozkovna dlouhá (186), obličej středně vysoký (120?), horní obličej vysoký (75?), nos chamaerhinní (52,8?). ... Obličej hranatý, mesognathní, výrazně profilovaný. Očnice nízká a hranatá, kořen nosu široký a hluboký, nos silně prominující, zygomatica vysedlá. Dolní čelist kolébavá, vysoká, se šikmými, dlouhými a úzkými rameny. Zuby silně funkčně otřené, skus klešťovitý. V chrupu dva kazy. Postkranialní skelet středně robustní, absolutně velký, reliéf svalových úponů mohutně vytvořený. Platymerie (75,0), platyknie (55,8). Určení: Plně dospělý muž (věkový stupeň maturus) cromagnoidního antropologického typu s některými primigenními prvky.“

Nádoby:

Nálevkovitý pohár: hrdlo měkce nasazené, tělo s téměř nezatelnou horní výdutí, o1, ORN dvě protilehlé dvojice svislých krátkých žeber na nasazení hrdla, p21, v. 153 mm, *tab. 14:2; obr. 43:1*.

Džbán baalberského typu: válcovité hrdlo lehce prohnuté rozevřené, tělo s výraznou oblou výdutí, ucho ploše válečkovité š. 20 mm, p2, v. 178 mm, *tab. 14:3; obr. 43:2*.

ULOŽ: M Litoměřice č. 8191-2. – LIT: *Zápotocký 1975a, 50; týž 1975b, 220*.

Pozn.: Ke vztahu hrobu KNP k trapézovitému ohrazení objevenému při leteckém průzkumu na ostrožně ca 400 m na SZS odtud (mapa *obr. 26*) srv. kap. 4.2.2.

X. Bez lokality. – Ojedinelý nález (hrob?) ; dat.: KNP II. – OKOL: Bez údajů; jde o výrazný baalberský typ, časově odpovídající předchozímu hrobu, snad z těže pískovny: *Koflík*: nízké válcovité hrdlo, o1, pravouhle zalomené páskové ucho š. 25 mm, d1 slabě zatažené, p21, v. 105 mm, *tab. 14:4; obr. 43:3*.

ULOŽ: M Litoměřice č. R 113.

37. NOVÉ DVORY, okr. Litoměřice

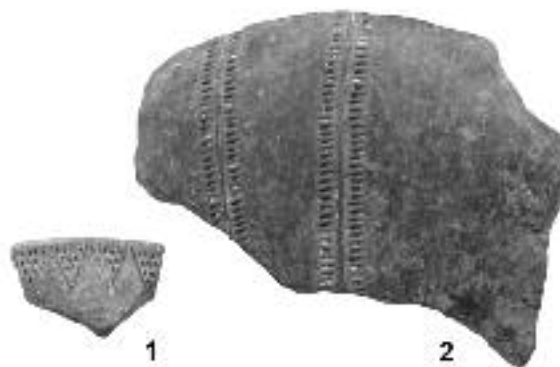
A. Pole ppč. 416/3 západně od obce, mezi státní silnicí E 15 a břehem Staré Ohře, jižně od polohy „U sv. Anny“ (srv. Doksany A), s níž zřejmě souvisí; 160 m n. m. – Půdní typ, podloží: H/Č18 na pravobřežní terase Ohře. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Výzkum 16.-17. 6. 1971, M Litoměřice (M. Zápotocký), průzkopy pro závlahové potrubí, testovány profily 5 pravěkých objektů a sběr.

Jámový objekt 4, dm, ca 2 m, z profilu:

Nálevkovitý pohár mísovitý: 1 zl. o-vd, o12, p2, o-dm. 150 mm, *tab. 1:14*. – Pohár?: 1 zl. o-h, okraj vně široce lištovitě zesílený, p2, *tab. 1:15*.

Hrnc zásobní s okrajovou lištou: 1 zl. o101, p2, *tab. 1:16*. Štípaná industrie. *Čepel* srpovitá, retušovaná, žlutavě šedý kvarcit, d. 72 mm, *tab. 1:17*.

Mazanice: 1 sáček (těž 6 větších zlomků z pláště pece?). ULOŽ: M Litoměřice př. č. 181/71. – LIT: *Zápotocký 1975a, 50; týž 1975b, 221*.



Obr. 44. Orasice A (LN). 1, 2 jáma 1

38. OBŘICE, okr. Litoměřice

A. Obřický vrch (jde patrně o vrch Vršetín nad obcí; úpatí, svah či vrchol?), 470 m n. m. – Hrob kostrový; dat.: KNP III. – OKOL: Dle inv. záznamu „nalezen v hrobě se skrčenou kostrou“:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-1: ostří odložené, tyl úderově obitý, hexagonální profil (b1), hornina zelenavě šedá, p21, vývrt 23–26 mm, zach. d. 135 mm, *tab. 29:6*.

ULOŽ: M Litoměřice č. T 33. – LIT: *Blažek – Kotyza 1995, 23 (že bez údajů); Zápotocký 1992, 305, Taf. 71:8*.

39. ORASICE, okr. Louny

A. Pole severně od kostela; 182 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk37. – Sídliště rovinné; dat.: KNP III 1. – OKOL: Průkop pro přípojku elektr. vedení, výzkum 7. 4. 1999 (ÚAPPSZČ, P. Čech, jemuž děkuji za svolení k publikaci). Průkopem porušeny dva objekty typu zásobních jam:

Jáma 1 – silo.

Levá strana profilu:

Koflík?: 1 zl. o-h, o1, p21, o-dm. 70 mm, *tab. 15:4*.

Zásobní hrnce: část (2 zl.) o-pl, o10, p2 puchýřkovitě popraskaný, o-dm. 400 mm, *tab. 15:13*. Části (4 zl.) o-pl, o101 zdvojené prstování, p25, o-dm. 220 mm, *tab. 15:9*. 1 zl. o-pl, o102, p2m, *tab. 15:10*. 1 zl. o-pl, o101 s pupkem, p25, o-dm 180 mm, *tab. 15:12*.

Tvar? Okraje: 1 zl. o-h, o35. – Profilované: 1 zl. vd. – Dna: 1 zl. d4. – Atyp.: 3 zl. t.

Kamenná industrie. *Drtidlo* – spodní část (ležák) úzce oválného půdorysu (z 5 ks, jedno čelo chybí), horní plocha podélně konkávně zbroušená, bočnice a spodek jen zhruba zbroušené, profil plankonvexní; hornina bělošedá/šedá, hrubozrnná, š. 165, v. 80, max. d. 290, pův. ca 330 mm.

Mazanice: zlomky, zčásti jednostranně ploché, bělavě šedé (ca 4 kg).

Výplň od dna výkopu do dna jámy:

Nálevkovité poháry: 1 zl. o-h, o12, hrdlo lehce rozevřené, ORN okraj oboustranně přesekávaný krátkými rýžkami či vpichy, pod okrajem pás rytých trojúhelníků vyplněných vpichy se zbytky bílé inkrustace, p1, o-dm. 100 mm, *tab. 15:18*; 1 zl. o-h, o12, p1, o-dm. 180 mm, *tab. 15:1*; dto, p21, *tab. 15:2*; 1 zl. h-sp, na podhrdlí ploše kuželovitý pupek, p25, *tab. 15:7*.

Nálevkovitý hrnc: části (11 zl.) o-h, o2, vysoké, lehce prohnuté hrdlo ostře nasazené na nízké tělo s výraznou horní výdutí, p2, o-dm. 440, zach. v. 245, *tab. 16:4*.

Koflík?: 1 zl. o-h, hrdlo slabě kónické, o35, p1, o-dm. 70 mm, *tab. 15:3*.

Koflík/džbán?: 2 zl. pl-sp, ORN svíslé rýhy oboustranně obrvené krátkými horiz. rýžkami se zbytky bílé inkrustace (nesouměrné rozdělení obrvených linií svědčí spíše pro tvar s uchem než pro pohár), p1, vd-dm. 170 mm, *tab. 15:19*.

Amfora čtyřruchá: části (18 zl.) o-d, o1, hrdlo přímé, válcovité, zach. části dvou krátkých páskových uch š. 37 mm, d4, p21, o-dm. 180 mm, v. 450 mm, *tab. 16:3*.

Amfora?: 2 části (8 zl.) o-pl, o3, hrdlo válcovité, p21, o-dm. 190 mm, *tab. 16:2*.

Mísa kalotovitá: části (6 zl.) o-sp, o72, hladká horiz. lišta přerušena pupkem tvaru slepého ouška, p2, o-dm. 360 mm, zach. v. 135, *tab. 16:1*.

Zásobní hrnec: 1 zl. o-h, o101, p25, *tab. 15:11*.

Zásobní amfora/osudí?: část (6 zl.) o-pl, o72, hrdlo vysoké, lehce kónické, měkce nasazeno, na spodku hrdla zachov. horní část páskového ucha š. 35 mm, p2-25, o-dm. 380 mm, zach. v. 210 mm, *tab. 16:5*.

Osudí?: 1 zl. o-h, hrdlo válcovité, lehce prohnuté, p1, o-dm. 300 mm, *tab. 15:8*.

Tvar? Okraje: 3 zl. o-h, o1; Dna: 4 zl. d1; 1 zl. d4. – Profilované: 2 části (3 zl.) z výrazných oblých výdutí, p21, vd-dm. 140 a 180 mm, tab. 15:5, 6. – Atyp.: ca 120 zl. t.

Kamenná industrie. Štípaná industrie – odpad: *odštěpek* valounu hnědavě šedého baltského silexu, 36 × 20 × 17 mm. *Drtidlo* kvádřovité: 1 zl. (čelo s částí těla), čelo ploše oválné, na profilu sešikmené, horní plocha lehce konvexně zbroušená, bočnice zhruba obité, spodní plocha neopracovaná, hornina šedočerná a šedě/bíle zrnitá, hrubozrná; š. 185, v. 105, zach. d. 195 mm.

Mazanice: zlomky zčásti amorfní, zčásti jednostranně ploché či konkávně prohnuté (dle 2 zl. lze soudit na výmaz válcovitého prostoru o průměru ca 300–400 mm), bělavě až žlutavě šedé (ca 5 kg).

Jáma 2 – silo.

Pravá strana profilu, horní vrstva 0–40 cm:

Pravěk atyp.: 7 zl. t. – Raný středověk: 1 zl. h-vd, silně slídnatý mat.; mladší středověk: 3 zl. t. ORN červeně mallowané pásy; 5 zl. t. atyp.; vše světlá hrncina.

Dno + 20 cm:

Nálevkovité poháry: část (2 zl.) o-h, o12?, p21, *tab. 15:15*. – 1 zl. o-h, o12, p2, o-dm. 200 mm, *tab. 15:14*.

Džbán/amfora: část (2 zl.) o-pl, válcovité hrdlo odděleno žlábk. rýhou, p21, o-dm. 70, *tab. 15:16*.

Zásobní hrnec: 3 zl. o-t, o101, p2, 25, *tab. 15:17*.

Tvar? 1 zl. o7; 1 zl. h, kořen páskového ucha š. 20; 1 zl. vd. – Dna d1: 5 zl. sp-d; d2: 2 zl.; d4: 2 zl. t-d. silnostěnné.

– Atyp: 45 zl. t., p2, 21, 25.

Mazanice (bělošedá, drobná): 8 zl. větších, zčásti s jednou stranou plochou, max. dm. 100 × 55 mm

Uhlíky: 5 větších zlomků.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most č. B 3568. – LIT: Čech 2010, 253. NZ čj. 774/2000 v ÚAPPSZČ Most (P. Čech).

40. PERUC, okr. Louny

X. Bez lokality (330 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat.: KNP II. – OKOL: Bez údajů:

Sekeromlat plochý typu F IA-x: týlní polovina, na obou plochách po dvou paralelních žlábkách, hexagonální profil (b6), hornina šedá, p1, vývrt ca 22 mm, zach. d. 68 mm, *tab. 28:5*.

ULOŽ: M Louny č. 348. – LIT: Buchvaldek 1964, 7, tab. 3:10; Zápotocký 1992, 235, Taf. 10:7.

41. PÍŠŤANY, okr. Litoměřice

X. Bez lokality (145 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat.: KNP III. – OKOL: „Nalezeno u Píšťan stavitelem Berge-rem, darováno společně se dvěma bronzovými náramky 10. 7. 1932“:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-2: plochy slabě konkávní, hexagonální profil, na bočnicích zčásti patrná žebra (profil b2), hornina hnědozelenavá, p21, vývrt 23–25 mm, d. 168 mm, *tab. 29:10*.

ULOŽ: M Litoměřice č. E. Nr. 105. – LIT: Zápotocký 1992, 305, Taf. 71:9.

42. POČEDĚLICE, okr. Louny

A. Pískovny severně od obce, při okraji šterkopískové terasy obtékané od Z a J meandrující Ohří; 175 m n. m. – Půdní typ, podloží: H18/Čk37. – Sídliště rovinné; sídlištní pohřby; dat.: KNP III.

1. Pískovna na ppč. 633, pod polohou Chanov. – OKOL: Výzkum 6. 1959, M Louny (J. Šimůnek).

Sídlištní jáma se dvěma kostrovými pohřby, kruhovitá, dm. 130 cm, hl. 35 cm od úrovně skrývky; *tab. 14:5*.

V horní vrstvě, porušené skrývkou, kromě mazanice částečně zachované kosterné pozůstatky uložené ve skrčené poloze, na pravém boku, JZ (hlava)–SV; antropol. určení ukázalo, že kosti patří dvěma mladším jedincům (adultus), z nich jeden, robustnější, byl patrně muž, druhý, gracilnější, neurč. pohlaví. Před obličejem jedné (?) z pohřbených osob umístěny dnem vzhůru dvě nádoby, původně celé. Výplň jámy: v horní a částečně i ve 2. vrstvě (světlá žlutka) mazanice s otisky prutů a oba pohřby, 3. vrstva černá, popelovitá, nad dnem šedá, jílovitá.

Amfora čtyřruchá: kónické hrdlo, ucha na nasazení hrdla, tělo oble dvojkónické; v. 165 mm, *tab. 14:6*.

Hrnec zásobní: zachována horní část, o101, o-dm. 233 mm, *tab. 14:7*.

ULOŽ: M Louny. – LIT: Pleinerovalá – Šimůnek 1965.

2. Pískovna severně od obce, při levé straně silnice do Orasic. – OKOL: Výzkum 22. 2. 1981, M Louny (B. Štauber).

Sídlištní jáma kruhového půdorysu, mělká s plochým dnem, porušená těžbou. Z výplně střepy KNP, KoI, KO, MA (nezpracováno).

ULOŽ: M Louny př. č. 2/81. – LIT: Štauber 1999, 133; Kniha přírůstků OM Louny, s. 101.

43. PODSEDICE, okr. Litoměřice

X. Bez lokality (282 m n. m.). – Hrob kostrový; dat.: KNP III. – OKOL: Podle inv. záznamu „nalezen v hrobě se skrčenou kostrou“:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-1: na bočnicích žebro (profil c1), hornina zelenavě šedá s hnědými žilkami, vývrt 24–24 mm (stopy vrtání dutým vrtákem), d. 155 mm, *tab. 29:5*.

ULOŽ: M Litoměřice č. T 43. – LIT: Zápotocký 1992, 305, Taf. 71:11.

Ojedinelý nález; dat.: KNP III.

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-1: polotovar: na ostří a týlu poškozený, profil a1, vývrt započatý dutým vrtákem dm. 24 mm, hornina šedo-zelenavá, p21, d. 110

mm, *tab.* 29:4.

ULOŽ: M Litoměřice č. T 18 (nové č. 27). – LIT: *Zápotocký* 1992, 305, *Taf.* 72:2.

44. POKRATICE, okr. Litoměřice

A. Pole severně od obce, „při horní cestě z Pokratic do Lbína, na rozcestí ke mlýnu do Skalice“; ca 250 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: MK/KNP I. – OKOL: Objekt porušený výkopem pro vodovodní potrubí od Skalice do obce; sběr 19. 10. 1959, M Litoměřice (J. Fiala).

Jámový objekt hl. ca 120 cm.

Poháry?: 1 zl. o-h, p21, o-dm. 200 mm; 1 zl. o-pl, o2, p21, *tab.* 5:22.

Džbány. S užším slabě rozevřeným hrdlem měkce nasazeným na kulovité (?) tělo: část (2 zl.) o-pl, o2, z válečkovitého ucha jen kořeny, p21, o-dm. 60 mm, *tab.* 5:23. – Ucho ploše válečkovité, p21, d. 63 mm, *tab.* 5:24.

Amfora s provrtanými pupkovitými uchy na těle: 1 zl. s kořenem ucha, p2, *tab.* 5:29.

Mísy. Dvojkónická se šikmo rozevřeným okrajem a oblou výdutí: 1 zl. o-t, o21, *tab.* 5:25. – Se svislým okrajem, polokulovitá: 1 zl. o-t, o2, o-dm. 280 mm, *tab.* 5:26.

Hrnce zásobní s okrajovou lištou. S rozevřeným okrajem jen nevýrazně lištovitě zesíleným, s řádkem nehtových vrypů: 1 zl. o-t, o101, p21, o-dm. 260 mm, *tab.* 5:30. – 2 zl. o-h, o101, okrajová lišta důlkovaná, p21. 3 zl. o-h z růz. nádob, o101, p2, *tab.* 5:31.

Tvar?: 1 zl. t, ORN hladká horizontální lišta, p21, *tab.* 5:28. – Dna: typ d1: 3 zl. sp-d, *tab.* 5:32; typ d2: 1 zl. sp-d. – Atypické.: 1 zl. vd, p2, *tab.* 5:27; 4 zl. t.

ULOŽ: M.Litoměřice dep. č. Pokratice B2. – LIT: *Zápotocký* 1975b, 224.

45. POPLZE, okr. Litoměřice

A. Návrší „Viničky“ JV od obce, ppč. 753–4, 578–9, 581; 195 m n. m., převýšení ca. 20 m. Široká plochá ostrožna vyběhající z náhorní pláně pravobřežní vysoké terasy Ohře k západu, š. ca. 200 m, d. ca. 350 m, celk. plocha ca. 7,5 ha, plocha vlastního návrší (po linii příkopu z mladší d. bronzové) ca. 3 ha; na JZ straně porušena býv. Turanovou pískovnou. – Půdní typ, podloží: Čk34 na pravobřežní terase Ohře V-1. – Sídliště výšinné (polykulturní lokalita, pohřebiště ŠK, PROTO-ÚK); dat.: KNP II 3, III? 1. Výzkum na trase líbochovického vodovodu. M Litoměřice 10. 1962 (M. Zápotocký).

Jáma (objekt 2) nepravidelně oválného půdorysu 170 × 110 cm, nerovné vanovité dno, hl. 20 cm (v. ornice 50 cm). Výplň: tmavě hnědočerná hlína.

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o-t, o2, plynulý profil, p2, *tab.* 5:17.

Džbány. S válcovitým hrdlem: 1 zl. o-h, ucho široce páskové š. 33 mm, ORN přesekávaný okraj nad uchem, p21, *tab.* 5:19. – Typ? 1 zl. páskového ucha š. 31 mm, p21.

Tvar? 1 zl. h-pl, p21; 3 zl. h, přímé, z pohárů?, p2; 38 zl. t, p2,21.

Přeslen plochý: polovina, dm. 37 mm, *tab.* 5:20.

Keramika knovízské k.: 1 zl. o. misky, *tab.* 5:18.

Štípaná industrie. *Čepelka* bilaterálně retušovaná, hnědavě šedý pazourek, d. 38 mm, *obr.* 5:21.

Mazanice: 5 valounů.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Poplze B. – LIT: *Zápotocký* 1975a, 52; *týž* 1988, *obr.* 1 (mapa), 11:1–8, 12:2; *týž* 2000, 179; *Smrž* 1991, 79.

2. Sběr v pískovně či na poli nad pískovnou; do muzea darován v r. 1986; dat.: KNP II 3.

Sekeromlat s čepcovitým týlem typu K IA-3: zlomek vějířovitého ostří, hexagonální profil s žebrem na bočnicích (profil c1), hornina hnědošedá, p1, zach. d. 45 mm, *tab.* 28:9.

ULOŽ: M Litoměřice př. č. 45/87. – LIT: *Salač* 1989b.

46. PROSETICE, okr. Teplice

X. Bez lokality; (195 m. n. m.). – Ojedinelý nález; dat.: KNP. – OKOL: Bez údajů.

Láhev s límcem (?): tělo s oble lomenou výdutí, s náběhem na úzké hrdlo, p2, zach. v. 89 mm, *tab.* 20:9.

ULOŽ: M Teplice č. 55/41.

47. PROSMYKY, okr. Litoměřice

A. Stavba vodárny na Z okraji obce, mezi Labem a silnicí do Lovosic; kanalizační rýha na ppč. 725 (mapa *Hrala* 1978, *obr.* 1); 148 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č 34 na levobřežní terase Labe VIIIc.– Hrob kostrový; dat.: KNP II. – OKOL: Výzkum na polykulturní lokalitě 5.–8. 1955, M Teplice (J. Hrala).

Kostrový hrob přeřatý rýhou pro potrubí, hl. dna 105 cm (z toho 40 cm podložní spráše). Kostra ve skrčené poloze na pravém boku, JZ (hlava)–SV, tj. tváří k JV; zachovala se z ní jen lebka, část hrudi a kosti rukou seřazených před hlavou s částmi zápěstí, v protilehlém profilu průkopu jen několik kůstek z nohou. Podle antropol. určení J. Chochola (1964, 124, jako „autochtonní eneolit“) kostra náležela dospělému muži s některými primigenními znaky, vykazující značné shody s cromagnonským typem v širším smyslu. U lebky stála mísa:

Mísa: okraj zatažený, výduť oble lomená se dvěma svísele vrtanými pupkovitými uchy blíže sebe, p21, v. 107 mm, *tab.* 5:35.

ULOŽ: M Teplice př. č. 24/65. – LIT: *Hrala* 1978, 50, *tab.* I:7; *Budinský* 1985, 66 (jako k. jordanovská).

B. Průmyslová zóna mezi Lovosicemi a Prosmuky, na rovinné ploše labské terasy VIIIc, jižně od předchozí lokality (ca 250–600 m na J od Labe, mapa *Půlpán – Reszczyńska* 2006, *obr.* 1); ZM10 02-43-07, 318:226; 147 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č 34. – Sídliště rovinné (polykulturní lokalita); dat.: KNP. – OKOL: Stavba přivaděče k průmyslové zóně v Prosmykách a k budoucímu mostu přes Labe u Mlékojed, úsek km 0–1,6, včetně kruhové křižovatky. Výzkum v r. 2006, ÚAPPSZČ Most (J. Blažek, V. Sušická).

Skupina sídlištních objektů KNP v prostoru kruhové křižovatky, další na návrší pod novou kruhovou křižovatkou (soujámí/hliník, sídlištní jáma, pravoúhlý objekt). Nezpracováno.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most. – LIT: *Blažek – Sušická* 2011.

48. RAČINĚVES, okr. Litoměřice

A. Pískovna východně od obce, na návrší nad potokem Radejčinská strouha; ZM10 12-21-04; koor.: 366:242 (mapa *Koutecký* 2008, *obr.* 1); 225 m n. m. – Půdní typ, podloží: H18. – Příkopovitě ohrazení/mohyla; dat.: MK/KNP I/KNP II 1. – OKOL: Výzkum ÚAPPSZČ Most na polykulturní lokalitě v r. 1998 (D. Koutecký); z eneolitu zde též hroby ŠK.

Objekt 1/98 úzce obdélníkového půdorysu vymezený obvodovým žlabem š. 55–60 a hl. 40–45 cm, zkoumaným

10 průkopy; delší strany objektu jsou přímé, úzká, západní strana je nížce obloukovitá, východní část zničena silnicí; bez nálezů; orientace ZSZ-VJV, dochovaná d. 36,4 m, š. 7 m; obr. 29:1.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most, č. nal. 12-21/044. – LIT: *Koutecký 2008*, 397, obr. 10; *týž 2010*.

49. RADOVESICE, okr. Teplice

A. „Pod Chlolkem“ a výsypka velkolomu Maxim Gorkij východně od zaniklé obce; svahy po obou stranách Lukavského potoka (= lokality č. I a XVI B – Z část); (310 m n. m.). – Půdní typ, podloží: M37? – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Výzkumy v l. 1972–75 a 1983, M Teplice (P. Budinský, J. Waldhauser).

Na obou polohách registrovány též objekty předběžně datované do KNP; nezpracováno.

ULOŽ: M Teplice. – LIT: *Budinský a kol. 1994*, 89; *Zápotocký – Muška 1999*, 23.

B. „Za Homolí“, návrší jižně od zaniklé obce (= lokalita č. XII); (310 m n. m.). – Půdní typ, podloží: M37? – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Sběr.

Keramika předběžně datovaná do KNP; nezpracováno. ULOŽ: M Teplice. – LIT: *Waldhauser – Holodňák – Salač 1986*, 113, obr. 1:1 (mapka poloh); *Zápotocký – Muška 1999*, 23.

50. ROUDNICE nad Labem, okr. Litoměřice

A. „Na Štefance“, Kohlíkova cihelna na ppč. 1878–9 (V od Starého města, k Bezděkovu), ca 180 m n. m. – Půdní typ, podloží: M 34/Q 89? – Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP. – OKOL: V r. 1942 odtud A. Píffl dokumentoval (s pozn., že svahy hlinišť „spadají mírným spádem k S do Tylovy ul.“ a že první nálezy odtud pocházejí nejspíše z r. 1912) z pozůstalosti † ing. J. Kohlíka:

Hrnek pohárovitý, okrajová lišta naspoju prstovaná, tab. 5:33.

ULOŽ: Dědici ing. Kohlíka. – LIT: A. Píffl, zpráva č. 2481/42 v archivu ARÚ; *Trefný 2005*, 9.

X. Bez lokality.

1. Ojedinelý nález; dat.: KNP. – OKOL: Bez údajů:

Nálevkovitý pohár mísovitý: část (2 zl. o–d), o1, hrdlo ostře nasazené, d1 lehce zatažené, p1, v. 106 mm, *tab. 5:34*.

ULOŽ: M Litoměřice č. R 34 (138).

2. Roudnice n. Labem-okolí. – Ojedinelý nález; dat.: KNP III. – OKOL: Bez údajů:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R II-2: profil a1, hornina světle hnědá až šedá, p1, vývrt 18–20 mm, d. 128, *tab. 30:7*.

ULOŽ: M Týn n. Vlt. č. 2043. – LIT: *Zápotocký 1992*, 306, Taf. 79:10; *Trefný 2005*, 10, obr. 12.

51. ROUDNÍČEK, okr. Litoměřice

A. „V cihelnách“ (dle mapy 1:75 000 se cihelna nacházela na JZ od obce, při S straně silnice do Brníkova; ca 170 m n. m.). – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP II 3. – OKOL: V M Budyně karton s datem 4. 1937, bez údajů. Patrně z jednoho či více objektů z profilu cihelny:

Amfory s uchy na výduti: 3 zl. vd-sp, ucha slabě prožlábnutá š. 22 mm, p2. – 2 zl. vd-sp, zachována 2 masivní pásková ucha š. 40 mm, p21, *tab. 18:11*.

Mísovitá nádoba: 1 zl. h-pl se svisle provrtaným pupkovitým uchem, p1, *tab. 18:12*.

Osudí: 3 zl. h-pl, hrdlo válcovité či kónické, na nasazení hrdla pravouhle lomená ouška š. 16 mm, p2, *tab. 18:10*. Spolu se střepy jsou na kartonu ještě 4 přesleny (1 celý, 3 zlomky), 2 jádra a odštěpek ze žlutavě šedého kvarcitu. ULOŽ: M Budyně n. O., karton č. 662–678.

52. SLAVĚTÍN, okr. Louny

X. Bez lokality (230 m n. m.). – Sídliště rovinné (?); dat.: KNP. – OKOL: Stará sbírka NM.

Zlomky keramiky sídlištního rázu.

ULOŽ: NM Praha. – LIT: *Vokolek 2004*, 93 jako KNP určuje zlomky obr. 161:16; 162:1,7,8.

53. SPOMYŠL, okr. Mělník

X. Bez lokality (178 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat.: KNP III. – OKOL: Daroval K. Štolc:

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R I-2, profil c2, vývrt 22–25 mm, d. 150 mm.

ULOŽ: NM Praha č. 37306. – LIT: *Sklenář 1982*, 364; *Zápotocký 1992*, 306, Taf. 72:12.

54. STADICE, okr. Ústí nad Labem

A. JZ od obce, mírný svah Z od Radejčinského potoka a ca 500 m J od řeky Bíliny; 165–170 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Skryvka pro dálnici D 8, výzkum v l. 1973–75, 1977, 1987, ÚAPPSZČ – M Ústí n. L. (D. Koutecký, M. Cvrková).

Polykulturní lokalita, nejstarší nálezy z období KNP (bez bližších údajů, nezpracováno).

LIT: *Koutecký – Cvrková 2010*, 79, obr. 1 (mapa).

X. Bez lokality (160 m n. m.). – Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP. – OKOL: Bez údajů:

Nálevkovitý pohárek, o–dm. 70 mm, v. 78 mm, *tab. 20:10*.

ULOŽ: Prehistorický ústav UK Praha.

55. STRAŠKOV, okr. Litoměřice

A. „Pod Vínkem“, trasa dálnice D8. Protáhlé návrší SZ–JV směru, ca 600 m na SV od obce; 222–232 m n. m. (mapa obr. 27). – Půdní typ, podloží: H18?. – Hrob kostrový; dat.: KNP II. – OKOL: Výzkum 1999–2000, ÚAPPSZČ Most (M. Dobeš).

Kostrový hrob (objekt č. 26) starší KNP; podle informace M. Dobeše byl hrob, podle terénní situace pův. patrně krytý mohylou, vybaven čtyřuchou amforou balberského typu. – Není vyloučeno, že KNP příslušely také objekty č. 3, 7 a 20; nezpracováno.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most. – LIT: *Trefný – Dobeš 2008*, 208; ku geofyzikálnímu a leteckému průzkumu lokality se stopami mohylového pohřebiště: *Křivánek 2002*, 144; *Gojda 2004*.

B. Pole při V okraji obce, ZM 10 12-21-05, koor. 025:110; 224 m n. m. – Půdní typ, podloží: H18. – Sídliště rovinné?; dat.: KNP? – OKOL: Povrchový průzkum lokality objevené leteckým průzkumem v r. 1992; podle vegetačních příznaků desítky bodových objektů a čtyřúhelníkový objekt ca 15 × 10 m. Sběr.

Tvar?: 1 zl. keramiky KNP?

ULOŽ: ARÚ Praha. – LIT: *Gojda 1997*; *týž 2004*, 100, Fig. 3.6.

56. SULEJOVICE, okr. Litoměřice

A. Intravilán obce; 165 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP III.

1. Komenského ul. – OKOL: Výzkum 23. – 25. 3. 1960, M Litoměřice (M. Zápotocký).

Průkop pro vodovod vedený po celé délce Komenského ulice. Zjištěny a testovány profily 5 jámových objektů; ojedinělé jámy KNP registrovali v sousedství už v 50. letech M. Buchvaldek a V. Moucha (uložení?). Podložím zde je spraš, překrytá dlažbou ulice:

Jáma 1 (před čp. 113): kotlovitá, š. 135, hl. 140 cm. – Jáma 2 (6 m od vjezdu do dvora domu čp. 163): š. 2,5 m, hl. nezjištěna. – Jáma 3 (před čp. 163): š. 1,5 m, hl. 60 cm. – Jáma 4 (mezi čp. 90 a 98), š. 2,5–3,5 m, hl. nezjištěna. – Jáma 5 (před čp. 90): kónická, š. 130 (ústí)–205 (dno), hl. 100 cm, dno kryto souvrstvím hnědočerné, kompaktní hlíny překryté tmavě šedou, silně popelovitou.

Keramika z jam 1–5 náleží výhradně KNP; při konservaci v muzeu došlo omylem ke smíchání nálezů z jednotlivých jam a k částečné skartaci atypických zlomků:

Nálevkovité poháry. Se široce rozevřeným, ostře odsazeným hrdlem: 1 zl. o-sp, o2, o-dm. 160 mm, p1, tab. 17:1. – Měkce profilovaný, mísovitý: 1 část (6 zl.) o-sp, o1, p21, o-dm. 190 mm, tab. 17:3. – Typ?: 1 zl. o-h, o3, p21, o-dm. 240 mm, tab. 17:2; 1 zl. o-h, kónické hrdlo, o2, p21, o-dm. ca 160 mm, tab. 17:5; 1 zl. vd-sp, ORN část U-lišty, p21, tab. 17:7; 2 zl. h-vd, na výdutí pupek, p2, tab. 17:8.

Nálevkovitý hrnec: 1 zl. o-pl, o3, p21, o-dm. 340 mm, tab. 17:4.

Koflík s oblým dnem: část (3 zl.) o-d, o1, páskové ucho š. 31 mm, p2, v. 64 mm, tab. 17:10. – S nízkým téměř kónickým hrdlem a nevýraznou výdutí: část (6 zl.) o-sp, o1, páskové ucho š. 30 mm, p21, o-dm. 190 mm, tab. 17:11. – S výraznou výdutí: část (4 zl.) h-sp, na plecích po obou stranách ucha 2 kónické pupky, p21, tab. 17:12. – Koflíky (?) neurč. typu: 1 zl. o-h, kónické hrdlo s horní částí páskového ucha š. 32 mm, o-dm ca 90 mm, tab. 17:9. – 1 zl. h-vd, p1, tab. 17:6.

Amfory. S uchy na výdutí: 1 zl. vd, kořeny krátkého páskového ucha, p2, tab. 17:13. – Typ?: 1 zl. h-vd, ORN 2 ploché pupky jamkovitě promáčklé, p21; 1 zl. vd, kořen páskového ucha, p2, tab. 17:18.

Mísy. S nálevkovitým okrajem?: 1 zl. h-sp, na úzké výrazné výdutí 2 kónické pupky, p21, tab. 17:14. – Se zataženým okrajem: 1 zl. o-vd, p21, o-dm. ca 260 mm, tab. 17:15.

Osudí s kónickým ústím: 1 zl. o-vd, o7x, p2, tab. 17:16; 1 zl. o-h, o7, p21, o-dm. ca 340 mm, tab. 17:17.

Hrnce zásobní. S hladkou okrajovou lištou a kónickou hor. částí těla: 1 zl. o-t, o9, p2, o-dm. 280 mm, tab. 17:21; 2 zl. o-h, o10, pod lištou pupek, p2, o-dm. 240 mm, tab. 17:20. – S důlkovanou okrajovou lištou a svislým prohnutým hrdlem: 1 zl. o-h, o101, p2, tab. 17:19; 2 zl. o., p2–3.

Tvar?: 23 zl. o, o1, 3; 1 zl. h-pl, p1; 1 dno, d1, d-dm. 110 mm; 1 zl. sp-d, d1; 23 zl. t.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Sulejovice B1, 9. – LIT: *Zápotocký 1975a*, 55; *týž 1975b*, 231.

2. Střední ul. (dnes ul. Havlíčkova). – OKOL: Výzkum F. Fišer (M Lovosice) před r. 1960.

Sídlištní jáma (část, bez dalších údajů):

Amfora (?) s přesekávanou lištou na plecích: 1 zl. pl, p2, tab. 18:3.

Mísa s nálevkovitým hrdlem: část (2 zl.) o-sp, o5, p2, o-dm. 280 mm, tab. 18:1.

Hrnec zásobní. S úzkou hladkou okrajovou lištou: 1 zl. o-t, o9, p2, tab. 18:2.

Tvar?: 2 zl. sp-d, d1. – 2 zl. páskových uch. – 19 zl. t.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Sulejovice B8 (st. č. 323–349).

B. Chmelnice SV od cukrovaru, „přes trať proti cukrovaru“, v úhlu mezi železniční trať a silnicí do Vchynic; ca 162 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Sběr před r. 1960, předaný do býv. M Lovosice.

Nálevkovitý pohár: 1 zl. h-sp, p21, tab. 18:6.

Nálevkovitý hrnec s nízkým nálevkovitým hrdlem: 1 zl. o-h, o2, p2, o-dm. 340 mm, tab. 18:4.

Amfora dvoj- či čtyřuchá, s uchy na nasazení hrdla: 1 zl. h-vd, krátké páskové ucho š. 22 mm, p21, tab. 18:5.

Hrnec zásobní s hladkou okrajovou lištou: 1 zl. o-t, o10, p21, tab. 18:7.

Tvar?: 1 zl. o, o1. – 5 zl. sp-d, d1, 2. – 11 zl. t.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Sulejovice B9. – LIT: *Zápotocký 1975a*, 55; *týž 1975b*, 231.

C. Závod Fruta na V okraji katastru; 159–160 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP III.

1. Stavba nové kotelny u V okraje býv. závodu Fruta, ca 100–150 m S od levého ramene potoka Modly. Výzkum 8.–9. 1957, Prehist. ústav UK Praha (M. Buchvaldek), raně středověké pohřebiště. V sondě D na JV od kotelny odkryt 1 objekt KNP:

Objekt 12 – jáma „velmi pravidelného tvaru (profil: obrácená nálevka)“, z obsahu „větší množství střepů (patrně mladší KNP), kamenná industrie (zlomek sekeromlatu), kostěné nástroje“.

Sekeromlat s obloukovitým týlem typu R II–1: týlní polovina, profil a1, hornina černá, p1, lom zčásti zahluzený, vývrt 22 mm (vrtán dutým vrtákem), zach. d. 72 mm, tab. 18:9, 30:2.

ULOŽ: Prehist. ústav UK Praha. – LIT: *Buchvaldek 1964*, 9, tab. 5:16; *týž*, zpráva čj. 4191/57 v archivu ARÚ; *týž 1999*, 82, obr. 1 (katastrální mapa); *Zápotocký 1992*, 306, Taf. 79:2.

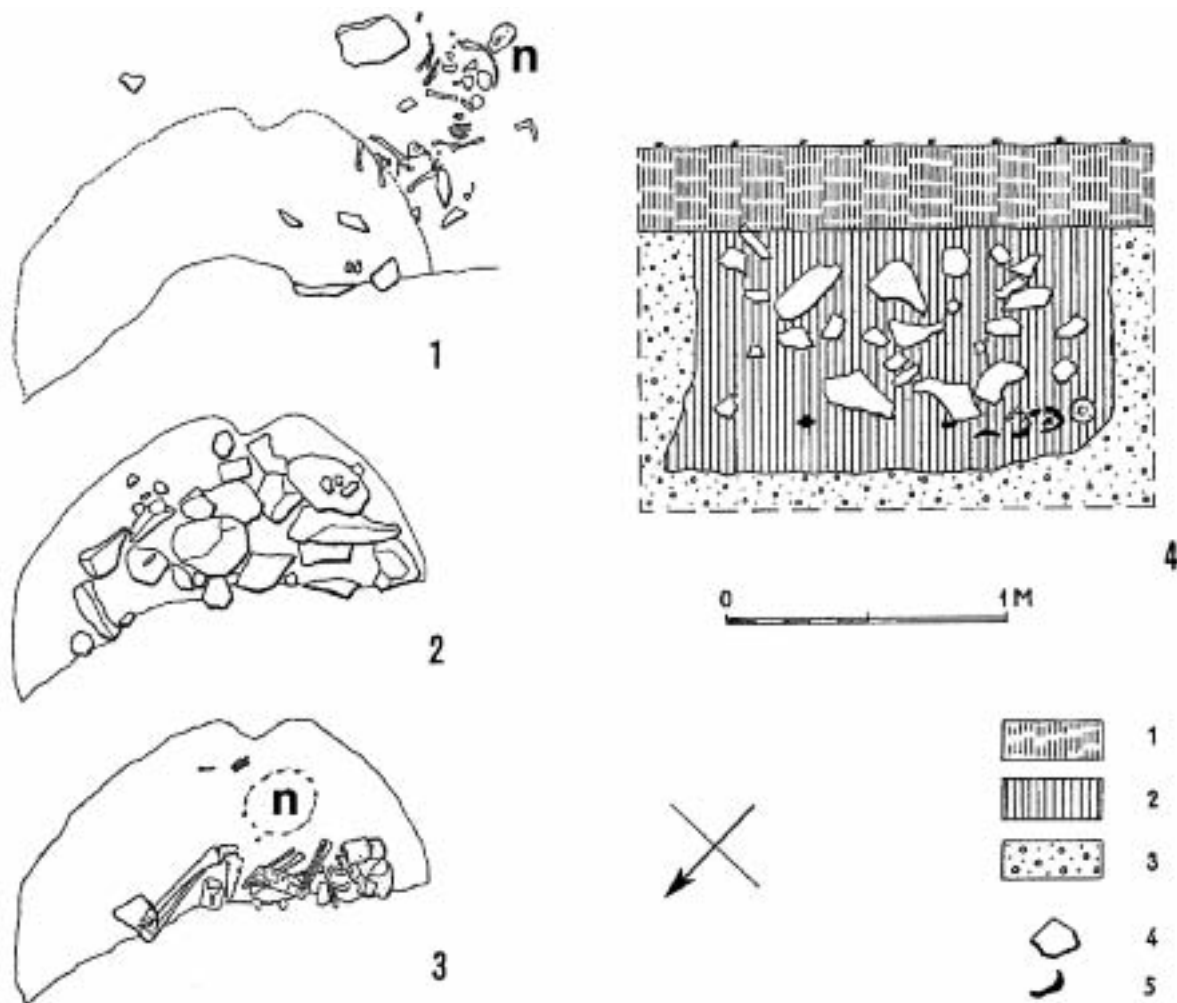
2. Ze závodu Fruta; nález z r. 1960, bez údajů, zřejmě ze sídl. objektu:

Amfora čtyřuchá: horní část (o-vd, doplněno), hrdlo válcovité, ucha na výdutí, p21, zach. v. ca 50 cm, tab. 18:8.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Sulejovice B8.

57. SVĚTEC, okr. Teplice

A. Kamenolom Berndt na ppč. 448 severně od obce; 220 m n. m., převýšení ca 25 m. Původně měla tato poloha, ležící v úhlu silnic z Hostomic do Světce a do Úpoře, ráz vysoké terasy nad V břehem Bíliny. – Půdní typ, podloží: M34 na tercierní terase Bíliny, kryjící čedičovou skálu. – Sídliště výšinné, sídlištní pohřby; dat.: KNP II 2. Z eneo-litu zde ještě JORD (též skup. Střešovice a pozdní, schusenriedská fáze), KKA, ŘIV?, ŠK/KKA/proto-ÚK? – OKOL: Během těžby na počátku 40. let zde zničeny četné



Obr. 45. Světec A (TP). Jáma 1: horní pohřeb, 2 kamenný zával, 3 spodní pohřeb, 4 profil objektu; podle O. Tschakerta. Značky: 1 ornice, 2 šedá, hlinitá, 3 šterkopisek, 4 kámen, 5 kosti, n – nádoba

sídlíšní jámy. Tehdy zde výzkumem zachycena i cenná neo-eneolitická stratigrafie. Z této i z dalších akcí a sběrů zde poté doloženo též osídlení únětické, halštatské a laténské (O. Tschakert, zpráva č.4274/46 v archivu ARÚ; Pleinerová 1966, 432; Budinský 1978, 151; Waldhauser 1981, 63).

OKOL: Výzkum 16. 7.-10. 8. 1942, Amt f. Vorgeschichte, Teplice (O. Tschakert). – Jáma-silo se dvěma kostrovými pohřby nad sebou:

Jámový objekt (obr. 45) se vyrýsoval na profilu lomu jako prohlubeň o průměru 160 cm, hl. 115 cm, se šedou hlinitou výplní, zapuštěná do šterkopísku; při výzkumu postupováno po vrstvách:

a) Nadloží objektu. Do hl. 25 cm ve vrstvě, označené jako „Kulturschicht“, nalezeny četné střepy a kameny.

Nálezy z kulturní vrstvy nad jámou a z výplně jámy (nerozlišeno): v tomto souboru identifikována keramika z pozdní fáze k. vypíchaná a jordanovské skupiny (včetně střešovické fáze a střepů džbánů schussenriedského typu); tab. 19:5,8-19,21-23, podrobněji srv. Zápotocký 1996, 418, obr. 10. Do staršího eneolitu (KNP?) patrně spadají rozevřené okraje a hrdla tab. 19:6,7, event. 1 zl. mísy s prohnutým hrdlem tab. 19:20. Z mladších eneolitických

kultur jsou zde dooženy KKA, ŘIV?, ŠK/KKA/Proto-ÚK?, tab. 19:24-26.

b) Kostrový pohřeb II – horní (obr. 45:1). Zachycen ve hl. 30 cm, tj. prakticky na povrchu výplně objektu a zčásti už mimo jeho obvod. Kostra dítěte, asi jedno- až dvouletého, ležela na pravém boku, JJV (hlava)-SSZ, tj. pohledem k Z/ZSZ, a zachovaly se z ní jen „zlomky lebky a téměř kompletní postkraniální skelet“ (Hanáková – Stloukal – Muška 1977, 174, omylem jako „hrob č. 1 – spodní“). Za lebku džbánek a spodek nádoby, pod ní větší střep a kámen, na němž spočívaly paže.

Pohár?: zachov. jen spodek těla s nevýraznou výdutí, d1, p2, zach. v. 70 mm, tab. 19:2.

Džbánek s rozevřeným hrdlem a trojčlenným profilem, o1, tělo oble dvojkónické, páskové ucho š. 21 mm, d1, p21, v. 128 mm, tab. 19:1.

c) Kamenný zával (obr. 45:2) vyplňoval jámu od jejího ústí až do úrovně spodního pohřbu o mocnosti 60-70 cm. Jednotlivé vrstvy kamenů snímány postupně, přičemž na severní straně „machte sich eine Fülle von Scherben bemerkbar, deren Abgrenzung zur Grabgrube nicht zu erkennen war, trotzdem sie durchaus den Charakter des Bestandes einer Kulturgrube trugen.“ Celkový počet ka-

menů drobných až středně velkých o průměru 30 až 40 cm činil dle plánů jednotlivých vrstev ca 130 kusů.

d) Kostrový pohřeb I – spodní (*obr. 45:3*) odkryt pod kamenným závalem v hl. 1 m od povrchu, ca 80 cm pod pohřbem II a 10–15 cm nad dnem jámy. Kostra jedince neurč. pohlaví, stáří 16–18 let, uložena silně skrčená na pravém boku, JJZ (hlava)–SSV, tj. pohledem k JV/VJV, záda a pánev zničeny těžbou. Pro antropol. rozbor se dochovala jen „silně poškozená a postmortálně deformovaná lebka a zlomky postkranialního skeletu s dosud volnými epifýzami dlouhých kostí“ (*Hanáková – Stloukal – Muška 1977, 173, zde omylem jako „hrob č. 2 – horní“*). Před lebkou a hrudí rozpadlá amfora a za lebkou vyčníval z profilu jámy zbytek druhé nádoby.

Amfora baalberského typu, čtyřchá: části (20 zl.) o–sp, o2, ucha (zach. dvě) se spodními V–vousy, p21, o–dm. 130, zach.v. 160 mm, *tab. 19:3*.

Džbán (?): část těla s výraznou výduť, d2, p2, zach.v. 95 mm, *tab. 19:4*.

ULOŽ: M Teplice č. 21–98, 149/44. – LIT: *Tschakert – Rühling, Fundbericht Nr. 4273/46* v archivu ARÚ; *Zápotocký 1956, 546, obr. 229:24; Hanáková – Stloukal – Muška 1977, 170, Abb. 2–4; Budinský 1966a; týž 1978, 151; Zápotocký – Muška 1999, 24, obr. 17, 18; Zápotocký 2000, 198.*

B. „Na strání“ („Strane“ či „auf der Strane“) JV od obce, pozemek p. Pusche; (200 m n. m.). – Půdní. typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP II 3. – OKOL: Zpráva A. H. Fassla z 9. 11. 1900 v M Teplice.

Jámový objekt (?) Při orbě odkryto „eine Wohnstätte ... Herr Pächter Diewock grub dieselbe zum Theil aus und nahm von den Funden bloß ein grösseres Stück von Hirschgeweih und einen kleinen Steinmeißel an sich“. Poté „in dem aufgewühlten Loch cirka 2 m. im Dm. ... eine Menge Scherben, Knochen u. Steine ... von diesen sammelte ich 15 Stück Rand- und Henkelstücke, 1 St. Strich, Knochenreste, 1 St. Hirschhorn, beim Diewock erhielt ich das Steinmeißelfragment 3 cm lang u. 3 breit geschenkt.“ Z těchto nálezů se zachovaly:

Nálevkovité mísy se svíse provrtanými či neprovrtanými jazykovitými pupky na plecích: 1 zl. h–vd, p2; 1 zl. h–sp, p2, *tab. 19:27,28*.

Amfora dvoj(?)uchá: 3 zl. o–vd, zachov. 1 páskové ucho š. 33 mm se dvěma široce obloukovitými vousy, o1, p21, o–dm. 180 mm, *tab. 19:29*.

Hrnec zásobní s prstovanou okrajovou lištou: 1 zl. o, p21, o–dm. 220 mm.

ULOŽ: M Teplice č. 21–164, 165/74. – LIT: *Budinský 1978, 152; Zápotocký – Muška 1999, 25, obr. 19:14.*

58. ŠTĚTÍ, okr. Litoměřice

A. Papírna SEPAP; ca 160 m n. m.. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP III.

1. Z pozemku papírny, předáno v r. 1953.

Z jámového objektu (?):

Nálevkovité mísy: Část (4 zl.) o–sp, o4, p21, o–dm. 280, zach. v. 170 mm, *tab. 18:14*; 1 zl. o–pl, o3, p21, o–dm. 400 mm.

Amfora s kónickým hrdlem a dvěma či čtyřmi (?) pravouhly zalomenými uchy na nasazení hrdla: část (2 zl.) o–pl, pod uchy V–vousy příčně přesekávané, p21, o–dm. 150, zach. v. 190 mm, *tab. 18:13*.

Lžice s krátkou masivní rukojetí: 1zl., p2, zach. d. 52 mm, *tab. 16:16*.

Tvar?: 11 WS.

Broušená industrie. *Sekera* s tenkým tělem, ostří symetrické, lehce spuštěné, hornina modravě šedá až černá, p1, d. 89 mm, *tab. 18:15*.

ULOŽ: M Budyně n. O. č. 3510–20.

2. „Stará vrátnice“. Průzkum IX. 1959 (J. Kudrnáč, ARÚ). Eneolitické jámové objekty (KNP?): keramika, kamenná sekerka.

ULOŽ: ARÚ Praha? – LIT: *Kudrnáč, zpráva čj. 5204/59* v archivu ARÚ (zbytky jam); *Justová 1968, 263*.

3. Pozemek u papírny ppč. 236. Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP. Dne 10. 7. 1960 převzata od pí Merčíkové:

Láhev s límcem, dle A. Beneše „nízké tělo s horní výduť a úzkým, válcovitým, při okraji rozevřeným hrdlem, uprostřed členěným vodorovně vytaženým límcem. ... Část hrdla a podstava jsou odraženy. Výška 12 cm.“; *tab. 3:17*.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most př. č. 35/60. – LIT: A. Beneš, zpráva čj. 3977/60 v archivu ARÚ; *Justová 1968, 263; Koucký a kol. 1980, 102*.

59. TĚCHOBUZICE, okr. Litoměřice

X. Bez lokality (230 m n. m.). – Ojedinelý nález; dat.: KNP III. – OKOL: Bez údajů:

Sekeromlat s obloukovitým tělem typu R II-2: týlní polovina, profil a1, hornina zelenavě šedá, p1, vývrt dutým vrtákem dm. ca 18 mm, zach. d. 37 mm, *tab. 30:6*.

ULOŽ: M Litoměřice č. 1803. – LIT: *Zápotocký 1992, 306, Taf. 79:11*.

60. TEPLICE, okr. Teplice

A. Pražská ul. (210 m n. m.). – Hroby kostrové; dat.: KNP II. – OKOL: Hrobové nálezy z ppč. 82/2, 82/7, předávané v l. 1903–5 do M Teplice, patrně z jednoho pohřebiště.

1. Pozemek ppč. 82/7, „nächst der Strasse auf dem Bauplatz des Herrn F. Wodniansky“. – OKOL: Dar F. Wodniansky 7. 4. 1905 (amfora č. HK 13276) a 11. 4. 1905 (amfora a mísa č. HK 13277–78).

Z hrobu se skrčenou kostrou:

Amfora dvojuchá baalberského typu: ucha oble kolínkovitě zalomená, nádoba zčásti doplněna, p21, v. 201 mm, *tab. 20:1; obr. 46:4*.

Z hrobu se skrčenou kostrou, „mit Steinpackung an der Kopfseite, östliche Orientierung“:

Amfora dvojuchá baalberského typu: o1 místy olámaný, ucha kolínkovitě zalomená s V–vousy dosahujícími až na výduť, p21, v. 186 mm, *tab. 20:2; obr. 46:2*.

Mísa: nízký svíslý okraj, úzká výduť, na níž krátké ouško (pův. dvě), p2, v. 138 mm, *tab. 20:3; obr. 46:3*.

ULOŽ: M Teplice č. HK 13276–78.

2. Pole ppč. 82/2 „vor der Gasfabrik, am Südabhang der Stefanshöhe ausgeackert“. – OKOL: Do muzea darován 18. 9. 1903 pekařem W. Kastlem bez dalších údajů.

Z hrobu?

Džbán baalberského typu: o3, páskové ucho š. 26 mm, p1, v. 215 mm, *tab. 20:4; obr. 46:1*.

ULOŽ: M Teplice č. HK 12681. – LIT: *Weinzierl 1906, 35, Abb. 6; Zápotocký 1956, 546, obr. 232:1–3*.

X. Bez údajů.



Obr. 46. Teplice (TP) A: 1 džbán z hrobu z r. 1903, v. 215 mm; 2, 3 amfora a mísa z hrobu z 11. 4. 1905, v. 186, 138 mm; 4 amfora z hrobu ze 7. 4. 1905, v. 201 mm

1. Nádoby starší KNP, které se dostaly do pražského Nár. muzea pouze s údajem „Teplice“ a „Teplice-okolí“; je možné, že pocházejí též z pohřebiště na Pražské ul.. – Ojedinelé nálezy (hroby?); dat.: KNP II B. – OKOL: Bez údajů:

Amfora čtyřuchá: hrdlo chybí, ucha na výdutí lomená, ORN na plecích a nad uchy svislé pásy a obdélníky složené z řádků svislých čárek, p21, zach.v. 223 mm, tab. 20:7.

Amfora dvojuchá (u Stockého vedena jako „džbán“), tab. 20:5.

ULOŽ: NM Praha č. 14712 (amfora zdobená), 14727 (dto nezdobená). – LIT: *Stocký* 1926, 179, t. 92:3; *Štiková* 1954, 374; *Zápotocký* 1956, 546, obr. 232:5,6; *Budinský* 1978, 181.

2. Teplice či Teplice-okolí? Dva džbány staroeneolitického rázu (starší KNP), uložené v teplické muzejní sbírce. – Ojedinelé nálezy (hroby?); dat.: KNP II B. – OKOL: Bez údajů:

Džbán: válcovité hrdlo měkce nasazené na tělo s výraznou horní výdutí, ucho š. 21 mm se středovým žebrem a V-vousem, p21, v. 195 mm; zčásti doplněný, tab. 20:6.

Džbán: hrdlo slabě rozvětvené, tělo s výraznou oblé lomenou výdutí, široké masívní ucho š. 40 mm, p21, v. 187 mm; celý, jen hrdlo zčásti doplněné, tab. 20:8.

ULOŽ: M Teplice bez č. – LIT: *Zápotocký* 1956, 547, obr. 230:7,8.

61. TUCHOMYŠL, okr. Ústí nad Labem

A. U východní stěny povrchového dolu Chabařovice, západně od chemické skládky; ZM 10 02-32-15, koor. 266:373; 210 m n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Výzkum v r. 1991 na poloze I (plocha 1 ha); ze 159 pravěkých objektů je 70 archeologicky datováno; kromě halštatu, ŠK a nedat. pravěku zde též: Sídlištní jámy KNP (počet?), nezpracováno.

ULOŽ: M Ústí n. L. – LIT: *Koutecký* – *Cvrková* 1995.

62. ÚSTÍ NAD LABEM, okr. Ústí n. L

A. Trmice, sportovní hřiště; 145 m n. m. – Půdní typ, podloží: H18/M34. – Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP.

– OKOL: Nález ze 16. 6. 1933 (O. Tschakert). „Äusserste NW Ecke des Sportplatzes, beim Abgraben heruntergefallen, direkt unter Humusschichte.“

Hrob (?): „Vermutlich stammt der Becher aus einem Grab, gemeinsam mit dem Steinmeissel, da beide aus der gleichen Abgrabung stammen u. die einzige nordischen Fundstücke der Grabung sind.“ Dláto nalezeno „beim Planierung v. abgekarrter Erde ... von der Fläche, wo der Becher gefunden wurde“; kromě toho na odkryté ploše žárové hroby k. lužické.

Nálevkovitý pohár: hrdlo měkce, místy rýhou odsazené, o.1, p.2, v. 77 mm, tab. 20:13.

Dláto kamenné: ostří symetrické, tyl silný, š. 20 mm, v. 20 mm, d. 95 mm, tab. 20:14 (podle inv. skicy).

ULOŽ: M Teplice př. č. 810-8/66 (pohár). – LIT: O. Tschakert, *Tagebuch* Nr. 6, 142 (M Litoměřice); *Budinský* 1977, 49 (pohár).

B. Bermeiserova cihelna v Trmické (Žižkově) ul., na pravobřežní terase Bíliny (150 m n. m.). – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: MK/KNP I. – OKOL: Nález z r. 1930 pro M Ústí n. L. (O. Tschakert).

Jámový objekt s plochým dnem, dm. ca 1 m, hl. 1,5 m; ze zásypu:

Pohárek tulipánovitý: oblé dno, o-dm. 77 mm, v. 72 mm, tab. 21:13.

Talíř?: údajně „eine grössere Scheibe als allerdings sehr schlecht gebrannten Ton“ – patrně talíř (Backteller), který se rozpadl.

ULOŽ: M Litoměřice č. E 49 (nezjištěn). – LIT: *Simbriger* 1934, 23; *Lüning* 1968, 296; *Zápotocký* – *Černá* – *Dobeš* 1989, 45, obr. 11:3.

C. Klíše, cihelny; ca 180 m n. m.. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Podle E. Simbriger (1934, 18, 41) se sídliště z ruz. období mladší doby kamenné nacházela v údolí Klíšského potoka na svahu Strážovického vrchu mezi Chlumeckou a Klopstockovou (Slavíčkovou) ul., položená na „nicht allzugrossen Streifen Lösslehm“, a tento pás spráše byl směrem od potoka v celé své šíři odkopán. Pracovaly zde

dvě cihelny, z nichž cihelna Krausova ležela v jižní části tohoto území.

1. Krausova cihelna. – OKOL: Nálezy z r. 1922, M Ústí n. L.

Z porušených kulturních jam, kromě LNK a VK i raný/ /starší eneolit:

Hrnce s okrajovou lištou prstovanou: 2 zl. o-h, p2, o-dm. 200 mm a neurč., *tab.* 20:11,12.

ULOŽ: M Ústí n. L. č. 736.

2. Hartmannova cihelna. – OKOL: Sběry z let 1904 a 1906 (A. Pobel).

Keramika z porušených jam; kromě VK údajně též KNP. ULOŽ: M Teplice př. č. 9–3, 5/77.

LIT: *Stocký 1926, 177*; *Simbriger 1934, 41* uvádí, že „nordické“ střepy z M Ústí, jež zmiňuje *Stocký 1926*, a několik střepů patrně téhož stáří ze sb. Just-Tschakert, pochází ze severní části Klíší; *Budinský 1977, 47*; *Čvrková 1984, 35*; z Hartmannovy cihelny je též soubor raně eneolitické sídlištní keramiky ze sběrů A. Pobela z r. 1906: *Zápotocký 1996, 418*, obr. 11.

D. Řečiště Labe; ca 138 m n. m. – Říční nález; dat.: KNP II. – OKOL: Do muzea darovali pp. J. Zimmer a J. Wanka. *Sekeromlat* plochý typu F I A-1: ostří, hrany i tylí oblé, profil břítové poloviny oble hexagonální (b1), v tylí polovině jedna bočnice střežovitě lomená, druhá oble konvexní; hornina tmavě šedá, p. omletý, vývrt 26–27 mm, d. 141 mm, *tab.* 28:1.

ULOŽ: M Dresden Nr. D 3252/76 („Aussig, Elbebett“).

X. Bez lokality. – Ojediné nálezy (hroby?); dat.: MK/KNP I/KNP II 1?. – OKOL: Podle J. Axamita (1916, 71) měly být dva tulipánovité poháry „v Ústí prý chované“. Nejistěno.

63. VĚDOMICE, okr. Litoměřice

A. Závlahový kanál při J straně silnice do Kyškovic; 156 m n. m.. – Půdní typ, podloží: Č 34/18 na pravobřežní šterkopískové terase Labe VII b. – Sídliště rovinné; dat.: MK/KNP I; KNP II? – OKOL: Rekonstrukce zavodňovacích kanálů. Výzkum VII. 1956, expozitura ARÚ Most (N. Mašek).

Kulturní vrstva černohnědá o síle 30–60 cm (v. ornice 25–35 cm), přefata ca 115 m západně od hranice katastru; zkoumána dvěma sondami (I A, B), každou o ploše 5 × 2,5 m:

Sonda I A. Ve svrchním horizontu kulturní vrstvy, mocné zde 40 cm, se našly vedle neolitických a únětických střepů též eneolitické. Po začátní dno vrstvy se v podloží vyrýsovaly tři objekty:

Jáma 1 kruhovitá, dm. 130 cm, zahloubená jen 10 cm do podloží. Do ní zapuštěna do hl. 30 cm menší obdélníková až oválná jáma 30–40 × 75 cm s kostrou 8–10 měsíčního děčka, uloženého snad na pravém boku, V–Z, před jehož obličejem holeň ovce či kozy. Vzájemný poměr jámy a hrobu však není jasný. Ve vrstvě nad jámou 1 nalezeny převážně únětické střepy.

Jáma 2 kruhovitá, dm. 160 cm, zapuštěná 15–30 cm do podloží. Ve vrstvě nad ní atypické únětické střepy a v její výplni další.

Jáma 3 kruhová, dm. 1 m, nedatovatelná.

Sonda I B prokopána jen zčásti; z kulturní vrstvy vedle střepů neo- a eneolitických opět zlomky únětické.

Do staršího (raného?) eneolitu lze z těchto nálezů datovat:

Amfora: 1 zl. h-pl, ouško kolínkovitě lomené, *tab.* 22:20.

– Mísa s válcovitým či zataženým okrajem: 1 zl. o-t, ORN řádek vpichů pod okrajem, *tab.* 22:19. – Zásobní hrnce s okrajovou lištou hladkou: 2 zl. o-t; dto s lištou prstovanou, *tab.* 22:25,26 (raný eneolit?); 3 zl. o-t, *tab.* 22:30.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most, vše z př. č. 48/56-1. – LIT: *Mašek 1960, 262*; *Koutecký a kol. 1968, 102*.

64. VELKÉ ŽERNOSEKY, okr. Litoměřice

A. Kamenolomy na JV okraji obce; ca 160–165 m n. m., převýšení: ca 15–20 m. Okraj vysoké terasy se širokým výhledem na jih, na lovosické Polabí a Milešovské středohoří; terén, původně rozšířený dále k Z (?), je dnes téměř zcela odtěžený lomy, činnými již od 18. stol., kdy se zde lámal kámen na stavbu terezínské pevnosti (*Schaller 1787*). – Půdní typ, podloží: Bk92/Ht20. – Sídliště v exponované poloze, pohřebiště; dat.: MK/KNP I, KNP II, III. Polykulturní lokalita, z eneolitu zde kromě KNP ještě JORD, BAD, ŘIV, KKA-ker. západní skupiny, ŠK a ZP (ojed.), PROTO-ÚK (pohřebiště); následně silné posteneolitické osídlení, zaujímavé – zejména v mladších obdobích pravěku – významné místo v lovosické sídelní aglomeraci. – OKOL: Sběry a výzkumy v l. 1879–1901–06 M Teplice (R. v. Weinzierl), četné sběry (již od r. 1857: *Sklenář 1992, 266*).

Sídliště. Dokladem staroneolitického sídlištního prostředí je nečetný střepový materiál, rozptýlený – spolu s broušenými nástroji rámcově stejného stáří – v mase nálezů převážně z mladších pravěkých období, pocházející ze zdejšího mocného kulturního souvrství.

1. Muzeum Teplice. Z kamenolomů na kat. č. 1157/1 (Fr. Parthe), 1166 (I. Hausmann), 1182 (N. Parthe) a bez udání ppč. („Panský kamenolom“, „kamenolomy“), bez dalších údajů:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. h-sp, ORN na plecích U-lišta, p1 (z r. 1906, lom F. Parthe), *tab.* 22:2.

Nálevkovitý hrnec s okrajovou lištou prstovanou: 1 zl. o-h, o101, p2, zach. v. 160 mm („Aus der abgegraben Kulturgeschichte aus Wohn-, Herd- u. Abfallgruben, 15.–27. II. 1904“), *tab.* 22:1.

Džbán baalberského typu: 1 zl. o-vd, páskové ucho š. 30 mm ostře kolínkovitě zalomené, p1, zach. v. 130 mm (z r. 1909, lom N. Parthe, XI. Grabung), *tab.* 22:5.

Zásobní hrnce. S okrajovou lištou hladkou: 1 zl. o-t, o10, pupek, o21 (lom I. Hausmann), *tab.* 22:7. – S okrajovou lištou prstovanou: 1 zl. o-t, pupek, p21, *tab.* 22:6. – S dvojí lištou a slepým ouškem: 1 zl. o-t, p2 (KNP/BAD?, lom N. Parthe), *tab.* 22:8.

Broušená industrie: *Sekera* se silným ostřím: ostří symetrické, tyl plochý, hornina šedo zelená, černě žilhaná (spilít?), 112 mm, *tab.* 21:10.

2. Muzeum Litoměřice. Z kamenolomů, bez bližších údajů, většinou ze sbírek E. Gattermanna a J. Kerna:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o-h s lištou na vnitřní straně okraje, p1, *tab.* 22:10.

Pohár/mísa?: 1 zl. o-h, ORN řádek svislých spojených dvojpichů, p1, *tab.* 22:11.

Zásobní hrnec: 1 zl. o-t, o11, p25, *tab.* 22:12.

Broušená industrie: *Sekeromlat* s obloukovitým tylem, typ R II-2: tylí polovina, na bočnicích žebro (profil c1), hornina zelenavě šedá, p21, vývrt dm. ca 25 mm, zach. d. 48 mm, č. K 2286, *tab.* 22:15, 30:4. – *Sekera* se silným os-

třím: břitová část, ostří symetrické, hornina šedočerná, p1, zach. d. 88 mm, č. K (?), *tab. 21:11*. – *Sekerka* s tenkým týlem: ostří symetrické, profil oble obdélníkovitý, hornina šedočerná, p21, d. 63 mm, č. K 2103, *tab. 22:13*. – Nůž s krátkou rukojetí, čepel lehce prohnutá, ostří korodované, týlová hrana tupá, hornina šedočerná, d. 156 mm, *tab. 22:14*.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. V. Žernoseky B2, 6, 10. – LIT: *Zápotocký 1992, 307, Taf.79:4*.

3. Národní muzeum Praha. Kromě obsahu „nordické jámy“ (1 střep, šipka a „kostěné kolečko zdobené“, č. 15522–4) i kolekce náleží ze sbírky dr. Matiegky, pocházejících z max. pravděpodobností též ze zdejších kamenolomů. Z nich jako „KNP“ určeny:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o, na vnitřní straně ORN část trojúhelníku vyplněného vpichy, p2, *tab. 3:16*. – *Mísa?*: 1 zl. h-sp, , esovitý profil, p2. – *Zásobní hrnec*: 1 zl. o-t, o101 – lišta zdvojená, p2, *tab. 3:15*.

ULOŽ: NM Praha č. 3053, 3060, 3094. – LIT: *Vokolek 2007, 96, tab. 169:1,4,12*.

Pohřebiště a zbytky kamenného ohrazení typu „*dlouhých mohyl*“. V l. 1891–1909 při snímání nadložních vrstev v kamenolomech bylo dle V. Mouchy (1963) zachráněno „celkem 61 hrobů a objektů obsahujících lidské kostry nebo jejich pozůstatky. Z tohoto počtu musíme podle inventáře, úpravy hrobové jámy, orientace a uložení zemřelého přičíst 40 hrobů kultuře únětické, jeden hrob (č. 27) kultuře šňůrové a jeden hrob (č. 33/II) skupině baalberské.“ Baalberské skupině přířkl V. Moucha na základě detailního rozboru ze zbývajících 19 hrobů, vesměs akeramických, ještě dalších 11 hrobů.

Skupina 12 kostrových hrobů (*tab. 21:1–9*), z nich 1 hrob s keramikou a 11 hrobů akeramických, odkrytých v l. 1896–7 1899, 1901 a 1904–5 na ppč. 1157/1 (kamenolom Fr. Parthe) a poslední z nich, hrob č. 47, na ppč. 1186 (kamenolom I. Hausmanna). Pohřby v 11 akeramických hrobech uložené na pravém boku, čtyři s orientací V–Z a s pohledem k S (hroby č. III, IV, XI, XX), pět s orientací Z–V a s pohledem k J (hroby č. VI, VIII, 32, 38, 39), jeden JZ–SV s pohledem k JV (č. XIII) a v hrobě č. 47, též s rovnoběžkovou orientací, poloha kostry není známa. Všechny – snad jen s výjimkou hrobu 32 – byly opatřeny kamenou konstrukcí ve formě obložení, překrytí či skříny. Pokud jde o výbavu, pět hrobů bylo zcela bez přídavků, v hr. VIII se našly zvířecí kosti (vepře) v hr. XIII škeble (Unio?) a 2 neol. střepy, v hr. 32, 38 sílexové nástroje, v hr. 39 kroužek z mušloviny a závěsek z kančího klu (*tab. 21:2,3*); čtenější kolekcí byl vybaven jen hr. 47 (sílexová sekerka a nůž, brousek, tlouk /Klopper/, kančí kel, a kostěné hroty, dlátka a roubík /Knebel/ – nezjištěno). Dvanáctý hrob vybaven jako jediný keramikou:

Hrob č. 33/II, odkryt v dubnu 1902 na ppč. 1166 (kamenolom Hausmann), tj. ca 50 m (?) na JV od předchozí skupiny (Moucha 1961, plán Abb. 2:1). V hrobové jámě 200 × 160 cm, hl. 230 cm (z toho 45 cm zahloubeno do podloží) nepravidelně obložené menšími kameny uložena kostra ve skrčené poloze na pravém boku, hlavou k ZJZ, nohama k VSV. U lebky stály dvě nádoby:

Džbán baalberského typu: o3, ucho páskové s plast. vousy tvaru širokého U, z nich jeden ukončený pupíkem, d1, p21, v. 112 mm, *tab. 21:5*.

Amfora čtyřuchá baalberského typu: o3, 4 ucha nad max.

výdutí slabě zdvižená, d1 lehce dovnitř zatažené, v. 235 mm, *tab. 21:6*.

ULOŽ: M Teplice HK 11417–18. – LIT: *Weinzierl 1904, tab. I:2; Zápotocký 1956, 546, Abb. 231:13,14; Moucha 1963, 132*.

Hlavní rysy zdejších akeramických hrobů KNP vytkl už V. Moucha (1963, 133): pohřby v přísně skrčené poloze, na pravém boku a v rovnoběžkovém směru, byly opatřeny kamenným obložením či uloženy v kamenných skřínkách a vyznačovaly se nápadnou chudostí či absencí milodarů; zároveň upozornil na nápadné Z–V seřazení hrobů. Podrobněji se zdejší situací zabýval P. Křišťuf (2004): 11 akeramických hrobů rozdělil do tří skupin, z nichž dvě spojil s existencí dlouhých mohyl. Tato interpretace je maximálně pravděpodobná u skupiny A, složené z pěti hrobů (hr. III, IV, VI, VIII, XI) seřazených na linii V–Z směru: lze předpokládat, že tato linie markuje osu dlouhé mohyly, jejíž součástí mohla být i Weinzierlem dokumentovaná kamenná vrstva (*tab. 21:1,4*).

LIT k eneolitickému osídlení lokality: *Weinzierl 1895; týž 1897; týž 1904; Píč 1899, 220; Moucha 1961, obr. 1 (mapa), 2 (plány); Ehrich – Pleslová–Štiková 1968, 207, 212: settlement on high ground with gentle slopes; Hájek 1968, 133; Zápotocký 1982, tab. 1 (mapa z r. 1892); Corková 1984, 62–63; Budinský 1985, 75; Sklenář 1992, 266; Dobeš 1993, 572; Zápotocký 1996, 424; týž 2000, 199; týž 2008b, 420; Křišťuf 2004*.

B. Pískovna Z od silnice a železniční tratě do Velkých Žernosek, ca 500 m jižně od polohy 1; 148 m n. m. – Půdní typ, podloží: H18/D32 na spraši kryjící pravobřežní šterkopískovou terasu Labe VIIb (*Balátka – Sládek 1962, 36*); po vytěžení zde Žernosecké jezero. – Sídliště rovinné; dat.: KNP II 3? – OKOL: Výzkum v r. 1951, vedený střídavě pracovníky M Teplice (Z. Váňa) a M Litoměřice (J. Fiala, J. Jedlička), při němž prozkoumáno na 30 sídlištních objektů ruz. kultur; bez bližších údajů.

Ohniště 1, 26. X. 1951. Kromě střepů VK a z d. bronz. též: *Amfora?*: 1 zl. h-pl, ORN ř. sloupkovitých kolků na podhrdlí, p2, *tab. 22:17*.

ULOŽ: M Ltm dep. č. B 13 (č. 3964–75), v dep. č. B 18 mat. z jámy 15 a bez údajů, KNP? – LIT: *Zápotocký 1975b, 236–7 (nálezy z l. 1951–53)*.

Jáma „O“ z r. 1951:

Nálevkovitý pohár: 1 zl. o-sp, p25, zach. v. 96 mm, *tab. 22:16*.

Sekerka s tenkým týlem, šedočerná hornina, d. 80 mm, *tab. 22:18*.

ULOŽ: M Teplice č. 3226–7. – LIT: *Budinský 1966, 7, 26, tab. I:1,2*.

Západní břeh jezera, 150 m n. m. Mezi střepy ze sběrů B. Jabúrka z Lovosic též KNP.

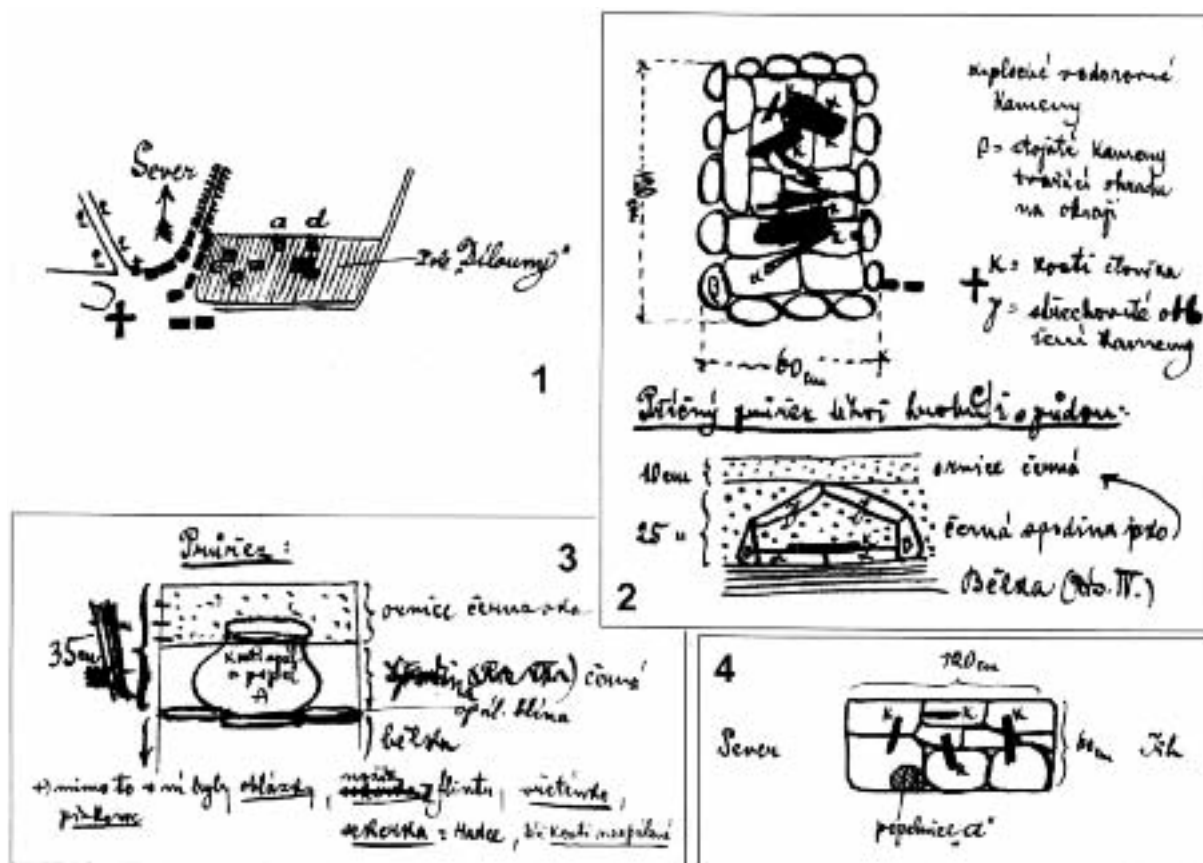
ULOŽ: M Litoměřice př. č. 47/87. – LIT: *Salač 1989c*.

65. VCHYNICE, okr. Litoměřice

A. SV okraj obce, ppč. 808/2, stavební dvůr dálnice D8; 165 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34. – Sídliště rovinné (?); dat.: KNP. – OKOL: Plošný odkryv, výzkum ÚAPPSZČ Most (M. Půlpán) v r. 2008.

Keramik KNP nalezena ve svrchních vrstvách výplně mladoneolitického rondelu (nezpracováno).

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most. – LIT: *Půlpán 2011*.



Obr. 47. Vražkov A (LT), hroby zkoumané Č. Zahálkou v r. 1893: 1 poloha „Dílouny“; 2 hrob c (a ploché vodorovné kameny, b stojaté kameny tvořící ohradu na okraji, γ střeškovitě obložené kameny, k kosti člověka); 3 hrob b; 4 hrob a (k – kosti). Podle inventáře sbírky Č. Zahálky v M Litoměřice

X. Okolí obce. – Ojedinelý nález; dat.: KNP III. – OKOL: Při jarní orbě „auf den Wchinitzer Feldern“; 24. 5. 1885 daroval p. Kouřimský:

Sekeromlat s obloukovitým tělem, typ R I-2: na bočních žebro (profil c1), hornina žlutavě šedá, p21, vývrt 18–19 mm, d. 143 mm, tab. 29:9.

ULOŽ: M Teplice č. W 493 (sb. Weinzierl). – LIT: Zápotocký 1992, 306, Taf. 72:7.

66. VLINĚVES, okr. Mělník

A. Dvůr Posadovice; ca 160 m n. m. – Půdní typ, podloží: Mč34. – Sídliště rovinné; dat.: KNP. – OKOL: Z výzkumu ARÚ v r. 1938:

Hrnc z zásobní s okrajovou lištou naspodu prstovanou: 1 zl. o-vd., o101.

ULOŽ: M Mělník č. 919. – LIT: Sklenář 1966, 12, tab. 5:146.

B. Jampilkova pískovna naproti dvoru Posadovice; 162 m n. m. – Půdní typ, podloží: Mč34. – Sídliště rovinné, hroby; dat.: KNP. Sídliště hrazené; dat.: MK/KNP I? – OKOL: Výzkum ARÚ v l. 2001–2008 (Ž. Brnič – P. Limburský – I. Pleinerová).

Sídlištní objekty, hroby, ohrazený areál (nezpracováno). ULOŽ: ARÚ Praha, depozitář Kvílce. – LIT: Brnič – Limburský – Pleinerová 2011.

X. Bez lokality. – Ojedinelý nález (hrob?); dat.: KNP II. *Amfora* čtyřuchá: tělo se čtyřmi uchy na výduti, d1, p21,

zach. v. 109 mm; obr. 36:6.

ULOŽ: M Litoměřice č. R 59 (276).

67. VRAŽKOV, okr. Litoměřice

A. Poloha „Dílouny“ na V okraji obce, pole ppč. 112 (majitel J. Roháček z čp. 2); ca 215 m n. m. (mapa obr. 27). – Půdní typ, podloží: Č34. – Hrob žarový; dat.: KNP III. Hroby kostrové; dat.: KNP či šňůrová k., únětická a nedat. – OKOL: Hroby zachycené hlubokou orbou v r. 1893. Dne 30.7.1893 zde prof. Čeněk Zahálka, význačný český geolog působící v té době na roudnické hospodářské škole, zjistil po hluboké orbě pět pravěkých hrobů. Pro význam tohoto objevu, ale též pro nejednoznačnost situace uvádím jeho zápis v úplnosti, jak jej zaznamenal v rkp. inventáři své sbírky, doplněný komentářem:

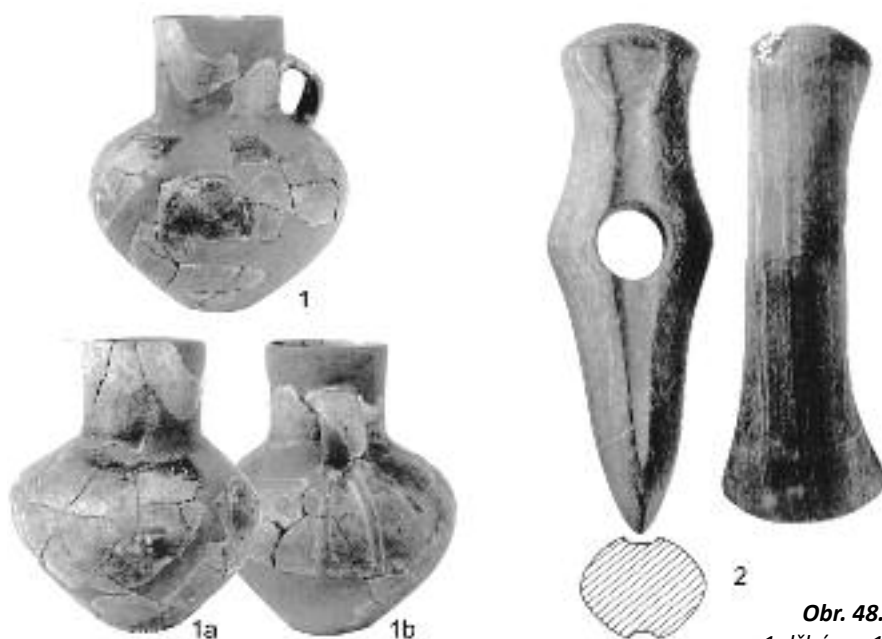
„Při hlubokém orání na řípu (30 cm) nalezl jsem 30. července roku 1893 tyto hroby na poli čp. p. 112 p. Jos. Roháčka (č. 2) ve Vražkově. Pole to sluje „Dílouny“.

/Následuje skica obr. 47:1/.

1) Hrob e měl polohu od Z ku V, při něm nalezl jsem jen trochu kamenů, kterými byl obložen. Byly to ploché kusy písčitého slínu, jaký je ve Vražkovském okolí (opuka).

2) Hrob c šel od Z k V a vyložen byl deskovitými kusy čediče Řipského, který se tu všude pod Řípem v hojnosti povaluje. Základ hrobu byl tento:

/Následuje skica půdorysu a profilu hrobu obr. 47:2: na obdélníkové dlažbě z ca 13 plochých kamenů zbytky kostry ve skrčené poloze, na levém boku, Z–V, bez milo-



Obr. 48. Vrbice A (LT), kostrový hrob:
1 džbán v. 195 mm; 2 sekeromlat d. 168 mm

darů. Obdélníkové ohrazení hrobu 120 × 60 cm sestaveno ze 17 nižších svislých kamenů a celý hrob pak překryt neudaným počtem plochých, střechovitě kladených desek./

V tomto hrobu popelnice nenalezena.

3) **Hrob a** též z čediče. Jen základ zachován vyšší část odorána. Jinak byl téže podoby jako „c“.

/Poté skica obr. 47:4: obdélníková dlažba 120 × 60 cm S-J orientace z osmi plochých čedičových kamenů, na níž zbytky dlouhých kostí kostry, zřejmě ve skrčené poloze, a při SZ nároží nádoba (nezjištěna)./

4) Naleziště dvou popelnic „b“ (b1 + b2). Tento hrob nebyl z kamenů nýbrž z hlíny vymazán a opálen.

/Následuje skica obr. 47:3, podle které se zde našla rozměrná nádoba s výraznou výduť, v ní „kosti spálené a popel“ a podle připojeného dovětku „mimo to v ní byly oblázky, nožík z flintu /pazourku či silexu/, vřetenko /přeslen/, sekerka z hadce, též kosti nespálené“. Druhá nádoba není na skice zachycena. Podle této skicy stála „popelnice“ v hl. 35 cm na podložní „bělce“ ve vrstvě černé „opálené“ hlíny, s ústím v úrovni ornice „černavky“./

5) **Hrob d** byl z čediče obložen a podobal se velikostí i poloze hrobu a byl vykopán dříve než jsem jej viděl.“

Komentář, datování. Ze čtyř *kostrových hrobů* – „a“, „c“, „d“ a „e“ – je pouze u hrobu „a“ uvedena výbava – jedna nádoba, ta však nezjištěna. U hrobů „d“ a „e“ zmínka o výbavě chybí a u hrobu „c“ je vyslovně uvedeno, že v něm „popelnice nenalezena“. Podle dochovaných indicií lze *kostrové hroby* rozdělit do dvou skupin:

1. Hroby „a“ a „d“ se dají podle S-J orientace a kamenné konstrukce považovat nejspíše za hroby *k. únětické*. Únětický byl ostatně dle dochovaných milodarů i *kostrový hrob*, vykopaný p. Roháčkem buď v r. 1901 nebo dříve, ale zřejmě až po akci Č. Zahálky, opět na „Roháčkově poli ... na východě, skorem u samé vsi“ – a tedy v téže poloze: nalezena v něm „celá kostra, tři popelnice s popelem, z nichž do muzea předány jen dvě“; jde o džbán

a část mísy (M Budyně č. 3660 = R 201, n. č. 164; dto č. R. n. č. 165) předané roudnickému muzeu 18. 10. 1901 studentem Hontkem.

2. Hroby „c“ a „e“ by podle Z-V orientace měly být časově i kulturně odlišné, přičemž dochovaný popis hrobu „c“ ukazuje na solidně vybudovaný skřínkový hrob s kamenným krytem z desek „střechovitě kladených“. Pokud by byly starší, v úvahu by připadaly nejspíše *KNP nebo ŠK*, pokud mladší, pak kupř. – podobně jako hroby s kamennou úpravou v sousedním Straškově (*Trefný – Dobeš 2008*) – střední/mladší doba bronzová.

Mimořádný význam má pro naše téma poslední z pěti hrobů zkoumaných prof. Zahálkou – *žárový hrob „b“*, z jehož výbavy se dochovaly dvě nádoby mladší KNP:

Džbán: část (4 zl.) o-pl, o1, hrdlo nižší, válcovité, ucho široce páskové š. 40 mm, ORN pod okrajem 2 řádky trojúhelníkovitých vpichů, p21, o-dm. 160 mm, *tab. 23:3*.

Osudí čtyřluché: fragmenty (ca 34 zl. o-d), o1,5, hrdlo prohnutě kónické, ostře nasazené, 4 ouška prožlábnutá š. 15 mm, p21 kožovitý (typický KNP-materiál), o-dm. 240 mm, v. ca 230–240 mm, *tab. 23:4*.

Zbývající předměty – „sekerka z hadce“, silexový „nožík“ a „vřetenko“ (přeslen), jakož i „spálené“ i „nospálené“ kosti z výplně osudí nezjištěny.

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. Vražkov K 1, st. č. R, sb. Zahálka č. 61 (osudí), 62 (džbán). – LIT: *Zahálka, sine, 9–10; Zápotocký 1971, 38*.

Pozn.: Při SZ okraji obce a v poloze „Křížek“ byla objevena při leteckém průzkumu dvě trapézovitá ohrazení (mapa obr. 27:3,4); k jejich možné souvislosti s hroby z ppč. 112 srv. kap. 4.2.3.

68. VRBICE, o. Mšené-Lázně, okr. Litoměřice

A. Mírové nám. čp. 28, stodola v usedlosti p. Hory; ca 250 m n. m. – Půdní typ, podloží: Č34 (O89?). – Hrob *kostrový*; dat.: KNP II 2/3. – OKOL: Nález z června 1984, ohlášený P. Horou do M Litoměřice (V. Salač).

Kostrový hrob porušený při snižování podlahy z dusané hlíny uprostřed stodoly, přičemž úroveň podlahy byla

zhruba na rozhraní podbrázdí a podloží, tvořeného žlutavou spraší. Podle zprávy V. Salače majitel při rytí hrobovou jámu nerozpoznal a kostru s milodary vyzvedl. „Pan Hora mi však přímo ve stodole na místě hrobu nakreslil polohu mrtvého a uložení milodarů. Zdá se, že si vše velmi dobře pamatoval a že lze jeho údajům věřit.“ Podle skicy ležela kostra na levém boku, hlavou k Z, nohama k V, tj. pohledem k S. Za lebkou nalezen džbán, před obličejem sekeromlat.

Džbán baalberského typu: o1, hrdlo válcovité, páskové ucho š. 28 mm, ORN pod uchem E-vous a po stranách ucha pupíky; na výdutí proti uchu plastický křížek dm. 28 mm a mezi ním a kořenem ucha dvě protilehlé půlobloukovité lišty o rozpětí 60 mm (slepen ze střepů a slabě doplněn); d.1 lehce zatažené, p21 tm. hnědý se šedými a červenavými skvrnami, v. 195 mm, *tab. 23:1; obr. 48:1*. *Sekeromlat* plochý typu F I C-2 (s čepovitě rozšířeným týlem): ostří lehce spuštěné, oble ostré, uprostřed v šíři 24 mm obité, plochy prožlábnuté, bočnice oble střechovité, profil b2/b7, p1 (korodovaný), hornina šedočerná, jemnozrnná, vrstevnatá, vývrt 24–25 mm (se stopami po vrtání dutým vrtákem), d. 168 mm, *tab. 23:2; 28:7; obr. 48:2*. ULOŽ: M Litoměřice př. č. 72/84. – LIT: *Salač 1987b* a antropol.; *Zápotocký 1991*, Abb. 7.

69. ZABRUŠANY, okr. Teplice

A. „Šance“, slovanské hradiště. Plochá ostrožna ca 5,5 ha nad nivou potoka Bouřlivce; 230 m n. m., převýšení ca 20 m. – Půdní typ, podloží: M34/36. – Sídliště výšinné; dat.: KNP II 2/3. – OKOL: Zprávy o nálezích z 19. stol. a výzkumy v l. 1951 a 2001.

1. Už ve zprávě z 80. let 19. stol. o rozkopání „náspů“ (tj. valů) se uvádí, že zde nalézáno „množství starožitností“ a shledány „tři přesně od sebe oddělené vrstvy“, přičemž „ve vrstvě nejspodnější nalézaly se výhradně střepy a zlomky rukou nedovednou zhotovených nádob, kostí a zuby zvířat a kamenné nástroje – zejména kladiva, dláta, klíny, brusy, kamenné nože atd.“ (*Anonym in Památky archeologické 14*, 262).

2. V r. 1951 při výzkumu Z. Váni (M Teplice) zachycena v prostoru vnitřního valu „eneolitická kulturní vrstva ... průměrně 50 cm silná, probíhala od okraje příkopu až k patě valu, kde se vytrácela, a obsahovala četné eneolitické střepy. Těsně za vnitřním kamenným blokem se rozšiřovala a tvořila násep, vysoký 1,5 m, který je patrně pozůstatkem eneolitického valu, porušeného při stavbě slovanské hradby. ... Z nálezů v eneolitické vrstvě se rovněž podařilo rekonstruovat nádobku, tvarově poněkud připomínající nálevkovité poháry.“ (*Váňa 1952*, 295–6, obr. 156; srv. též *Váňa 1976*, 463, profil obr. 45, spodní vrstva č. 3, zde však už bez zmínky o jejím pravěkém stáří). Jak už dříve řečeno, stojí Váňovi údaje o eneolitickém osídlení a fortifikaci v jistém kontrastu s nepatrným počtem eneolitických nálezů, které se z výzkumu v teplické sbírce uchovaly; pro naše téma to jsou kromě poháru jen dva střepy:

Nálevkovitý pohár s vyšším, prohnutým hrdlem, *tab. 23:5*. *Hrnec* zásobní s okrajovou lištou hladkou: 2 zl.o, o10, p2. ULOŽ: M Teplice č. 22/65 (pohár), 43301, 156–40/85. – LIT: *Váňa 1952*; *týž 1976*, 463; *Štiková 1955*, 42 připomíná, že keramika mimo poháru je velmi zlomkovitá a „nejeví typické znaky podobných středočeských osad“; *Budinský 1978*, 175–6; *Zápotocký – Muška 1999*, 26, obr. 5:4, 22:5; *Zápotocký 2008b*, 422.

3. Při výzkumu v r. 2001 (ÚAPPSZČ, ved. M. Lutovský) sonda přes vnější val zachytila jámu kruhového půdorysu o průměru 80 cm a hl. 50 cm s keramikou KNP; z vyobrazených střepů:

Nálevkovité poháry (?), *tab. 23:6,8*.

Mísa dvojkónická, *tab. 23:7*.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most. – LIT: *Lutovský 2003*, 558, obr. 8:1–3.

70. ŽABOVŘESKY nad Ohří, okr. Litoměřice

A. Pole ppč. 53 na JZ okraji obce, mezi Ohří a silnicí do Radovesic; 165 m n. m. – Půdní typ, podloží: Čk34 na štěrkopískové terase Ohře; mocnost ornice 30–40 cm, žlutavě šedé spraše ca 60 cm. – Sídliště rovinné, kostrové hroby; dat.: KNP II 3, III. – OKOL: Výstavba hospodářských objektů JZD v l. 1958–9 a 1965–6. Výzkumy v l. 1958–9 M Teplice a 1965–6 M. Litoměřice (M. Zápotocký). První nálezy odtud jsme zaznamenali v létě r. 1958, kdy na tomto poli pokračovala výstavba komplexu hosp. budov JZD. Z nich kravín 1 již byl postaven a nyní se stavěly dva vepřiny. Při výzkumu v tomto roce odkryty dva porušené kostrové hroby (KZP, starší ÚK: *Zápotocký 1962*). Ke zničení nejméně dvou kostrových hrobů došlo podle členů JZD ale už při stavbě kravína 1 a jeden hrob se měl nalézt u vrat západní budovy dvora JZD čp. 41. Objekty KNP zde byly prvně zachyceny až při záchranných akcích v l. 1959, 1965 a 1966 (*obr. 49*).

1. Výzkum 3.–5. 5. 1959. Průkop pro vodovod mezi vepřinám č. 1 a kravínem č. 1, objekty porušené průkopem: kostrový hrob KZP, žárový hrob z mladší doby římské (*Zápotocký 1969, 199*) a jáma KNP obj. 1/59.

Jáma obj. 1/1959 (č. 3 na *obr. 49:2*) protáhle oválného půdorysu (V část zničena průkopem), š. 125, zach. d. až 130, hl. 105 cm; stěny svislé až slabě podhloubené, dno vanovitě. Výplň shodná s ornici, jen slabě tmavší a hutnější.

Keramika:

Nálevkovité poháry: 2 zl. h-sp., p21, *tab. 24:5*.

Nálevkovité hrnce. S vyšším přímým hrdlem: část (2 zl.) o-sp, o7, p21, o-dm. 280 mm, zach. v. 120 mm, *tab. 24:8*. – S okrajovou lištou hladkou, nízkou: část (2 zl.) o-vd, o9, p25, o-dm. 190 mm, *tab. 24:12*.

Džbán/koflík: páskové ucho š. 32 mm, *tab. 24:3*.

Koflíky. S válcovitým hrdlem: 1 zl. o-d, d4, p1, *tab. 24:2*. – S kónickým hrdlem: část (6 zl.) o-d, o3, kořeny ucha š. 35 mm s krátkým plastickým V-vousem, p21, v. 150 mm, *tab. 24:4*. – S měkce esovitým profilem: část (2 zl.) o-d, páskové ucho š. 25 mm, p25, v. 80 mm, *tab. 24:1*. – Typ?: 1 zl. vd s částí plastic. V-vousu, p21, *tab. 24:6*.

Amfóra s uchy na výdutí: 1 zl. vd s uchem š. 37 mm, *tab. 24:11*.

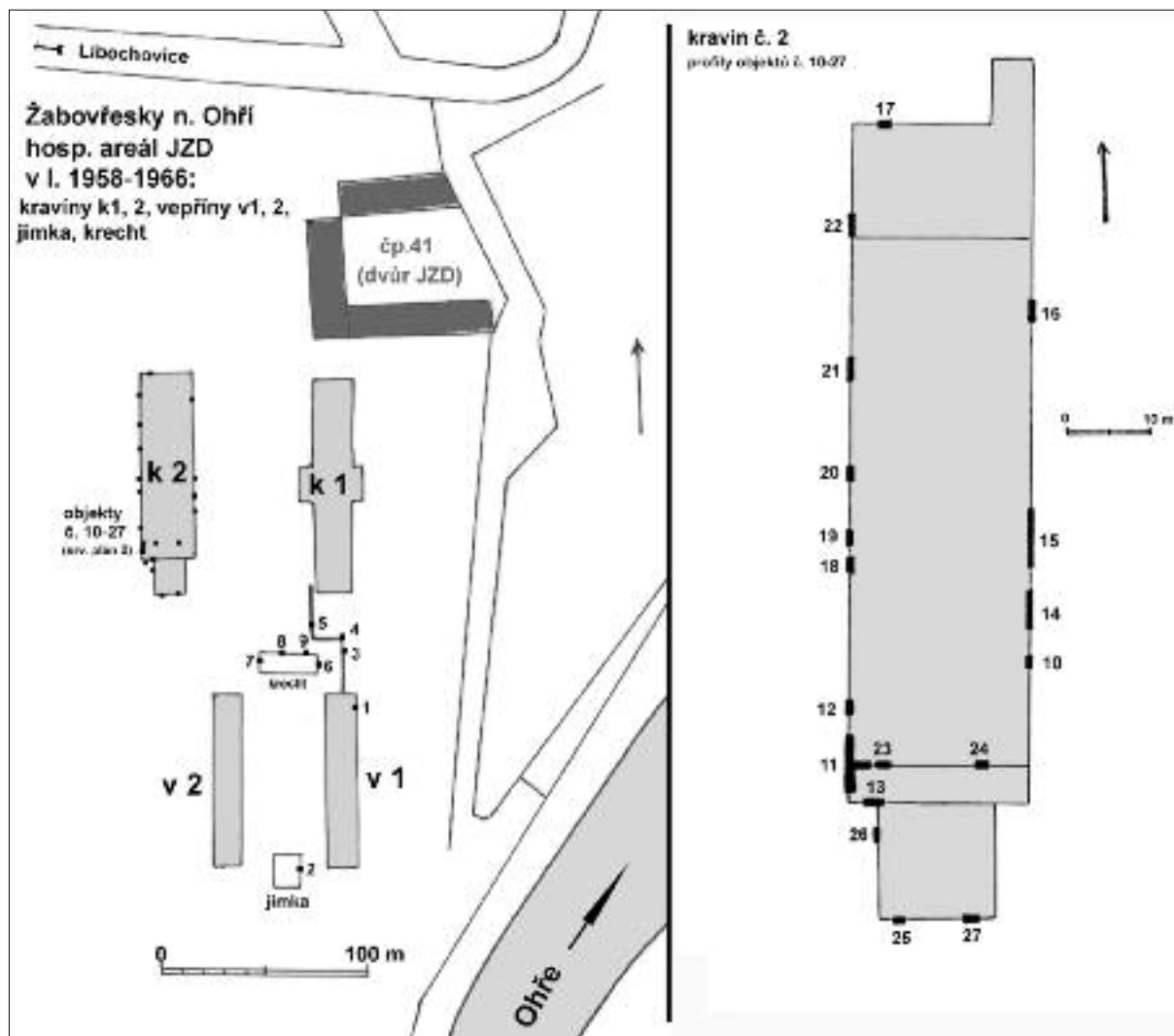
Mísa dvojkónická s rozevřeným hrdlem: 1 zl. o-sp, horiz. pupek nehtovaný s horním V-vousem z dvojice rýh, p1, *tab. 24:7*.

Osudí. S nižším kónickým hrdlem nasazeným ostře na tělo s horní výdutí: část (6 zl.) o-sp, tunelovité ouško š. 20 mm s plastic. V-vousem, p21, o-dm., 220, zach. v. 140 mm, *tab. 24:9*. – Typ?: 1 zl. o-h, o3, p21, o-dm. 260 mm, *tab. 24:10*.

Soudkovitá nádoba: část (7 zl.) o-d, p31, v. 105 mm, *tab. 24:13*.

Tvar? Okraje o1: 7 zl.; o3: 7 zl. o-h. – Dna d1: 4 zl., d2: 1 zl. – Atyp.: ca 120 zl. t.

Přeslen kónický, p21, dm. 55 mm, *tab. 24:15*.



Obr. 49. Žabovřesky A (LT), hospodářský areál JZD. 1. Výřez z mapy 1:2880 s polohou pravěkých objektů porušených základy vepřina 1 (č. 1), jímkou (č. 2), kanálem (č. 3–5), silážní jámou (č. 6–9), a základy kravína 2 (č. 10–27). – 2. Kravín 2, objekty č. 10–27 na základových profilech. Druh a kulturní příslušnost objektů č. 1–27 za let 1958–1966: 1 kostrový hrob 1/58 (k. únětická); 2 kostrový hrob 2/58 (k. zvonc. pohárů); 3 jáma 1/59 (KNP); 4 kostrový hrob 1/59 (k. zvonc. pohárů); 5 popelnicový hrob 2/59 (mladší doba římská); 6 jáma 2/59 (KNP); 7, 9 jámy 3, 5/59 (k. lineární); 8 jáma 4/59 (nedat.); 10 kostrový hrob 1/65 (KNP?); 11, 21, 24 jámy 1, 11, 14/65 (KNP); 12–20, 22, 23/65 (k. lineární, vypíchana a nedat.); 25 kostrový hrob 1/66 (KNP); 26 kostrový hrob 2/66 (k. únětická); 27 jáma 1/66 (KNP)

Kulovitá zátěž (?) ze slabě vypálené hlíny.

Štěpaná industrie. Čepel se zobákovitým hrotem, kvarciová

Kamenná industrie. Brousek dvojdílný s podélným žlábkem: polovina, žlábek zdvojený, pískovec, d. 90 mm, tab. 24:14. – Drtidlo, spodní, oválné.

Kostěná industrie. Šídlo z proximální části vřetení kosti zajíce (*Lepus europaeus*).

Osteologické nálezy (dle určení E. Zikmundové): zlomek lidské fibuly a kosti tura (*Bos taurus* – zlomky lebečních kostí), kozy/ovce (*Capra s. Ovis* – distální část stehenní kosti) a neurč.

ULOŽ: M Teplice 2351–2433.

2. Výzkum 17.–22. 8. 1959. Skrývka při hloubení krechtu mezi vepřinem č.1 a kravínem č.1, v těsné blízkosti ob-

jektů z května 1959. Zkoumány čtyři porušené objekty (obj. 2–5/59); z nich jeden, obj. 2/59, náležel KNP, dva LnK a jeden blíže nedatovatelný.

Jáma obj. 2/1959 se silem (č. 6 na obr. 49:1): mělčí objekt protáhle oválného půdorysu, Z okraj zničen východní stranou krechtu; nerovné ploché dno, max. š. 305, zach. d. 390 cm, hl. 60–75 cm. Na V straně mělký výběžek, na jehož dně rozpadlé osudí (obr. 50:1). Při J stěně zásobní jáma hruškovitého profilu a kruhovitěho půdorysu 160 × 180 cm, na jejímž vanovitěm dně leželo ploché drtidlo o rozm. 50 × 40 cm. Mělčí část objektu zahluobena do spraše a vyplněna temně hnědou hutnou hlínou. Zásobní jáma prorážela sprašové dno objektu a z větší části zasahovala do šterkopískového podloží; její výplň, shodná s výplní mělčí části objektu, přerušovaly tenké horizontální vrstvičky čisté spraše.



Obr. 50. Žabovřesky A (LT). Hospodářský areál JZD. 1, 2 objekt 2/1959, výběžek na V straně objektu (1) s rozpadlým zásobním osudím (3). – 2 kostrový hrob 1/1966

Keramika.

Nálevkovité poháry: 1 zl. o-h, o3, p25, tab. 23:1.; dto, pod okrajem řádek kruhových vpichů, o-dm. 140 mm, tab. 25:2.

Džbán/koflík: 1 zl. h-pl, spodní kořen páskového ucha š. 46 mm se třemi přesekávanými vousy, p2, tab. 25:3.

Mísa oble kónická: 1 zl. o-sp, p21, tab. 25:4.

Osudí zásobní: nádoba (z ca 40 zl., zčásti doplněná), kónické hrdlo měkce nasazené na tělo s výraznou horní výdutí, o1, d1, p21, v. ca 500 mm, tab. 25:6; obr. 50:3. – 1 zl. o-h, p21, o-dm. 200 mm, tab. 25:5. – Dto, o3m p21, o-dm. 220 mm, tab. 25:8.

Hrniec zásobní: 1 zl. prstované lišty.

Tvar? Okraje o1: 1 zl.; o3: 2 zl. – Dna: d1: 2 zl.; d2: 1 zl.; d3: 1 zl. – Atypické: 82 zl. t..

Přeslen deskovitý, p2, dm. 57 mm, tab. 25:7.

Intruze: 1 zl. t. k. vypíchané, ORN.

Mazanice: 4 ks. z plochých deskovitých plátů.

Zvířecí kosti: sáček.

ULOŽ: M Teplice 102957-103053..

3. Výzkumy 30. 9.–1. 10. 1965. Základy kravína č. 2 o rozm. 88,5 × 23 m západně od kravína č. 1. Zkoumáno 15 porušených objektů: kostrový hrob (nedatovaný, dle orientace KNP?) a 14 sídlištních objektů (po zakreslení profilů pouze testovány). Z profilu tří objektů (obj. č. 1, 11, 14/65) střepy KNP, z dalších profilů keramika LNK a VK.

Jáma obj. 1/1965 (č. 11 na obr. 49:2), rozměrná prohlubeň s téměř plochým dnem, dm. ca 6 m, hl. 70 cm, výplň: vrstva nad dnem šedá, nad ní vrstva černozemě překrytá tmavohnědou ornici. Z profilu střepy, zvířecí kosti a škeble, při S okraji na dně vrstvička vypálené mazanice, patrně dno pece – zde nalezen střep láhve s límcem.

Keramika.

Nálevkovité poháry: 1 zl. o-h, p2, o-dm. 180 mm, tab. 26:1. – Část (2 zl.) o-h, p2, o180 mm, tab. 26:2. – 1 zl. o-h, o12, p2, o-dm. 200 mm, tab. 26:3. – Část (2 zl.) h-sp, p21, vd-dm. 200 mm, tab. 26:5. – 1 zl. h-vd, p21, tab. 26:4.

Nálevkovitý hrniec?: 1 zl. h-pl, na spodku hrdla část svišlého žebra, p2, tab. 26:14.

Koflíky. S kónickým hrdlem, páskové ucho nasazené na okraj: 1 zl. o-sp, hrdlo odsazené rýhou, p2, tab. 26:9. – *Typ?:* 1 zl. h-sp, kořen páskového ucha š. 35 mm, p2, tab. 26:10. 2 zl. h-sp, p21, tab. 26:11.

Koflík/džbán: 1 zl. páskového ucha š. 29 mm.

Amfory. Dvojchá (?), profil plynule esovitý: část (4 zl.) h-sp, krátké páskové ucho š. 28 mm, p2, vd-dm. 380 mm, tab. 26:15. – S uchy na výdutí: 1 zl. vd, ucho š. 25 mm, p2, tab. 26:16. Dto, š. ucha 35 mm.

Amfora (?), import/imitace z prostředí havolské skup. KNP (srv. kap. 3.2): 2 zlomky patrně z téže nádoby: 1 zl. plecí ORN nízké žebro – horiz. žlábek – úzký pás ryté kosočtverečné mřížky z obou stran lemovaný řádkem U-vpichů, p21 černý; 1 zl. t, ORN část pásku ryté kosočtverečné mřížky, p21 černý, tab. 26:6,7; obr. 35:2,3.

Amfora/osudí?: 1 zl. t, ORN úzká horiz. lišta, p2, tab. 26:13. 1 zl. t, ORN úzká obloukovitá lišta, p2, tab. 26:12.

Osudí. S kónickým hrdlem: 1 zl. o-h, p21, o-dm. 240 mm, tab. 26:18.

Hrniec zásobní. S okrajovou lištou hladkou: část (2 zl.) o-t, p2, 3, o-dm. 270 mm, tab. 26:19. – S okrajovou lištou naspodu prstovanou: 2 zl. o-t, p2 až 3, o-dm. ca 200 mm, tab. 26:17.

Láhev s límcem: část (2 zl.) o-pl, o-dm. 75 mm, p2, tab. 26:8.

Tvar? Okraje o1: 22 zl. o, o-h. Dna d1: 6 zl. t-d: Atyp.: 220 zl. t.

Štípaná industrie: sáček (neurč.).

Kostěná industrie: *šídlo*, d. 95 mm, *tab.* 26:20.

Říční škeble: sáček.

Mazanice: 4 zl. drobné.

Jáma obj. 11/1965 (č. 21 na *obr.* 49:2), dm. 310 cm, hl. 50–60 cm, s tmavou výplní.

Keramika.

Nálevkovité poháry: 4 zl. z růz. nádob, p21, o-dm. 260, 300 mm a ?, *tab.* 27:1–4.

Koflík?: 2 zl. h-sp, výrazná výduť, p2, *tab.* 27:5. – 1 zl. válečkového ucha š. 20 mm.

Tvar? Okraje: o1: 1 zl. 18 zl. t, p2, 21. 3 zl. t, p31.

Lžička: 1 zl. s krátkou plnou rukojetí, zach. d. 56 mm, *tab.* 27:6.

Zvířecí kosti: 1 odštěpek žebra, přepálený.

Jáma obj. 14/1965 (č. 24 na *obr.* 49:2) tvaru sila válcového profilu s plochým dnem, dm. 150 cm, hl. 95 cm, výplň černozem.

Keramika. *Tvar?* 15 zl. atyp., mat. KNP.

Kostrový hrob 1/1965 (č. 10 na *obr.* 49:2, *tab.* 27:11) napříč přeřatý průkopem š. 50 cm; bez výbavy, podle orientace KNP?. Hrobové jáma oble obdélníkového půdorysu s plochým dnem, 180 × 100 cm, hl. 55 cm, zapuštěna ca 20 cm do čisté spraše. Výplň jen o málo tmavší než hnědočerná ornice. Z kostry, uložené na pravém boku, ZSZ (hlava)–VJV, tváří k J, se zachovala jen část lebky a holení a lýtková kost jedné nohy; za lebku ležela též část dlouhé kosti (neurčeno).

ULOŽ: M Litoměřice dep. č. B2.

4. Výzkum 16. 8. 1966. Stavba přístavku k J stěně kravína č. 2; zkoumány tři objekty porušené základy: dva kostrové hroby (KNP, ÚK) a jáma KNP.

Kostrový hrob 1/1966 (č. 25 na *obr.* 49:2, *tab.* 27:12; *obr.*

50:2). Hrobová jáma oble obdélníkového půdorysu s plochým dnem, d. 135, š. pův. ca 100 cm, hl. 70 cm (od povrchu); zapuštěna do sprašového podloží a překryta vrstvou ornice o síle ca 40 cm. Průkop porušil S část hrobové jámy, přičemž při jejím Z okraji, za lebku pohřbu, dělníci našli koflík. Kostra uložena na pravém boku, ZSZ (hlava)–VJV, tváří k J, paže ohnuté dlaněmi před obličej, nohy silně pokrčené. Mezi loktem pravé ruky a hrudí, překryté levou paží, spočívaly zbytky kostříčky dítěte (neurčeno).

Koflík s válcovitým hrdlem a nízkým stlačeným tělem, páskové ouško š. 19 mm, o7, d4 (zploštěné, slabě zatažené), p2, v. 55 mm, *tab.* 27:13.

ULOŽ: M Litoměřice 8207.

Jáma obj. 1/1966 (č. 27 na *obr.* 49:2) se rýsovala na obou profilech základového průkopu (š. 50 cm), d. 240 cm, hl. 80 cm, s tmavou výplní. Nálezy z obou profilů:

Nálevkovitý pohár mísovitý: 1 zl. h-sp, p2, *tab.* 27:8.

Nálevkovitý hrnec: 1 zl. o-h, o2, p21, *tab.* 27:7.

Koflík (?): 1 zl. o-h, kónické hrdlo, o2, p2, *tab.* 27:9.

Kostěná industrie: *Dláto* z úštěpu dlouhé kosti, kopytovité ostří, zach. d. 140 mm, *tab.* 27:10.

ULOŽ: M Litoměřice č. 8216–18. – LIT: *Zápotocký 1962*, 153–9; *týž 1975*, 58; *Budinský 1966*, 7.

71. ŽIM, okr. Teplice

A. Mírný svah nad nivou Zábořského potoka 1,2 km J od Habrovan; ZM10 02-32-25; koor.: 430:375, 426:367, 417:379, 420:380; 280 m. n. m. – Půdní typ, podloží: M34. – Sídliště rovinné „na velmi mírném svahu nad tokem potoka“; dat.: KNP? – OKOL: Skrývky pro výstavbu dálnice D8, výzkum ÚAPPSZČ Most (M. Volf) v r. 2008.

Část sídlištního areálu (10 objektů: zásobní a odpadkové jámy, „pozůstatek půdorysu mírně zahloubeného domu ze staršího eneolitu, snad KNP“.

ULOŽ: ÚAPPSZČ Most – LIT: *Volf 2011*.

LITERATURA

Axamit, J. 1916: Nové nálezy tzv. Michelsberské keramiky v Čechách, *Památky archeologické* 28, 69–72.

Balátka B. – Sládek, J. 1962: Terasový systém Vltavy a Labe mezi Kralupy a Českým středohořím. *Rozpravy Čs. akademie věd, ř. mat.-přír. věd*, roč. 72, sešit 11.

Beneš, J. 2005: Klimatické změny a enviromentální archeologie: poznámky k článku J. Bouzka, *Archeologické rozhledy* 57, 529–533.

Blažek, J. – Dobeš, M. 1990: Nálezy měděných seker a sekeromlatů z oblasti a muzeí severozápadních Čech, *Litoměřicko* 25, 131–155.

Blažek, J. – Kotyza, O. 1990: Archeologická sbírka Okresního vlastivědného muzea v Litoměřicích. I. Fond Libochovice. Teplice.

Blažek, J. – Kotyza, O. 1995: Archeologická sbírka Okresního vlastivědného muzea v Litoměřicích. II. Fond Třebenice. Teplice.

Blažek, J. – Kotyza, O. 1995a: Raně středověké sídliště poblíž kostela sv. Petra a Pavla v Doksanech a otázka existence (či neexistence) zeměpanského dvora v těchto místech. In: *Blažek, J. – Meduna, P. a kol., Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v l. 1983–1992*. Most, 213–224.

Blažek, J. – Kotyza, O. 2002: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů ve Schwarzenberské ruční cihelně v Lovosicích. In: *Čech, P. – Smrž, Z. (edd.), Sborník Drahomíru Kouteckému*. Most, 27–36.

Blažek, J. – Sušická V. 2011: Prosmyky, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách 2008*, 272.

Bouzek, J. 2005: Klimatické změny ve středoevropském pravěku, *Archeologické rozhledy* 57, 493–528.

- Bouzek, J. – Koutecký, D. – Neustupný, E. 1966: The Knovíz Settlement of North-West Bohemia. *Fontes Archaeologici Pragenses* 10. Praeae.
- Brnič, Ž. – Limburský, P. – Pleinerová, I. 2011: Vliněves, okr. Mělník, *Výzkumy v Čechách* 2008, 382.
- Budinský, P. 1966: Příspěvky k pravěku severozápadních Čech. *Výzkumy a objevy teplického muzea v letech 1947–1965*. Teplice.
- Budinský, P. 1966a: Prieskum únětického sídliska vo Světci v r. 1961, *Archeologické rozhledy* 18, 643–647.
- Budinský, P. 1977: Příspěvky k pravěku Podkrušnohoří ve sbírce teplického muzea. Teplice.
- Budinský, P. 1978: Teplicko v pravěku II. Přehledné dějiny Teplicka 1/2. Teplice.
- Budinský, P. 1981: Archeologické nálezy z Lounska a z území mimo Severočeský kraj ve sbírce teplického muzea. *Archeologický výzkum v severních Čechách* 8. Teplice.
- Budinský, P. 1985: Archeologické nálezy z Litoměřicka a z neznámých nalezišť ve sbírce Teplického muzea. Teplice.
- Budinský, P. 1986: Výzkumy a přírůstky archeologického odboru Krajského muzea v Teplicích v l. 1972–1981. Teplice.
- Budinský, P. a kol. 1994: 100 let archeologické práce teplického muzea (1894–1994). Teplice.
- Buchvaldek, M. 1964: K eneolitickým sekeromlatům v Čechách, *Sborník Filozofické fakulty Univerzity Komenského – Musaica* 15 (4), 3–14, t. 1–6.
- Buchvaldek, M. 1999: Slovanské pohřebiště v Sulejovicích, okr. Litoměřice, *Studia Mediaevalia Pragensia* 4, 81–116.
- Buchvaldek, M. – Koutecký, D. 1970: Vikletice – ein schnurkeramisches Gräberfeld. *Praehistorica* 3. Praha.
- Capitani, A. de – Deschler-Erb, S. – Leuzinger, U. – Marti-Grädel, E. – Schibler, J. 2002: Die jungsteinzeitliche Seeufersiedlung Arbon/Bleiche 3. Funde. *Archäologie im Thurgau* 11. Frauenfeld.
- Cvrková, M. 1984: Archeologická sbírka Okresního vlastivědného muzea v Ústí nad Labem. Teplice.
- Cvrková, M. – Koutecký, D. – Zápotocký, M. 2012: Raně eneolitické sídliště v Trmicích, okr. Ústí nad Labem, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 153–171.
- Czudek, T. a kol. 1972: Geomorfologické členění ČSR. *Studia geographica* 23. Brno.
- Čech, P. 2010: Orasice, okr. Louny, *Výzkumy v Čechách* 2007, 253.
- Čermák, B. 1901: Předhistorické pohřebiště u Hořína, *Památky archeologické* 29, 513–524.
- Černá, E. – Velímský, T. 1991: Lidské kosterné pozůstatky v sídlištních objektech kultury nálevkovitých pohárů v Malém Březně, okr. Most, *Archeologické rozhledy* 43, 47–6.
- Dobeš, M. 1989: Zu den äneolithischen Kupferflachbeilen in Mähren, Böhmen, Polen und in der DDR, *Praehistorica* 15, 39–48.
- Dobeš, M. 1997: Brozany, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1993–1995, 15.
- Dobeš, M. 1998: Brozany, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1996–1997, 20.
- Dobeš, M. 2010: Brozany, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 2007, 483–4.
- Dobeš, M. 2010a: Keblice, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 2007, 521.
- Dobeš, M. 1998: Gräber der Kugelamphorenkultur in Nordwestböhmen, *Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde* 6/7, 133–179.
- Dobeš, M. 2000: Raně eneolitické nálezy z Valova. In: Čech, P. – Dobeš, M. (edd.), *Sborník Miroslavu Buchvaldkovi*. Most, 59–66.
- Dobeš, M. – Korený, R. 2010: Cizokrajná keramika doby kamenné z hrazanského oppida. Příspěvek k možnostem výskytu subneolitických nálezů v Čechách. In: *Praehistorica* 29. Praha, 69–77.
- Dobeš, M. – Kostka, M. – Likovský, J. 2011: Pohřebiště mladšího stupně kultury nálevkovitých pohárů v Praze-Bubenči a Dejvicích, *Archeologie ve středních Čechách* 15, 139–162.
- Dobeš, M. – Limburský, P. – Kyselý, R. – Novák, J. – Šálková, T. 2011: Příspěvek k prostorovému uspořádání obytných areálů z konce středního eneolitu. Řivnáčské osídlení ve Vliněvsi, *Archeologické rozhledy* 63, 375–424.
- Dobeš, M. – Zápotocký, M. 2013: Pozdní fáze kultury nálevkovitých pohárů v severozápadních Čechách: sídliště Brozany nad Ohří, *Archeologické rozhledy* 65, v tisku.
- Dreslerová, D. 1995: The prehistory of the middle Labe (Elbe) floodplain in the light of archaeological finds. *Památky archeologické* 86, 105–145.
- Dreslerová, D. 2005: Klima v pravěku – mýtus a skutečnost. Několik poznámek k článku J. Bouzka, *Archeologické rozhledy* 57, 534–548.
- Dreslerová, D. 2010: Klima v holocénu a možnosti jeho poznání, *Živá archeologie* 11, 18–21.
- Ehrich, R. W. – Pleslová-Štiková, E. 1968: Homolka. An Eneolithic Site in Bohemia. Praha.
- Foster, P. 2003: A new henge „rondel“ and multi-cultural site at Dolní Beřkovice, Czech Republic, *The Prehistoric Society* 43, 1–4.
- Gojda, M. 1996: Kombinovaná metoda leteckého průzkumu a povrchových sběrů a její význam pro studium pravěkého osídlení, *Archeologické rozhledy* 48, 220–46, 281–4.

- Gojda, M. 1997: Straškov, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 1993–5, 286.
- Gojda, M. 2004: Kap. 3.2. Features and sites in the view of non-destructive archeology. In: Gojda, M. (ed.), Ancient landscape, settlement dynamics and non-destructive archaeology. Praha, 92–116.
- Gojda, M. 2007: Letecká archeologie a dálkový průzkum v prvním roce projektu Archeologie krajiny Podřipska. In: Křišťuf, P. – Šmejda, L. – Vařeka, P. (edd.), Opomíjená archeologie 2005–2006. Plzeň, 19–25.
- Gojda, M. – Dreslerová, D. – Foster, P. – Křivánek, R. – Kuna, M. – Vencl, S. – Zápotocký, M. 2002: Velké pravěké ohrazení v Klech (okr. Mělník). Využití nedestruktivních metod výzkumu k poznání nového typu areálu, Archeologické rozhledy 54, 371–430.
- Gross-Klee, E. – Maise, Ch. 1997: Sonne, Vulkane und Seeufersiedlungen, Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte 80, 85–94.
- Hanáková, H. – Stloukal, M. – Muška, J. 1977: Antropologické nálezy ze severozápadních Čech převzaté ze starších fondů Krajského muzea v Teplicích, Sborník Národního muzea v Praze, řada B-33, 159–264.
- Holodňák, P. 2006: Labyrintem žateckého pravěku. Ústí nad Labem.
- Holodňák, P. 2011: V písčinně u Roztyl byl odkryt „dům mrtvých“ (<http://www.muzeumzatec.cz.vyzkumy.html>).
- Hrala, J. 1978: Prosmyky u Lovosic. Výzkum polykulturního naleziště před Českou branou (1. část), Archeologické rozhledy 30, 42–66.
- Chochol, J. 1964: Antropologické materiály z nových výzkumů neolitu a doby bronzové v Čechách. Crania Bohe-mica 1. Praha.
- Janská, E. 1957: Sídliště v Hostivicích u Prahy a otázka salzmündské skupiny, Archeologické rozhledy 9, 152–160, 185–186.
- John, J. 2010: Výšinné lokality středního eneolitu v západních Čechách. Plzeň.
- Justová, J. 1968: Nálezové zprávy Archeologického ústavu ČSAV 1955–1964. Archeologické studijní materiály 6. Praha.
- Kern, J. 1919: Erster Fund von Krügen in Böhmen, Mannus 9, 1917, 216–218.
- Kirsch, E. 1981: Die Havelländische Kultur und ihre kulturellen Beziehungen, Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte 63, 99–111.
- Knoll, H. 1981: Krügen. Ihre Verbreitung und ihre Zeitstellung im europäischen Neolithikum. Offa-Bücher 41. Neumünster.
- Kohl, G. – Quitta, H. 1970: Berlin Radiocarbon Measurements IV, Radiocarbon 12, 400–420.
- Kotyza, O. 1995: Kolísání klimatu v prvním tisíciletí našeho letopočtu (Několik úvah), Litoměřicko 27–29, 153–168.
- Koutecký, D. 1969: Nové nálezy ze severozápadních Čech, Archeologické rozhledy 21, 7–30.
- Koutecký, D. 2008: Bylanské pohřebiště a jiné nálezy z Račiněvsí (okres Litoměřice, Ústecký kraj), Archeologie ve středních Čechách 12, 389–448.
- Koutecký, D. 2010: Račiněves, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 2007, 559.
- Koutecký, D. a kol. 1980: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1953–1972. Archeologické studijní materiály 13. Praha.
- Koutecký, D. – Čorková, M. 1995: Tuchomyšl, okr. Ústí n. Labem, Výzkumy v Čechách 1990–92, 361.
- Koutecký, D. – Čorková, M. 2010: Sídliště lužické kultury ve Stadicích, Archeologie ve středních Čechách 14, 79–257.
- Křišťuf, P. 2004: Pohřebiště ve Velkých Žernosekách a problém mohyl KNP v Čechách. In: Lutovský, M. (ed.), Otázky neolitu a eneolitu 2003. Praha, 287–294.
- Křišťuf, P. 2009: The Protoeneolithic settlement of West and South Bohemia, Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen – Fines Transire 18, 201–207.
- Křivánek, R. 2002: Nové geofyzikální průzkumy mohylových pohřebišť na Roudnicku a Libochovicku. In: Čech, P. – Smrž, Z. (edd.), Sborník Drahomíru Kouteckému. Most, 141–151.
- Křivánek, R. 2007: První zkušenosti s aplikací cesiového magnetometru KAR ZČU Plzeň (NAVMAG) na archeologických lokalitách v roce 2006. In: Křišťuf, P. – Šmejda, L. – Vařeka, P. (edd.), Opomíjená archeologie 2005–2006. Plzeň, 209–218.
- Křivánek, R. 2008: Geofyzikální měření při ověřování výsledků leteckých průzkumů v severozápadních Čechách. In: Černá, E. – Kuljavceva Hlavová, J. (edd.), Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2003–2007. Most, 386–397.
- Křivánek, R. 2009: Využití geofyzikálního měření při sledování archeologických lokalit v severozápadních Čechách v letech 2007–2008. In: Kuljavceva Hlavová, J. – M. Sýkora (edd.), Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách za rok 2008. Most, 197–207.
- Kuna, M. 1991: The structuring of prehistoric landscape, Antiquity 65, No. 247, 332–347.
- Kuna, M. 2003: Dolní Beřkovice, okr. Mělník, Výzkumy v Čechách 2001, 55–56.
- Kyselý, R. 2012: Paleoekonomika lengyelského období a eneolitu Čech a Moravy z pohledu archeozoologie, Památky archeologické 103, 5–70.

- Lička, M. – Lutovošský, M. 2006:* Vepřek und Nová Ves (Bezirk Mělník, Mittelböhmen). Ergebnisse der archäologischen Ausgrabungen zur urgeschichtlichen Besiedlung in den Jahren 1992–1995. *Fontes Archaeologici Pragenses* 31. Pragae.
- Limburský, P. 2010:* Proměny pravěké krajiny, *Živá archeologie* 11, 22–25.
- Ložek, V. 2011:* Zrcadlo minulosti. Česká a slovenská krajina v kvartéru. Praha.
- Lübke, H. – Lüth, F. – Terberger, T. 2007:* Fishers or farmers? The archaeology of the Ostorf cemetery and related neolithic finds in the light of new data, *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 88, 307–338.
- Lüning, J. 1968:* Die Michelsberger Kultur. Ihre Funde in zeitlicher und räumlicher Gliederung, *Bericht der Römisch-Germanischen Kommission* 48, 1–350.
- Lüning, J. 1998:* Betrachtungen über die Michelsberger Kultur. In: *Die Michelsberger Kultur und ihre Randgebiete – Probleme der Entstehung, Chronologie und des Siedlungswesens. Kolloquium Hemmenhofen 1997.* Stuttgart, 291–302.
- Lutovošský, M. 2003:* Hradiště v Zabrušanech ve světle výzkumu vnějšího valu, *Archeologie ve středních Čechách* 7, 553–571.
- Mähling, W. 1944:* Die Bodenbacher Gruppe. Praha.
- Malkovský, M. – Vencl, S. 1995:* Quartzites of north-west Bohemia as Stone age raw materials: environs of the towns of Most and Kadaň, Czech Republic, *Památky archeologické* 86, 5–37.
- Mašek, N. 1960:* Pět let výzkumů expositury v Mostě, *Archeologické rozhledy* 12, 248, 257–273.
- Matiegka, J. 1893:* Topografie předhistorických osad lovosických, *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* 1, 53–58, 69–73.
- Matuschik, I. 2011:* Die Keramikfunde von Hornstaad-Hörnle I–VI. Besiedlungsgeschichte der Fundstelle und Keramikentwicklung im beginnenden 4. Jahrtausend v. Chr. im Bodenseeraum. *Siedlungarchäologie im Alpenvorland* 12. Stuttgart.
- Meduna, P. – Sádlo, J. 2009:* Bezdězsko–Dokesko. Krajina mezi odolností a stagnací, *Historická geografie* 35/1, 147–160.
- Metlička, M. – Štauber, B. – Štauberová, J. 2002:* K poznání funkce broušených nožů z eneolitu a počátku doby bronzové, *Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie* 16, 109–112.
- Midgley, M. 2005:* The Monumental Cemeteries of Prehistoric Europe. Brimscombe Port.
- Möbes, G. 1983:* Baalberger Grabanlagen im Thüringer Becken, *Alt-Thüringen* 19, 43–58.
- Moucha, V. 1961:* Nálezy únětické kultury na Lovosicku. *Fontes Archaeologici Pragenses* 4. Pragae.
- Moucha, V. 1963:* Eneolitické pohřebiště ve Velkých Žernosekách, *Časopis Národního muzea* 132, 125–13
- Moucha, V. 1967:* Příspěvek k poznání eneolitických pracovních nástrojů, *Archeologické rozhledy* 19, 724–733.
- Moucha, V. 2000:* K otázce eneolitických mohyl. In: Čech, P. – Dobeš, M. (edd.), *Sborník Miroslavu Buchvaldkovi.* Most, 167–171.
- Muška, J. 1990:* Archeologická sbírka bývalého Městského muzea v Bilíně. Teplice.
- Němeček, V. 1967:* Podnebí na Litoměřicku. In: *Přírodní poměry Litoměřicka.* Litoměřice, 47–89.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001:* Mapa potenciální vegetace České republiky. Praha.
- Neustupný, E. 1960:* K otázkám naší eneolitické plastiky, *Acta Universitatis Carolinae – Phil. et hist.* 3, 47–52.
- Neustupný, E. 1961:* Nález kultury nálevkovitých pohárů z Postoloprť okr. Žatec, *Památky archeologické* 52, 100–104.
- Neustupný, E. 1978:* Michelsberská kultura. In: Pleiner, R. – Rybová, A. (edd.), *Pravěké dějiny Čech.* Praha, 245–246.
- Neustupný, E. 1986:* Sídlištní areály pravěkých zemědělců, *Památky archeologické* 77, 226–234.
- Neustupný, E. ed. 2008:* Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit. Praha.
- Neustupný, E. – Smrž, Z. 1989:* Čachovice – pohřebiště kultury se šňůrovou keramikou a zvoncovitých pohárů, *Památky archeologické* 80, 282–383.
- Novák, J. 2011:* Antrakologická analýza. In: Dobeš, M. et al. 2011, 411–414.
- Petrlik, J. – Zápotocký, M. 1992:* Horka u Kučlína, okr. Teplice – nové pravěké výšinné sídliště v Podkrušnohoří, *Archeologické rozhledy* 44, 10–28.
- Petzschmann, U. 2006:* Ein Trapezgraben der Baalberger Kultur bei Queis, Ldkr. Saalkreis, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 90, 151–171.
- Píť, J. L. 1891:* *Archaeologický výzkum ve středních Čechách, Památky archeologické* 15, 353–412
- Píť, J. L. 1899:* *Starožitnosti země české. Díl I, svazek 1. Čechy předhistorické.* Praha.
- Pleinerová, I. 1966, 1967:* Únětická kultura v oblasti Krušných hor a jejich sousedství I, II, *Památky archeologické* 57, 339–455; 58, 1–26.
- Pleinerová, I. 1980:* Kultovní objekty z pozdní doby kamenné, *Památky archeologické* 71, 10–60.

- Plainerová, I. – Šimůnek, J. 1965:* Baalberský pohřeb z Počedělic u Loun, *Archeologické rozhledy* 17, 694–698.
- Pleslová-Štiková, E. 1961:* Eneolitické láhve s límcem v Čechách a na Moravě, *Památky archeologické* 52, 105–116.
- Pleslová-Štiková, E. 1985:* Makotřasy: A TRB Site in Bohemia. *Fontes Archaeologici Pragenses* 17. Pragae.
- Pleslová-Štiková, E. 1998:* Das Äneolithikum (Jung- und Endneolithikum) Mitteleuropas. In: Preuss, J. (ed.), *Das Neolithikum in Mitteleuropa*. Band 1/2. Weissbach, 351–370.
- Pokorný, P. 2004:* The effect of local human-impact historie on the development of Holocene vegetation. Case studies from Central Bohemia. In: Gojda, M. (ed.), *Ancient Landscape, Settlement Dynamics and Non-Destructive Archaeology*. Praha, 171–185.
- Popelka, M. 1999:* K problematice štípané industrie v neolitu Čech, *Præhistorica* 24, 7–122.
- Preuss, J. 1980:* Die Altmärkische Gruppe der Tiefstichkeramik. Berlin.
- Proschwitzer, E. 1924:* Heimatkunde des Bezirkes Leitmeritz III. Die Landschaft. Leitmeritz.
- Půlpán, M. 2011:* Vchynice, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 2008, 376.
- Půlpán, M. – Reszczyńska, A. 2006:* Kostrový hrob datovaný metodou ¹⁴C do mladší doby římské z lokality Lovosice-Prosmky, okr. Litoměřice. In: Kuljavceva Hlavová, J. – Sýkora, M. (edd.), *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1998–2002*. Most, 77–88.
- Ritter, H. 1944:* Vorgeschichtliche Funde und Besiedlung im Bezirk Laun. Rkp. disertační práce. Univerzita Karlova. Praha.
- Rulf, J. 1983:* Přírodní prostředí a kultury českého neolitu a eneolitu, *Památky archeologické* 74, 35–95.
- Rulf, J. 1991:* Die Umwelt zu Beginn des Äneolithikums in Mitteleuropa am Beispiel Böhmens. In: Lichardus., J. (ed.), *Die Kupferzeit als historische Epoche. Symposium Saarbrücken und Otzenhausen 6.–13. 11. 1988*. Bonn, 529–537.
- Rzepecki, S. 2011:* The Roots of Megalithism in the TRB Culture. Łódź.
- Salač, V. 1985:* Litoměřice, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1982–1983, 89.
- Salač, V. 1987a:* Hrdly, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1984–1985, 60.
- Salač, V. 1987b:* Vrbice, o. Mšené-Lázně, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1984–1985, 229.
- Salač, V. 1988:* Archeologické výzkumy a nálezy litoměřického muzea v letech 1980–1985, *Litoměřicko* 23, 233–241.
- Salač, V. 1989a:* Mošnice, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1986–1987, 117.
- Salač, V. 1989b:* Poplze, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1986–1987, 137.
- Salač, V. 1989c:* Velké Žernoseky, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1986–1987, 212.
- Salač, V. 2011:* Oppida a urbanizační procesy ve střední Evropě, *Archeologické rozhledy* 63, 23–64.
- Seidel, U. 2012:* Wechselnde Überlieferungsdichten von Fundstellen an der Wende vom 5. zum 4. Jahrtausend v. Chr. – Am Beispiel der Michelsberger Besiedlung im nördlichen Baden-Württemberg. In: Gleser, R. – Becker, V. (edd.), *Mitteleuropa im 5. Jahrtausend vor Christus. Beiträge zur Internationalen Konferenz in Münster 2010*. Berlin, 291–304.
- Schaller, J. 1787:* Topographie des Königreichs Böhmens. V. Leitmeritzer Kreis. Praha.
- Schibler, J. – Hüster-Plogmann, H. – Jacomet, St. – Brombacher, Ch. – Gross-Klee, E. – Rast-Eicher, A. 1997:* Ökonomie und Ökologie neolithischer und bronzezeitlicher Ufersiedlungen am Zürichsee. Bd. A. Zürich-Egg.
- Schwertfeger, K. 1994:* Elb-Havel-Kultur (EHK). In: Beier, H. J. – Einicke, R. (edd.), *Das Neolithikum im Mittel- elbe-Saale-Gebiet und in der Altmark*. Wilkau-Hasslau, 203–213.
- Simbriger, E. 1934:* Die Vorgeschichte des Aussig-Karbitzer Bezirkes. Reichenberg.
- Sklenář, K. 1966:* Vlastivědné muzeum v Mělníku. Katalog pravěké sbírky I. Zprávy Čs. společnosti archeologické při ČSAV - Supplément 2. Praha.
- Sklenář, K. 1982, 1984:* Pravěké nálezy na Mělnicku a Kralupsku. I, II. Mělník.
- Sklenář, K. 1992:* Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.
- Sklenář, K. 1996:* Tanec obrů. Není jen Stonehenge. Praha.
- Sklenář, K. 1999:* Nálezy keramiky nálevkovitých pohárů v Hoříně, okr. Mělník, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 37–48.
- Smrž, Z. 1991:* Výšinné lokality mladší doby kamenné až raného středověku v severozápadních Čechách. Pokus o sídelně historické hodnocení, *Archeologické rozhledy* 43, 63–89.
- Smrž, Z. 1995:* Höhenlokalitäten der Knovízker Kultur in NW-Böhmen, *Památky archeologické* 80, 38–80.
- Spurný, V. 1953:* Archeologická sbírka Strahovské knihovny v Praze, *Zprávy památkové péče* 13, 219–224, 250–255.
- Stocký, A. 1926:* Pravěk země české I. Věk kamenný. Praha.
- Suter, P. J. – Hafner, A. – Glauser, K. 2005:* Lenk-Schnidejoch. Funde aus dem Eis – ein vor- und frühgeschichtlicher Passübergang, *Archäologie im Kanton Bern* 6B, 499–522.
- Svoboda, J. ed. 2003:* Mezolit severních Čech: komplexní výzkum skalních převisů na Českolipsku a Děčínsku, 1978–2003. Brno.

- Šmíd, M. 2003: Mohylová pohřebiště kultury nálevkovitých pohárů na Moravě. *Pravěk - Supplementum* 11. Brno, 9–246.
- Štauber, B. 1999: Hrobové nálezy z let 1974 a 1981 z pískovny v Počedelicích, okr. Louny. In: Čech, P. (ed.), *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993–1997*. Most, 133–136.
- Štiková, E. 1955: K problematice třídění českého eneolitu, *Památky archeologické* 46, 30–51.
- Tomášek, M. 2007: *Půdy České republiky*. Praha.
- Trefný, M. 2005: Pravěké nálezy z území města Roudnice n. L., *Podřipský muzejník* 2005, ročník 1, 3–24.
- Trefný, M. 2006: Archeologická činnost Podřipského muzea v období 2004–2005, *Podřipský muzejník* 2006, 3–30.
- Trefný, M. 2007: Archeologické nálezy ze sbírky základní školy v Doksanech, okr. Litoměřice, *Podřipský muzejník* 2007, 3–26.
- Trefný, M. – Dobeš, M. 2008: Pohřebiště ze střední až mladší doby bronzové ve Straškově, okr. Litoměřice, *Archeologie ve středních Čechách* 12, 205–243.
- Váňa, Z. 1952: Další výzkum na slovanském hradišti u Zabrušan, *Archeologické rozhledy* 4, 249–297, 381.
- Váňa, Z. 1973: Slovanské hradiště v Levousích (k. o. Křesín, okr. Litoměřice) a otázka rozsahu luckého území, *Archeologické rozhledy* 25, 271–288.
- Váňa, Z. 1976: Bílina. Výzkum centra přemyslovské hradské správy v severozápadních Čechách v l. 1952, 1961–64 a 1966, *Památky archeologické* 67, 393–478.
- Velímský, T. a kol. 1986: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v l. 1973–1982, *Archeologické studijní materiály* 15. Praha.
- Vencl, S. 1969: Kamenná industrie z jámy 4/67 v Dobroměřicích. In: Koutecký 1969, 14, 18–19.
- Vencl, S. 2002: Štípaná industrie ze sídliště KNP ve Vikleticích, okr. Chomutov. In: Čech, P. – Smrž, Z. (edd.), *Sborník Drahomíru Kouteckému*. Most, 309–314.
- Voigt, X. 1994: Tiefstichkeramik. In: Beier H. J. – Einicke, R. (edd.), *Das Neolithikum im Mittelbe-Saale-Gebiet und in der Altmark*. Wilkau-Hasslau, 179–193.
- Vokolek, V. 2004: Katalog staré sbírky oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea. *Fontes Archaeologici Pragenses* 30. Pragae.
- Vokolek, V. 2007: Katalog sbírky oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea II. Nálezy do roku 1913 (neolit a eneolit). *Fontes Archaeologici Pragenses* 32. Pragae.
- Volf, M. 2011: Žim, okr. Teplice, Výzkumy v Čechách 2008, 411.
- Waldhauser, J. – Holodňák, P. – Salač, V. 1986: Výzkum sídelního areálu Horního Lukovského potoka (Radovesice) v l. 1969–1983. In: Velímský, T. a kol. 1986, 112–132.
- Weinzierl, R. 1895: Der prähistorische Wohnplatz und die Begräbnisstätte auf der Lösskuppe, südöstlich von Lobositz an der Elbe, *Zeitschrift für Ethnologie*, 49–81.
- Weinzierl, R. 1897: Die neolithische Ansiedlung bei Gross-Czernosek, *Mitteilungen der Antropol. Gesellschaft Wien* 27, 57–72.
- Weinzierl, R. 1904: Hervorragende Neuerwerbungen des urgeschichtlichen Zentralmuseums für Nordböhmen zu Teplitz, *Tätigkeits-Bericht der Museums-Gesellschaft Teplitz* 1903/4, 25–29.
- Weinzierl, R. 1906: Hervorragende Neuerwerbungen, *Tätigkeitsbericht Teplitz* 1904/05, 31–38.
- Wetzel, G. – Irrgang, R. 2008: Eine Krugflasche von Hänchen bei Cottbus, *Landkreis Spree-Neisse, Arbeitsberichte zur Bodendenkmalpflege in Brandenburg* 18, 197–207.
- Wiehl, A. 1908: Na Chlumu, *Památky archeologické* 23, 114.
- Willms, Ch. 1982: Die chronologische Fixierung der Flachen Hammeräxte aus südlicher Sicht, *Jahrbuch der Schweizerischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte* 65, 1–21 (Sonderabdruck).
- Zahálka, Č. sine: Archeologická sbírka z Roudnice a okolí, kterou zachránil Č. Zahálka a věnoval městu Roudnici n. L. Rkp. v M Litoměřice.
- Zápotocká, M. 1986: Die Brandgräber von Vikletice – ein Beitrag zum chronologischen Verhältnis von Stich- und Rheinbandkeramik, *Archeologické rozhledy* 38, 623–649.
- Zápotocká, M. 2009: Neolitické sídelní regiony v Čechách (ca 5300–4400 př. Kr.) – Region Litoměřicko. *Archeologické studijní materiály* 18. Praha.
- Zápotocká, M. 2011: Neolithische Siedlungsregionen in Böhmen: Südböhmen, *Fines Transire* 20, 113–128.
- Zápotocký, M. 1956: Baalberská skupina v Čechách, *Archeologické rozhledy* 8, 539–563, 621.
- Zápotocký, M. 1958: Die ältesten Kupferfunde im böhmischen Äneolithikum. In: *Epitymbion Roman Haken*. Praha, 25–31.
- Zápotocký, M. 1960: Příspěvky k poznání českého středního eneolitu, *Archeologické rozhledy* 12, 693, 715–747.
- Zápotocký, M. 1962: Nové mladoeneolitické hroby z Litoměřicka, *Sborník Severočeského musea – Historie* 3, 151–161.
- Zápotocký, M. 1963a: Nálezy ze sídliště cítilibského typu na Litoměřicku, *Archeologické rozhledy* 15, 146–166.

- Zápotocký, M. 1963b: Pravěké nálezy z vrchu Házmburku u Klapého, *Archeologické rozhledy* 15, 432–446.
- Zápotocký, M. 1964: Mladoeneolitické a starobronzové nálezy z Třebenicka a okolí ve sbírkách Paříkova muzea v Třebenicích, *Sborník Severočeského muzea v Liberci – Historie* 4, 289–329.
- Zápotocký, M. 1969: Materiály k osídlení Litoměřicka v době římské – I. Dolní Poohří, *Archeologické rozhledy* 21, 178–201.
- Zápotocký, M. 1971: Archeologická práce a muzea na Litoměřicku do roku 1945, *Litoměřicko* 8, 5–64.
- Zápotocký, M. 1972: Příspěvek k osídlení Úštěcka v pravěku a raném středověku, *Litoměřicko* 9, 67–81.
- Zápotocký, M. 1975a: Archeologická práce na Litoměřicku v letech 1945–1973, *Litoměřicko* 12, 29–70.
- Zápotocký, M. 1975b: Archeologické nálezy a výzkumy litoměřického muzea v letech 1945–1973, *Výzkumy v Čechách* 1973, 191–246.
- Zápotocký, M. 1982: Lovosice a oblast České brány – starobronzová sídelní koncentrace s doklady kovolictví, *Archeologické rozhledy* 34, 361–405.
- Zápotocký, M. 1988: Pravěká výšinná sídliště a hradiště na Litoměřicku I, *Archeologické rozhledy* 40, 121–154, 233–235.
- Zápotocký, M. 1989: Pravěká výšinná sídliště a hradiště na Litoměřicku II, *Archeologické rozhledy* 41, 506–542.
- Zápotocký, M. 1990: Michelsberg und die relative Chronologie des frühen und älteren Äneolithikums in Böhmen. In: *Die Trichterbecherkultur – neue Forschungen und Hypothesen. Material des Internationalen Symposiums Dymaczewo 1988* (Red. D.Jankowska). Poznań, 201–211.
- Zápotocký, M. 1991: Frühe Streitaxtkulturen im mitteleuropäischen Äneolithikum. In: Lichardus, J. (ed.), *Die Kupferzeit als historische Epoche. Symposium Saarbrücken und Otzenhausen* 6.–13. 11. 1988. Bonn, 465–475.
- Zápotocký, M. 1992: Streitäxte des mitteleuropäischen Äneolithikums. Weinheim.
- Zápotocký, M. 1996: Raný eneolit v severočeském Polabí, *Archeologické rozhledy* 48, 404–459.
- Zápotocký, M. 1998: Zum Stand der Forschung über die relative Chronologie des frühen Äneolithikums in Böhmen. In: *Die Michelsberger Kultur und ihre Randgebiete – Probleme der Entstehung, Chronologie und des Siedlungswesens. Kolloquium Hemmenhofen 1997*. Stuttgart, 291–302.
- Zápotocký, M. 2000: Cimburk und die Höhensiedlungen des frühen und älteren Äneolithikums in Böhmen. Praha.
- Zápotocký, M. 2002a: K sídelním a pohřebním areálům kultury nálevkovitých pohárů v severozápadních Čechách: Vikletice, okr. Chomutov. In: Čech, P. – Smrž, Z. (edd.), *Sborník Drahomíru Kouteckému*. Most, 309–314.
- Zápotocký, M. 2002b: Eneolitická broušená industrie a osídlení regionu Čáslav–Kutná Hora. In: Pavlů, I. (ed.), *Bylany Varia* 2. Praha, 159–228.
- Zápotocký, M. 2008a: Kultura nálevkovitých pohárů ve starším eneolitu (Kap. 3.2). Nejstarší stupeň badenské kultury (Kap. 3.3). Badenská kultura ve středním eneolitu (spolu s E. Neustupným, kap. 4.2). Řivnáčská kultura (kap. 4.3). Chamská kultura (kap. 4.4). In: Neustupný, E. (ed.), *Archeologie pravěkých Čech 4. Eneolit*. Praha, 61–86, 89–115.
- Zápotocký, M. 2008b: Badenská a řivnáčská kultura v severozápadních Čechách, *Archeologické rozhledy* 60, 383–458.
- Zápotocký, M. – Černá, E. – Dobeš, M. 1989: Michelsberské nálezy ze severozápadních Čech, *Památky archeologické* 80, 30–58.
- Zápotocký, M. – Muška, J. 1999: Kultura nálevkovitých pohárů na Bílinsku (SZ Čechy). In: Čech, P. (ed.), *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993–1997*. Most, 7–43.

THE FUNNEL BEAKER CULTURE (TRB) IN THE NORTH BOHEMIAN ELBE REGION (C. 40TH–33RD CENTURY BC)

1. The territory of the Bohemian group of the TRB, which is situated on high quality soils in the northern half of the country, can be divided into four regions: E Bohemia, E and W part of central Bohemia, NW Bohemia. The topic of this paper is the fourth region and its primary goal is a complex inventory and analysis of finds from the North Bohemian Elbe region including the area along the lower course of the Ohře River and the east part of the Ore Mountains (Erzgebirge) Piedmont Basin (Fig. 2, 3).

2. **State of processing, source basis.** Traces of settlement of the TRB are known from the cadastres of 71 villages. It was possible to identify the precise location of finds in the case of 60 villages.

3. **Movable artefacts. 3. 1. Regional chronology.** Our considerations are based on the proposed periodizations of the TRB according to two latest syntheses of Bohemian prehistory (Zápotocký 1978; 2008a), also taking into account the proposal by E. Pleslová-Štiková (1987) and the concept by E. Neustupný (1961; 1978; 2008), which presume the

presence of the Michelsberg culture not only in West Bohemia, but also in the old settlement area in the northern part of the country. The division of the Bohemian group of the TRB into two stages is generally accepted these days: the early Baalberg stage and the later, *Salzmünde* stage. Before the early stage, there is inserted a complicated period which includes the transition between the Jordanów culture, representing the final stage of the Lengyel culture, and the fully formed TRB. Preceding analyses of the earliest Aeneolithic assemblages from central Bohemia (Zápotocký 1998) and now also the analysis of materials from the local region are the reason why the following periodization differs from the one used in the 4th volume of *Archeologie pravěkých Čech* (Archaeology of Prehistoric Bohemia, Neustupný 2008; Zápotocký 2008a), particularly in three points: a) concerning the understanding of the cultural identity in the ancient period: I suppose that Bohemia at that time was, similarly to central and NW Germany, part of a border zone between two circles, which appear to be, to a large extent, culturally ambivalent (early Michelsberg/ancient TRB); b) the following period is, with regard to the typological composition of assemblages which became available recently and where the Baalberg component is apparently dominant, defined as the Baalberg-Michelsberg phase; c) on the basis of analysis of settlement area Brozany B (Dobeš – Zápotocký 2013), the later stage of the TRB is divided into two phases. Therefore, the periodization outlined in Table 1 seems to be applicable for NW Bohemia; the quoted defining assemblages of the individual phases had been described and also partly analysed earlier:

I. Ancient, pre-Baalberg horizon (MK/TRB I). In this period, groups labelled as culturally mixed (TRB/early Michelsberg; Zápotocký 1990; 1998) or as the early Michelsberg culture (Neustupný 1978; 2008) occur in the country as well, next to the final, *Schussenried* phase of the Jordanów culture. With their general orientation, they demonstrate links to the newly emerging cultural circle whose centre was situated in the northern half of Central Europe. During this transition period, a change of orientation from SE (final Lengyel) to W/NW (early Michelsberg) and N/NE (ancient phases of the TRB) takes place. There are currently only a few assemblages known from Bohemia and their comparison is rather complicated. It is possible to distinguish at least two phases in central Bohemia (Bylany Nade Vsí – Močovice: Zápotocký 1996), but for the time being, it is unfortunately not the case of NW Bohemia. The final phase of the Jordanów culture is characterised here by the assemblage from Trmice (Fig. 4). The assemblages from Valov a Ohníč (Fig. 5) seem to be a kind of mix. Other materials from this time period: Fig. 6, 11:2–4; Plate 1:11, 5:15, 16, 22–32; 21:13; 22:1, 3, 25.

II. Early, Baalberg stage of the TRB, which is characterised by jugs and amphorae of the Baalberg type during its whole existence. Assemblages from the region allow us to differentiate three phases:

II 1. Early phase, Baalberg–Michelsberg. The assemblages from Mirošovice, Liptice, Litoměřice, Most (Fig. 7–10, 12) differ from each other due to the different proportions of MK elements, which, at the same time, synchronise this phase with late Michelsberg. The Litoměřice assemblage (Fig. 7, 8) contains up to 40 types and variants and is of a purely Baalberg nature. A distinctive shape are bowls decorated with stamped lines with analogies in the Rhine and Saale regions („horizon of stamped bowls“). Early-Baalberg jugs (Fig. 8 bottom 1–3). The question, whether the late MK settlement proceeded further to the east from West Bohemia, remains unanswered.

II 2. Middle phase – classical Baalberg phase, distinguishable in central and East Bohemia (e.g. Slaný–Slánská hora, pottery hoard; Kutná Hora–Cimburk, bottom layer; Benátky: Zápotocký 1956, 544, Fig. 233; idem 2000, Abb. 17 A, B; Kalferst – Zápotocký 1991, Fig. 19). Unfortunately, only a few assemblages of higher quality are known from NW Bohemia (Bílina, Fig. 13). The graves from Nižebohy, Světec, Velké Žernoseky (Fig. 12, Plate 19, 22) can be also included in this phase. In the case of the assemblages from Postoloprty and Dobroměřice (Fig. 13; 14) and the grave with a battle axe from Vrbice (Fig. 14), a chronological overlap with the *Sířem* phase is not excluded.

II 3. Late phase, *Sířem*, with typical stamped decoration of the *Wiórek* manner. It is best documented at the central Bohemian site of Makotřasy (Pleslová–Štiková 1985) with late types of Baalberg jugs. In NW Bohemia, this phase is represented by settlement assemblages from *Sířem*, Vikletice, Dobroměřice and Křesín, and by the grave from Lužice (Fig. 15–18).

III. Later, *Salzmünde* stage of the TRB. Its emergence, apparently synchronous with the start of the *Salzmünde* stage in the Saale region, is probably a kind of reaction to the northward and westward expansion of the Baden culture from the Danube region. In NW Bohemia, it can be divided into two phases:

III 1. Early phase with characteristic engraved ornamentation, fully drawing from the stamped motifs of the *Sířem* phase: Křesín, Orasice, Nová Ves, the grave from Hořín (Fig. 19, 20), decorated jugs (Plate 7:17, 19).

III 2. The late phase is defined by pottery from the settlement area at Brozany (Fig. 21; 22). It differs from the early phase due to (a) an almost complete absence of decoration, (b), new, so far unknown types with analogies in late, „Badenised“ groups of the TRB in the area north of Bohemia, (c) imports from the middle, classical stage of the Baden culture (Dobeš – Zápotocký 2013). Typologically, the characteristic elements are jugs (Fig. 20:14; Plate 1:12) and pottery from the settlement area at Žabovřesky (Plate 26), where two fragments of an amphora (Plate 26:6,7; Fig. 35) with decoration in the style of the Elbe–Havel group of the TRB were found in pit 1/65.

Generally speaking, the ratio between the early and later TRB-stage in the material basis is almost identical (46 and 43 %), but finds dating from the ancient, pre-Baalberg stage are much less numerous (10.1 %). There is also the question of absolute dating in context of radiocarbon data and analogies to dendrodated assemblages (Table 1).

3.2. Pottery. Six classes of vessels (1 funnel-shaped beakers and pots, 2 jugs, 3 cups, 4 bowls, 5 amphorae, 6 storage pots and biconical vessels), compare Fig. 4–22. Less frequent shapes: zoomorphic vessel, collared flasks, drum, plate, miniature vessels, crucible?, spoons, spindle whorls, weights, ballast weights. – **Ceramic imports.** Fragments of a beaker-shaped

vessel from Kyškovice (Fig. 35:1) with decoration similar to the older, Düsedau horizon of the Altmark Group of Tiefstich Pottery. Potsherds from Žabovřesky (Fig. 35:2,3; Plate 26:6, 7) with decoration in the style of the Elbe-Havel-Kultur. Shapes of the classical stage of the Baden culture at the settlement of Brozany dating from phase III-2 (Fig. 22:8).

3.3. Other categories of finds. Polished stone industry: battle axes of the F, K and R types (28 pieces, Table 3, Fig. 34), axes, chisel, knives. Chipped stone industry: tools made of North Bohemian quartzites are dominant. Other stone industry: sharpening stones, pounding tools. – Bone industry, shells. – Copper industry: pendant, ring.

4. TRB settlement in the North Bohemian Elbe region. 4.1. Natural environment. Landscape (since the Neolithic period, the inhabited area has had the nature of cultural landscape with oak groves, abundant bushes, and forest-free areas), climate – the question whether the curve of climatic changes established in Alpine pile dwellings (Table 6) is valid for the wider area of Central Europe.

4.2. Settlement areas. The current volume of available finds (chapter 6) is not suitable for this purpose (predominance of rescue excavations, high percentage of chance finds). **4.2.1. Residential areas.** Findings about their extent and arrangement correspond to the idea of human settlement consisting of a small, dispersed sites. Concerning the position in the landscape, sites situated on flat ground or in open terrain are dominant (81 %). The remaining sites are situated in exposed or hill-top locations, however, with the exception of Velké Žernoseky, these are not comparable with the classic hill-top settlements of the TRB known from central Bohemia (Zápotocký 2000).

4.2.2. Burial areas. A. Burials in separate features. 1. so-called long barrows. These features have only been known in Bohemia for the last three decades. Approximately 30 such monuments are known from NW Bohemia, however, only nine of them have been archaeologically investigated. It is possible to distinguish five categories: 1. extremely long, rectangular with an „antechamber“ on their east end (Březno 1); 2. narrow rectangular with rounded shorter sides (Račiněves, Vražkov 2, Chudeřín 1); 3. the same, with narrower straight shorter sides (Březno 2?, Chudeřín 2); 4. trapezoid (Nížebohy, Vražkov 1, Ctiněves, Čížkovice?, Obora?); 5. wide rectangular „barrows“ (Čachovice, Postoloprty, Žatec). The question of dating (predominantly the Ancient to Early Aeneolithic), geography (built both in central and peripheral microregions). With regard to the situation south of Říp Mountain (Fig. 27), we believe that if they were so numerous here, in a relatively isolated area, we can consider them also as a frequent or even standard component of settlement areas in the economically better situated Elbe and Ohře-subregions. – 2. Inhumation cemeteries are only known from the early stage (Velké Žernoseky: Moucha 1963; Teplice). The number of individually discovered graves is higher in both stages, however, we presume that these are mainly graves accidentally taken out of context and not a separate category of finds. – 3. Cremation graves from Hořín (Plate 4:17,18) and Vražkov (Fig. 47; Plate 23:3,4) dating from the late stage. These are exceptional cases, as the cremation rite was not known from the Bohemian TRB until recently (with the exception of Makotřasy: Pleslová-Štiková 1985); possibly an influence of the Baden culture. – B. Burials in settlement features: 7 burials, all of them ritually deposited; Plate 3:1; 13:1; 14:5–7; 19). It is the most common form of burial practice in the Bohemian TRB. If social differences were of some importance, then these are the graves of the poorer members of society (e.g. Pleslová-Štiková 1985, 87), and another indicator of a more differentiated social structure of the TRB.

4.2.3. Settlement structure. The Bohemian Central Highlands divide the area in view into the south, Litoměřice part and the north, Ore Mountains Basin part. The location of settlements in these areas is slightly different, which is caused by different properties of the landscape and environmental factors. A link to open flat terrain, chernozem soils, water courses of class I and II, and an elevation of 140–180 m above sea level are characteristic of sites in the Litoměřice area. In the Ore Mountains area, valley locations, brown earth, an elevation range of 160–240 m and an equal proportion of settlements close to water courses of class I–II and III–IV are predominant. – **Settlement topography** (Fig. 3, 32). The TRB settlement in the Litoměřice area can be divided into four subregions: 1. Dolní Poohří (area around the lower course of the Ohře River), 2. Lovosice–Litoměřice Elbe region, 3. Mělník–Roudnice Elbe region, 4. Podřipsko (area around Říp Mountain). In their districts, there are visible clusters of sites which are usually interpreted as settlement microregions (1a,b; 2a–d; 3a,b; 4a). The northern area forms the east half of the Ore Mountains Basin – subregion (5), with two microregions (5a,b). – **Settlement structure of the TRB and the question of decrease in the inhabited area in the Early and Middle Aeneolithic.** When comparing the state of settlement in the Neolithic period and at the time of the TRB, it turns out that the extent of the ecumene in the northern region remains approximately the same in both periods (Zápotocká 2011, Abb. 1). In the southern, Litoměřice region, where a detailed comparison with the Neolithic situation is possible as well, we can see a significant difference between these two periods. Conformity between Neolithic and TRB microregions (Zápotocká 2009, 35–62, Fig. 8–24) is valid only for the area on the left bank of the Elbe (Fig. 32a, b). There are practically no vestiges of the TRB settlement in the right-bank area, as we only know several isolated finds of Aeneolithic polished stone industry from there (Fig. 33a–d). Generally speaking, it can be claimed that the settlement network of the Early Aeneolithic decreased in size, is thinner and more closely linked to river valleys. The Litoměřice region, where the TRB settlement occupied roughly one half of the original Neolithic ecumene, is a classic example. This process was already monitored by J. Rulf (1983; 1991), who came to the conclusion that TRB settlements had concentrated in somewhat drier chernozem regions due to economic and demographic changes. If the hypothesis about significant climatic oscillations during the 4th millennium BC and their strong influence on the existence of Aene-

olithic cultures is correct (chapter 4.1), our attention, while trying to interpret this process, should be paid to environmental conditions. According to phytogeographic analyses, the Litoměřice region belongs to the zone of the thermophyticum (Fig. 23b). The natural conditions in the regions south and north of the Elbe are identical in most parameters. The unpopulated region on the right bank of the river differs due to a higher elevation, but mainly due to a higher average annual precipitation (550–600 mm). For this reason, it belongs to climatic zone B2, and its north part, the Úštěk basin, to climatic zone B3. The reduction of the territory of the TRB therefore seems to be a kind of retreat from the more humid parts of the ecumene. Thus, it can be interpreted as a result of climatic rather than economic or social changes. The absence of human settlements does not mean that the local landscape, with large areas of good-quality brown soils and a dense network of streams and water courses, was not exploited. Transhumation is not excluded and quite certainly, there were important long-distance routes. Also non-agrarian communities, either of Epi-Mesolithic origin or genetically linked to the TRB, might have been present in the abandoned parts of the Neolithic ecumene.

5. Conclusion. Based on analysis of the available material, field situations and their topography, we may get an idea of the TRB in the North Bohemian Elbe region. It was an entity consisting of communities living predominantly in scattered households or in settlements of limited extent and concentrating on agriculture and animal husbandry, with a low share of hunting and fishing (Kyselý 2012, 25, map 4). Numerous indicators seem to point to a certain degree of stratification of their society (enclosed and hill-top settlements, long barrows, graves of „chieftains“, battle axes, and ritual burials in settlement features which were probably reserved for members of lower classes). The autarchic economy certainly relied on local resources – chipped stone industry was mainly manufactured from North Bohemian quartzites, the outcrops of which are less than 30–40 km distant. Settlements situated close to waterway axes, on the Elbe and the Ohře, could have profited from the advantageous location of this region surrounding an intersection of long-distance routes of supra-regional importance – the Elbe, whose importance as a waterway connecting the Danube region with the north is comparable with the role of the Moravian Gate, and a transversal following the course of the Ohře River up to the Rhineland (for the Neolithic period, see Zápotocká 1986). An indicator of long-distance contacts are ceramic imports from the environment of central and eastern German groups of the TRB and the Baden culture.

Our knowledge of the nature and extent of the local settlement areas is limited. From the viewpoint of terrain conditions, about 80 % of the sites are situated in flat or open terrain, and the rest are situated in exposed or hill-top locations. An important place among the evidence for the burial rite belongs to enclosures of the long barrow type (8 features of this kind are known from the Litoměřice region).

From the settlement-geographical viewpoint, the Bohemian Central Highlands divide the area of the transect into the south Litoměřice area and north Podkrušnohoří area, with slightly different climatic conditions. It is, however, true of both the regions that the settlement network concentrates in areas with the most fertile soils, in the climatically most favourable zones A1 and B1 (i.e. warm, dry, and slightly warm, dry). In both these regions, the sites also form more or less distinct clusters – microregions. A comparison of the extent of the ecumene in the Neolithic period and at the time of the TRB produced an interesting result. The fact, that the TRB settlement in the Litoměřice region occupied only about a half of the Neolithic ecumene and completely ignored relatively vast areas of the former Neolithic microregions on the right bank, is interpreted as a consequence of climatic changes: the reduction of the ecumene affected more humid areas and was caused by worsening living conditions due to climatic oscillations during the 4th millennium BC.

It is usually supposed that the settlement network of the Early Aeneolithic had a kind of hierarchical structure and consisted of settlements of different ranks. Our findings concerning the situation in the analysed region are limited. The following criteria can be used as certain indicators of hierarchization: 1. Hill-top settlements which probably fulfilled several central functions. 2. Concentrations of settlements. 3. Burial structures of the type of long barrows, which are usually considered as burials of important individuals. 4. Battle axes, interpreted as artefacts symbolising the owner's membership in a group of men – warriors. Their distribution in the landscape should therefore be indicative of the presence and movement of members of this social layer, both within the ecumene and beyond (also along long-distance communications: Zápotocký 2002b, 186). Out of these four indicators, only the first two seem to point to a kind of hierarchization of the local settlement network. They both indicate an increased importance of the area around Lovosice. This is also valid for almost all prehistoric periods including the Early Middle Ages, the likely reason being the location of this microregion, which enabled communication and at the same time was situated close to the geographical border (e.g. Salač 2011).

A couple of final remarks on the **settlement dynamics**. According to recent findings, the development in the old settlement area was not uniform. In the early stage of the Middle Aeneolithic, the situations in the west and east part of central Bohemia differed. In the west, the development of the TRB continues with its late, Salzmünde stage. In the east, the settlement enclave of the Boleráz stage of the Baden culture asserts itself, spreading from the Middle Danube region. In the next time horizon of the Middle Aeneolithic, the late TRB is replaced by the middle, classical stage of the Baden culture in both central Bohemian regions.

But it is questionable to what extent such a scenario applies to NW Bohemia. It is true that the presence of the Baden culture is obvious here not earlier than during the late phase of the classical stage, and in addition to this, only in the Lower Ohře region and in the area surrounding Lake Komořany. A recent study on the Baden culture has reached the conclusion that „if the absence of sites dating from the early phase of the classical Baden stage in this region is confirmed, it would mean that the Funnel Beaker culture, namely its late (Salzmünde) stage, could have survived longer

than in central Bohemia" (Zápotocký 2008b). The theory, that the replacement of the TRB by the Baden culture in NW Bohemia took place somewhat later than in other regions, gained some support after the analysis of the settlement area near Brozany helped to define the late phase of the Salzmünde stage, which had been, according to „imports“, contemporary with the classical stage of the Baden culture in central Bohemia (so-called TRB II 2 phase). Chronologically, this phase should correspond to the late phase of the Salzmünde group in the Saale region and the horizon Walternienburg/per. MN II of the Northern TRB group. This is, however, just a working hypothesis conditioned by the current state of our knowledge. It should be valid if the existence and regional character of this phase is confirmed by further research.

Fig. 1. Funnel Beaker culture in Bohemia, division into the individual regions is indicated; rectangle – extent of the area of interest

Fig. 2. North West Bohemia: river system, orographic data (light grey: 400–500 m above sea level, dark grey: more than 500 m above sea level) and the extent of the analysed area

Fig. 3. Funnel Beaker culture in the North Bohemian Elbe region (numbering is identical with that used in the inventory in chapter 6)

Fig. 4. NW Bohemia, late (Schussenried) phase of the Jordanów culture

Fig. 5. NW Bohemia, late (Schussenried) phase of the Jordanów culture with elements of the MK/TRB I horizon

Fig. 6. NW Bohemia, early stage, MK/TRB I (pre-Baalberg horizon)

Fig. 7. NW Bohemia, phase TRB II 1 (early, Baalberg-Michelsberg phase of the early stage)

Fig. 8. NW Bohemia, phase TRB II 1 (early, Baalberg-Michelsberg phase of the early stage) – Jugs of the old Baalberg type

Fig. 9. NW Bohemia, phase TRB II 1 (early, Baalberg-Michelsberg phase of the early stage)

Fig. 10. NW Bohemia, phase TRB II 1 (early, Baalberg-Michelsberg phase of the early stage)

Fig. 11. NW Bohemia, inhumation grave with an amphora of the late Michelsberg culture and tulip-shaped beakers of stages MK II–V

Fig. 12. NW Bohemia, phase TRB II 1 (early, Baalberg-Michelsberg phase of the early stage). – Phase TRB II 2 (middle phase of the early stage)

Fig. 13. NW Bohemia, phase TRB II 2 (middle phase of the early stage). – Phase KNP II 2/3 (middle/late phase of the early stage)

Fig. 14. NW Bohemia, phase TRB II 2/3 (middle/late phase of the early stage)

Fig. 15.–18. NW Bohemia, phase TRB II 3 (late, Siřem phase of the early stage)

Fig. 19. NW Bohemia, phase TRB III 1 (early phase of the later stage)

Fig. 20. NW and central Bohemia, phase TRB III 1 (early phase of the later stage). – Phase TRB III 2 (late phase of the later stage). – Stage TRB III (late, Salzmünd)

Fig. 21.–22. NW Bohemia, phase TRB III 2 (late phase of the later stage)

Fig. 23. North Bohemian Elbe region. A. Geomorphological division, units and subunits with finds of the TRB. B. Vegetation regions; districts and subdistricts of the thermophyticum and mesophyticum

Fig. 24. TRB settlements in the North Bohemian Elbe region,

location: 1 flat ground, 1x flat ground, uncertain; 2 strategic, 2x strategic, uncertain; 3 hill-top, 3x hill-top, uncertain

Fig. 25. Cemeteries and graves of the TRB: 1 inhumation grave, 2 inhumation cemetery, 3 cremation grave, 4 inhumation grave from a settlement context, 5 grave?; 6 long barrows; 7 sites of the TRB

Fig. 26. Nížebogy, location of a TRB grave (1) and trapezoidal enclosure of probable Early Aeneolithic origin (2), discovered thanks to aerial survey and geophysical prospecting

Fig. 27. Říp-region, between Račiněves and Ctiněves. Graves of the TRB (1, 2) and enclosures surrounding barrows of probable Early Aeneolithic origin (3–6)

Fig. 28. Enclosures surrounding ancient Aeneolithic barrows from Březno (LN), features 62 and 86 (left), and graves from the areas of both enclosures

Fig. 29. Enclosures surrounding ancient and early Aeneolithic barrows from NW Bohemia

Fig. 30. Enclosure surrounding early Aeneolithic barrows in NW Bohemia

Fig. 31. Settlements of the TRB in the North Bohemian Elbe region, soils

Fig. 32a. North Bohemian Elbe region, settlement structure at the time of the Funnel Beaker culture (TRB): 1 sites with settlement finds and isolated finds of pottery of settlement character (\emptyset of the circle is 1 km); 2 sites with finds of graves and pottery of funeral character (\emptyset of the square is c. 1 km); 3 cadastrals with finds of pottery without a known location; 4 battle axes of the TRB

Fig. 32b, c. Litoměřice region, settlement structure: b) in the Neolithic period; c) in the Early Middle Ages (1 cadastrals of villages with finds from the Early/Middle Hillfort period, \emptyset of the circle is 1.5 km; 2 with finds from the Late/Final Hillfort period, 3 hillforts and fortified sites, 4 hillforts and fortified sites – uncertain, 5 princely estates from the 12th century

Fig. 33a–d. Extent of the ecumene from the Neolithic period up to the Middle Aeneolithic in the territory of Litoměřice District. Cadastrals with finds of settlements, graves and with isolated finds of pottery: a) Neolithic, Linear Pottery and Stroked Pottery cultures; b) Ancient Aeneolithic, Lengyel and Jordanów cultures; c) Early Aeneolithic and the beginning of the Middle Aeneolithic, TRB and isolated finds of Aeneolithic polished stone industry; d) Middle Aeneolithic, Baden, Řivnác and Globular Amphora cultures

Fig. 34. North Bohemian Elbe region, finds of TRB battle axes, types: F – flat, K – knob-butted, R – with an arched butt. Unnumbered points: sites according to map in Fig. 3

Fig. 35. Imports/imitations of pottery from other TRB groups

Fig. 36.–50. Archaeological situations, plans and finds associated with the inventory of sites

Table 1. Funnel Beaker culture in the Aeneolithic of North-West and central Bohemia

Table 2. Funnel Beaker culture in the North Bohemian Elbe region: cadastral villages (districts: LT – Litoměřice, LN – Louny, ME – Mělník, TP – Teplice, UL – Ústí n. L.), sites (A–E, X = unknown), place names, elevation, type of soil and bedrock; find situation; finds and their dating; Table, Fig.

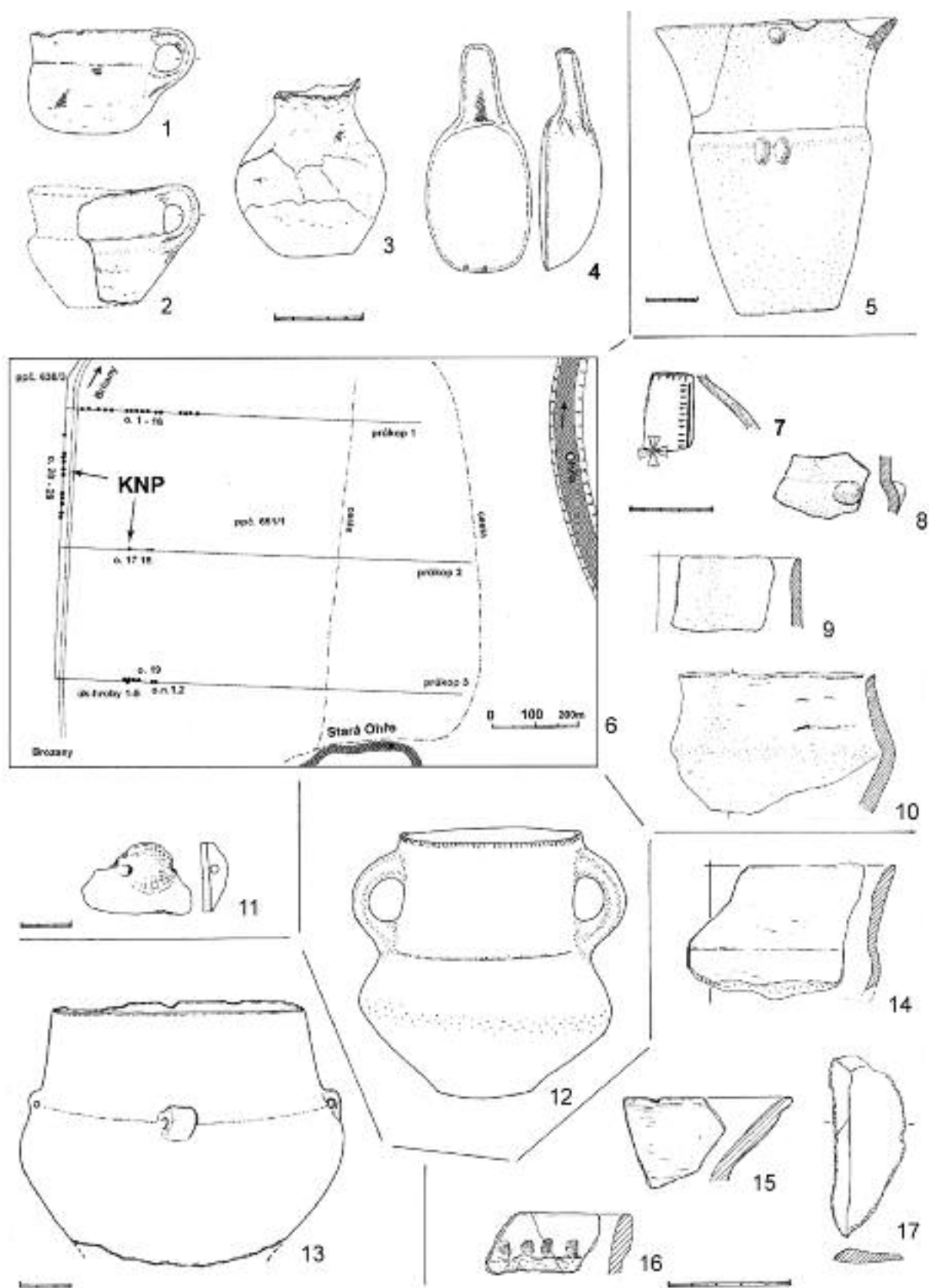
Table 3. Stone battle axes of the TRB from the North Bohemian Elbe region: forms and types. Type of find, abbreviations: H from a grave, S from a settlement, ON isolated find.

Table 4. Sites of the TRB in the North Bohemian Elbe region: elevation (grey fields: uncertain location)

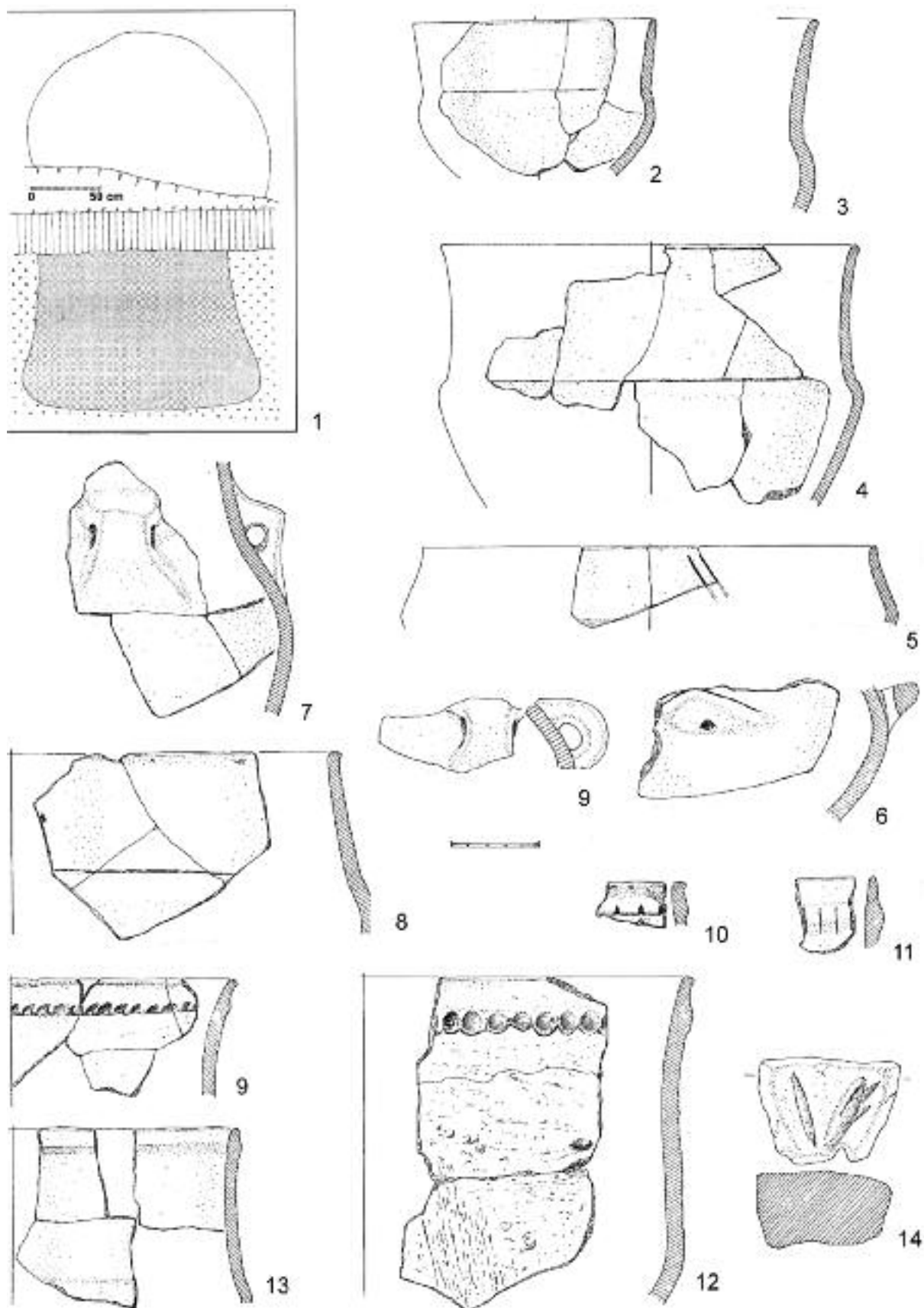
Table 5. Settlement sites of the TRB in the North Bohemian Elbe region: soil type and substrate

Table 6. Reconstruction of climate for the years 4500–1350 BC: the intensity of solar radiation according to concentrations of ^{10}Be (beryllium isotope) in the Greenland ice sheet (GISP 2 project) is depicted in the first column, the other three columns show the sinking of water levels in Swiss lakes according to dendrodated timber and ^{14}C data from lakeside villages and finds from Alpine mountain passes

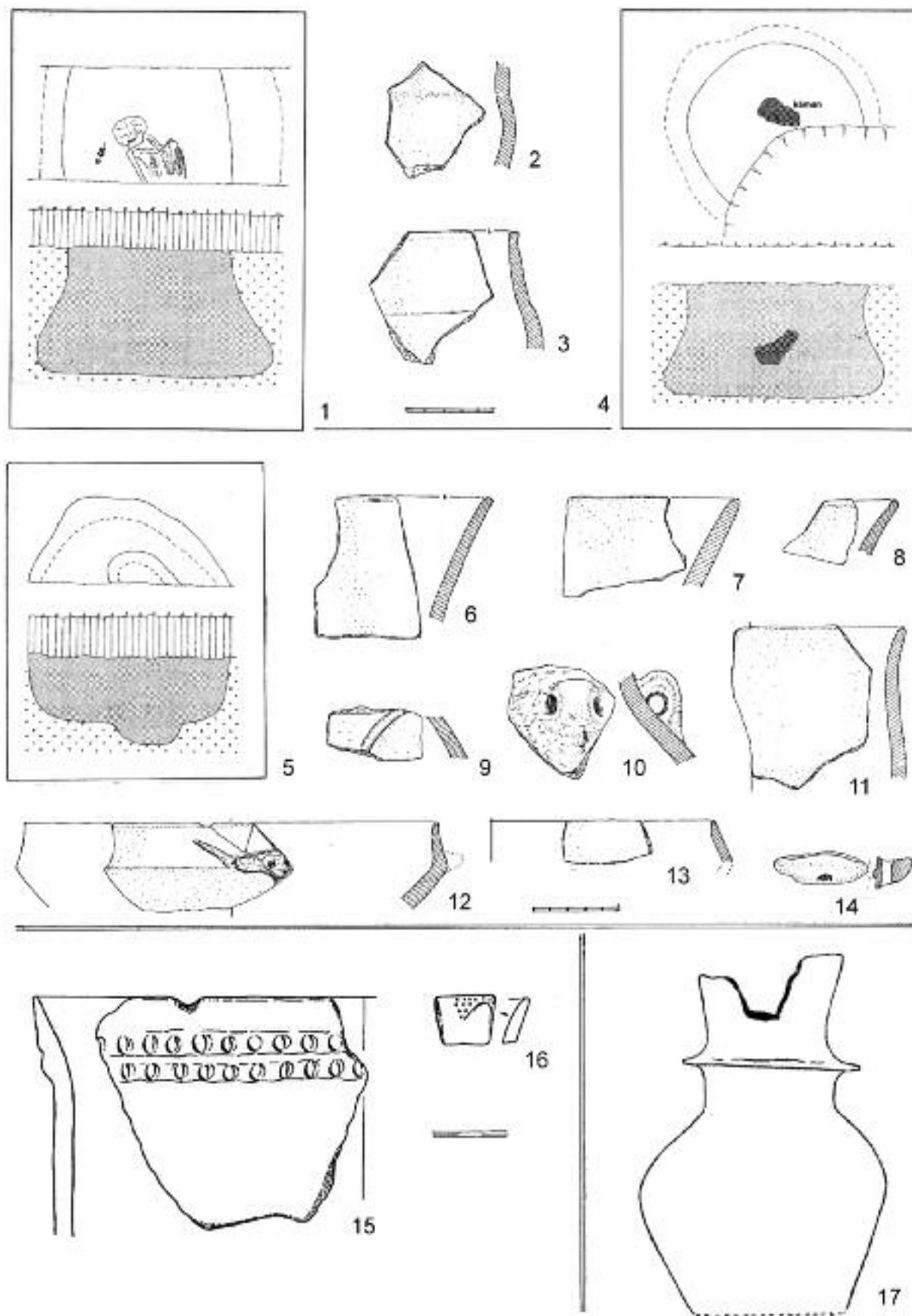
Plate 1.–30. TRB finds in North-West Bohemia



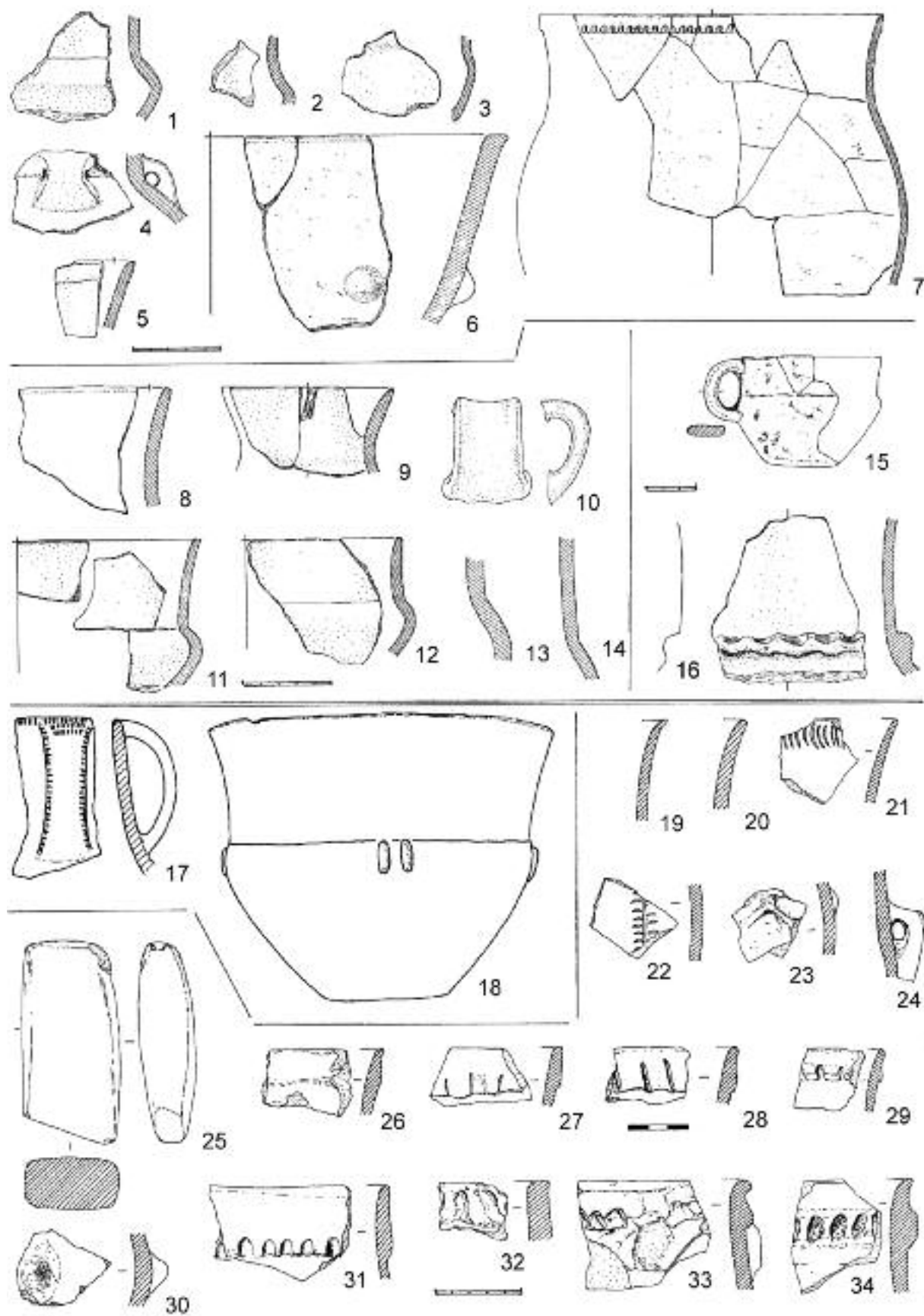
Tab. 1. 1–4 Bohušovice nad Ohří A. – 5 Brňany X. – 6–10 Brozany nad Ohří A: 7–9 objekt 17, 10 objekt 24.
– 11 Doksany A. – 12 Hrdly A. – 13 Dobříň A. – 14–17 Nové Dvory A



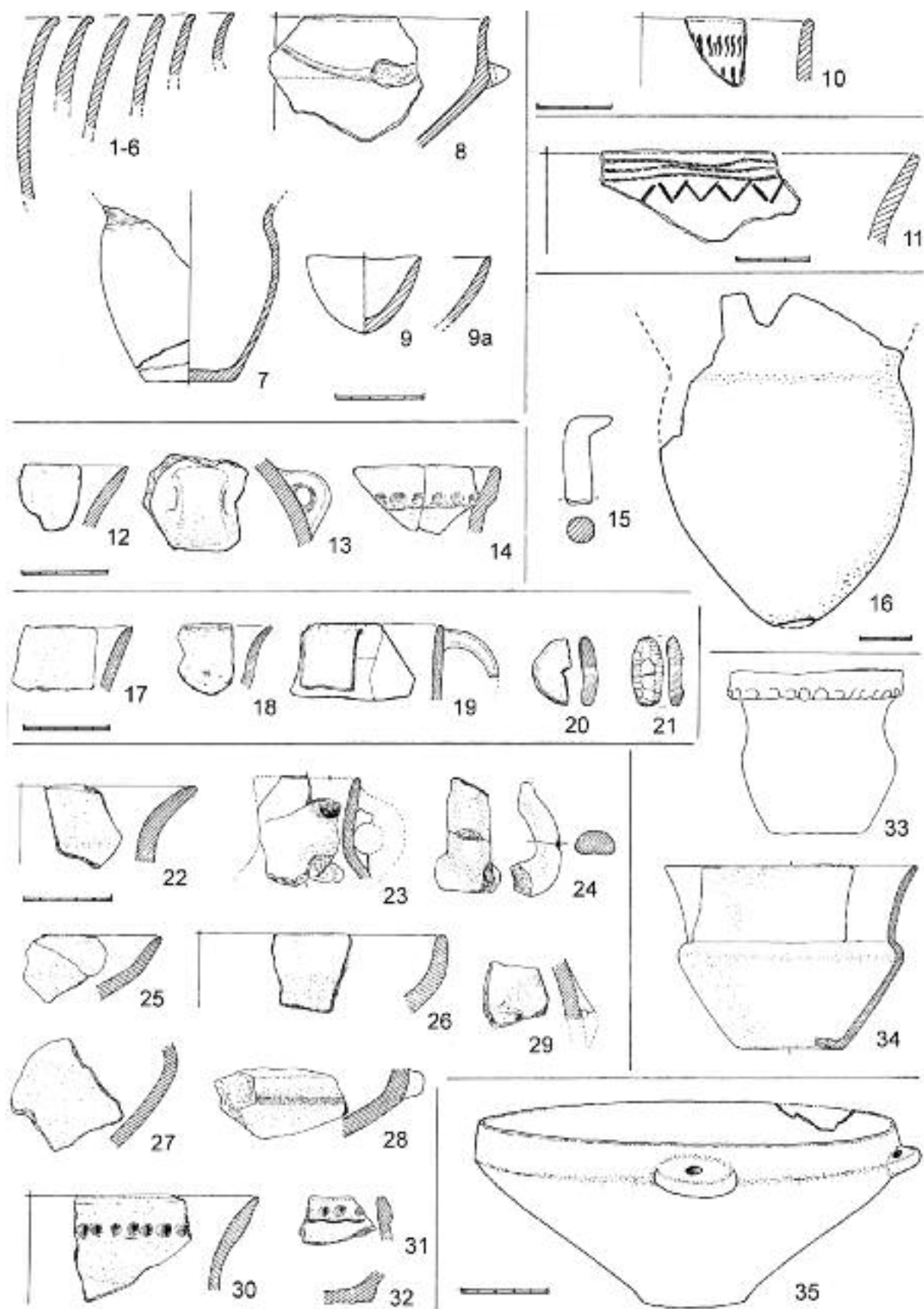
Tab. 2. Evaň A: 1–14 objekt 1/61



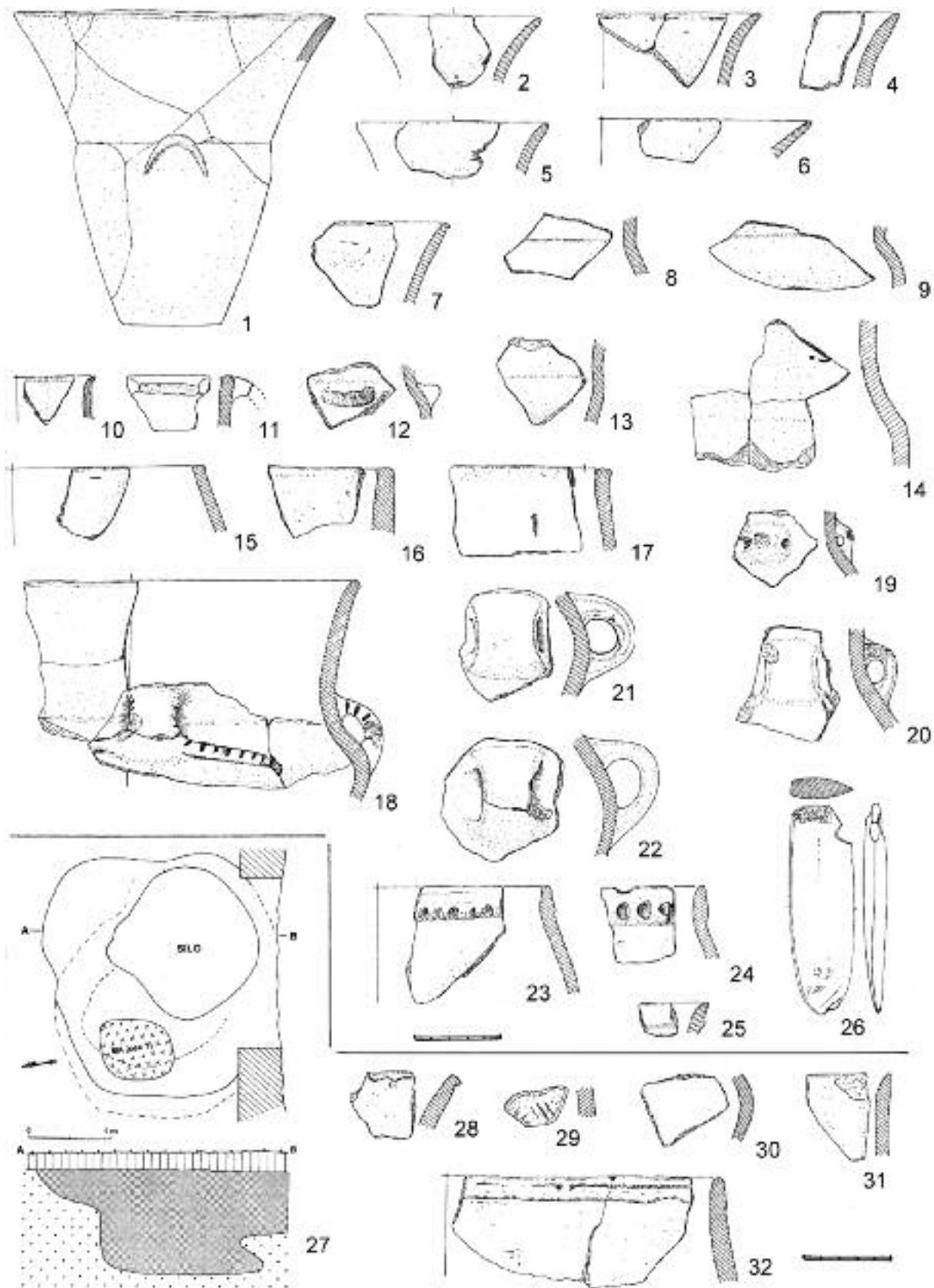
Tab. 3. Evaň A: 1–3 objekt 2/61, 4 objekt 3/61, 5–14 objekt 4/61. – 15, 16 Velké Žernoseky A, jáma (podle Vokolek 2007, tab. 169:1, 12). – 17 Štětí A



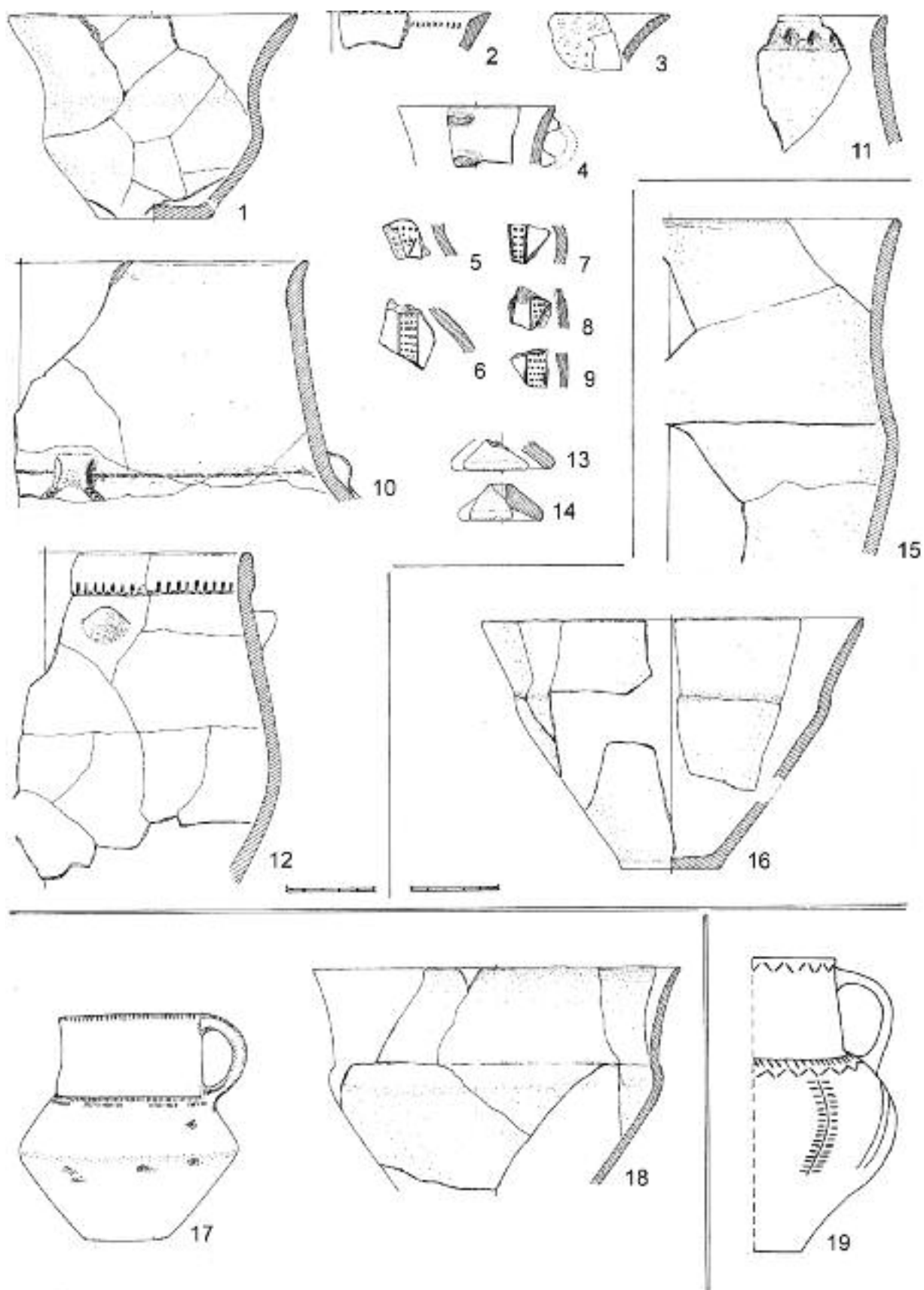
Tab. 4. Evaň A: 1–7 objekt 2/67, 8–14 objekt 3/67. – Evaň X (ze sbírky místní školy): 15, 16. – Hořín A: 17, 18 ze žárového hrobu, 19–34 sběr (19–34 podle: Sklenář 1999)



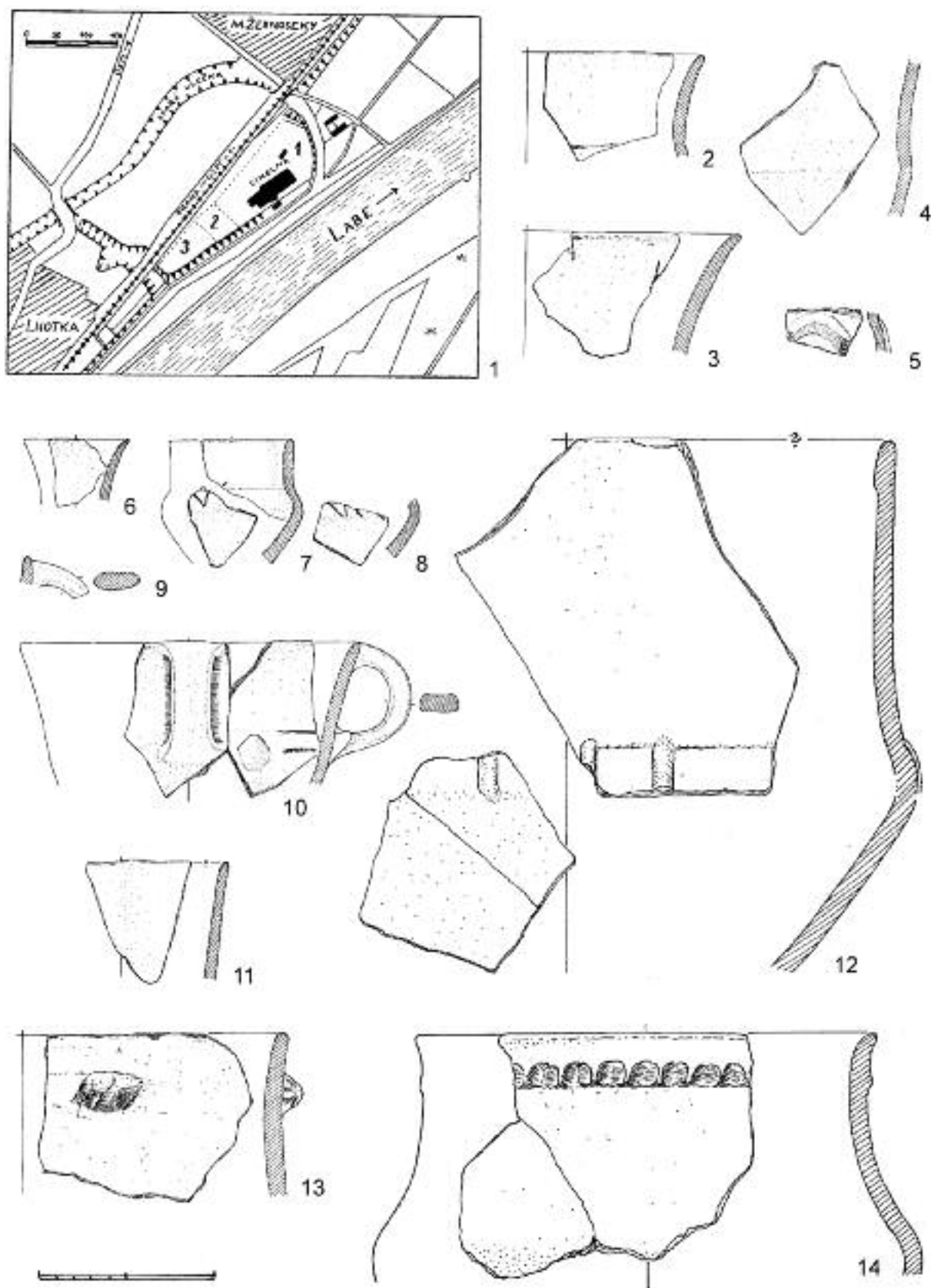
Tab. 5. 1–9 Hrbovice A, objekt 13D. – 10 Křemýž A. – 11 Hradiště A. – 12–14 Malé Žernoseky A, jáma. – 15, 16 Neštětice A. – 17–21 Poplze A, objekt 2/1962 (č. 18 k. knovízská). – 22–32 Pokratice A, jáma. – 33, 34 Roudnice nad Labem A, X. – 35 Prosmky A, kostrový hrob. – Č. 1–9 podle: J. Muška, Hrbovice – nálezová zpráva, M Teplice, tab. 108, 109; č. 34 podle: A. Piffel, zpráva č. 2481/42 v archivu ARÚ; č. 35 podle: Hrala 1978, tab. I:7



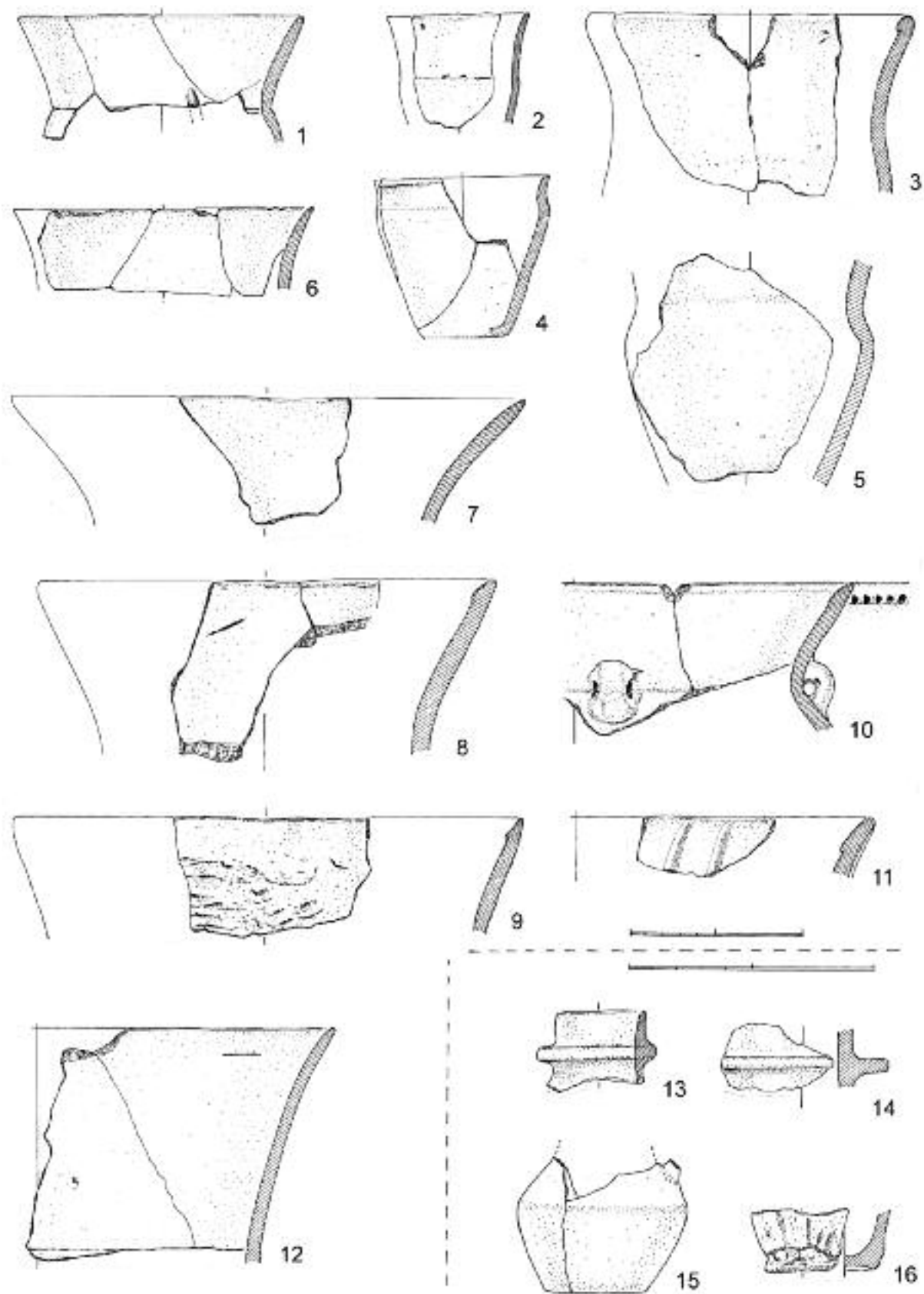
Tab. 6. Křesín A: 1–26 objekt 4, 27–32 objekt 1



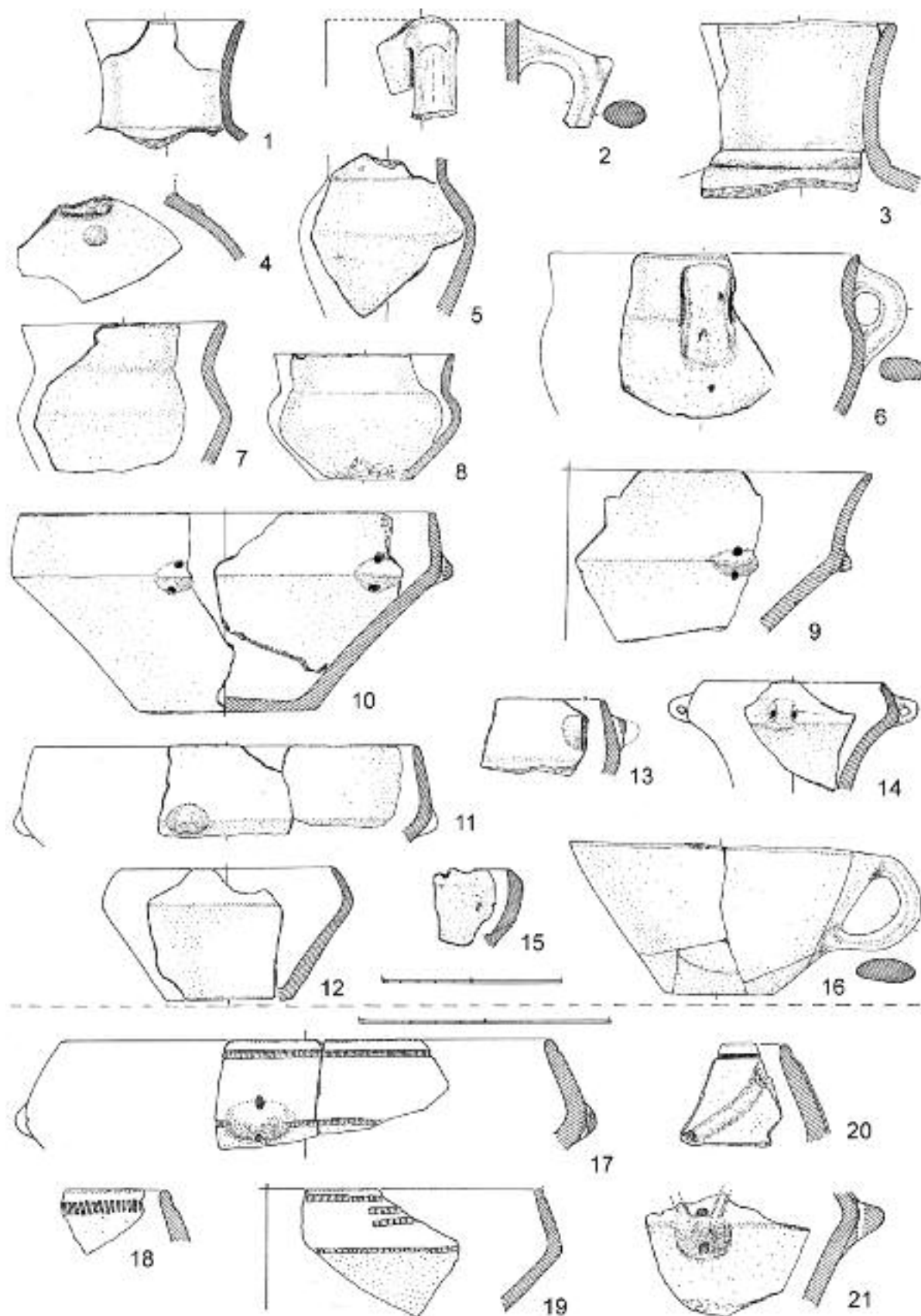
Tab. 7. Křesín, B: 1– 14 jáma; 15, 16 ze sbírky místní školy. – 17, 18 Libochovice A. – 19 Liběchov B
(podle: Sklenář 1984, tab. 38:3)



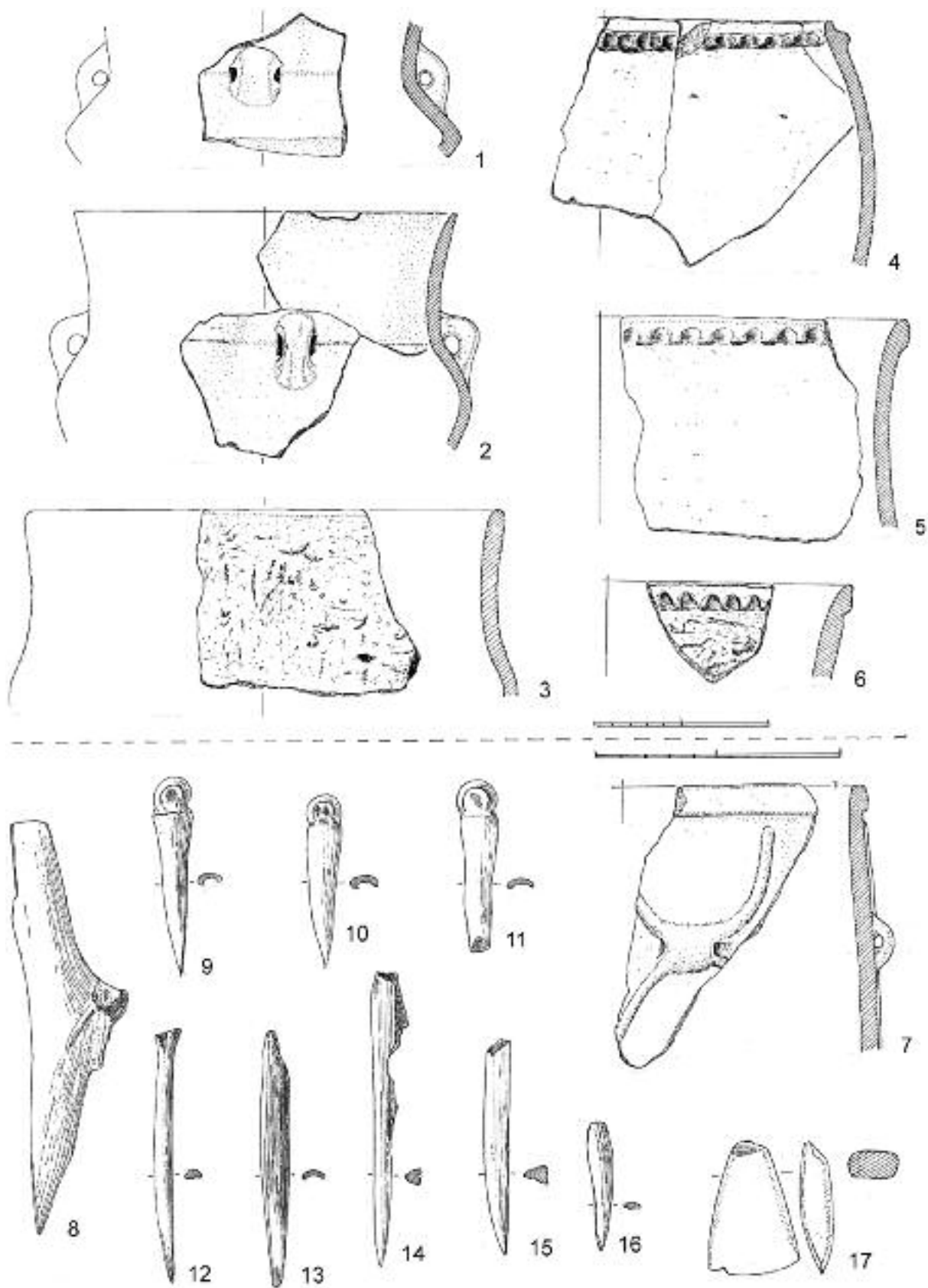
Tab. 8. Lhotka nad Labem A. 1 poloha naleziště (1 cihelna, 2 plocha výzkumu v r. 1961, 3 plocha zničená před zahájením výzkumu); 2–14 objekt 4/1961



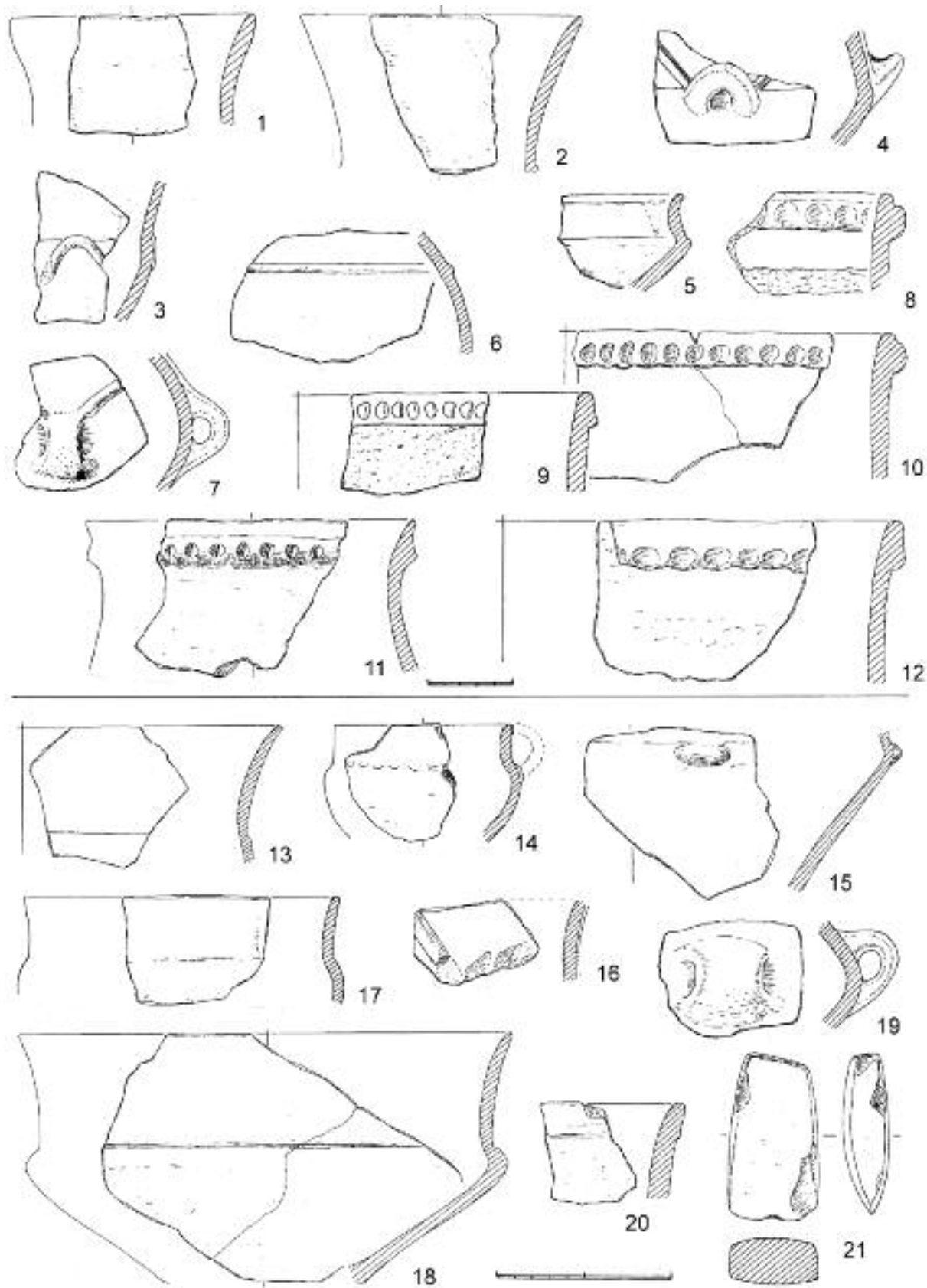
Tab. 9. Litoměřice A. 1–16 jámový objekt, před r. 1919 (k tomu tab. 10, 11)



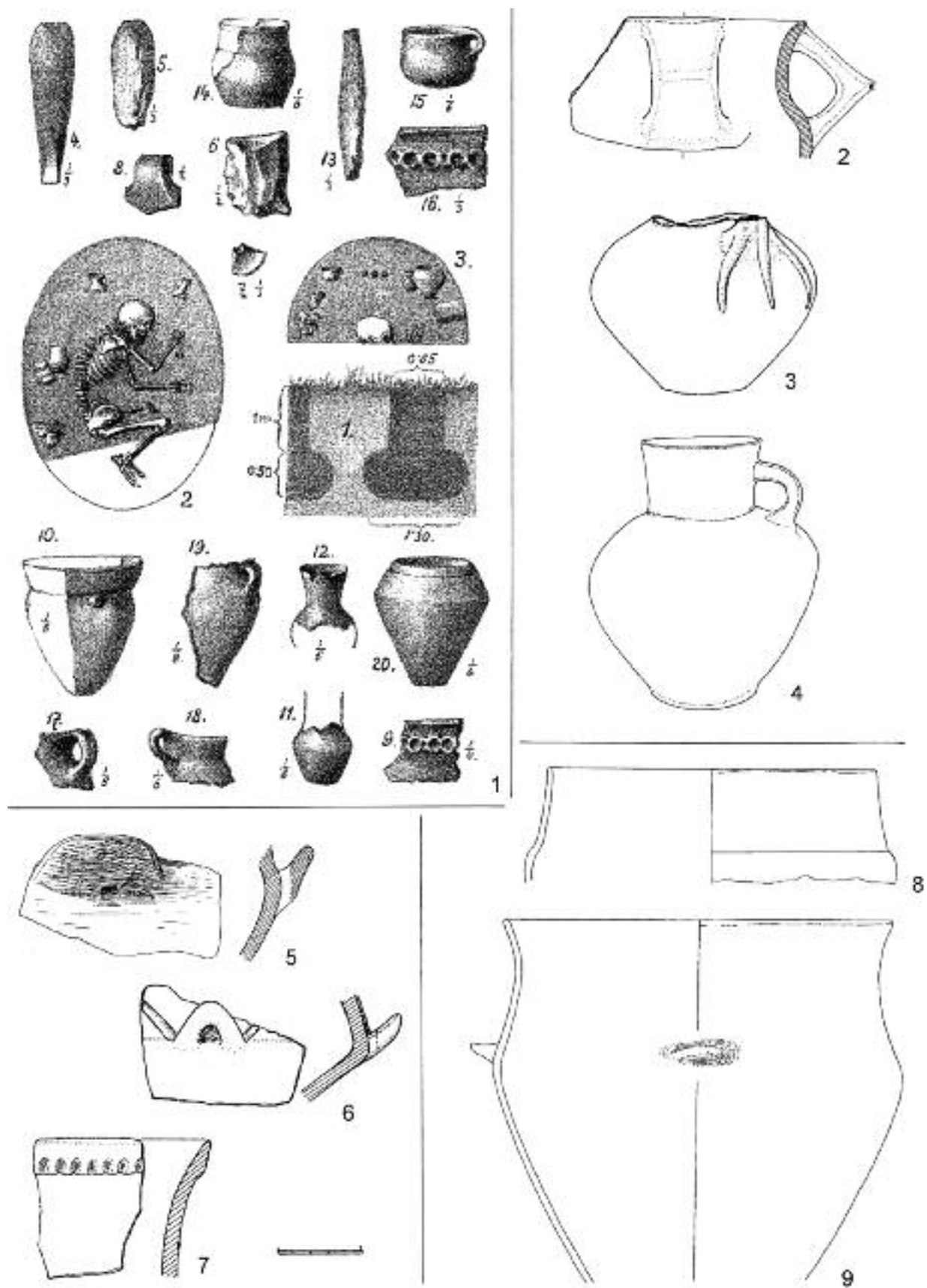
Tab. 10. Litoměřice A. 1–21 jámový objekt, před r. 1919 (k tomu tab. 9, 11)



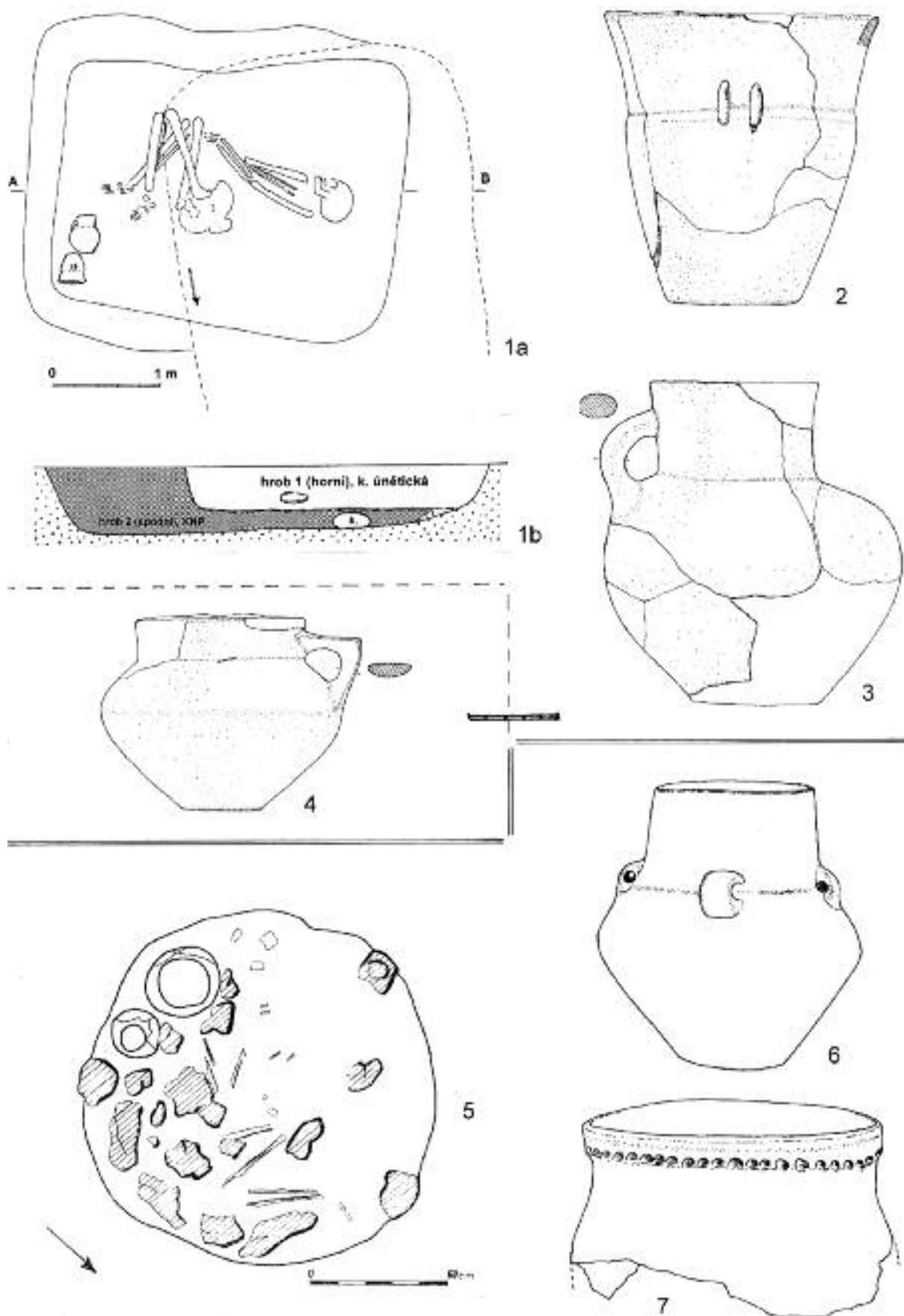
Tab. 11. Litoměřice A. 1–17 jámový objekt před r. 1919 (k tomu tab. 9, 10)



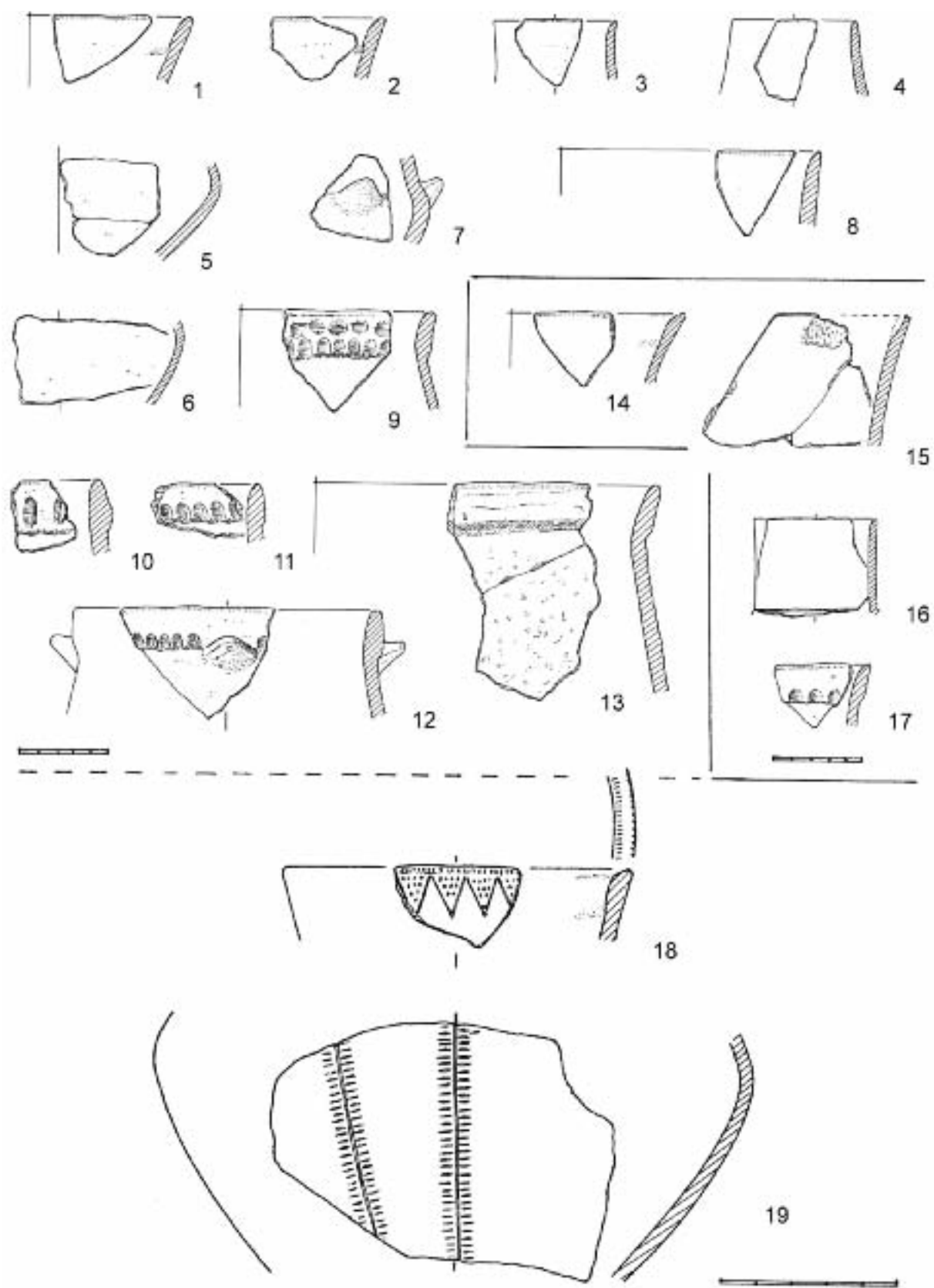
Tab. 12. Lovosice A. 1–12 jáma z 15. 6. 1906; 13–21 jáma z r. 1924 (k tomu tab. 13:8,9)



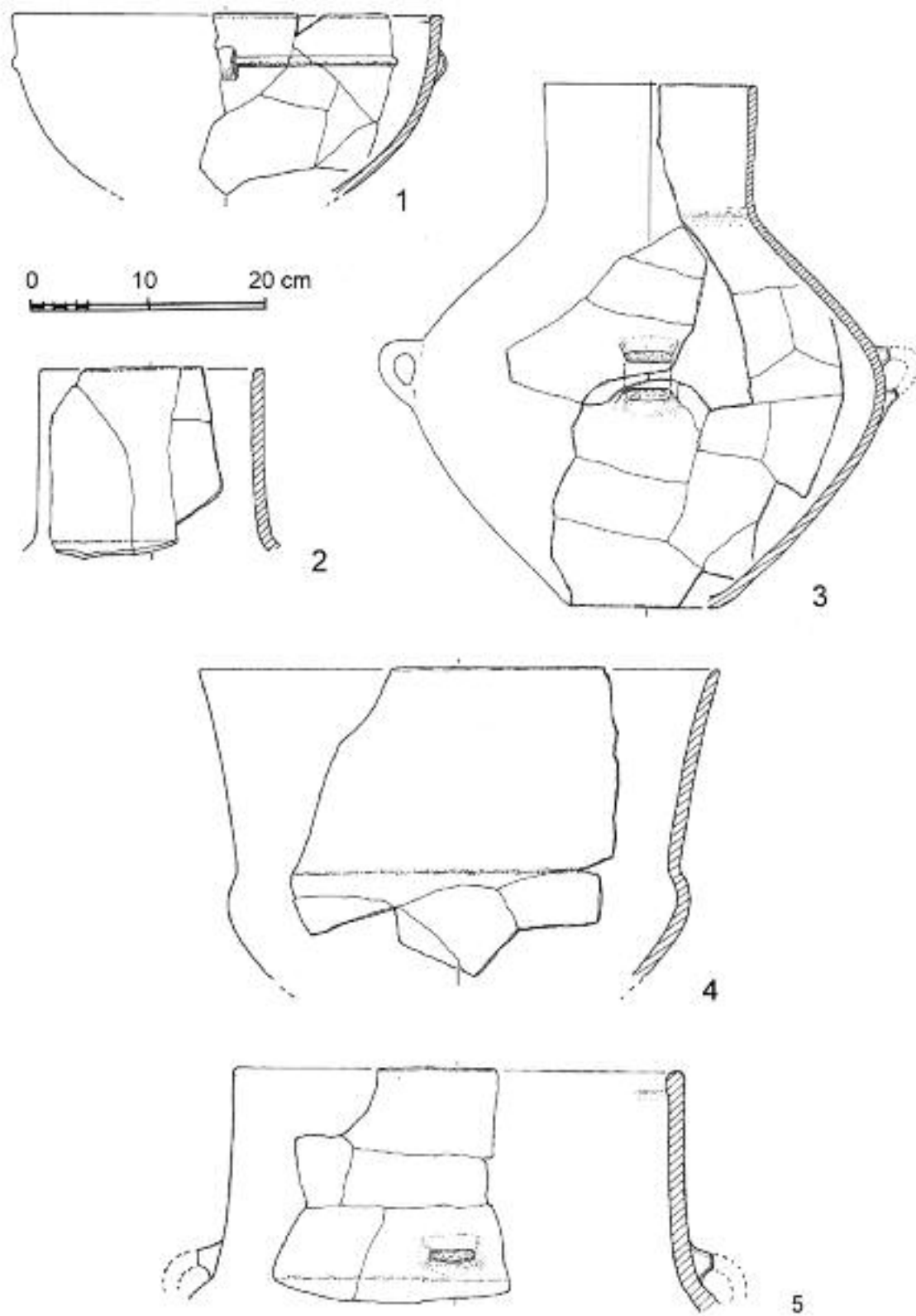
Tab. 13. Lovosice A: 1 dva jámové objekty s kostrovými pohřby (podle: Matiegka 1892, tab. 1); 6 bez údajů; 8, 9 jáma z r. 1924 (kresba V. Vokolek; k tomu tab. 12:13–21). – 5 Lovosice C. – 7 Lovosice D. – 2–4 Lovosice X



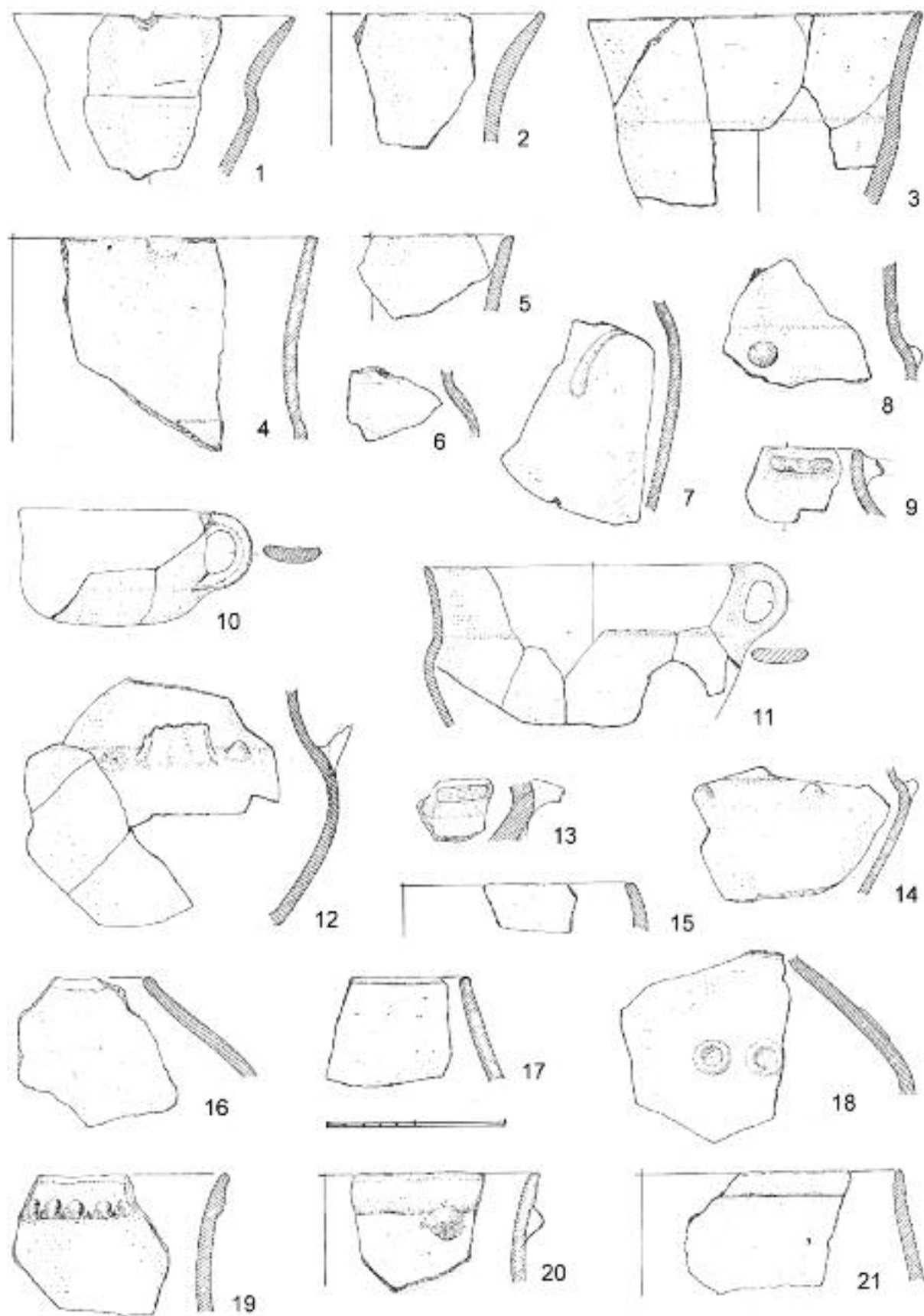
Tab. 14. Nížebohy A: 1–3 kostrový hrob. – 4 Nížebohy X. – 5–7 Počedělice A, jámový objekt se dvěma kostrovými pohřby (podle: Pleinerová – Šimůnek 1965)



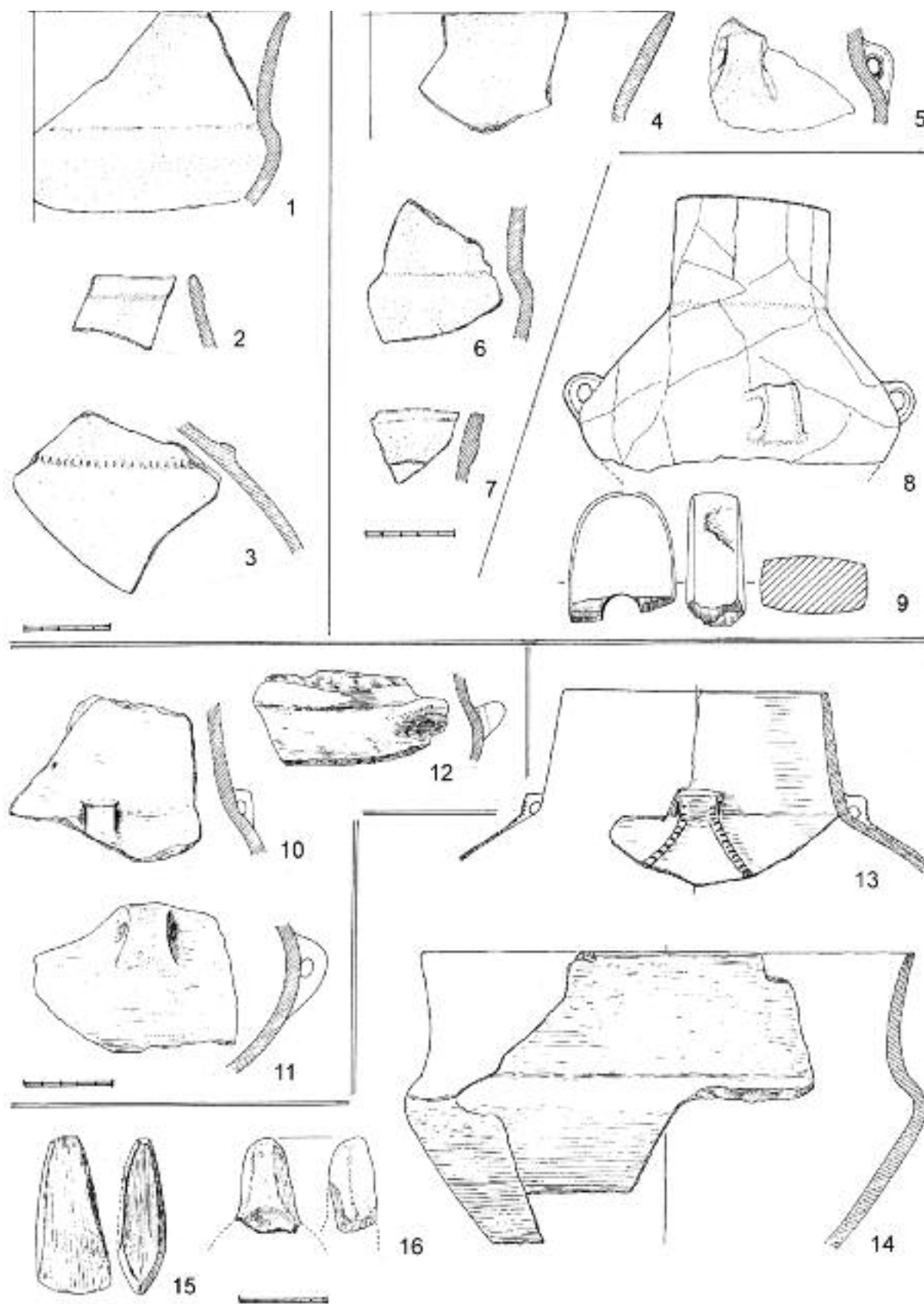
Tab. 15. Orasice A: 1–13, 18, 19 jáma 1 (k tomu tab. 16); 14–17 jáma 2



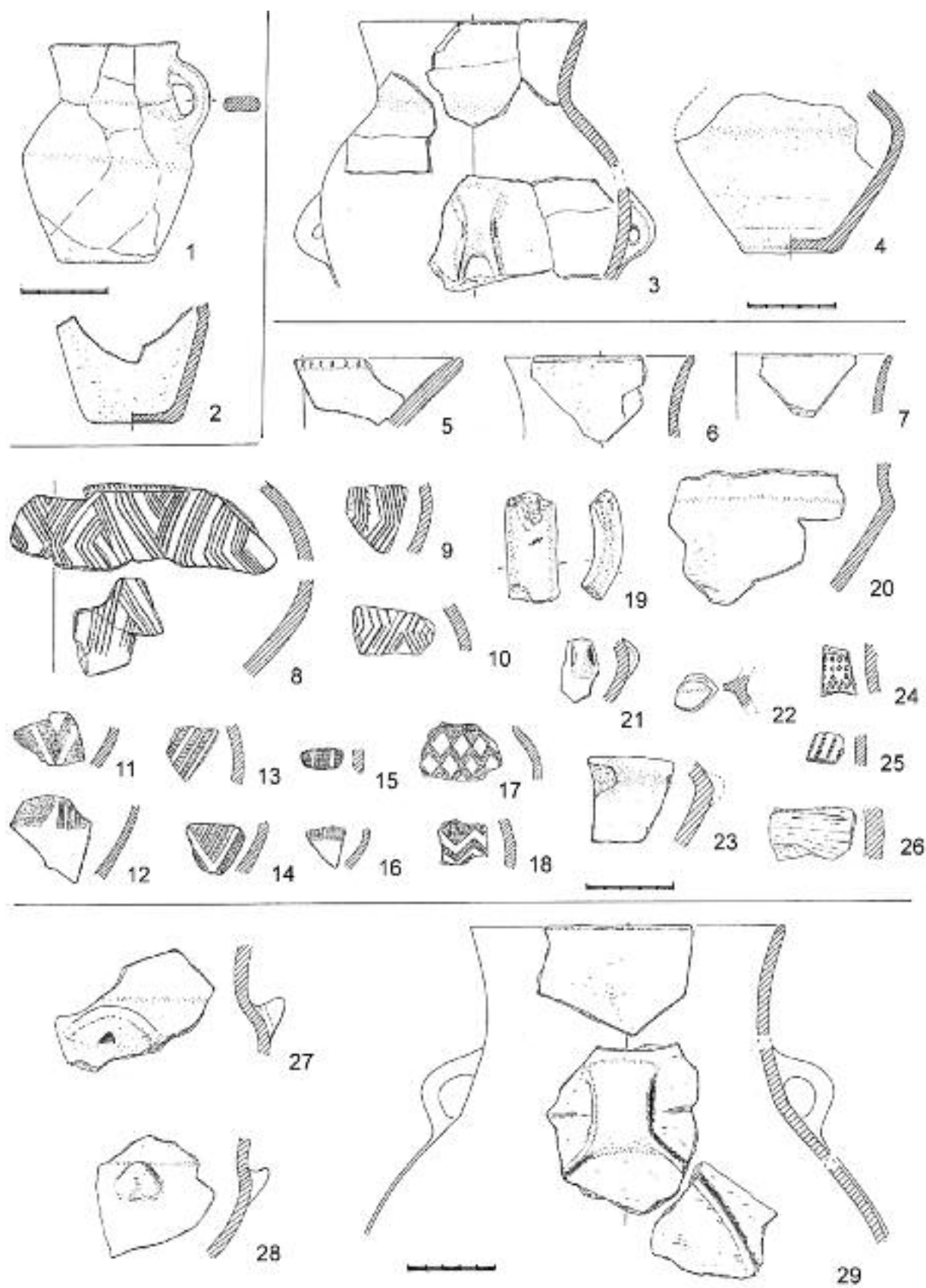
Tab. 16. Orasice A, jáma 1 (k tomu tab. 15:1–13, 18, 19)



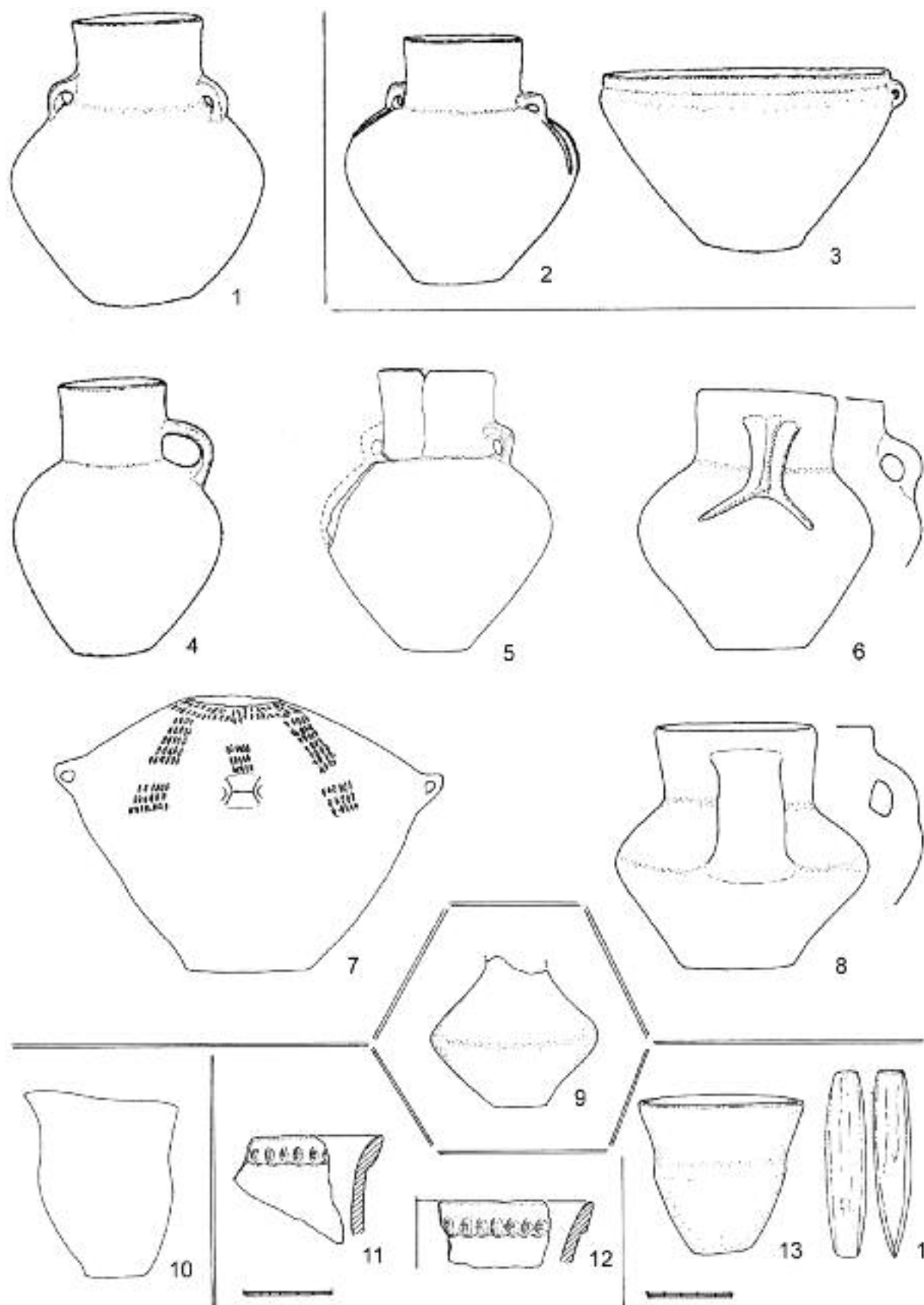
Tab. 17. Sulejovice A1: 1–21 z jámových objektů



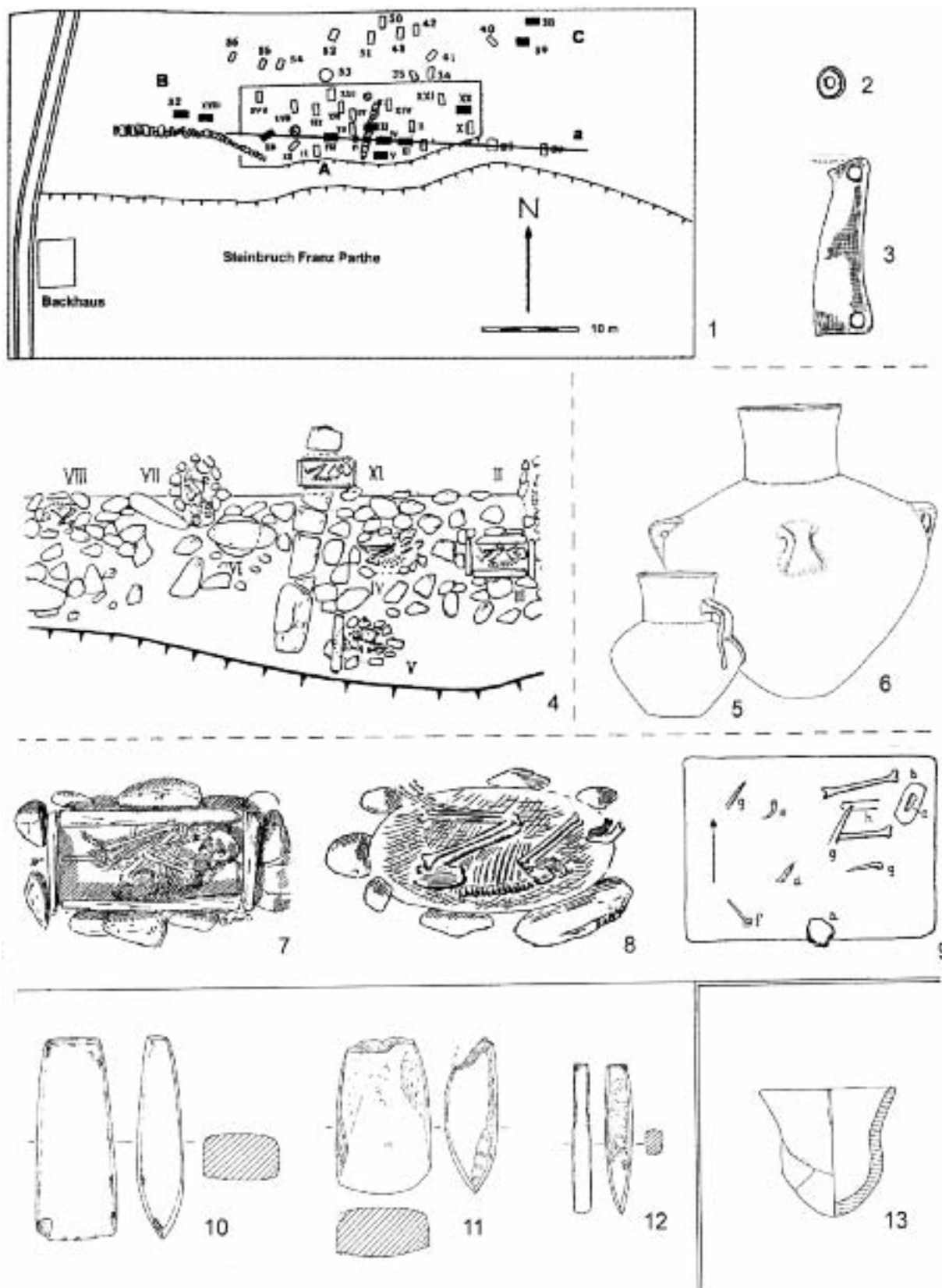
Tab. 18. Sulejovice A2: 1–3 jámový objekt. – 4–7 Sulejovice B, sběr. – 8, 9 Sulejovice C: 8 bez údajů, 9 objekt 12. 10–12 Roudníček A. – 13–16 Štětí A



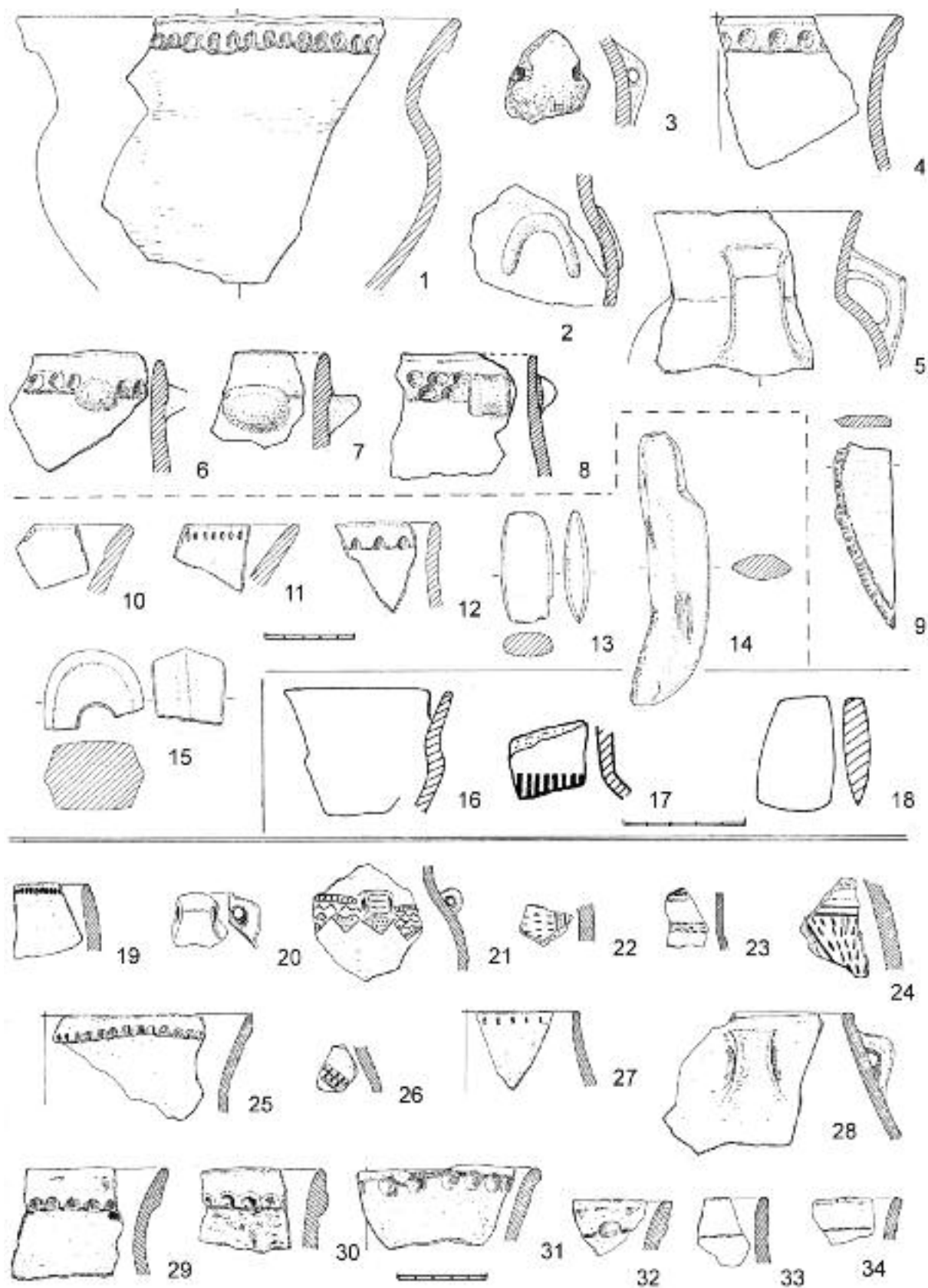
Tab. 19. Světec A: 1–26 jáma se dvěma kostrovými pohřby (1, 2 kostrový pohřeb II /horní/, 3, 4 kostrový pohřeb I /spodní/, 5–26 výplň jámy a kulturní vrstva). – 27–29 Světec B, jámový objekt



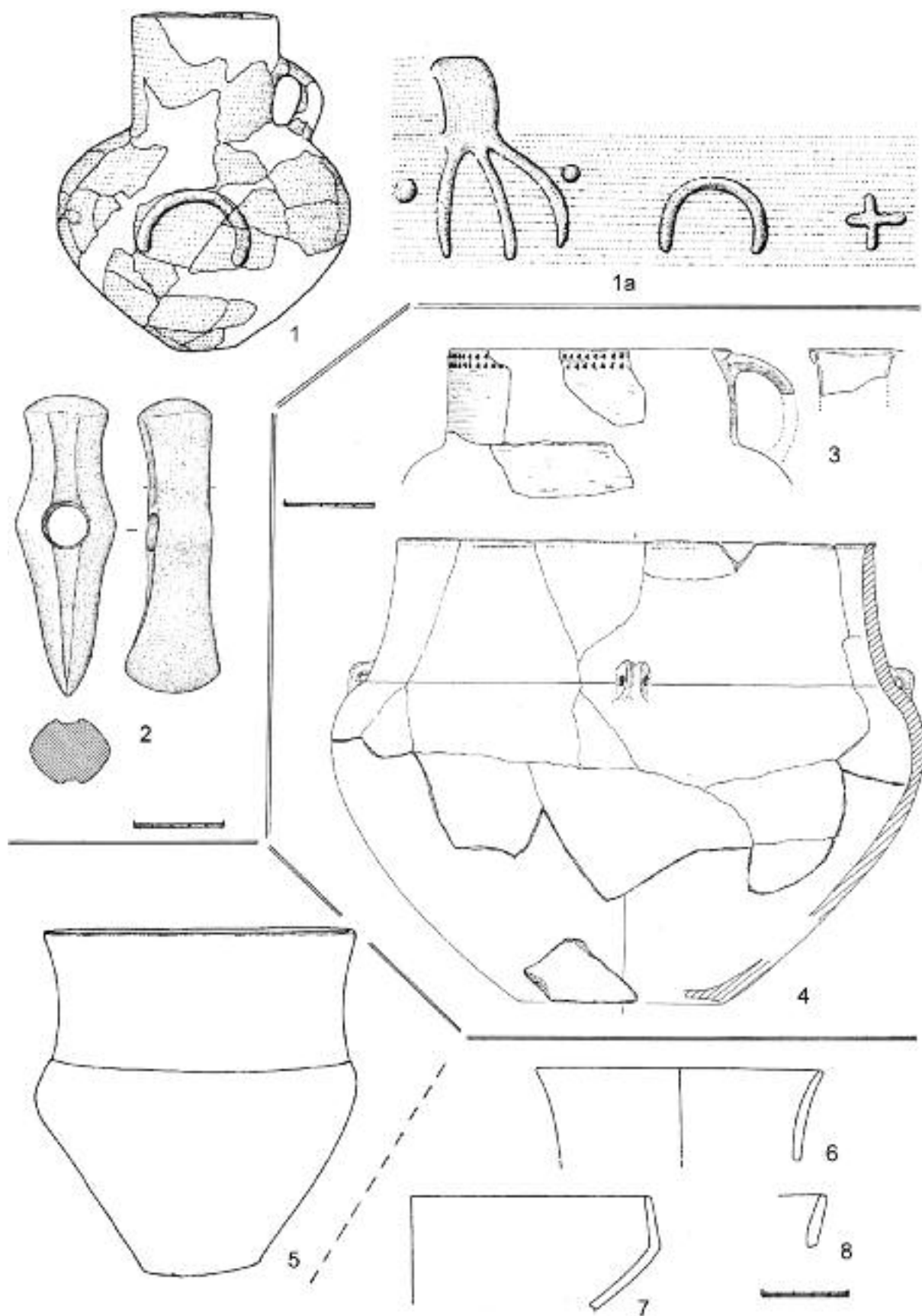
Tab. 20. 1–8 Teplice A: 1 hrob ze 7. 4. 1905; 2, 3 hrob z 11. 4. 1905, 4 hrob z r. 1903. – 5–8 Teplice X – bez údajů (č. 7 dle inv. skicy). – 9 Prosetice X. – 10 Stadice X, podle inv. skicy. – 11, 12 Ústí n. L. C, z jam. – 13, 14 Ústí nad Labem A, hrob?



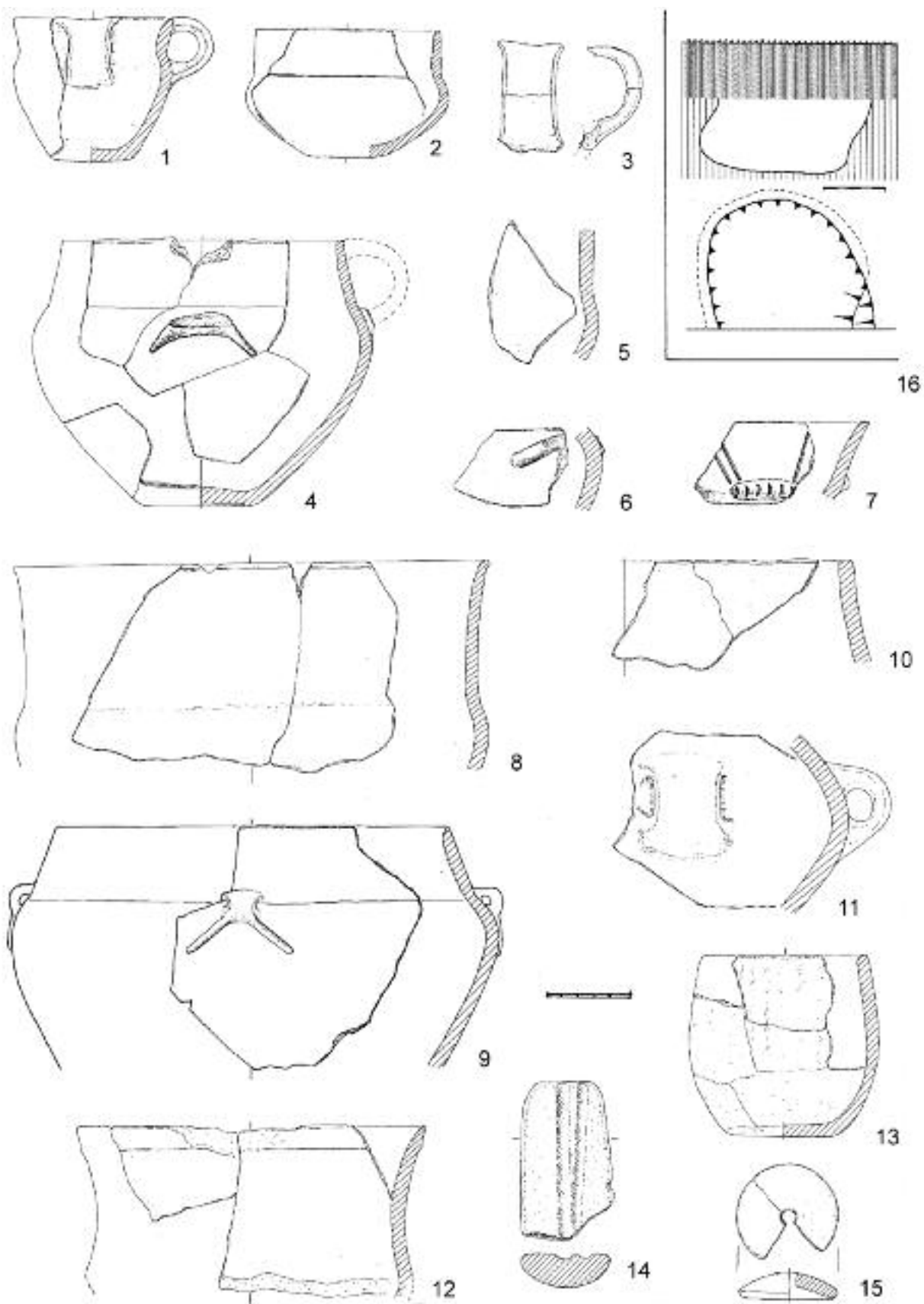
Tab. 21. Velké Žernoseky A. 1–9 pohřebiště: 1 celkový plán podle Moucha 1963, obr. 3:1, upravil Křišťuf 2004, obr. 3 (hroby KNP černě, A, B, C hrobové skupiny hrobů KNP, a – osa domnělé mohyly nad hroby skupiny A); 2, 3 provrtaný kroužek z mušloviny a závěsek z kančího klu z hrobu č. 39; 4 střední část pohřebiště; 5, 6 džbán v. 11,2 cm a amfora v. 23,5 cm z hrobu č. III; 7 hrob č. III; 8 hrob č. IV, 9 hrob č. 47 (2–4, 7–9 podle: Moucha 1963, obr. 2, 3). – Z kulturní vrstvy: 10–12 kamenné nástroje. – 13 Ústí nad Labem B, z jámového objektu



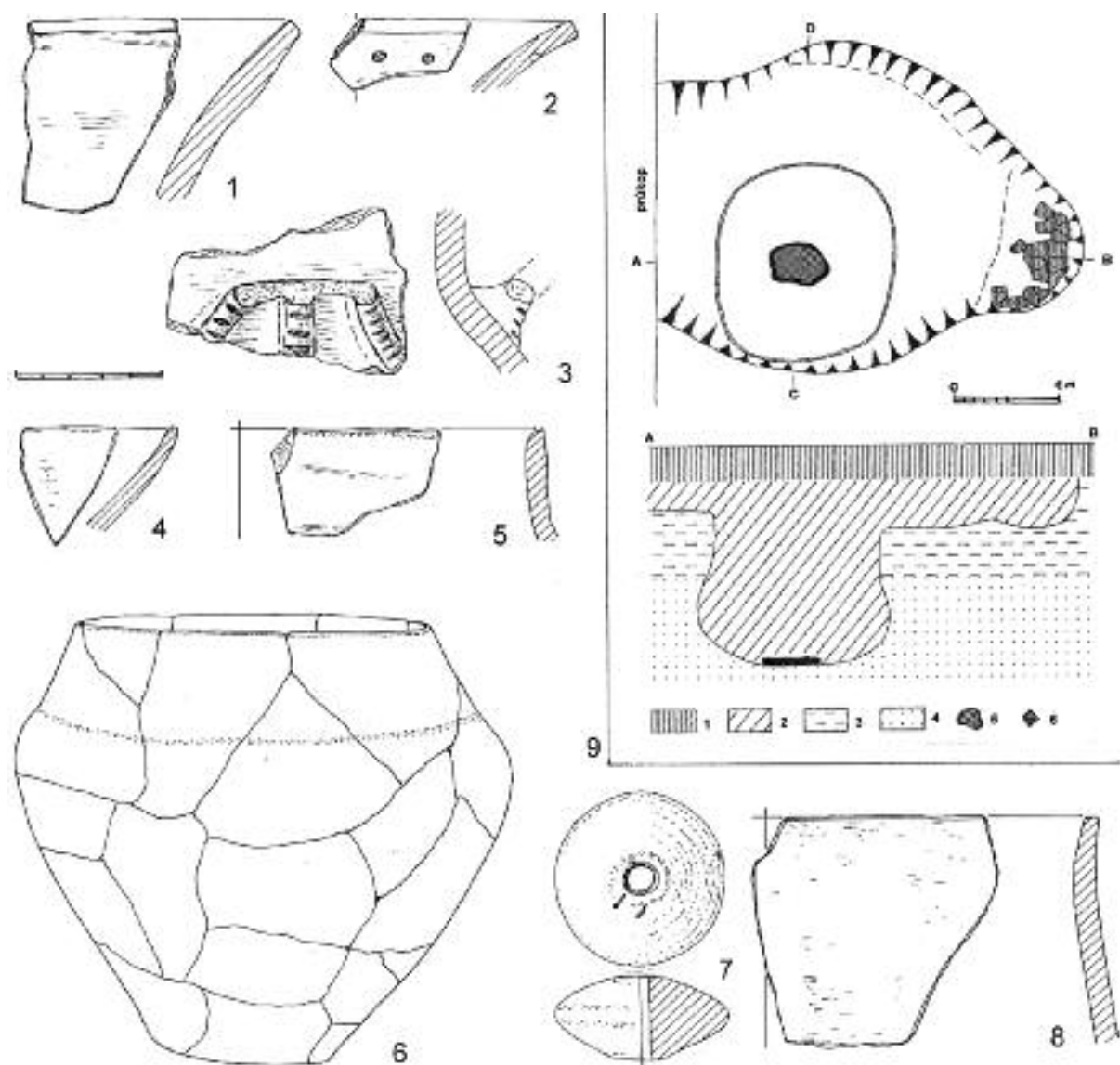
Tab. 22. Velké Žernoseky A. 1–15 z kulturního souvrství (1–9 z M Teplice, 10–15 z M Litoměřice). – 16–18 Velké Žernoseky B, jámový objekt O (podle: Budinský 1966, tab. I:1,2). – 19–34 Vědomice A, ze sídlištní vrstvy (eneolit a doba bronzová)



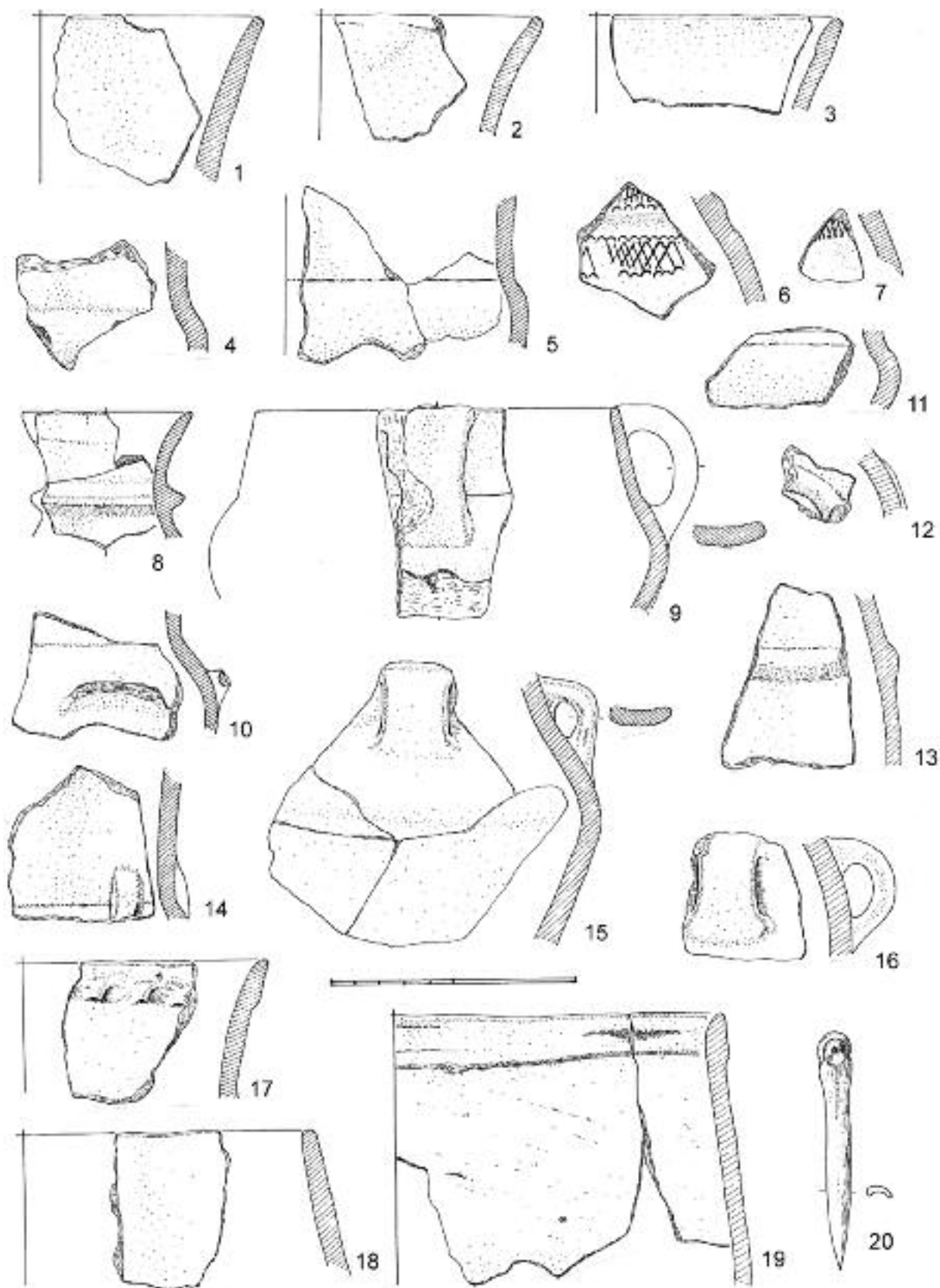
Tab. 23. 1, 2 Vrbice u Mšeného A, kostrový hrob. – 3, 4 Vražkov A, žárový hrob. – 5–8 Zabušany A: 5 pohár z výzkumu v r. 1951 podle Váňa 1952, obr. 156; 6–8 ze sondáže v r. 2001 podle Lutovský 2003, obr. 8:1–3



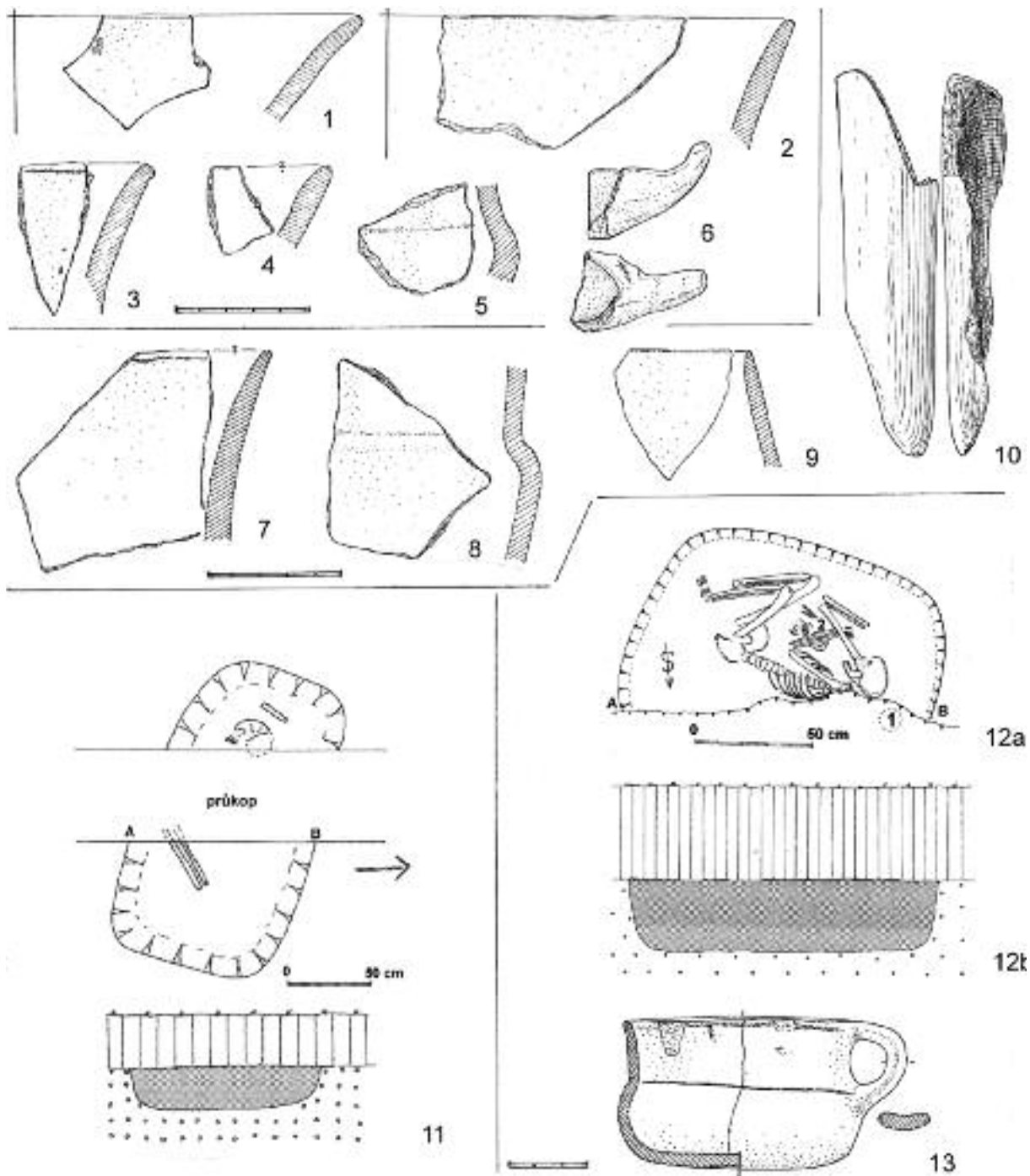
Tab. 24. Žabovřesky A, objekt 1/1959



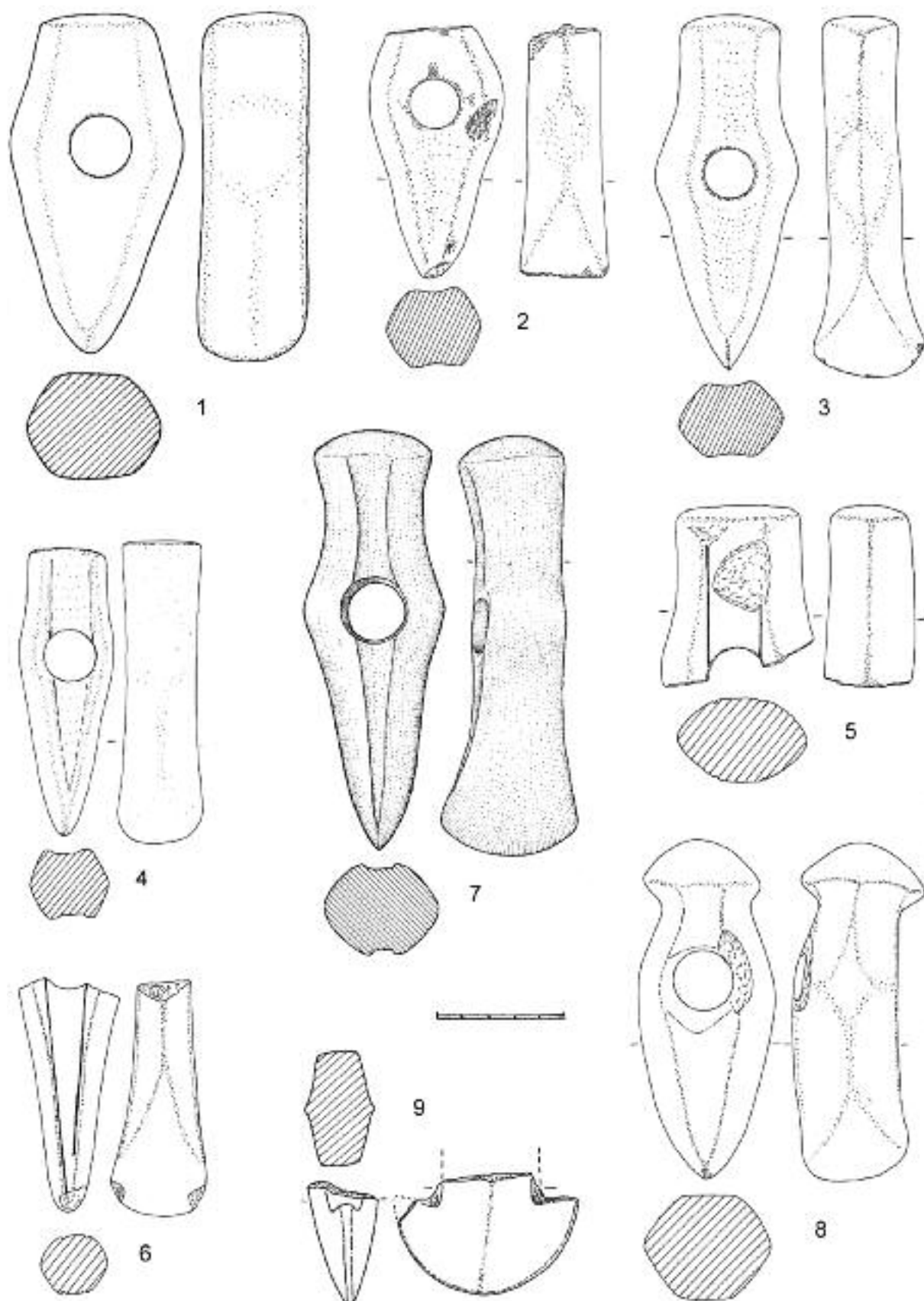
Tab. 25. Žabovřesky A, objekt 2/1959



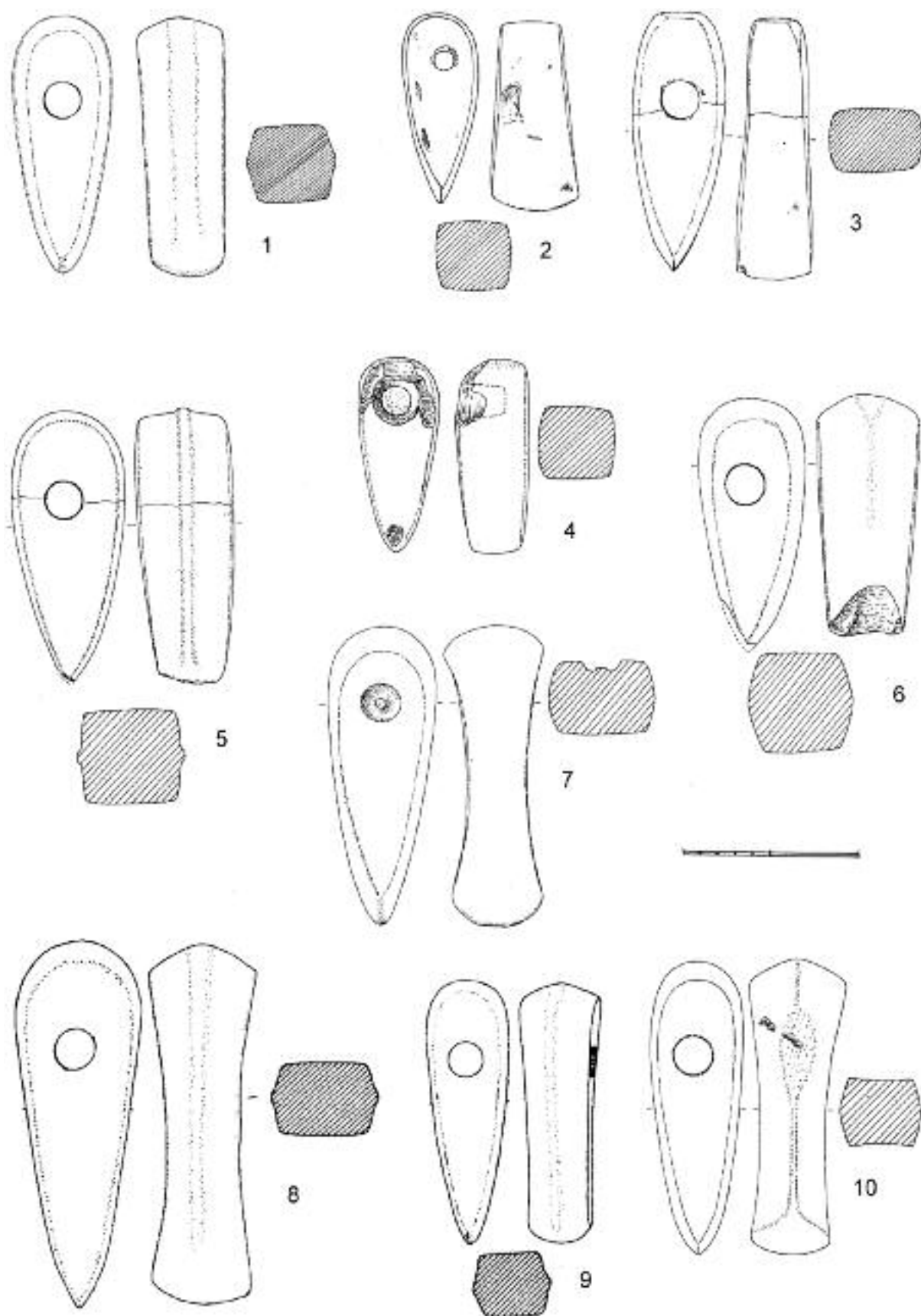
Tab. 26. Žabovřesky A, objekt 1/1965



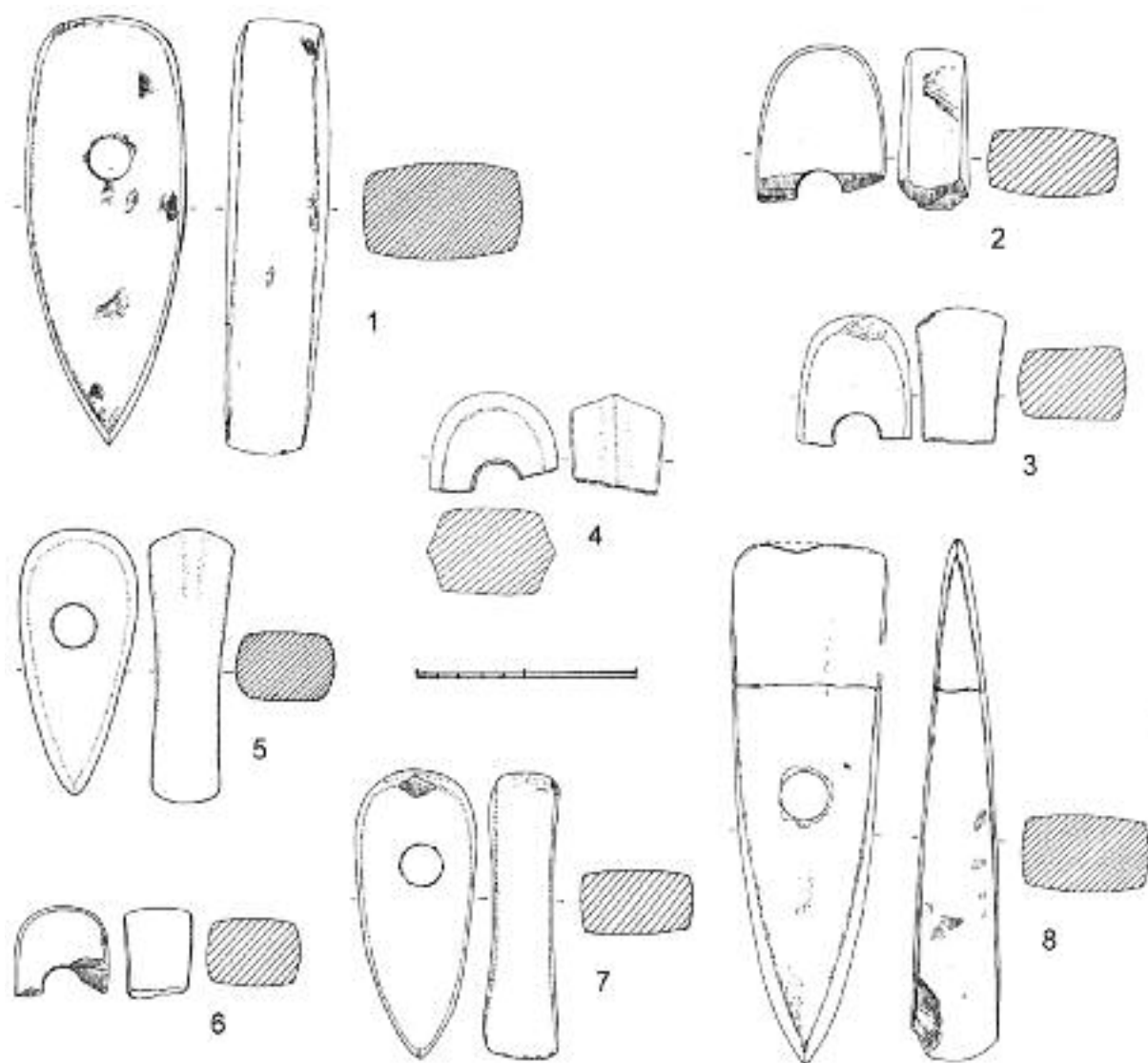
Tab. 27. Žabovřesky A: 1–6 objekt 11/1965; 7–10 objekt 1/1966; 11 kostrový hrob 1/1965; 12, 13 kostrový hrob 1/1966



Tab. 28. Kamenné sekeromlaty KNP. Sekeromlaty ploché (F-typy): 1 Ústí nad Labem, 2 Mošnice, 3 Lovosice-okolí, 4 Liběchov, 5 Peruc, 6 Budyně n. O., 7 Vrbice u Mšeného. – Sekeromlaty čepcovité (K-typy): 8 Klapý, 9 Poplze



Tab. 29. Kamenné sekeromlaty KNP. Sekeromlaty s obloukovitým tylem (R-typy): 1 Bukovice, 2, 3 Hradiště, 4, 5 Podsedice, 6 Obřice, 7 Litoměřice, 8 Hoštka, 9 Vchynice, 10 Pišťany



Tab. 30. Kamenné sekeromlaty KNP. Sekeromlaty s obloukovitým týlem (R-typy): 1 Křemýž, 2 Sulejovice, 3 Budyně nad Ohří, 4 Velké Žernoseky, 5 Mělník, 6 Těchobuzice, 7 Roudnice nad Labem-okolí. – Sekera s křížovým ostřím (dvojbřítá): 8 Bukovice